ILEANA VULPESCU

PRELUDIU

ILEANA VULPESCU

PRELUDIU

2017

Nu sunt deștept, dar când privesc în jur prind curaj.
Ion Creangă

Cărțile mele sunt ca apa; ale geniilor sunt ca vinul. Toată lumea bea apă.
Mark Twain

Prietenelor mele
Lia Becarian-Carai
și
Silvia Avram-Bembea

In memoriam

De câte ori trecea de poarta acestui spital parcă i se lăsa un nor negru înaintea ochilor. Toată tinerețea îi fusese tulburată de boala maică-sii, care o aducea uneori zi de zi între zidurile spitalului. Pe vreme bună, Lidia se plimba cu maică-sa kilometri, prin curte, între pavilioane, povestindu-i filme, piese de teatru, cărți citite, fără nicio reacție din partea bolnavei, care-i atârna de braț ca un bolovan. Era limpede că nu asculta ce-i spunea fiică-sa fiindcă mintea-i era blocată de un singur gând: pierderea averii luate de comuniști, însoțită de regretul că Lidia părăsise satul lor în loc să se mărite cu băiatul popii, ori cu al pădurarului, ori cu al fostului primar. Ce-i trebuise Lidiei să plece la București și să facă facultatea de chimie? Și ce dacă fusese șefa promoției? Ca să-și petreacă toată viața-ntr-o fabrică și cu inima tremurând de frica accidentelor de muncă? Un tehnician de treizeci și cinci de ani rămăsese orb pe viață dintr-o substanță care-i sărise-n ochi. Aceste gânduri obsesive o măcinau zi și noapte. La un moment dat al plimbării o trăgea pe Lidia spre pavilion și abia ce deschidea ușa rezervei că se și așeza în pat, cu fața la perete, semn că nu mai vrea să vadă pe nimeni.

Boala maică-sii îi zdruncinase Lidiei echilibrul sufletesc și așa destul de șubred. De-atunci începuse cu antidepresivele și cu somniferele. Încrederea în oameni i se clătina mai de mult. Moartea tatălui ei îi demonstrase cât se putea bizui pe coeziunea și mai ales pe sinceritatea familiei. Pentru surorile tatălui ei, Lidia și maică-sa erau socotite niște străine. Bunica paternă a Lidiei urmând exemplu surorilor celui plecat și pentru armonia-n familie, se distanțase și ea de văduvă și de orfană.

Cât ești sănătos și ai de toate, și, mai ales bani, toată lumea ți-e prietenă. Te-mbolnăvești și-ai scăpătat, te ocolesc toți de parc-ai fi o groapă-n drum.

Când se-nsoară un bărbat, se-nsoară cu o femeie, nu cu un neam întreg. Femeia se mărită și ea cu un bărbat, nu cu tot neamul lui. Familia se divizează-n celule. Nu e răspunzătoare una de celelalte. Frații sunt frați cât sunt la părinți. Apoi devin soți, soții, gineri, nurori.

Pe Zamfira Busuioc boala o-ndepărtase și de propria familie. Un singur frate îi rămăsese apropiat, spre nemulțumirea nevesti-sii și a părinților acesteia.

Drept e că un bolnav psihic te poate duce chiar la sinucidere. Lidia nu se gândise niciodată la sinucidere dar își dorea moartea «Ca să nu mai știu, să nu mai știu!»

Indiferența lui Dinu, iubitul ei, față de amărăciunea, ajunsă la disperare, prin care trecea ea, o duruse pe Lidia mai mult decât indiferența rudelor.

Părinții lui Dinu, avocați cunoscuți, nu erau încântați de alegerea lui Dinu care, după cât succes avea la femei și-n carieră, doar să fi-ntins mâna și ar fi făcut un mariaj strălucit.

După trei ani de dragoste, Dinu îi spusese Lidiei, într-o conversație oarecare, că nu era obligată să se mărite cu el. Fata înlemnise. Ochii i se măriseră și-n ei nu se citea decât uimirea, care-i ținea ficși, uitând să mai clipească. Fără niciun cuvânt, Lidia se-ntorsese pe călcâie și se urcase în primul tramvai, neavând habar în ce direcție avea s-o ducă. După terminarea facultății, ea locuia pe Brezoianu, într-o cameră de serviciu, la rudele unei colege de grupă, oameni de treabă care-i făcuseră și chiriașei derivație telefonică la ea în cămăruță. Maică-sa și Dinu erau singurii care știau numărul de telefon al Lidiei. Cu maică-sa avea întâlnire pe fir, săptămânal, prin Dispensarul din sat. Cu Dinu stabilise un semnal pe care-l comunicase proprietarilor, pentru a nu se deranja să răspundă când nu suna pentru ei.

Dinu, orgolios și coleric, n-apucase să se enerveze decât în momentul când Lidia se urcase-n tramvai. Se așteptase măcar la un reproș, ironic și civilizat, din partea ei, și chiar la niște lacrimi. Trecându-i furia, avusese un sentiment al culpei, ca o gheară de mâță care-l zgâria adânc. Chiar dorea să se despartă de fata asta? Deși îl adorau, părinții lui îi spuseră nu o dată că avea o fire greu de suportat: încăpățânat, negativist, țâfnos, făcându-te albie de porci, fără să țină seama că erau și alții de față. Fetele care o precedaseră pe Lidia în viața lui, iubindu-l cu fiecare fibră a ființei lor, toate își luaseră tălpășița, dându-și seama că o viață lângă asemenea om, oricât de inteligent, cultivat și capabil, le-ar fi fost un chin. Abia ieșite din adolescență, aflaseră și ele că focul dragostei nu ținea chiar cât viața. Pentru a pricepe acest adevăr, n-avuseseră nevoie să străbată lumea-n lung și-n lat, ci doar să-și privească părinții. Chiar și în cele mai echilibrate cupluri, unde domneau afecțiunea și înțelegerea, nici urmă de vâlvătaie. Dragostea și căsătoria se

dovedesc adesea câmpuri minate. Ce s-a câștigat în ani se poate pierde-ntr-o clipă.

Dinu n-ar fi făcut un rău cuiva pentru nimic în lume. Dar nu se gândea cât rău se poate face cu vorba. Un proverb oriental spune că o faptă rea se poate șterge cu o faptă bună, o vorbă rea nu se șterge cu nimic. Nu poți întoarce glonțul plecat din armă, nici piatra pornită din praștie.

Chiar voia să se despartă de Lidia? Atunci de ce-i lansase acea invitație de despărțire prost voalată, el care-i vorbise nu o dată de căsătorie? Nu căutau ei, cu filodorma în mână, locuință, pentru a nu sta cu părinții? Și deodată „nu ești obligată să te măriți cu mine”!

Orgoliul bărbatului cerea o manifestare verbală și mai ales lacrimi, din partea celei care se vedea părăsită. Or Lidia îl lipsea de acest spectacol. De aici enervarea lui. Cu fiecare minut îi creștea regretul pentru vorbele pe care i le spusese. Îl supărase timpul pierdut de Lidia, în ultima săptămână, cu o prietenă a ei din provincie, venită pentru câteva zile în București; îl supărase mai ales că nu-i putea reproșa Lidiei că-și pierdea vremea cu o proastă. Fata era deșteaptă, cultivată, cu o replică rapidă, psiholog la un spital de psihiatrie. Cu un temperament de hipertiroidiană, cu un ton de comandant de oști, nelăsându-ți nicio greșeală de logică neamendată, îl iritase, fără să și-o mărturisească, pe Dinu tocmai asemănarea dintre ei. Această companie enervantă îl dusese la ceea ce-i spusese Lidiei. Această intrusă îi fura Lidiei timpul care i se cuvenea lui.

— Ce dracu’ ai găsit la comandanta asta de lagăr, ca să te-mprietenești cu ea? o-ntrebase el pe Lidia, care privindu-l și abia reprimându-și un zâmbet, îi răspunsese:

— Cinste, loialitate, seriozitate.

Acuma ce era de făcut? Cum s-o-mpace pe Lidia? Se dusese glonț în fața blocului de pe Brezoianu, văzând că la telefon nu-i răspunde. După trei ore de așteptare, plecase acasă. Peste trei zile își luase inima-n dinți și telefonase proprietarilor apartamentului. Aflase că-n dimineața acelei zile, Lidia plecase pentru o lună la Praga, într-un schimb de experiență, care se hotărâse de azi pe mâine. Peste o lună, Dinu era la aeroport, cu cinci garoafe roșii superbe obținute de la o seră a Partidului printr-un coleg cu tată din Nomenclatură. Celor trei cucoane care-l întrebaseră de unde cumpărase asemenea flori le spusese că proveneau din Olanda, aduse de un aviator.

Când ajunsese-n dreptul lui, Lidia îi aruncase o privire neutră și mersese mai departe. El nu se lăsase intimidat, i se așezase în față, întinzându-i florile. Ea le primise, mulțumise, fără să se oprească.

— Am venit să te duc acasă cu mașina.

— Mulțumesc, dar trebuie să mergem toți la masă cu oaspeții cehi.

— Și noi când mai stăm de vorbă?

— Cândva. Și Lidia zâmbise, cu o privire pierdută-n depărtare.

Ceva era atât de schimbat în Lidia, deși era aceeași fată zveltă, la fel pieptănată, chiar la fel îmbrăcată, cu hainele pe care i le știa, și totuși atât de schimbată. În Lidia era ceva schimbat. Pe chipul ei sever apăruse o blândețe și o dezamăgire accentuată de privirea indiferentă care părea să măsoare depărtările. Părea un om trecut printr-o-ncercare. Cât de grea? Să fi avut chiar asemenea efect vorbele lui, spuse din ușurătate și nu pentru că le-ar fi clocit de cine știe când? Dar dacă nu știe și Grivei? Lidia nu pomenea niciodată de ea și de familia ei. Își începuse cu el viața de femeie, dintr-o dragoste profundă sau doar dintr-un impuls de moment? Trei ani, o condiție nu-i pusese. El vorbise de căsătorie și de filodorma pentru a o scuti de statul în comun cu socrii și pe ei de prezența unei nurori pe care nu și-o doreau. Fără să vrea să fie dezagreabilă – purtându-se totdeauna cuviincios – Lidia nu făcea niciun efort pentru a-i intra cuiva pe sub piele. Să fi luat chiar așa de-n tragic vorbele lui? Avusese o lună în care să le-ntoarcă pe toate fețele. Tăcerea ei îl ambiționa să reia legătura întreruptă dintr-o prostie. A doua zi după aeroport îi telefonase.

— Lidia, *trebuie* să ne vedem.

— Ți se pare obligatoriu? întrebase ea cu o voce plată.

— Da. O auzise oftând.

— Lasă trei luni să treacă… și dacă ai să crezi și atunci că trebuie să ne vedem, mai stăm de vorbă. Noapte bună.

Și pusese ușor telefonu-n furcă. O sunase din nou.

— Pot să-ți telefonez?

— Nu. Acest „nu” i se păruse mai participativ decât scurta conversație dinainte. Atitudinea ei rezervată – cu amânări – era semnul că voia chiar să se despartă de el, să-l fiarbă la foc mic sau, cinstit, să le dea timp amândorura să verifice cât însemnau unul pentru celălalt?

Lidia Busuioc, fată de-nvățători de la țară, ca moștenire rurală păstrase o atitudine rezervată, neutră față de oricine. Dacă se afla între Dinu și alt bărbat, pe stradă, oriunde, comportamentul ei era atât de sobru față de cei

doi, încât n-ai fi știut care-i era iubitul. Niciun gest, nicio privire care să-i arate „apartenența”. Și când erau numai ei doi, inițiativa-n dragoste o avea totdeauna Dinu iar ea făcea întuneric complet în cameră. Dinu insistase nu o dată s-o vadă goală, ea refuzând cu asemenea îndârjire, încât el începuse s-o bănuiască de un defect fizic bine ascuns. La mare i se risipise bănuiala și pricepuse că pudoarea Lidiei era o rămășiță a rușinii ancestrale a țărăncii de-a sta goală în fața bărbatului.

La urma urmei, în Sicilia secolului al XIX-lea, principele Salina[1] făcuse un cârd de copii fără să-i vadă principesei buricul. Cu cât te-ntorci în trecut, cu atât creșteau dimensiunile pudorii în familie. Relațiile senzuale – spunea biserica – aveau un scop unic: facerea de copii. În afara familiei – altă gâscă-n altă traistă. Bărbații își scoteau pârleala cu femei a căror profesie era amorul și nu numai cu ele.

Pe lumină, Lidia era demnă urmașă a țărăncilor din neamul ei, pe-ntuneric era o femeie fără inhibiții, însă mută ca pietrele. Era deosebită de toate fostele iubite ale lui Dinu. Paraponisit cum era, din cauza „carantinei” impuse de Lidia, număra și orele care-l despărțeau de sfârșitul separării. Și dacă Lidia nu se mai împăca? Era femeia, omul a cărui capacitate de-a tăcea și de-a-nghiți n-o mai întâlnise la nimeni. Era om de cursă lungă. Nu-și uita niciodată promisiunile, era punctuală, și-n sinea ei judeca sever pe cine nu se conforma cuvântului dat și orei stabilite. Vorbea puțin dar totdeauna cu precizie, la obiect. Nu-și spunea părerea despre nimeni. În mintea ei plină de formule, ca a oricărui chimist, parcă se bătuse-n cuie o cugetare a lui La Rochefoucauld «Poartă-te cu prietenul ca și când mâine ți-ar deveni dușman; poartă-te cu dușmanul ca și când mâine ți-ar deveni prieten». Îl privea sever pe Dinu când spunea de față cu mai multă lume un banc politic.

— Lidia, tu nu râzi fiindcă nu pricepi bancurile ori de frică?

— Dacă ai fi văzut țărani trimiși la Canal fiindcă nu și-au îndeplinit cota, ori bătuți-măr ca să intre-n colectivă poate n-ai mai râde nici tu și te-ai feri de ceea ce te-ar putea trimite la răcoare. Tu nu știi ce e frica.

— Nici nu vreau să aflu.

— De…!!! încheia Lidia discuția, pe un ton dubitativ.

Dacă o invita la un restaurant ea-și comanda ce era mai ieftin pe lista de bucate.

— De ce-mi faci atâta economie, Lidia?

— Fiindcă sunt învățată cu economia.

— Tu cu banii tăi, ăia mulți, ce faci?

— Strâng fiecare leuț și-l depun la C.E.C. și-mi măresc și fondul C.A.R., cu gândul să contractez un apartament la Stat, cu credit de la C.E.C, pe douăzeci de ani.

— Ce-ți trebuie apartament, dacă te măriți cu mine?

— Fiindcă vreau s-o aduc pe mama lângă mine.

După replica asta se lăsa tăcerea. Părinții lui ar fi fost dezolați dacă el ar fi părăsit casa părintească. Le-ar fi plăcut să le-aducă o noră din lumea lor, nu fată de-nvățători de pe coclaurii Olteniei. Dinu conta să-i îmbuneze în privința Lidiei, dar să le aducă și cuscra pe cap era prea mult. I se făcea un dor de Lidia, de trupul ei de liană, încolăcit în jurul lui, răscolindu-i fiecare fibră, de respirația ei ca o adiere, încât îi venea să-ncalce convenția celor trei luni de gândire, s-o ia-n brațe de pe stradă și s-o ducă acasă, ignorându-și părinții. Nu de ei se temea de data asta Dinu, ci de judecata Lidiei: ce om e ăsta care nu-și ține cuvântul? Idealul ar fi fost ca ea să rupă convenția și s-alerge la el. Numai că, potrivit firii ei, așa ceva n-avea să se-ntâmple chiar de s-ar fi tăvălit pe jos de dorul lui.

Fata hotărâse ca în cele trei luni de vacanță sentimentală, să facă pe dracu-n patru dar să nu se lase fără un contract de casă pe banii ei! O persoană singură avea dreptul la două camere, iar Lidia voia patru. Pentru orice derogare de la lege era nevoie de o aprobare specială. Nu-i plăcea să bată pe la uși, dar încercarea moarte n-are. Pe ușa la care bătea acum era prinsă-n patru șuruburi o plăcuță de alamă pe care scria „Inginer șef Vladimir Vizanti” și niște litere cărora Lidia nu le știa semnificația. Din birou ieșise un bărbat care-i deschisese larg ușa. Lidia înaintase un pas în încăperea ocupată pe trei sferturi de un birou foarte mare, din spatele căruia o privea un bărbat șaten cu ochi albaștri-cenușii, străbătuți la un moment dat de-o scânteie care o făcuse pe Lidia să uite pentru ce se afla acolo. Își simțea în cerul gurii bătăile inimii. Închisese ochii. Îi deschisese și, cu o privire care-i cerea ajutor, se uitase țintă la bărbatul de la birou. S-ar fi lăsat pe fotoliu de piele de lângă birou fiindcă i se înmuiaseră picioarele. Uitase și să dea bună ziua. Bărbatul îi arătase cu mâna fotoliul și-ntr-un târziu o-ntrebase cu un glas moale:

— Ce v-aduce aici, domnișoară?

După ce trase aer în piept, cu un glas pierit, Lidia-și spuse păsul.

— Ca să contractați chiar și garsonieră, trebuie să fiți majoră și s-aveți un venit fix.

— Am douăzeci și trei de ani, sunt inginer chimist.
— La câți ani ai terminat facultatea? o-ntrebă el mirat.
— Liceul la șaisprezece ani, facultatea la douăzeci.
— Unde lucrezi?
— La peroxizi, răspunse ea mecanic.
— Nu e periculos?
— Acolo se dă cel mai mare spor din tot complexul.

Inginerului Vizanti i se păru nelalocul lui s-o-ntrebe de ce nu-și schimbă slujba.

— Și unde mănânci?
— La cantina complexului. Inginerul se abținuse s-o-ntrebe de ce natură era complexul.
— Chiar dacă ai aduce-o pe mama dumitale în București, n-ai putea contracta patru camere. Sigur, ai motive la vârsta asta să vrei patru camere: mama dumitale, bărbatul, copiii…

O vreme tăcu părând că făcea niște calcule în minte. Lidia nu știa cum să interpreteze tăcerea asta: era de bine, era de rău? Orice-ar fi fost, ea nu-ndrăznea nici să sufle. Din sertarul de jos al unui dulap metalic, inginerul scoase un dosar.

— Domnișoară, aici – și pusese palma pe dosar – este planul unui bloc, proiect particular, adică nu se-ncadrează în cele stas. S-au găsit opt familii care s-au asociat, și-au cumpărat terenul și-n curând ar începe construcția dacă ar găsi pe cineva care să vrea parterul.
— E cumva teren mlăștinos?
— Da’ de unde! E pe lângă Academia militară și s-ar urca unsprezece trepte până la apartament
— Câți bani ar trebui dați ca să intri-n asociație?
— Minimum douăzeci și cinci de mii pentru începutul construcției, iar pentru teren la bună-nțelegere cu locatarii.
— Dacă eu aș avea banii ăștia credeți că m-ar accepta?
— Fratele meu e-n asociația asta. Am să vorbesc cu el.
— Eu am douăzeci și una de mii de lei, mai am un ceas de aur bărbătesc, de buzunar, cu trei capace, Longines, și o icoană mare rusească, de argint.
— Le-ai evaluat?
— Da. Le-a văzut ruda unui colege, colecționar și la Consignație.
— Le-ai lăsat la Consignație?
— Nu, fiindcă acolo nu știi când se vând.

— Aș putea să le văd și eu? Suntem mari amatori de lucruri vechi, și eu și nevastă-mea.
— Vă rog.
Lidiei îi veni să zâmbească: «mi-a spus că e-nsurat ca să nu-mi fac iluzii. Privirea lui a fost elocventă când a dat cu ochii de mine și nici a mea cred că n-a fost de gheață, după cum mi-a bătut inima; înțeleg că vrea să-mi facă un bine, să-mi înlesnească încheierea contractului; dar icoana și ceasul nu i le dau sub cât au fost evaluate».
Stătuse în mașină în față, lângă el și nu scosese un cuvânt până ce nu deschisese larg ușa cămăruței din Brezoianu, invitându-l pe inginer să intre cu o plecăciune de majordom stilat, spunându-i pe un ton sobru:
— Pășiți vă rog în vastele mele apartamente. Vă rog luați loc pe pat fiindcă-n scaun n-am mare-ncredere.
Din buzunarul capotului de barhet, atârnat pe un cârlig înfipt în ușă, scoase ceasul și i-l puse inginerului în mână, se aplecă apoi și trase de sub pat o cutie mare de carton, o așeză pe pat. Îi ridică partea de deasupra și apăru icoana. Inginerului i se opri respirația. Icoana era extraordinară, cu chipurile și cu mâinile cât lăsa metalul să se vadă – de o expresivitate care dovedea mâna de maestru. Icoana înfățișa răstignirea, subiect pe care el nu-l mai întâlnise la icoanele metalice.
— Domnișoară, de unde ai icoana asta?
— De la un preot basarabean care a locuit la noi în sat cu familia, din ’44 până-n ’46, când i-a „repatriat” poliția. Au ajuns în Donbas, unde au murit toți, toată familia de tifos exantematic. Era sigur bietul părinte că-i deportează și ne-a lăsat nouă, adică părinților mei și mie, astea două amintiri de care cu greu mă despart. Ne-au spus când ni le-au dat: „să le-aveți la vreo nevoie”.
Vizanti oftase și se-ntunecase la față.
— Nouă mii pe amândouă ți se pare corect?
— Da. Și după o tăcere destul de lungă adăugase:
— Nu credeți că ar trebui să le vadă și soția dumneavoastră?
— Vreau să-i fac o surpriză. Astăzi la ce oră ți-ar conveni să-ți aduc bani?
— La orice oră, fiindcă nu mai plec de acasă. Învăț pentru doctorat.
— Bravo! Vreau să-ți pun o-ntrebare. Dacă vrei îmi răspunzi, dacă nu-nu: ai un iubit?

— De trei ani, unul și-același. Acum e pus sub interdicție pe trei luni, începând de-acum o săptămână.

— A făcut ceva grav? Iartă-mi curiozitatea.

— N-a făcut… a spus.

— Verba volant.

— Volant… însă eu cred că un om nu spune ceva ce n-a gândit niciodată.

Inginerului i se lungi chipul ca la o lovitură neașteptată. Lidia se uită îngrijorată la el și-i pune o mână pe braț.

— Vă doare ceva? Nu vă simțiți bine? Să vă dau o linguriță de zahăr cu apă.

— Stai cuminte. Aș putea să-ți spun c-a fost o amintire. M-au izbit cuvintele dumitale… Pari un om atât de blând.

— Nu sunt un om blând, sunt un om răbdător.

În ochii Lidiei jucase o luminiță tristă „scânteia stinsă a umilinței", își spunea în gând Vladimir Vizanti.

Când li se-ntâlniseră prima oară privirile, o clipă, Vladimir uitase să respire și-i fugise tot sângele din inimă. Fiorul dat de ceva tulburător și neașteptat. Și-n ochii fetei se topise ceva. O privise neostentativ, în momente spațiate, pe bucăți, de la capul brun, cu păr des acoperindu-i umerii, la bustul pe care abia mijeau sânii, sub bluza croșetată, din bumbac, la fusta de stambă care acoperea șolduri de adolescentă, lungă până sub genunchi; picioarele erau drepte, frumos modelate, cu labe fine, încălțate-n espadrile. «Doamne, ajută-mă să-i fiu de folos», se gândise Vladimir Vizanti, înainte chiar de-a auzi glasul fetei, în armonie cu făptura ei. Cum ar fi strâns în brațe vrejul ăsta necopt, la patruzeci de ani ai lui, însurat de la douăzeci și cinci cu iubita de la nouăsprezece ani, cu un menaj bun, cu doi băieți, unul de paisprezece, altul de unsprezece ani, frumoși, deștepți, puși pe-nvățătură, participanți la olimpiade și câștigători. De câte ori îl tentase o femeie, închidea o clipă ochii și se vedea-nconjurat de copiii lui, de nevasta lui, simțindu-i ca pe un zid de apărare împotriva posibilei intruse. De data asta închisese de mai multe ori ochii, dar peisajul casnic nu izbutise să-nvingă atracția cotropitoare pe care o emana tânăra care stătea cuviincioasă în fața lui. Mult mai bine-ar fi fost să-și fi dat întâlnire cu fata la C.E.C: el îi dădea banii, ea îi aducea lucrurile. Dar icoana era atât de grea. Și lui iară-i apăruse imaginea de fruct abia pârguit a fetei. Își luă inima-n dinți, trecu pe la Polar, cumpără icre negre, icre de Manciuria, unt, pesmeți, cremșnit și o sticlă de șampanie. La ora cinci punct îi bătea Lidiei la ușă. Ea trebui s-

adune tot ce avea pe masă pentru a face loc cutiei aduse de inginer, ceva ce nu mai văzuse. Lidia îi făcu semn bărbatului să se așeze pe pat. O ascultă, și fără niciun cuvânt, scoase plicul cu bani dintr-o sacoșă pliantă și-i făcu fetei semn să-i numere. Ea-i numără ca țăranul, așezând mie lângă mie. Îi pusese înapoi în plic, plicul într-o basma, basmaua într-o sacoșă cu cărți și cu maculatoare. Luă icoana de lângă perete, o privi lung, o-nveli într-un ștergar cu alesături roșii și negre, își făcu semnul crucii și i-o-ntinse inginerului, fără să-l privească, vrând ca el să nu-i vadă lacrimile. Inginerul îi luă icoana din mâini și o rezemă de scaun. Se așeză în dreptul fetei, i se uită lung în ochi, ea îi închise și lacrimile i se prelinseră pe obraji. Vladimir o-nconjură cu brațele, îi trase capul pe umărul lui, știind că lacrimile acelea erau prinos adus celor pieriți în Donbas. Lidia se desprinse din brațele lui și, ca și când ar fi continuat o convorbire, îi spuse:

— Îi avem trecuți în pomelnicul nostru. De câte ori îi pomenim pe-ai noștri îi citește și pe ei: Grigore, preotul, Valentina, presbitera, Ecaterina, Larisa, Anastasia, Grigore, Serghei… Ce o-nsemna viața noastră pe pământ? continuă ea, privindu-l în ochi pe Vladimir ca și când de la el aștepta adevărul. Vladimir îi făcu semn să se așeze pe pat.

— Lidia – fata tresări – te rog scrie-mi numele lor pe ceva; am să-i pomenesc și eu când fac pomenire pentru familia mea.

— Le-am scris eu demult pe spatele icoanei dar n-ați băgat dumneavoastră de seamă. Se așternu iar tăcerea.

— Lidia – sună pe neașteptate vocea lui – ți-am spus pe nume fără să mă fi invitat tu, cum ar fi fost protocolar. Pentru simetrie, te rog să-mi spui *„Vladimir”*.

— Nu pot.

— Fiindcă tu ai douăzeci și trei de ani și eu patruzeci? Nu cunoști pe nimeni de patruzeci de ani căruia să-i spui pe nume?

— Nu.

— Începe cu mine.

— De ce?

La întrebarea asta Vladimir nu se așteptase.

«Adevărul e cea mai bună minciună», se hotărî el.

— Fiindcă m-am îndrăgostit de tine. Să nu crezi că vreau răsplată pentru că te-am ajutat, martor mi-e Dumnezeu. Tu ai un iubit pus la index timp de trei luni, începând de marțea trecută; eu sunt însurat de optsprezece ani cu fata iubită, o ființă admirabilă, sunt tată a doi băieți, în cel mai echilibrat

menaj. Nu sunt un fustangiu, nu umblu după aventuri și resping avansurile care mi se fac, sincere sau interesate. Cred că-ți spui: „ce-nsemn eu pentru domnu' ăsta cu o familie armonioasă, cu o viață echilibrată?”

— Chiar mă-ntreb, și Lidia îl privise de parcă voia să-l disece.

— Însemni fisura din armură. Însemni lipsa vaccinului împotriva atracției dintre un bărbat și-o femeie… Spune-mi, te rog – jucăm cu cărțile pe față, nu? – spune-mi dacă de trei ani de când ai un iubit, nu ți-a mai bătut inima, pentru-un alt bărbat?

— Ba da, șopti Lidia și oftă.

— Nu știu câtă iubire e pe lume – dacă are proporțiile minții și mai ales ale prostiei – știu doar că atașamentul pentru o femeie nu te-mpiedică să te-ndrăgostești și de alte femei. Lidia, nu-mi pot muta gândul de la tine: vreau să-ți sorb trupul și sufletul.

«Ce frumos și adevărat vorbește domnul ăsta! Din prima clipă mi-am dorit să mă strângă-n brațe până la sufocare, și-n loc să fac ce-mi cere trupul și sufletul, eu îl las să teoretizeze».

Se ridică de pe pat, întoarse icoana cu fața la perete, se așeză pe canapea, cu mâinile în poală, împreunate ca la rugăciune. Abia când pricepu semnificația întoarcerii icoanei cu fața la perete, înduioșat ca de naivitatea unui copil, Vladimir se apropie de Lidia îi luă mâinile și o ridică în picioare. Se uită lung în ochii ei, o lipi de el, își lăsă capul pe umărul ei ș-abia într-un târziu o sărută cu patimă, o așeză ușor pe canapea, o dezbrăcă, își plimbă buzele pe tot trupul ei, simțind-o cum tresare de voluptate, gemând încetișor. Se iubiseră ca după un cataclism care i-ar fi-nvățat cât de fragilă este viața.

Într-un târziu, când deja erau îmbrăcați, Vladimir deschisese cutia de pe masă și-i golise conținutul sub privirea uimită a Lidiei.

— E o cutie frigorifică; mi-a făcut-o cadou un grec, coleg de facultate. Mi-am dat seama că n-ai mai văzut asemenea cutie-geamantan, după cum te uitai cu coada ochiului la ea, așteptam să mă-ntrebi ce este

— Eu n-am obiceiul să-ntreb. Dacă omul îmi spune ceva, îmi spune, altfel…

Lui Vladimir replica ei nu-i sunase a reproș ci a descriere a unei trăsături de caracter. Când Lidia se uitase fix la sticla de șampanie, Vladimir răspunse la-ntrebarea ei mută.

— Fii fără grijă: am venit cu un taxi și tot așa plec.

Lidia scoase două farfurii întinse, două mici și două pahare din dulapul în care-și ținea hainele – puține – și obiectele de gospodărie. Vladimir adusese farfurii, tacâmuri, pahare de unică folosință și un pachet de șervețele-nflorate. În timp ce-ntindeau untul pe feliile de pesmet și apoi, cu o linguriță de plastic, le acopereau cu icre, se auzi glasul Lidiei.

— La țară când se-ncheie un târg, unul cere, celălalt oferă, dacă se-nțeleg din preț, beau adălmașul ca să le poarte noroc schimbul pe care l-au făcut. Mi-aduc aminte când a cumpărat tata calul și șareta cum nu se mai dădea dus geambașul de lângă oala cu vin.

Și Lidia zâmbea trist acestei amintiri. Era prima dată când pomenea despre ceva din viața ei, cu un glas și cu o dicție de om cultivat, fără nicio reminiscență provincială în vocabular sau în pronunție, chiar fără perfectul simplu oltenesc. Și iar tăceau. Lui Vladimir amintirea cu *adălmașul* – cuvânt necunoscut lui, orășean, a cincea generație de intelectuali – nu-i căzuse bine. Din ceea ce se-ntâmplase-ntre ei în aceea după amiază, asta înțelesese fata asta?: că el cumpărase și ea vânduse o icoană și-un ceas, fără măcar să se tocmească, el oferindu-i cel puțin două mii mai mult decât prețul pieței? Era sigur că ei nici prin gând nu-i trecuse să-l supere prin ceea ce putea să pară o ironie bine calculată.

— Adălmașul nostru are să fie un *Bruderschaft* și-i puse o mână pe umăr.

Lidia cercetase din ochi, discret podeaua, în căutarea *burdărșaftului,* care ce putea să fie altceva decât o băutură pe care Vladimir o ascunsese când umblase ea în dulap. Vladimir îi surprinse privirea care-l făcu să zâmbească și a amuzament și a înduioșare.

— Ai o linguriță cu coadă lungă? o-ntrebase el.

— Pentru șampanie?

— Văd că nu te pricepi doar la peroxizi.

— Nu numai, spuse ea în timp ce din sertarul mesei scotea o andrea metalică numărul 6.

— Asta în loc de linguriță.

Le era foame și mâncaseră cu poftă pesmeții cu icre. Icre de Manciuria, portocalii, transparente și lucioase Lidia mai mâncase la câte o-ntrunire la fabrică. Negre însă nu. Deși erau cotate mai sus decât cele portocalii, cele negre îi plăceau mai puțin.

«Dacă-i spun cuiva că ale noastre de crap sau de știucă, bătute cu ulei, cu lămâie și cu ceapă îmi plac mai mult decât finețurile astea, mă consideră țoapă: „ce știe țăranu' ce e șofranu'" și se abținu să nu râdă». Mâncaseră

bună parte din icre când destupă Vladimir șampania, încetișor, fără pocnet și turnă în cele două pahare bondoace, de sticlă groasă. Vladimir îi dădu Lidiei în mâna dreaptă un pahar și-i spuse:

— Hopa sus la *Bruderschaft.*

Se așeză în fața Lidiei, îi trecu mâna cu paharul pe sub brațul lui drept, arcuit și o-ndemnă să bea.

— Lidia, șopti el cu glasul scăzut, mângâietor, uitându-se întrebător la ea: adică tu nu spui nimic.

Lidia își dădu seama că ăsta trebuia să fie *brudășaftul.* Își aminti că *brudăr* însemna nemțește frate. «Da, mecanicului neamț de la internat, pedagogele noastre, Fräulein Mitzi și sora-sa Ella îi spuneau *brudăr Augustin.*» Murmură și ea:

— Vladimir. Bău fiecare din pahar o-nghițitură de șampanie, se priviră lung în ochi de parcă atunci se vedeau prima oară, lăsară paharele pe masă și se strângeau în brațe de parcă lumea avea să piară curând.

— Lidia – șopti într-un târziu Vladimir – cât ne e dat să fim împreună, să trăim clipa.

Drept răspuns, Lidia îl sărutase în neștire. Era prima ei inițiativă-n dragoste. Clipa o trăiau intens doar cât erau ei doi împreună, dar să-și alunge din minte lumea, oricât s-ar fi străduit nu izbuteau. «Trăiește clipa» e un îndemn la bucurie, la uitarea de sine, la extaz. Altminteri toată viața trăim clipa ca și când am număra pietricele de râu. Câți norocoși au privilegiul de-a găsi un diamant în atâta grohotiș? Atâția oameni, atâtea ființe care trec prin viață fără nicio bucurie. Lidia nu se gândea numai la oameni. La țară, animalul care nu produce – câinele, pisica – te miri cum trăiește. Fiindcă rar capătă și acești paznici ai casei altceva decât firimiturile de la masa oamenilor. Fericite or fi și ființele astea în perioada împerecherii.

Trăiește clipa. Dar cum să-ți golești sufletul de lume? După ce se desprindea din brațele Lidiei, uita oare Vladimir de casa lui, de copiii lui, de nevasta lui? Să uiți de lume… cum adesea ți se spune când te sfâșie o durere: «Nu te mai gândi și-ai să vezi că te lasă ori măcar se domolește». Și tu nu te mai gândești, însă durerea își înfige cuțitele mai departe. Orice-ar fi făcut, Lidia nu-l despărțea în sufletul ei pe Vladimir, nicio clipă, de casa lui, de obligațiile lui. Nici prin gând nu-i trecea să despartă un bărbat însurat, cu sau fără copii. În adolescență fusese îndrăgostită de doctorul care-o operase de apendicită și de băiatul doctoriței de la dispensarul din satul ei. Trăise în minte superbe scenarii de dragoste și cu unul și cu altul. Doctorul era topit

după o actriță de la Teatru Național din Craiova, femeie cu un aer misterios, frumoasă, înfășurată-n rochii care păreau crescute odată cu trupul ei statuar. Mihai Pricop băiatul doctoriței era-ndrăgostit de fata unor învățători dintr-un sat vecin, de-aceeași vârstă cu el, amândoi studenți la Istorie. El, înalt, suplu cu piele măslinie și cu ochi albaștri, prietenos cu Lidia, dar pierdut de dragul colegei lui, înaltă, subțire, cu sâni mari, care păreau din alt corp decât al ei, cu o față ca o lună plină, cu o pieptănătură care-o făcea și mai lună plină. Fata se purta ca și când n-ar mai fi fost alta pe lume ca ea, ceea ce-nsemna mofturi și fandoseli pe care băiatul, Mihai, le-ndura fără să crâcnească. Ceea ce nu se dovedise suficient, de vreme ce fata rupsese brusc legătura lor, măritându-se cu un doctor cu douăzeci de ani mai în vârstă decât ea, în schimb cu vilă-n București, cu alta la Predeal, cu mașină personală și cu mașină de serviciu, ca șef de spital. În privința lui Mihai, legea compensației, despre care atât se vorbește, își arătase fața. Pe șantierul arheologic unde-și făcea el practica de vară erau invitați și studenți francezi, italieni și spanioli. Fata din echipa franceză se-ndrăgostise de Mihai de la prima vedere. Înaltă, cu oase delicate, sub mușchi armonios și tentant așezați, avea însă o față mare, cărnoasă și rotundă, și mai lună plină decât a dezertoarei autohtone. Fiica unor mari medici parizieni, Julie primise o educație aleasă, completată de ambiția de-a vorbi elegant limba maternă ca și engleza, italiana, spaniola, portugheza. Cunoștințele ei le depășeau cu mult pe ale colegilor de șantier; le-mpărtășea acestora, când se ivea ocazia, fără aere de superioritate, punându-le pe seama numeroaselor călătorii pe care avusese prilejul și norocul să le facă în locuri vestite pentru vestigiile lor culturale. Încurajat de privirile fără echivoc ale fetei, Mihai începuse să-i facă o curte discretă. După un an de corespondență cu Julie, Mihai se vedea însurat în Franța și student la Sorbona. Pentru Lidia scenariile udate cu lacrimi – ca ale oricărui scenarist care nu le vede trecute pe celuloid – încetaseră odată cu plecarea lui Mihai în Franța. De când îl iubea cu pasiune pe Vladimir Vizanti, scuturându-și de praf amintirile, vedea că multe din închipuirile ei despre dragoste, de pe vremea doctorului și de pe vremea lui Mihai, le trăia într-un prezent care nu-i devaloriza pe cei doi ai închipuirii, ci dimpotrivă, își dădea seama că-i iubise, spre deosebire de legătura cu Dinu: de el fusese îndrăgostită, dar nu-l iubea. Nu fusese nevoie de apariția lui Vladimir ca să-și dea seama de acest adevăr. Și atunci pentru ce continua și nu se despărțeau, mai ales după ultima întâlnire când părea să-i fi fost și lui de-ajuns. Ce o ținuse trei ani lângă el? Inteligența, cultura,

spontaneitatea lui, gusturile lor comune și de ce n-ar fi recunoscut: mentalitatea femeii de la țară de-a sta lângă un bărbat toată viața, știind că focului de la-nceput, cu vremea, îi scade vâlvătaia. Oricât era de copleșită, de nimicită alături de Vladimir Vizanti, bărbatul care-o-nvățase adevărata, amețitoarea voluptate, se gândea îngrijorată la ziua când aveau să se-mplinească cele trei luni, când trebuia să clarifice lucrurile cu Dinu. Avea două posibilități: să se despartă ori să continue, trecând sub tăcere episodul Vladimir, știut fiind că nu e bine să-ncarci memoria cuiva cu lucruri pe care n-ar vrea să le audă.

Vladimir trecea printr-o stare pe care n-o mai cunoscuse. În afară de nevastă-sa pe care o iubea și n-ar fi schimbat-o pentru nimeni pe lume, avusese câteva escapade – fiindcă nu știa cum să le numească altfel – cu femei care-l tentaseră și care i se oferiseră. Fără nicio consecință pentru nimeni. Fata asta, Lidia, îi dăduse fiori din clipa când o văzuse, o vibrație bărbătească necunoscută până la ea. Sperase că odată cu apropierea fizică avea să se domolească. Dimpotrivă, gândul îi era numai la ea; îi dorea și sufletul, o dorea toată a lui. Începea să simtă primejdia care-i amenința căsnicia. Lidia nu-i cerea nimic. Dimpotrivă îi spunea că nici în vis n-ar fi stricat viața unui bărbat, nu l-ar fi despărțit de familie. Vladimir simțea că Lidia îl iubea pătimaș și că ar fi rămas amantă toată viața, ceea ce nici el nu accepta; nu accepta ca ea să ducă o viață în umbra lui, fără să-și facă o familie a ei, la lumina zilei.

— Vladimir, dacă am să mă mărit, am să fiu o nevastă fidelă, fiindcă am să te am în suflet și-n trup toată viața și nu te-aș mai găsi în nimeni. Tu ai să fii banul meu alb pentru zile negre, pavăza și mângâierea mea, fiindcă tu ești și ai să fii totdeauna bărbatul vieții mele, îi spusese Lidia la despărțire printre suspine.

— Lidia, te am în sânge, în fiecare fibră din mine, și te port în suflet. Lângă nimeni n-am simțit liniștea, împlinirea și voluptatea pe care mi le-ai dat tu. Cămăruța asta a fost raiul meu iar tu femeia vieții mele. Am să fiu un soț fidel, fiindcă n-am să te mai găsesc nicăieri, îi șoptea Vladimir, strângând-o în brațe de parcă voia să-i soarbă toată ființa. Amândoi spuneau adevărul. Viața, care șterge mai toate jurămintele, n-avea să-și aștearnă praful peste cuvintele lor de rămas-bun. Lidia și Vladimir, cât aveau să trăiască, aveau să rămână un reper, unul pentru celălalt. Amândoi simțeau că alcătuiesc sfera inițială care, în fine, își aflase jumătățile, pentru a fi din nou despărțite.

Părinții lui Vladimir, ambii profesori la Politehnică, șefi de catedră, tatăl academician, de la douăzeci și unu de ani se căsătoriseră iar peste un an aveau primul copil, pe Vladimir, iar peste cinci ani pe al doilea, Gabriel. Cei doi frați crescuseră într-o atmosferă de armonie și de dragoste. Bunicii, de ambele părți, îi socoteau pe nepoți darul cel mai de preț pe care li-l făcuse viața.

Băieții Vizanti aveau cultul familiei. De cinci generații nimeni din neam nu divorțase, nimeni n-avusese vreo legătură extraconjugală care să-i pună-n primejdie căsnicia. Numai la gândul că s-ar despărți de copiii lui, pe Vladimir îl apuca amețeala. Și de nevasta lui, căreia nu-i putea reproșa nimic. O femeie pentru care armonia era principiul esențial de viață: armonia interioară, armonia până la cel mai neînsemnat obiect casnic. Dar și să știi ispita la douăzeci de minute de mers pe jos și să-ți impui să nu atingi ființa aceea mlădioasă și lipicioasă ca iedera. Numai ce și-o amintea și-i plesneau cusăturile hainelor.

*

Optzeci și cinci minus douăzeci și trei fac șaizeci și doi. Atâția ani au trecut din Brezoianu până acum. Vladimir acolo unde ești poate că te ajunge gândul meu. Îl poți vedea. Timpul ar fi cel mai bun vindecător și cel mai bun partener al uitării. Încă țin minte unele date importante din istorie și iubirile mele neîmplinite, iubirile mele de adolescentă: chirurgul care mi-a scos apendicele și Mihai. La optzeci și de ani, mi-e milă de mine cea de la toate vârstele, fiindcă mi se pare că m-am purtat prostește, nesincer și timorat toată viața.

Singurul episod frumos și neîntinat rămâne întâlnirea mea cu Vladimir. Mi-a dat Dumnezeu minte să mă despart de el când dogoream mai tare, minte să nu mă-nșurubez în viața unui bărbat însurat, tată de copii, minte să mă feresc de surprizele viitorului și mai ales de ale trecutului care pot strica prezentul și viitorul. Memoria uită ce-a învățat, uită mult, dar nu ce a trăit. Aici nu există de *mult* și de *curând* ci *permanent* și *simultan.* Aici se-ntipărește pentru câte zile ai, frumosul – dacă ai avut parte – urâtul pentru care ai smulge bucăți din tine ca să-l uiți. De partea asta a memoriei te poate despărți doar Alzheimer-ul. Dacă te iubești pe tine, îți găsești circumstanțe atenuante pentru toate greșelile față de tine și față de alții. Dacă nu te iubești, tot răul și urâtul le duci cu tine ca pe o boală cronică de care nu se moare dar care te-nsoțește până-n ultima clipă. N-am trăit niciodată cum aș fi vrut. Toată viața parc-am avut un cui în pantof. Peste tot pe unde am

trecut ceva sau cineva îmi întuneca orizontul. Mi-am dorit de multe ori să mor. Iar acum, când nu mai am pentru ce și pentru cine să trăiesc, îndată ce mă ia gândul morții, îl îndepărtez. „Las' c-am să văd atunci. Mă gândesc sau nu, la ce bun?”. Cât suntem de cramponați de viață… Fiecărei fibre din noi îi e frică de moarte. În fața acestui gând rațiunea noastră înțepenește. Ai vrea să te năpădească numai amintirea unor momente frumoase pe care le-ai trăit, ca să-ndepărtezi de tine gândul sfârșitului.

După încercări de sinucidere ratate, pe câți nu-i auzi spunând: „Să n-apuc ziua de mâine dacă…”. Și atunci, se poate vorbi de-o legătură mai puternică decât cea a fiecărei fibre vii cu viața și, ca urmare de frica de moarte a fiecăreia?

Abia aștept să mă externez. Depresia nu se vindecă dar de bine de rău nu mai am spiralele alea care-mi răsuceau anxietatea în capul pieptului, și-am început să mănânc.

Șefa pavilionului mi-a plăcut din primul moment. O femeie așezată, în pragul pensionării, energică dar blândă și apropiată de pacient, fără să-ți țină logosuri despre frumusețile vieții care-ți rămân după orice nenorociri. Într-o conversație aparent banală, strecoară întrebări care duc la cauza bolii, când nu este ereditară. Îți povestește și întâmplări din viața ei ca să nu simți că scopul convorbirii este doar trasul de limbă. Schimbăm păreri despre cărți, despre autori, despre compozitori. Eu îi vorbesc despre spectacole de teatru pe care ea n-a avut cum să le vadă, pe atunci fiind copil și locuind la țară, pe când eu eram studentă la București. La o vârstă coaptă și mai ales răscoaptă, când spui „pe vremea mea” de obicei acea vreme o vezi în culori mai sumbre decât a fost sau înfrumusețată fiindcă tu erai pe atunci tânăr, viguros, plin de speranțe, mai aveai iluzia binelui, nealterată de priveliștea vieții. Și totuși… Fără să uit zeama chioară de la cantină, salteaua de paie de la cămin, ochii închiși și gura ferecată față de tot ce se-ntâmpla în țară, spectacolele de teatru de atunci, interpretarea operelor clasice nu și-a mai aflat niciodată egalul. Cum aș putea să-l uit pe Rauțchi în *Livada de vișini?* Mi se umple sufletul de lacrimi și-acum când parcă-l am în fața ochilor. Câte figuri mi s-au șters din minte, dar pe el nu-l pot uita. Câți frumoși, câți distinși… pe el, băiatul urâțel, cu un aspect mai mult decât oarecare, cu o privire tristă, de câine al nimănui, am să-l țin minte până-n ultima clipă. N-am fost îndrăgostită de el, l-am admirat. Sufletul meu este un depozit de admirație. Îmi dau seama că admirațiile sunt mai multe decât iubirile din viața mea. Depășită faza dorinței fizice, am avut un suflet aspru, neprimitor.

Cu toate astea nu mi-am arătat niciodată antipatia față de cineva, l-am tratat politicos și blând. Detest să rănești oamenii chiar dacă o merită, din credința că viața a investit în fiecare ceva ce, bun-rău, nu trebuie călcat în picioare. Am fost totdeauna o pacifistă. Unii chiar m-au acuzat de oportunism. Nu participam niciodată la bârfe și nu spuneam în absența cuiva ce nu i-aș fi spus verde-n față. Am știut să-mi stăpânesc nervii. Era prudență? Era ipocrizie? Oricum, o dovadă că eram copil crescut în comunism, copil orfan de tată de la opt ani, cu o mamă spăimoasă și de umbra ei. Tata, om plin de umor, găsea o glumă care s-o liniștească pe mama, în ochii ei orice purice având proporții de armăsar. Pentru ea, căsătoria fusese un liman al făgăduinței. Scăpa de numele de familie, *Dobre,* pe care nu-l putea suferi. Nici *Zamfira*, numele de botez, n-o fericise, dar cum încă din leagăn i se spusese *Firuța, Zamfira,* oricum, îi era mai puțin antipatic decât Dobre. I-ar fi plăcut s-o cheme Kira, ca pe fata grecului Manos cel mai bogat negustor de cereale din Bechet. Kira mersese din clasa-ntâi la Craiova, la Călugărițe, la *Institutul Sancta Maria,* unde-nvățase franțuzește, nemțește, englezește.

Pe când eram eu în clasele primare, se spunea *profesorul/profesoara de franțuzește, de nemțește, de latinește.* Kira, frumoasă, educată, fire plăcută, nemaivorbind de zestre, nu era de mirare că se măritase cu un fiu de bancher de la Atena, bancher și el, tânăr, frumos, amândoi făcând o pereche bună de reclamă.

Mama, fără să sufle vreun cuvânt, o imită pe grecoaică în tot ce putea: un mers cu spinarea dreaptă ca o scândură, cu pași mărunți, pieptănată cu coc, lăsând să se vadă ceafa învoaltă. În ceea ce mama n-avea cum s-o imite pe Kira era zestrea. Deși Enache Dobre era și el negustor, cu prăvălie pe ulița mare, și Mariței lui îi spunea lumea „cucoană”, cei cinci copii ai lui nu se frecventau cu ai negustorilor greci, ca de altfel cu ai niciunui negustor de altă acolo. Pentru a nu-și face prietenii locale, Kira, cu maică-sa și cu o mătușă, sora lui taică-său, petreceau vacanța de Paști și pe cea de Crăciun la Craiova, iar vacanța mare în Grecia, la rudele soților Manos, vizitând insulele, făcând croaziere pe Mediterană, învârtindu-se într-o lume de bogătași rafinați între care să-și afle Kira un soț care s-o merite. Kira vorbea greceasca de la Atena, se-mbrăca la fel cu tinerele de aceeași condiție cu ea. Firuța Dobre, ajunsă între timp învățătoare, până să se mărite nu purtase decât lucrurile soră-sii Gela, cu trei ani mai mare decât ea. Enache Dobre avusese ambiția să-și vadă copiii intelectuali. Fiul cel mare ajunsese director de bancă la Severin, următorii doi, avocați la Craiova, Dora, fata

cea mare, care făcuse patru clase de liceu la călugărițe, se măritase cu un farmacist văduv, cu zece ani mai mare decât ea, avea trei băieți de care se ocupa soacră-sa, văduvă de colonel, ea stând toată ziua-n farmacie, lângă bărbat-său, în halat, coală de hârtie, știind pe dinafară tot ce era în încăpere, plăcută de clienți care-i spuneau doamna farmacistă, la care ea nu protesta nici ea nici bărbatu-său, care-nvățase farmacia la Viena. Zadarnic încercaseră Dora și bărbatu-său s-o mărite pe Firuța la oraș pe ea n-o trase ața către niciun posibil pretendent. „Firuța, fată, pe tine n-o să te dezlipească nimeni de țăst și de ceaun”. Deși făcuse patru ani de pension, printre fetele de oraș și de neam și fusese-n fiecare an premiantă de onoare pe școală, Dora nu se lăsa de pronunția țărănească oltenească a anumitor cuvinte cum era țestul, care pentru ea țăst avea să rămână pân-la Ziua de apoi, nu din neștiință ci din dorința de a nu-și nega obârșia. Ultimul pe care pusese Dora ochii, ca pe un viitor cumnat, era un locotenent de artilerie, băiat de la țară, căruia se vedea cât de acolo că Firuța-i plăcea. Când credea că n-o privea nimeni, Firuța-i luase și ea seama cu de-amănuntul și parcă n-ar fi zis ba.

Când locotenentul aflase ce zestre ar fi primit fata se retrăsese discret. Din acel moment Firuța hotărâse ori să se mărite așa cum o dăruise Dumnezeu, ori niciodată prin pețitori, dusă la vedere ca o vițea la târg. Vederile astea la care stătea cu inima cât un purice îi aminteau de ocupația nemțească din Războiu – ăl mare, când ea avea zece ani și stătea ascunsă prin bozii ori prin coverca din vie, tremurând de frică, alături de garnițele cu carne-n untură, că le era de-ajuns că le goliseră nemții bătătura de păsări, de oi, de vite, că Enache Dobre, capul familiei, și băiatul ăl mare erau pe front. De-atunci rămăsese Firuța cu un ghem în capul pieptului la orice situație neprevăzută sau în care nu se simțea la largul ei. La douăzeci și patru de ani, când își luase gândul de la măritiș – până prin 1930 asta fiind vârstă de fată bătrână, fetele, mai ales la țară, măritându-se de pe la treisprezece-paisprezece ani – în fine se ivise tata, cu paisprezece ani mai mare decât ea, trecut prin război, ca ofițer de rezervă, artilerist, un an prizonier la nemți, bărbat înalt, drept ca trestia, cu părul negru aspru și ondulat, cu ochi de băgau boala-n femei, care trăgeau la el ca muștele la miere. Glumeț, fire veselă, învățător bun, iubit de elevi, nu se sfia să ia sapa și coasa la spinare ca orice sătean, de care se deosebea doar prin haine și pentru că nu umbla niciodată desculț. Părinții lui, învățători amândoi, avuseseră, ca și ai mamei, cinci copii, doi băieți și trei fete, toate trei profesoare, măritate cu ofițeri.

Frumușele, cu vino-ncoa, învățând pe rupte pentru bursă, și-n liceu și-n facultate, cu încăpățânare țărănească, absolviseră toate trei pe locul întâi, secția de limbi clasice de la facultatea de Litere din București. Învățaseră bine franceza și germana dar nu se luaseră la-ntrecere cu orășencele, unele de neam mare, crescute cu guvernantă. Se duseseră acolo unde puteau înfrunta orice concurență. Tot ce-avusese mai bun în avere familia Busuioc se dusese-n zestrea fetelor, că nu oricine se mărita cu ofițer, dat fiind că mireasa trebuia să aibă zestre, măcar cea minimă stabilită de armată, iar în lipsa ei, dispensă regală necesară căsătoriei. Deși la fel de bun la-nvățătură ca surorile lui, când ajunsese Tudor să meargă la liceu, tata, cam înțărcase bălaia, încât nu se putuse întinde mai mult decât Școala Normală. Iar Pavel, mezinul, care nu se omorâse cu cartea, făcuse Școala de arte și meserii. Tata iubea copiii și avea o răbdare îngerească: și pe cel mai prost îl făcea să-nțeleagă ce trebuia și nu admitea ca elevii să-și pună porecle jignitoare și să râdă de cei mai grei de cap. N-ar fi pus el pentru nimic în lume copiii să facă vreo treabă gospodărească sau să-i muncească părinții lor la câmp, fără să-i plătească, obiceiul muncii pe gratis fiind destul de răspândit, începând cu primarul și terminând cu unii învățători.

Mama s-a-ndrăgostit de tata din prima clipă când s-au văzut. Cât a iubit-o el nu știu, dar cred că n-o să cunosc vreodată bărbat care să se poarte mai delicat cu o femeie decât el. Când mă gândesc la el, îl văd alături pe Vladimir, singura mea adevărată iubire dintr-o viață, și cât de lungă! Numai că legătura noastră a durat trei luni pentru care am să-i mulțumesc lui Dumnezeu până în ultima mea clipă. Viața împreună a părinților mei a ținut zece ani. Tata a murit la patruzeci și opt de ani de pe urma glonțului din 1944 care zăcuse-n plămânul lui stâng.

Nimeni nu se-ncumetase să-l scoată, iar tata, ca și când acel dușman n-ar fi existat, nu-și crușase niciun pic sănătatea. Era încrezător în soartă, cum sunt și eu: ața de pe mosor nu ți-o poate scurta și nici lungi nimeni, știut fiind că răul dacă îți merge înainte te-așteaptă iar dacă ți-e-n urmă te-ajunge.

Mă mir și astăzi cum de mama n-a murit când omul vieții ei s-a stins într-o clipă cu obrazul pe umărul ei, după ce ne cântase niște cuplete ale lui Tănase, imitându-l perfect. Când și-a dat seama ce se-ntâmplase, mama a-ntins mâna după cana cu apă și l-a stropit pe față și-n creștet.

— Du-te la Ioniță și la Floarea și adu-i încoace, am auzit glasul mamei pe care nu l-am recunoscut.

M-am uitat jur-împrejur să văd cine vorbea și abia când m-a scuturat de mână mi-am dat seama că vorbele porniseră dintre buzele coală de hârtie ale mamei.

Până-n seară s-a adunat toată familia. Unul dintre cumnații tatei, medic militar, a cerut să rămână singur cu mortul, ca să-l îmbălsămeze, ceea ce nu se mai pomenise la noi în sat. Până la-nmormântare tata a rămas neschimbat. Când te-apropiai de sicriu un miros iute îți usca gura, nările și-ți irita ochii. Era formolul care împiedica descompunerea mortului cele trei zile câte le mai avea de stat pe pământ. Până la înmormântarea tatei, mama n-a stat o clipă locului, fără să scoată un cuvânt. Dispărea deodată cam o oră, se-napoia și se apuca de treabă. Fugea la biserică și nu se dezlipea de sicriul tatei, nemișcându-și ochii de pe chipul lui. Cele două nopți de priveghi n-a ieșit o clipă din biserică. La mormânt nicio lacrimă, niciun suspin. Socotea că nimeni nu trebuia să știe ce avea ea de spus bărbatului ei. Lumea se așezase la praznic când mama venea agale dinspre cimitir. Părinții și surorile tatei n-o-ndrăgiseră niciodată pe mama, cel mai mare cusur al ei fiind zestrea sărăcuță: un pogon de pământ, nici măcar un hectar, mobilă nu, iar lucruri de casă pe sponci. Pe pogonul mamei, strângând cureaua, părinții mei își făcuseră casă de cărămidă cu trei odăi, cu bucătărie, cămară, încă o bucătărie cu vatră, cu țest, cu horn pentru afumat porcul. Când mai adunaseră ceva bani, zidiseră și o bucătărie de vară, cu șopron, coteț de păsări, cocină de porci și un pătul. Casa era aproape de școală, într-un rai de flori și de verdeață. Mai aveau un hectar în câmp, jumătate cu porumb, jumătate cu grâu. Tata-și vânduse hectarul din satul lui și cumpărase unul în satul mamei, hotărât să-și sfârșească acolo zilele.

După moartea tatei mama vorbea numai dacă o-ntrebai, și-atunci mai mult prin *da* sau *nu*. Saluta și răspundea la salut, înclinând capul. Pe fulgere, pe trăznete, pe ploaie cu găleata, pe vifor, mama era la cimitir. La parastasul de șase săptămâni al tatei ridicase o cruce modestă de marmură, cu fotografia de piatră a ei cu tata, fixată la-mbinarea brațelor crucii.

Copilăria mea – copilărie, fără griji, a bucuriei fără motiv, s-a sfârșit la opt ani. Singurele momente luminoase dintr-o viață cenușie, în care parcă tot stătea să plouă, au fost când am fost îndrăgostită și dacă le fac o ierarhie, fără pată, cele trei luni cu Vladimir. Plimbările astea prin curtea spitalului mă fac să-mi înșir mărgelele vieții. Mă așteaptă câteva ore plăcute, cum sunt toate cele petrecute cu profesorul Sabin Sorescu.

Văduvi, cu sau fără copii, burlaci intrați în panică la apropierea unei bătrâneți singuratice o ceruseră pe mama de nevastă, dar ea nici nu vrusese s-audă. În viața ei, nimeni nu-i putea lua tatei locul.

Mama i-a supraviețuit tatei patruzeci de ani. În vremea asta au fost nunți, botezuri în familie. Pe mine mă lăsa să mă duc și să duc darul, dar ea nici măcar la biserică nu mergea. La-nmormântări mergea, la parastase, în biserică și la mormânt, niciodată la praznic.

— Mamă, de ce nu mergi și tu la praznic în rând cu lumea, că doar toți te poftesc?

— Ca să văd cum se-mbuibă toți, cum vorbesc de câte-n lună și-n stele, numai de cel dus nu se spune o vorbă de parc-ar vrea să ocolească o piază rea? De-asta să merg?

— Dar tu i-ai făcut tatei toate pomenirile, cu praznic, pân' la șapte ani?

— Ca să nu zică neamul lui taică-tău că nu-mi păsa de el.

— Mamă, tu crezi că pe lumea cealaltă sufletul are nevoie de ce-i dăruim noi pe lumea asta?

— Când ți-ai dat ultima suflare nu mai ai nevoie de nimic.

— Și atunci?

— Isus a spus că de faptele bune din viața pământească va ține cont Dumnezeu în viața de dincolo. De aici credința că pomana pe care o faci tu aici va fi socotită faptă bună a răposatului. Asta e numai la noi ortodocșii, la ceilalți creștini se citește doar numele răposatului la sfârșitul slujbei obișnuite, așa zisul recviem și-atât.

— Mamă, dar Dumnezeu există?

— Îmi place să cred că există.

— De ce?

— Ca să fie undeva o judecată dreaptă!

— Și dacă n-o fi?

— Atunci trăim degeaba și nu mai avem nicio nădejde că mai ieșim cu vreun folos din lada asta de gunoi care e lumea. Nu-ți mai bate capul, mamă. O să trăim și noi cum o vrea Ăl de sus, dac-o fi, altminteri țărână din țărână, cu pomeni, fără pomeni. Facem și noi ca toată lumea, că-n lume trăim. Dacă o fi Dumnezeu, înseamnă că asta vrea să ne arate, fiindcă nu dă doi bani pe noi.

Și mama se uita lung și duios la mine, vrând să mă mângâie de fața lumii care pentru unii era o pedeapsă.

— Lidia, mamă, un învățat francez de prin… 1600 și 1700 spune că e mai bine să crezi că Dumnezeu există și El să nu existe, decât să crezi că nu există și El să existe. Așa că noi să credem că există și că din când în când se uită și la noi două. Așa draga mamii.

Cu cât mi se-apropie funia de par cu atât îmi simt părinții mai aproape. Să fie altă lume în care să te-ntâlnești cu cei care ți-au fost dragi aici? Dar cu ceilalți? Nu-nțeleg lumea asta și aș vrea să știu cum e cealaltă, presupunând că există?!

*

Bate de trei ori la ușă. Din cabinet vocea baritonală a profesorului sună clar:

— Intrați.

— Bună ziua, domnule profesor.

— Sărut mâna, doamnă.

Cu educație ardelenească, profesorul psiholog Sabin Sorescu saluta cu „sărut mâna” și femeile tinere, nu numai pe cele în vârstă.

— Cum e ziua de azi, doamnă Busuioc?

— Era o femeie la mine în sat pe care orice-ai fi-ntrebat-o îți răspundea corect și continua să rostească fără tranziție: „Timpul trece și noi ne petrecem”.

— Ce vorbă-nțeleaptă!

— Domnule profesor, noi trecem, noi ne petrecem, timpul este etern.

— Din punctul dumneavoastră de vedere fiindcă sunteți om de știință.

— Chimistă cu patalama sunt de la douăzeci de ani. Până pe la cincizeci abia așteptam să vină duminica, de parcă fiecare duminică, fiecare zi nu m-ar fi apropiat de final.

— Vă e frică de final, doamnă?

— Cred că oricât de grea ne-ar fi viața, fiecare fibră ne este înfricoșată de sfârșit. Eu de pildă, n-am pentru cine și pentru ce să mai trăiesc și totuși resping gândul morții și când îmi dă firesc târcoale la anii ăștia, îmi spun: „lasă că ai să vezi atunci”.

— Dar ca să treci acest ultim examen nu trebuie să fii pregătit?

— E bine să fii pregătit în fiecare clipă pentru propriul examen dar și să asiști la examenul celor apropiați sufletului tău, să fii pregătit să pierzi ce ai mai drag, să fii pregătit să porți golul din tine.

— Credeți că există o lume de apoi?

— Domnule profesor, o lume de apoi presupune o concurență a eternității. Prima tentație este să nu cred. Oricum, dacă există, presupun că nu are nimic de-a face cu-nchipuirea noastră. Pe de altă parte, prezicătorii, visele premonitorii, premonițiile nu pot proveni din materie, în măsura în care cunoaștem noi materia.

— Din lumea asta ce-ați înțeles?

— Nimic, doar un haos programat și organizat de oameni.

— Nu v-ați dori o lume a dreptății, a judecății fără părtinire? O lume în care să vezi adevărul?

— Domnule profesor, chiar la vârstă dumneavoastră mi-aș fi dat viața să văd o singură clipă adevărul. La optzeci și cinci de-acum, când viața mea nu mai interesează pe nimeni, începând cu mine, nu-mi mai pasă nici de adevăr. După ce-nchid ochii peste lumea de-acum, vreau să se termine totul. Dacă o s-apucați anii ăștia ai mei, o să-nțelegeți că bătrânețea omului normal este sumbră și nepăsătoare. Cred că vă par cinică.

— Nu cinică, dezamăgită. Toată viața ați fost așa?

— De la opt ani de când mi-a murit tatăl. Îl vedeam cât suferă că ne lasă, pe mine și pe mama singure. Când l-am văzut în sicriu, l-am strigat. Nu mi se întâmplase niciodată să-l strig și să nu-mi răspundă. Copil de la țară, nu era prima oară când vedeam un mort. Dar moartea mi se părea că n-avea să ne-atingă pe noi trei „ai lui Busuioc”; la țară auzi mereu „să ai om la casă” și mai plastic „să ai izmene-n bătătură”.

Profesorul zâmbi:

— Doamne, cât de plastică este imaginația poporului ăsta.

— Înainte de-a muri tata, și eu zâmbeam când auzeam vorbele astea. Pe urmă nu mi-au mai părut glumețe ci țâșnind din paraponul unei femei. La opt ani mi s-a zdrențuit viața iar ceea ce-a urmat n-a fost de natură s-o dreagă.

Profesorul se uită-ntrebător la mine.

— Până la opt ani, copil iubit de părinți și crescut cu frica lui Dumnezeu, nu băgasem de seamă câtă murdărie e-n oameni. Tata se-ntorsese de pe front cu un glonț în plămânul stâng; medicii considerau o minune că mai era în viață, viață scurtată de tubulețul ăsta de metal. Murise atâta lume în război încât în Învățământ rămăseseră locuri libere. Așa se făcea că tata, deși cu invaliditate de gradul unu, cu voia lui rămăsese și directorul școlii din sat… Nu vă plictisesc, domnule profesor? Vă povestesc lucruri care nu

au de ce să vă intereseze. Dumneavoastră, psihologilor și psihiatrilor vă fac pacienții capul calendar.

— Doamnă, pentru medic, pentru psiholog, ceea ce-i spune pacientul este esențial. Și un *și* ori un *dar* înseamnă ceva dacă ești atent. Medicul este de dorit să te vindece sau măcar să-ți îmbunătățească starea, dar înainte de orice să *as-cul-te*. Așa că vă rog să continuați.

— Înainte de-a continua, permiteți-mi o-ntrebare: și nu vă plictisiți de-atâtea lucruri neinteresante?

— Dacă ați ști câte-ntrebări, câte dileme, câte stări de spirit supărătoare-ți generează plictiseala; atâtea regăsiri cu tine însuți, când înghiți orice prostie de la televizor numai ca să scapi de tine… Ce izvor nesecat de-ntrebări nerezolvate e plictiseala. Numai în aparență e o stare de gol, de stagnare. Este cea mai sâcâitoare stare a sufletului omenesc, fiindcă n-am ajuns atât de departe cu investigarea celorlalte animale… Continuați vă rog, de unde-am rămas: la murdăria din sufletul semenilor noștri.

— Nu mi-aș fi-nchipuit ca de la noi din sat să pornească două denunțuri împotriva tatei: unul la Armată, susținând că glonțul era o invenție și pensia de veteran o-nșelăciune, al doilea denunț la Ministerul Învățământului care admitea în cadrele sale în neștiință de caz, director la școală un șarlatan care mânca și pensie de veteran și leafă de-nvățător și încă director de școală. Aceste acte de *ordine și de justiție socială,* ticluite de niște cetățeni roși de spiritul corectitudinii, l-au costat pe tata două drumuri la București pe un frig de moarte. În marea sa generozitate și recunoștință față de cei schilodiți pentru a nu ne lăsa șterși de pe hartă, Statul micșora pensiile veteranilor după criterii greu de acceptat de-o minte normală. Cine avea mâna amputată deasupra cotului se-ncadra în altă categorie de pensie decât cel cu mâna amputată sub cot! Apoi era vorba de stânga ori de dreapta. Singura sursă de venit admisă în afara pensiei de veteran era administrarea unui debit de tutun și de ziare. Cei cu denunțurile împotriva tatei se deranjaseră degeaba, de vreme ce se dovediseră într-un gând cu Statul. Singura lor dezamăgire fusese doar în privința glonțului care nu-și schimbase locul din plămân. Cazurile de supraviețuire cu gloanțe-n plămâni fiind rare nu se mai făcuse nicio discriminare între plămânul stâng și dreptul. Cei care invidiau soarta părintelui meu o satisfacție tot avuseră. Tata nu mai era director. Satisfacție și asta pe jumătate, fiindcă noul director nu era dintre denunțători ci venea din județul Constanța. Părinții mei l-au primit pe noul director, pe nevastă-sa, tătăroaică și pe cei doi băieți ai lor ca pe niște rude… Au mobilizat toți

vecinii la văruit încăperile destinate directorului, lipite de școală, în care noi nu locuiserăm niciodată, având casa noastră. După ani petrecuți în aceeași cancelarie după denunțurile împotriva tatei și după moartea lui, în afară de noul director și de nevastă-sa, cu ceilalți colegi mama-și dădea doar *bună-ziua*. Mi-aduc tot mai des aminte o vorbă a ei: „Lidia, mamă, pe oameni îi desparte moartea, viața însă pe și mai mulți”.

Profesorul oftează, închide ochii și spune, mai degrabă șoptește: „înțeleaptă femeie” iar în gând îi fâlfâie o-ntrebare: e de mirare că printre oamenii inteligenți sunt cei mai mulți depresivi? Doamna Busuioc, aici de față, doctor inginer în chimie, minte analitică, stăpână pe profesia ei, cu învățătoare bună și cu profesoară de română la fel, având noroc de profesori de renume și în facultate – unii, adevărați savanți – vorbește și scrie cursiv, fără nicio greșeală de exprimare – deci de logică – ori gramaticală, având o cultură medie sigură, formată din marea literatură mondială – dacă zicem universală suntem inexacți și infatuați – din muzică de concerte, un om pe care-l prețuiesc. Și mi-e milă de ea când o văd cum încearcă să-și ascundă depresia. E ca un câine polițist: simte chiar înaintea mea când sunt obosit psihic, adică încărcat de ce aud și văd.

— Domnule profesor, cred că v-am obosit destul pe ziua de azi!

— De unde știți?

— Fără să fiu psiholog sau psihiatru, cred că, în momentul când două ființe comunică de-adevăratelea, emană ceea ce eu aș numi un fluid de avertizare.

— Eu, fiind psiholog și la-nceput psihiatru, vă aprob, doamnă doctor inginer chimist, general de corp de armată în psihologie.

Profesorul se aplecă reverențios și-i sărută mâna pacientei.

— Să ne vedem sănătoși, domnule profesor.

— Să v-audă Cel despre care sperăm că ar trebui să ne-audă măcar când nu cerem nimic rău.

*

Când ajung între copaci, simt că se apropie de mine visul, visul dintre zece ani și sfârșit, cred. Visul ăsta, adiere care mă poartă ca pe aripi de fluturi, însoțit de o șoaptă: „înainte e fericirea; când să te oprești scurt, neîncrezător, acolo e. Am făcut doar un popas ca să pricep ce are să se-ntâmple mereu, acest mereu este realizarea sau eșecul și în același timp, finalul: trâmbița care te desparte, ca o secure-ntr-un lemn, de tine care-ai

fost de cea care n-ai să mai fi. Și-n alergarea asta-naripată ai să-ntâlnești, dacă ai noroc, vârtejul inconfundabil: fericirea.”

De la o vreme, adierea visului și-a inversat sensul: te-mpinge mereu în urmă, deloc înainte. Spre deosebire de ultimii doi ani când adierea nu se oprea nicăieri și mă trezeam pe aripile ei, în ultimul an se oprește la ușa blocului din Brezoianu, ca să pricep că acolo a-nceput și acolo s-a sfârșit fericirea mea. Fericire de trei luni. Îi mulțumesc lui Dumnezeu – această entitate atât de controversată – pentru lunile astea fără de care viața mea ar fi un deșert unde nu germinează nimic. Și câte vieți nu sunt un deșert de multe ori programat. Ni se pare că ne-am împlinit viața prin: profesie, căsătorie, casă, copii. Te uiți la unele familii și totul pare atât de sec, de gol, de lipsit de interes. Și oamenii s-au străduit, dar fericirea nu le e dată tuturor. „Mă face fericit” ca și când ai spune: „mă face frumos, mă face talentat”. Când funia se-apropie de par, te-ntrebi: tu ți-ai făcut viața ori viața te-a făcut pe tine? Aș fi putut să-mi aleg ca loc al nașterii mele Australia, în locul satului din România? Ar fi avut posibilitatea părinții mei s-aleagă? „Norocul și-l mai face și omul”. Nu cred. Eu cred că ești determinat ca și obiectele. Viața, ființa urmează o logică? Nu! Cui ar trebui să te simți mai îndatorat decât părinților? Și totuși… când ajungi la vârsta judecății, de multe ori îi dezaprobi, ba chiar îi disprețuiești. De multe ori, pe bună dreptate. Judecata ne depărtează adesea de ceea ce am iubit. Altminteri cum s-ar putea s-ajungem să iubim mai mult un câine, o pisică decât pe cei care ne-au dat viață! Ar trebui să fim recunoscători în veci acelora care ne-au adus pe lume? N-a fost alegerea niciunuia dintre noi. Când copiii noștri ne-ntorc moneda – uitând că și noi am fost copiii cuiva – considerăm progeniturile reci, indiferente, nerecunoscătoare, ca și când noi și copiii noștri am face parte din alte regnuri. Ajungem la vârsta iubirii, a închipuirii. Omul pentru care ne-am fi dat viața ne ajunge, la un moment dat, indiferent ca o piatră din drum alături de care ne continuăm viața, din interes, din comoditate sau din indiferență și din plictiselile schimbării, mult, mult mai mult decât din investiția pe care am făcut-o întrun om, din concepții comune, din afecțiune umană. O femeie tânără suferă mai mult dacă-și pierde copilul decât partenerul de viață; într-un menaj echilibrat, în care partenerii s-au prețuit, s-au înțeles nu există mai mare durere decât moartea unuia dintre ei. O femeie bătrână suferă mai puțin după copilul ei decât după bărbatul ei.

O viață sincer clădită în doi, când unul a dispărut, pentru cel rămas viața și-a pierdut sensul. Oricât de afectuoși, de grijulii s-ar arăta copiii, nepoții, rudele, prietenii, golul rămas nu-l umple nimeni și nimic. Lumea îl judecă în zeflemea, adesea cu dispreț, pe cel rămas dacă-l înlocuiește pe cel plecat. Nu-și dă seama că el, ea încearcă să-și umple măcar timpul cu o altă ființă decât s-o ducă într-un bocet și-ntr-o melancolie. Judecăm adesea cu multă ușurătate sufletul altuia. Câți oameni știu ce-nseamnă să nu te mai poți suporta? Sila de tine te duce la spânzurătoare, sila de alții e doar silă.

Înainte de război, într-o lume fără confort oamenii trăiau fără să se plângă, fiindcă așa pomeniseră din neam în neam. În momentele de odihnă, sătenii ședeau pe bancă la poartă, fumau și tăceau. Când punea câte unul mâna pe vreun ziar, îl citeau toți și-l comentau cu aprindere, neținând seamă că evenimentele de acolo se petrecuseră cu destul timp înainte. Pentru ei știrile erau noi, fiindcă ei atunci le aflau.

Învățătoarele, fiindcă nu se cuvenea să șadă pe șanț, la rând cu sătencele, iar pe de altă parte nu le lăsa sufletul nici pe ele să tacă de parcă le-ar fi-nghețat limba, se invitau una pe alta ca să-și arate ce goblenuri, ce point-lace, ce cusături, ce broderii mai făcuseră între timp, ce modele de rochii mai căpătaseră sau mai descoperiseră. Dacă vreuna fusese la Craiova, la cinema sau la teatru, le convoca pe celelalte și le povestea, totul sfârșind cu un oftat din partea ascultătoarelor. Bărbații citeau ziarele, mai jucau tabinet, local numit tablanet, table, șah. Tata ori de câte ori mergea la Craiova se-ntorcea cu câteva cărți. Fără să-și arate entuziasmul când le vedea, știind că nu veneau pe gratis, mama nu lăsa una necitită, pentru ca apoi să-și confrunte părerile cu ale tatei asupra fiecăreia. Ceea ce deosebea familia mea de celelalte persoane de același nivel social era mobila, de neînchipuit în casa unor învățători de țară. Pavel, fratele cel mic al tatei, învățase la *Școala de arte și meserii* din Craiova și fusese apreciat ca un talent la sculptat în lemn. Copia cel mai complicat model, iar ce ieșea din mâna și din mintea lui era uimitor. Din lemn de nuc, în doi ani îi făcuse fratelui mai mare dormitor, sufragerie, birou, toate model florentin, ce nu văzuse și n-avea să mai vadă satul nostru. Mama era sedusă de labele de leu care terminau picioarele tuturor pieselor, mai ales de ale mesei dreptunghiulare, de sufragerie, mai mari și mai reliefate decât ale celorlalte piese. Parcă le vedeai și pernele de sub gheare. Zilnic, mama ștergea de praf mobila, iar labele i le lustruia cu un fel de ulei pe care i-l dăduse unchiul Pavel în acest scop. Când Primăria ne-a dat afară din casă, pentru a face acolo Grădiniță,

mama l-a chemat pe unchiul Pavel să desfacă și să-mpacheteze mobila așa cum știa el, ca să nu se strice vreun ornament, și cu un camion închiriat au dus-o, la unchiu-meu la Craiova. Acolo, așezată cu grijă în magazia de lemne, adăpostind-o sub metri de carton, ceea ce pe unchiul de la Craiova îl făcuse să zâmbească. Unchiul n-avea de unde să știe că mobila și covorul model basarabean – trandafiri roșii, cu crenguță verde smarald pe fond negru – o frumusețe, erau mândria mamei. Covorul îl atârnase pe un perete fiindcă nu se-ndurase să călcăm pe el. Înainte de-a se apuca de țesut, mama trecuse modelul pe hârtie cu pătrățele, calculase totul mai tare decât croitorul care măsoară de zece ori până taie materialul.

Când ne-au scos din casă, Primarul a spus pe un ton important:

— Să ziceți *bogda proste* că rămâneți și-n odaia asta, (adică, în bucătăria de vară).

Mama n-a zis nimic. Eu, m-am trezit vorbind, de nu-mi venea nici mie să cred:

— De ce să zicem *bogda proste* că nu ne-a dat-o nimeni de pomană?!

Toată lumea s-a făcut că n-aude și a continuat să scoată lucrurile care, cum socotise mama, aveau să-ncapă în bucătăria de vară. În afara celor transportate din casă, în bucătărie ne-am făcut un pat țărănesc: patru pari, scânduri între ei și saltea de paie.

În fiecare seară, uneori și ziua, o vedeam pe mama cu mâinile-n poală, împreunate ca la rugăciune.

— Mamă, am întrebat-o într-o zi, când stai așa, cu mâinile-mpreunate și privind parcă undeva departe, mă-ntreb: oare te gândești ori te rogi?

A oftat, s-a uitat lung la mine și lăsând ochii-n jos, după o vreme i-am auzit glasul abia șoptit:

— Mă rog și-apoi mă iau gândurile și mă-ntreb încotro merge lumea. Spun *Tatăl nostru*, și-L rog de sănătatea sufletelor și-a trupurilor noastre, cei de aici, și de odihna celor pe care i-a chemat la El, pentru odihna lor și a tot neamul lor cel adormit. Și nu uit să-L rog să-ți facă ție parte de-o viață curată… Așa, draga mamei!

Și se ridica de pe pat și-și afla ceva de lucru prin curte, pe vreme bună, prin unica noastră odaie pe vreme rea.

De când sunt bătrână mă trezesc și eu pe marginea patului cu mâinile încrucișate, spunând *Tatăl nostru* și cerându-I ce-I cerea și mama, iar cu privire la mine, un sfârșit ușor, înaintea căruia să mă pot îngriji singură de trupul meu. Când te gândești că oamenii-și doresc viață lungă… Rar, sunt

bătrâni independenți fizic și cu mintea întreagă până-n ultima clipă. Dar față de această minoritate, bătrânețea e chin și durere, trupește și sufletește. Trupește se-ntâmplă și la tinerețe. Sufletește e greu să-i explici tânărului sau maturului cum te simți când cei din jurul tău, cu puține excepții, se uită la tine ca la un deșeu pe care din nefericire nu-l poți arunca și de care, cu noroc, îl poți depozita într-un cămin a cărui calitate depinde de preț.

Mă gândesc la nepoții ăștia ai mei cărora le-am făcut testament, de ce m-or fi adus la Central: vor s-arate că sunt în toate mințile sau că nu sunt? Psihologul trebuie să le știe intențiile dar secretul profesional îi interzice să-mi spună despre ce e vorba. În orice caz nu-l bănuiesc de necinste, nu-l bănuiesc de diagnostic pe bani.

*

Azi expiră contractul tăcerii dintre mine și Dinu. Aș vrea să dau timpu-napoi măcar să fi lungit răspasul de gândire. Dinu nu e un om rău ci doar incapabil de a-și masca antipatia pentru cineva. Orice ființă omenească de dinainte de a-l cunoaște sau după ce l-am cunoscut pe pe el n-are dreptul la nicio clipă din viața mea. Lui i s-ar fi potrivit să fie un senior din Evul Mediu, care să-și țină iubita într-un donjon, însoțită de două slujnice care să-i mângâie singurătatea dar să-i și pândească fiecare mișcare, dincolo de gherghef, ca și când le-ar fi putut ataca vreun zburător care s-o lase pe stăpână grea, ceea ce ele-ar fi plătit cu capul.

De câte ori salutam pe cineva sau mă saluta cineva, Dinu întreba invariabil: „Da’ ăsta/ asta cine mai e?”. Dacă mă opream să schimb câteva cuvinte cu persoana în cauză, cum rămâneam doar noi doi începea:

— Ce nevoie aveai să te oprești să schimbi niște platitudini cu ăsta/ asta?

— Fiindcă așa se face între oameni: să vorbești banalități, că nu se cutremură pământu-n fiecare zi și tot așa nu se declară vreun război mondial.

— Îți place să trăncănești.

— Probabil.

După asemenea observații asupra comportamentului meu de prost gust, tăceam până în momentul despărțirii, când ne spuneam cu ușurare *la revedere.* Observam că rolul meu de femeie pe lângă Dinu lua tot mai multe aspecte materne: mă preocupa sănătatea lui – detestam că fuma țigară de la țigară – și-i iertam tot. Răsfățat, mai ales de maică-sa, în mine nu aflase o pedagogă așa cum i-ar fi trebuit: aspră, categorică. Nu-mi venea să cred că-i întorsesem spatele și trei luni refuzasem să-l văd și să-i vorbesc. Trei luni de

despărțire și vorbesc despre el deja la trecut! Iar acum am hotărât că până ce nu mă văd în casa mea, cu Dinu sau cu-mpăratul Japoniei, nu mă mărit. Nu-mi vine să cred că mă gândesc la căsătorie ca o femeie trecută prin ciur și prin dârmon, la doar douăzeci și cinci de ani, trecută prin brațele a doi bărbați, întâi din nevoia de dragoste, a doua oară dintr-o pasiune fulgerătoare. Nu-mi vine să cred că eu sunt cea din adolescență, gata să merg până la capătul lumii cu cei doi iubiți ai imaginației mele. A mai rămas ceva din visele despre ei? O umbră și asta sunt eu. I-am întâlnit de curând și n-am mai aflat niciun motiv de a-i fi iubit, decât setea de dragoste a tinereții și poate a tuturor vârstelor. Nu mi s-au părut banali, dar nici obiect al pasiunii.

Am încercat o clipă să simt emoția de altă dată, foamea de sufletul și de trupul lor, la vremea fiecăruia, dar afară de o mare tristețe și de-ntrebarea pe care mi-am pus-o: „Doamne, chiar am iubit eu oamenii ăștia?”, alt răspuns n-am primit de la sufletul și de la trupul meu. Când ai încetat să mai iubești un om, dacă viața ar fi generoasă n-ai mai da ochii cu acela niciodată. Te-ar scuti de a-ți devaloriza trecutul. Mă simt străină de mine însămi și mai rău, ridicolă. Despre cele două iubiri ale adolescenței mele n-am vorbit cu nimeni. Mama mi-a spus odată:

— Cred că te-ai îndrăgostit de Mihai al doctoriței.

Iar eu făcându-mă că mă uit într-un dicționar i-am răspuns:

— Ți se pare.

Când i-am povestit despre Dinu, a căzut pe gânduri și pe urmă și-a spus părerea.

— Lidie, mamă, eu nu cred că te potrivești cu băiatul-ăsta. Ei sunt bucureșteni și, neam de neam, intelectuali. Pentru ei ai să fii totdeauna o țărancă ajunsă, cu facultate adică, din părinți învățători, primii încălțați din neamul lor. Părinți avocați, bunicii doctori și dintr-o parte și din alta, băiatul arhitect și scenograf, numai prin teatre, cu lumea de-acolo, iar tu, o fată modestă, dintr-o lume de țară, ai să fii printre ei ca musca-n lapte. Zice că părinții nu e bine să se bage între tineri, că ce e drept nici pe mine nu m-a vrut soacra, nu m-au vrut nici cumnatele. Să știi c-am stat mult până să-ți spun vorbele astea.

Mă-ndrept spre Dinu fără pic de tragere de inimă. Încerc să-mi amintesc momentele frumoase trăite-mpreună. Războiul se terminase de ani buni. Noi văzusem însă cu un an în urmă un film în care era vorba despre Maquis[2], având ca muzică de fond Marșul rezistenților francezi. Ne-a

impresionat atât de mult acest Marș, muzica și cuvintele lui, încât seara când ne plimbam pe cheiul Gârlei, îl cântam ca și când ar fi fost compus pentru noi. Aveam să aflu peste cincizeci de ani că fusese compus de o franțuzoaică rusoaică. Nu mai țin minte ale cui erau cuvintele. *Ami, entends-tu le vol lourd du carbeau sur la plaine?* Dar nimic nu mi-l apropia pe Dinu. Parcă s-ar fi prăbușit un pod între noi.

Dacă-n viața mea n-ar fi apărut Vladimir? Cred că el doar a grăbit hotărârea asta. Nu-i aflam lui Dinu vreo vină majoră; nu poți învinui un om fiindcă nu se potrivește cu așteptările tale, că în anumite discuții cu prietenii lui, în care el se mișca firesc, ca rața pe baltă, eu, oprită de bunăcuviință, tăceam chitic, fiindcă de ce m-aș fi dat cu părerea unde nu mă pricepeam. Odată, într-un cerc de arhitecți și de ingineri constructori mi-am permis să-ntreb ce-nțelegeau ei prin *stâlp singular.* Mi s-a explicat că e vorba de un stâlp izolat. Deci ca și-n limbă, unde s-a-ncetățenit *singular – singur, izolat* când de fapt înseamnă *ciudat, bizar.* De atunci mi-am pecetluit gura. Cum să-i fi reproșat lui Dinu felul posesiv, tiranic de-a fi, modul de-a mă trata de față cu alții, care-și lăsau capul în pământ de jenă, mirându-se de proasta de mine care nu ziceam nici pâs. Toți crezuseră că eram o amărâtă fără căpătâi de care-și făcuse Dinu milă ca de-un cățel pribeag sau ca de-o mâță azvârlită la rigolă. Au fost șocați să afle că sunt inginer chimist, că aveam o slujbă și o leafă. Comportamentul meu era de ființă foarte vinovată față de Dinu și care încerca să-și ispășească vina. Păcatul meu cel mai mare este nehotărârea. Și dimineața când mă trezesc, stau pe marginea patului ca într-o profundă meditație, când de fapt mă gândesc să mă spăl și să-mi fac o cafea. Cine m-ar vedea ar zice că fac parte din cine știe ce sectă. Mă mir de mine că m-am hotărât să mă despart de Dinu. În cap îmi vâjie marșul rezistenților francezi. În fine, mă aflu față-n față cu Dinu. Îmi întinde un trandafir roșu și-mi sărută mâna.

— Vrei să ne plimbăm, ori să intrăm la Nestor?

— Prefer la Nestor, îi răspund în timp ce mă uit la trandafir.

Ne așezăm, ni se aduce cafeaua și două jofre. Dinu îmi trage peste masă mâna stângă, mi-o sărută și se uită lung și serios în ochii mei.

— Te rog să mă ierți pentru nebunia pe care ți-am spus-o acum trei luni, pentru care cred c-am făcut destulă penitență.

— E un punct de vedere. E de-ajuns un ciomag la un car de oale.

— Îți jur că nu mi-a trecut o clipă măcar prin gând să mă despart de tine.

— Nu să te desparți ci să nu te-nsori cu mine. Orice vorbă a fost gândită cândva.

— Dar eu vreau să ne căsătorim! Ai să stai cu mine, indiferent ce-au să zică ai mei.

— Până când are să fie gata apartamentul pe care l-am contractat, stau tot în Brezoianu.

— Te rog nu mă părăsi!

În ochii lui am citit atâta sinceră implorare încât i-am întins mâna în semn de-mpăcare. Eu, care venisem ferm hotărâtă să mă despart!

— Dinule, te rog să nu te simți obligat să te-nsori cu mine. Dacă altcineva mai potrivit ți se arată la orizont, nu mă supăr.

— Și banii de filodormă, de care nu m-am atins, ce fac cu ei? Îi păstrez pentru alta?

— Pune-i pe un carnet de CEC, că nu-ți cer de mâncare.

— Măcar dă-i tu la casa pe care-ai acontat-o.

— Îți mulțumesc dar acolo s-au stabilit ratele pe douăzeci de ani. Și nu e niciun avantaj să achiți mai repede împrumutul, fiindcă dobânda rămâne aceeași. Îți mulțumesc oricum pentru intenție.

— De unde ai avut banii de acont?

— Am scos tot ce-aveam la CAR și restul l-am împrumutat de la CEC. Nu i-am spus nimic de icoană și de ceas, de care nu-i pomenisem niciodată. I-am explicat cum printr-o-ntâmplare am reușit performanța a trei camere și hol, l-am dus să vadă locul, unde se turnase deja temelia.

— De ce n-ai vrut holul mai mare și doar două camere?

— Fiindcă vreau s-o aduc pe mama la mine?

Bun actor, trăit printre actori, pe fața lui Dinu a apărut totuși încrețitura din jurul gurii și a ochilor, ca la ceva ce ai gustat și nu ți-a plăcut. Spre a arăta că pe lume asta de multe ori dreptatea e-mpărțită: nu cred că sunt mulți bărbați care abia așteaptă să stea pe-un loc cu soacra, cât despre femei ce să mai zic? Și soacrele, săracele, care mai întâi sunt mame, ce vis mai frumos să aibă decât străinul ori străina cu care s-au trezit în casă?

*

Hazardul, de multe ori, face lucrurile cum trebuie: peste două săptămâni de la armistițiul nostru – acțiune pe care adesea o regret – Dinu este solicitat la Budapesta pentru scenografia a două piese, iar eu trimisă un an în Franța la specializare, împreună cu George Șerbănescu, fost coleg de școală primară, de liceu, de facultate și de slujbă, un chimist eminent. Cum orice

trimitere în Occident generează bănuieli, și eu și George am fost etichetați drept agenți DIE. Nimeni nu se gândește că specialiștii îmbătrânesc și ei ca tot omul și la un moment dat au să părăsească scena iar dintre tineri nu se disting prea mulți profesional. Mie Securitatea nu mi-a făcut nici măcar un instructaj elementar, ajutată fiind probabil de comportamentul meu la trei congrese anterioare, când am fost școlită de-amănuntul. Eu și George n-am schimbat niciun cuvânt cu privire la vreun instructaj. Facem liste cu lucrurile pe care le luăm cu noi și abia așteptăm să ne fixeze bursa. Oricum, niciun pericol să ne-ntindem mai mult decât ne era plapuma: eu – rate la casă, George – doi copii și nevastă cercetătoare pe la Bellearte. Arhitecți părinții nevesti-sii, rămăseseră în vila lor din Cotroceni. George poate fi ilustrarea omului nou, nu în sensul credibilității și-al fanatismului partinic, ci în șlefuirea copilului de țară, ajuns intelectual și încă rafinat. Umblă atât de-n voie printre mobilele stil și printre piesele ornamentale din vila socrilor, de zici că neam de neamul lui a trăit în asemenea decor. Are o dicție perfectă. Vorbește clar și detașat, o perfectă limbă literară. Trece cu ușurință de la engleză, la franceză și la rusă, engleza învățând-o singur.

Au vrut să-l ia la Minister dar el a refuzat categoric. Vrea să rămână profesionist, funcționari sunt destui. Dacă „Băieții” au reușit să-l recruteze, au făcut o achiziție valoroasă. Are un mod atât de firesc de-a intra în vorbă cu cineva, și un umor atât de fin că l-ai lua drept englez. Cred că sunt singura dintre colege, și din liceu și din facultate, care n-a fost îndrăgostită de el. Cu un aer ușor distrat, înregistrează tot ce aude, iar profesional este ireproșabil și nu-și dă aere în nicio-mprejurare. Îi poți pune o-ntrebare din abc-ul profesiei, îți răspunde fără să se mire de „inocența” ta și nimeni nu te va ști niciodată. Seducția lui nu este de *latin-lover,* ci de o blândețe ușor indiferentă. Cu tot succesul pe care-l are la femei nu e muieratic. S-a-nsurat din dragoste, își iubește nevasta, își crește copiii sănătos, țărănește, fără mofturi și răsfăț. Îmi pare bine că merge-n același timp cu mine în Franța: să am și eu cu cine schimba o vorbă, cui cere un sfat. Trei luni am făcut intensiv franceză cu o doamnă în vârstă, profesoară, franțuzoaică măritată din timpul Primului război mondial cu un român. Ne dădea teme pentru acasă. Ni le corecta și ne explica greșelile. M-am dovedit o elevă bună, ca și-n liceu, dar George este un talent, de el o limbă străină se lipește ca pielea pe trup. Doamna Fleury mă laudă și pe mine fiindcă vorbesc corect, dar și *bon jour* dacă zic se vede că sunt străină, pe când, George în câteva luni va părea măcar belgian sau elvețian.

*

Parisul. În prima săptămână-l vedeam ca prin ceață. După treizeci și șase de ore nedormite, wagon-lit la clasa a doua, cu două doamne turcoaice care ciripeau tot timpul, iar noaptea una sforăia de să te scoale din morți. Mâncau tot timpul și mă-mbiau și pe mine când ajungeau la lukum, adică la rahat cu nuci, până atunci înfulecând tot felul de feuietaje în timp ce eu îmi mâncam sandviciurile mele cu salam de Sibiu și câțiva biscuiți și sorbeam o gură de cafea din termos. George își îngăduise să-și ia bilet la clasa-ntâi. Avea tovarăș de compartiment un medic tinerel care mergea s-aducă din Franța o mărime care-și sucise umărul drept și avea dublă fractură de femur pe partea opusă. George mă invită la el în cușetă, vagoanele fiind unul lângă altul și mă tratează cu bunătăți de la el și de la doctor, fire veselă și amuzantă, dornic și el de musafiri. La ei am mâncat tot felul de finețuri, printre care bomboane de ciocolată cu vișine în lichior de la Capșa, bunătatea bunătăților, și-am băut și-un vin pe care cred că-l beau zeii: Zghihară de Huși.

La Gare de Lyon ne așteptau doi reprezentanți ai institutului unde urma ca George și cu mine să ne petrecem un an. Am fost cazați pentru cât aveam să vrem într-un hotel modest, vechi, curat, cu dușul și cu closetul pe culoar. Instalația de apă era atât de veche încât cu toată bunăvoința nu puteai bea apă de la chiuvetă. Fiind înconjurați de bistrouri, eram legănați toată noaptea de muzica sirenelor de salvare venite să ridice morții de supradoză de droguri și pe cei cu speranță de salvare. Jenându-ne să ne plângem francezilor, de-a doua zi George și-a găsit prin mijloace proprii un hotel modest, într-un cartier potolit, prea scump pentru mine. Prin cunoștințele doctorului, tovarășul nostru de drum, am găsit o pensiune ținută de două românce surori, aproape de laboratorul unde urma să lucrez. În prima săptămână eram atât de preocupată că nu simțeam decât mirosul rânced degajat de subsolul clădirilor vechi. Mergeam cu ochii-n pământ de teama gropilor și-a gurilor de țeavă lăsate-n trotuare, după diverse reparații, bun prilej de fracturi, uitând că nu eram la București. Dimineața beam cafeaua făcută cu termoplonjorul și mâncam un sandvici, la prânz la bufetul laboratorului, seara o salată cumpărată de la supermarket, cu o chiflă mare și ceva fructe. Duceam cea mai economică viață posibil și ca să fiu suficient hrănită și ca să economisesc pe cât se putea. Într-un an, la Paris mi-am cumpărat o pufoaică, o pereche de cizme, o pereche de pantaloni ca să nu

distonez cu lumea, o căciuliță și un fular tricotate. Le-am luat pe toate de la *marche aux puces,* (talciocul) unde găseai și lucruri noi, la cele mai mici prețuri.

Prezentată de director tuturor laboratoarelor, colegii m-au primit cordial în sens occidental, adică neluând o mutră voit antipatică sau măcar de-o supremă indiferență. Aș zice cu o caldă indiferență, dat fiind că veneam doar pentru o specializare, cum mai fuseseră și alții din Est, și care nu le luaseră locul. După această scurtă prezentare, directorul cel mare a plecat și m-a invitat să stăm de vorbă șeful laboratorului unde aveam să lucrez. Surprins că la 24 de ani aveam un doctorat într-un asemenea domeniu, îmi punea tot felul de-ntrebări dificile ca să se-ncredințeze că eu eram cea din acte și dacă era ceva de capul meu. Șeful de laborator ne dădea probleme de rezolvat, scriindu-le pe tablă. Intenționat greșea un coeficient, destinat mie, în mod sigur. I-l semnalam numaidecât. Puteam fi agentă dar măcar știam carte. Dacă cineva mi se adresa îi răspundeam cu amabilitate nesilită, dar de adresat cât puteam mai puțin. Nu voiam să li se pară că mă băgăm pe sub pielea lor. Atitudinea occidentalilor față de noi cei din Est era bizară: pe de o parte, ei fiind majoritatea de stânga, ne considerau pe noi niște prefăcuți și-mbâcsiți mintal, fiindcă nu-nțelegeam binefacerile regimului comunist, pe de alta ne priveau ca pe niște agenți ai Securității. Suspiciunea putea fi socotită o trăsătură esențială a omului contemporan. Proprietăresele mele, femei cumsecade și credincioase, m-au prevenit să mă feresc de toți imigranții românii, fiindcă mai toți erau agenți ai Securității.

— Dacă n-oi fi și dumneata.

— Din câte știu eu, nu sunt, dar poate ajung au Deuxieme Bureau!

— Nu te sfătuim.

Între noi, cei douăzeci din laborator, erau doi indieni din India. Pe lângă ei, eram o guralivă. Salutau la venire și la plecare și nu se mișcau șase ore de la microscop. În pauza de masă rămâneau în laborator și mâncau din niște casolete, ce-și aduceau de-acasă. Ce anume doar ei știau. Îmbrăcați europenește, nu făceau nimic spre a se deosebi de noi ceilalți, doar culoarea pielii-i trăda. Erau văzuți la concerte, la operă, la teatre de colegii cărora le permitea să meargă timpul și mai ales punga. Cei doi indieni nu scoteau niciun cuvânt deși își dădeau seama că discuția avea ca scop să le auzim părerea. În scurtele pauze în care ne odihneam ochii și mintea, dacă se comenta vreun film pe care-l văzusem și eu îmi spuneam părerea potolit, chiar dacă o contrazicea pe a celorlalți și nu din spirit de frondă, ci din

convingere. În laborator eram paisprezece femei și șase bărbați. La observația mea privind un film sovietic, o colegă a zis fără răutate:

— Se cunoaște că trăiești în regim comunist.

— Mi s-ar părea curios să nu se vadă, pe tonul flămândului față de sătul.

A urmat un moment de tăcere fără echivoc. Era limpede că replica mea le căzuse mai prost decât a colegei franțuzoaice. Șeful de laborator, pentru a risipi tăcerea din jur, și-a amintit pe loc un film englezesc având un subiect identic cu cel rusesc.

— Lidia nu era născută pe vremea aceea, dar dacă l-ar vedea mi-ar da dreptate. Acest domn avea talentul de-a devia orice conflict către o discuție pașnică.

Din acea zi nu mi s-a mai auzit glasul în laborator. Ne scriam săptămânal rezultatele pe tablă. Nu mi se găsea nimic greșit ci doar un procedeu mai lung față de care unul mai scurt ar fi ajuns la același rezultat, procedeu mai nou.

Răspunsul meu a fost scurt:

— Nu tot ce este mai nou este obligatoriu și mai bun.

Am șters tabla și am scris formula care mi se sugerase, notând cu o steluță punctul ei nevralgic și m-am așezat fără niciun cuvânt.

— Ce înseamnă steluța de la bifurcație, m-a întrebat o colegă.

— Înseamnă punctul unde se poate produce explozia.

— Ei, asta-i, mi-a replicat neîncrezătoare colega.

— Exact la acest punct din schemă s-a produs explozia care a lăsat orb pe viață un tehnician de treizeci și cinci de ani, în România.

Și liniște s-a făcut.

Până ce colegii și mai ales colegele m-au testat profesional, îmi mai treceau câte o subțirică pe la nas, ca să nu uit de unde am venit. Eu le răspundeam cu o ironie neagresivă, ceea ce finalmente au priceput. Îmi plăcea munca intensă, lipsa bârfei, cel puțin cât vedeam eu și mă obișnuiam cu ideea că nimeni nu avea să mă invite acasă, tocmai când doi colegi, frate și soră, din laboratorul lui George aveau să mă invite de *réveillon*, adică de noaptea de Crăciun, *le réveillon de la Saint Silvestre*, adică noaptea de Anul nou, fiind pentru ei o noapte oarecare. Când m-au invitat colegii lui Mircea, eram hotărâtă să stau în cămăruța mea, s-ascult colinde și-a doua zi să mă duc la biserica românească: să aud lumea vorbind și să mă simt ca acasă.

În vederea acestei invitații neașteptate, mi-am cumpărat o cazacă neagră, bordată cu paiete care băteau în violet închis. Pantofi aveam, fustă neagră

de triplu voal și bluză de soie ecrue de asemenea, toaleta mea din anul întâi de facultate. Nu știam cum era obiceiul la francezi, dar eu am hotărât să mă port ca la români. Sarmale m-am gândit c-or fi simandicoși și le-mput casa cu miros de varză așa că m-am hotărât pentru o salată de bœuf, știind că ei nu fac așa ceva.

George și sora gazdei, gazdă și ea, au venit să mă ia de-acasă. Eu îi cunoșteam pe ea și pe frate-său de la cantină, George nelipsind din companie.

Mireille era îndrăgostită de George. Știa că era-nsurat și că avea copii. Grav mi se părea că nici George nu rămăsese neclintit la văpaia pornită din Mireille. Oricât era el de reținut, când credea că nu-l observă nimeni, îi arunca fetei o privire în stare să topească metalele. Mă uitam cu drag la ei, retrăind cele trei luni, cele mai frumoase din viața mea, cum aveam să constat până acum când viața se sfârșește.

Mă străduiam să mă bucur de clipă, să uit că mama e singură, de n-o fi poftit-o soră-sa la Craiova. Mi-am scos paltonul la intrare. Mă aflam într-un apartament de lux. Când s-a deschis ușa sufrageriei mi s-a oprit respirația. Sper ca niciodată să nu mai trăiesc asemenea moment când simți că viața fuge din tine, când nu mai știi unde ești și nici cine ești. Oare așa o fi și moartea? În partea opusă a sufrageriei erau câteva persoane în picioare, cu un pahar de aperitiv în mână, discutând animat. Între ei Vladimir Vizanti, o doamnă frumoasă, înaltă, suplă, șatenă, într-o rochie superbă verde-smarald de moar iar lângă ea un băiat semănându-i leit, înalt cât ea, cu o sondă mare de suc de fructe în mână. Mireille a avut ideea minunată să mă prezinte din ușă, franțuzește evident, pronunțându-mi însă numele românește, fără pic de accent:

— *Pour tout le monde, notre collegue, Lidia Busuioc.*{3}

Mișcându-mi picioarele de parcă erau de beton, m-am îndreptat spre infern: cum să mă port: să mă fac că nu-l cunosc pe Vladimir? Doamne ce ai cu mine? Să-mi fi luxat o gleznă, un cot un umăr și să fi stat acasă. Doamne! M-am înclinat în fața tuturor și-am spus cu un glas pierit:

— Eu sunt Lidia Busuioc.

Vladimir s-a uitat la mine ca omul care vrea să-și aducă aminte ceva sau pe cineva:

— Domnișoară, cred că ne cunoaștem de când eram șef la construcții cu plată. Îmi aduc aminte că o să locuiți în același bloc cu fratele meu.

M-am făcut și eu că încercam să-mi aduc aminte.

— Iertați-mă că nu v-am recunoscut din primul moment dar când am venit la dumneavoastră nu mai știam de unde să-mprumut bani de acont.

— De anul trecut mi-am schimbat locul de muncă a spus Vladimir. Din octombrie trecut, lucrez în Arabia Saudită. Văd că și dumneavoastră v-ați schimbat locul de muncă.

— Eu nu! Din noiembrie am o bursă de un an oferită de francezi.

— Poate o prelungiți.

— Am o mamă singură, am și credit la stat – și am zâmbit – așa că…

Toți invitații erau perechi, afară de mine care, dacă voiam, îl consideram, cavaler pe Șerban, adolescentul frumos, fiul lui Vladimir.

În capul mesei se afla șeful de laborator al fraților Fabert, gazdele noastre, și al lui George. În dreapta profesorului – văduv de câțiva ani – stăteam eu, iar în dreapta mea Șerban Vizanti. Profitând că profesorul vorbea cu doamna din stânga, l-am întrebat pe Șerban, pe românește, câți ani avea, în ce clasă era și la ce liceu.

— Am cinsprezece ani; eram într-a noua la Sfântul Sava; acum învăț la un liceu american, în Arabia Saudită. Tata are acolo un contract pe cinci ani așa că ne-am dus cu cățel cu purcel la arabi. Mama fiind arhitectă, face palate pe la șeici și restaurează clădiri istorice… Dumneavoastră sunteți studentă? Ați primit o bursă de la francezi? m-a-ntrebat el plin de curiozitate, cum de-altminteri îl chestionasem și eu pe el.

— Sunt inginer chimist și-am primit o bursă de specializare aici pentru un an.

— Inginer? Păi câți ani aveți?

— Douăzeci și patru împliniți. La șaisprezece ani am terminat liceul – zece clase pe atunci – la douăzeci facultatea iar acum sunt angajată la o fabrică militară.

— Și nu vă e frică?

— Ba da: Însă acolo sunt salarii mai mari și sporuri de periclitate. O am doar pe mama, învățătoare pensionară, într-un sat. Cu pensia ei abia să aibă ce să mănânce și să țină o vacă.

— Am înțeles de la tata că vă faceți un apartament.

— Pentru care am de plată douăzeci de ani.

— N-ar fi mai bine să rămâneți în Franța?

— Mama n-ar pleca din Țară pentru nimic în lume. Și am să-ți spun un secret: nici mie nu-mi place printre străini.

— Vreți să dansăm? m-a-ntrebat Șerban.

— Să dansăm.

Băiatul s-a aplecat ceremonios, apoi mi-a oferit brațul. Se cânta scăzut un tangou argentinian. Parcă eram pe puntea unui vapor, cum văzusem prin filme. Băiatul mă ținea strâns încât îi simțeam respirația în păr, fiind mai înalt decât mine. Sigur făcuse balet fiindcă numai așa se explică foarfecele care tăiau cercul și aplecările care aproape că mă dădeau cu capul de podea. Mă prinsesem de el ca o liană încât nimeni n-ar fi zis că nu exersasem îndelung, împreună, acel tango dansat ca la o tavernă sud-americană. Nu mi-am dat seama nici eu și cred că nici Șerban că numai noi doi dansam. Ochi n-aveam decât unul pentru altul, fiindcă el mă conducea din priviri, iar eu, ca un animal de circ, nu-mi îngăduiam o clipă să nu mă uit în ochii dresorului. La sfârșit, ca un profesionist, m-a luat de mână și ne-am înclinat în fața invitaților, care ne strigau „bravo" și-și înroșiseră palmele aplaudându-ne. O privire caldă ne-nvăluia de peste tot. În ochii doamnei Vizanti citeai mândrie dar și-ngrijorare ca și când o primejdie i-ar fi pândit băiatul. În ochii lui Vladimir nu-mi venea să mă uit. Dacă ar fi simțit cât de mult îmi doream ca brațele lui Șerban să fi fost brațele lui, respirația lui Șerban tot a lui. În ochii lui Vladimir era plumb incandescent. I-am întâlnit privirea, am coborât pleoapele și nu mi-am putut opri un oftat. Șerban m-a apucat de mâna și m-a-ntrebat șoptit:

— Ai obosit? și m-a strâns de umăr.

Se purta ca un bărbat nu ca un adolescent. M-a dus la părinții lui să mă prezinte de parcă n-ar fi auzit când mă prezentase Mireille, pentru toată lumea și când taică-său își adusese aminte că mă cunoștea.

— Domnișoară, am înțeles că ești chimistă dar cred că ai făcut balet mi-a spus doamna Vizanti în timp ce eu îmi pierdeam ochii în superbul ei colier de ametiste.

I-am răspuns de parcă mă trezisem din somn.

— Cât am fost internă la liceu, profesoara noastră de gimnastică locuia în internat și ne-nvăța să dansăm ori de câte ori avea și ea și aveam și noi elevele timp.

— Păcat că nu te-ai făcut balerină, a spus doamna Vizanti.

Am simțit că regretul ei ne cuprinse pe amândouă. Șerban, dovedind sensibilitate și dezlegând ușor situația și-a invitat mama la dans, iar Vladimir, cu secole-n urmă de ceremonios, m-a invitat pe mine. Când m-a cuprins de talie am simțit un curent în toată ființa și mi-am adunat toată energia ca să nu mă lipesc de el. Palma și degetele îmi strângeau ca o

menghină talia, iar mâinile împreunate nu știu cum nu ni s-au frânt, atât s-au strâns. Mi-am pus o clipă capul pe umărul lui și i-am șoptit:

— Te iubesc, te doresc.

— Iar eu am suferit în seara asta ca pentru o viață. Nu te pot vedea, nici închipui în brațele altcuiva. De ce m-ai mințit că nu știi să dansezi?

— De teama urmărilor. Am oftat.

— Sunt sigur că Șerban s-a-ndrăgostit de tine fulgerător… ca și mine.

— Doamne ferește.

— Sunt sigur.

— Ai o nevastă atât de frumoasă, de distinsă, am schimbat eu vorba.

— Nu știu ce să fac cu mine, cu ei.

— Rămâi cât poți în Arabia fiindcă eu n-am unde să plec din București. Noi doi, așa cum suntem făcuți nu ne putem clădi viața pe remușcări. Nu vreau să duci o viață dublă!

Îmi venea să plâng. În acel moment aș fi vrut-o și triplă numai să fiu într-un pat cu el. Noroc că gazda ne-a chemat la masă. Niciun fel de mâncare n-a avut succesul salatei mele.

— Și eu o fac bună, nu băieți, a zis doamna Vizanti, dar asta mai are ceva care-i dă o savoare…

— Are un pic de hrean ras, ăsta e secretul.

Ne-am zâmbit ca două domnișoare de pension care-și șoptesc un mic secret. Nimic agresiv la această femeie, începând cu vocea contralto, care suna ca o mângâiere, până la mâinile înguste, cu degete lungi și subțiri ca-n portretele din secolul al optsprezecelea, ca un balsam de liniște, de mângâiere castă. La două jumătate noaptea, familia Vizanti, care-nchiriase o mașină, mă lăsa în fața casei. Am scos din geantă o carte de vizită și i-am întins-o doamnei Vizanti:

— Poate mai veniți anul ăsta la Paris și-mi dați și mie un semn de viață.

— Poate ajungi în Arabia Saudită și Leonora Vizanti îmi întinse zâmbind un mic pliant din care să-mi fac o idee despre viața lor în Orient.

S-au îndepărtat spre mașină după ce ne-am îmbrățișat în fața celor trei trepte de la intrarea mea. Tocmai pășisem pragul când Șerban mi s-a așezat în față, m-a apucat cu o mână de ceafă și m-a sărutat lung și apăsat pe buze. Ce n-aș fi dat să mă fi sărutat iar eu să nu fi scos niciun cuvânt pe care să-l regret o viață. A-nchis ușa după el iar eu m-am așezat pe-un fotoliu. Cât am stat acolo nu știu. Mi-aduc aminte numai gândurile care-mi treceau prin minte. Perfect trează, îmi doream să fiu copil și să mă uit cum înoată, abia

ieșite din ou, rățuștele pufoase, galbene ca floarea soarelui în iaz. Mi-era dor de fericirea pură a copilăriei, fericirea ochilor, cărăușul spre suflet. Îmi aminteam prima mea păpușă: chinezoaică, japoneză? cu ochii de sticlă, care se-nchideau și se deschideau, cu păr negru, adevărat, cu brațe și cu picioare detașabile, toată de porțelan. Apoi Tanu, primul pisoi din viața mea. Tanu a mâncat o vrabie sub ochii mei. Am aflat prima oară ce-nseamnă durerea pe care ți-o pricinuiește o ființă iubită. Am început să plâng și să șoptesc „Tanu, Tanu, de ce? De ce-ai omorât-o când nu-ți făcea niciun rău?” Seara de Crăciun care avusese momente atât de frumoase, când noi românii cântaserăm colinde, iar francezii pe-ale lor, cărora le spun *caroles*. Tangoul ne duruse pe Vladimir și pe mine. Sărutarea lui Șerban, pentru care n-aveam nicio vină, îmi crea o stare de neliniște, de ambiguitate. Fericirea cea mai scurtă căsătorie! Aș fi dat ani din viață să aud glasul destrămat al mamei, silindu-se să-mi spună *La mulți ani*, simulând dacă nu voie bună, măcar un ton firesc. Ce ușor ai da anii la tinerețe! Și când s-a apropiat funia la par, firesc, n-ai mai da niciun centimetru de viață care în primul rând ție nu-ți mai trebuie. Cât oi fi stat pe fotoliu nu știu. Cum stau și-acum, bătrână, pe marginea patului, cu mâinile adunate ca la rugăciune. Dacă m-ar întreba cineva la ce mă gândesc atunci n-aș ști să-i spun. La nemurirea sufletului? Dacă există suflet și nemurire am să aflu. Ce să-mi pierd timpul pe-nchipuiri fără valoare?

De la Paris gândul mă duce pe aleile Centralului, cu mama de braț.

— Mamă, eu îți povestesc tot ce mi se-ntâmplă și dumneata o vorbă nu scoți.

Înghițea de trei ori în sec și abia șoptea, de parcă scotea vorbele cu cleștele:

— Lidie, mamă, eu am spus tot ce-am avut de spus și tăcea și iar tăcea. Mergea de bună voie la bucătăria spitalului, câștigându- și respectul bucătăreselor, prin ordine și pricepere și mai ales de când le ceruse femeilor să-i aducă la corectat temele copiilor. De atunci toată lumea i se adresa cu „doamna învățătoare”.

Mă gândesc dacă mama nu rezuma o concluzie asupra vieții. Care să fie vârsta când ar trebui să simți că ai spus totul? Când, în afară de moarte, viața nu-ți mai poate oferi nimic inedit? De tânără, mama n-a avut părere prea înaltă despre oameni. Când avea de spus ceva bun despre un om spunea, altminteri își ținea gura cusută. Părerea mea, despre ce am văzut timp de optzeci și cinci de ani, interesează pe cineva, poate schimba ceva?

Și atunci de ce să mi-o spun? Ca să-mi dau sau ca să mi se dea importanță? Ca să știu că mai sunt în viață? Ca să mai știe și alții? Ca să socializez? (Uite că nu-mi pot reprima antipatia față de acest verb de tinichea). Trăiesc intens bătrânețea – ce absurditate! – cum și la optzeci și cinci de ani ai mei poți să folosești adverbul ăsta în afara durerilor de oase! Analizez bătrânețea de parc-aș avea de gând să scriu un manual despre ea. Este o perioadă a nepăsării față de tot, începând cu tine însuți. O diminuare fizică pe care și sufletul o urmează, chircindu-se. Sufletul suferă, dar suferința nu mai are vigoarea de la tinerețe. Înduri mai firesc despărțirile. Îți e tot mai prezentă ața de pe mosor și te mângâie gândul că îi e dat să se sfârșească. E vremea acutelor regrete și a remușcărilor. Ai tot amânat să-i spui cuiva un lucru important care, poate, ar fi schimbat viața sau măcar gândurile cuiva; ai făcut rău cuiva, cu voie sau fără voie, dar nu te-ai plătit de acest rău. Te gândești la felul cum ți-ai trăit viața și la felul cum ai trăi-o dacă trecerea ta pe pământ ar fi reversibilă. Judecându-te retrospectiv îți pari de-atâtea ori stupid și investițiile tale neroade. Nu ești ferit de ridicol, ba ești chiar fără pavăză: îți scapă replici nepotrivite cu vârstă, priviri tinerești, gesturi și mai ridicole decât vorbele, fiindcă e greu să uiți ce ai trăit și să te supraveghezi pentru a fi un bătrân decent. Mi-e milă de bărbații copți și răscopți care-și „refac” viața cu câte-o tinerică; mi-e milă de credulitatea unora care chiar se cred iubiți de cele care le-ar putea fi nepoate. Altminteri îi înțeleg: vor să mai mângâie un trup neted, cu piele mătăsoasă, cu mușchi fermi, cu sâni ca fructul pârguit, cu oase suple, care nu cunosc durerea, o ființă care te duce cu gândul la dulcele izvor din sânul mamei, căruia parcă-i mai simți mirosul.

Unui astfel de bărbat un coleg i-a spus fără menajamente:

— Și nu crezi, măi băiete, că o să se culce cu alții, ca despăgubire?

— Știi ce? i-a răspuns împricinatul, decât să mănânc singur o găină bătrână, prefer să-mpart o puicuță cu alții.

Sărmanii oameni, cum se străduiesc să-și prelungească viațaviață! Cu asemenea cupluri lumea s-a obișnuit, chiar dacă zâmbește-n zeflemea, în timp ce mariajul și chiar legătura neoficială între un bărbat tânăr și o femeie mult mai în vârstă decât el este aspru taxată în privința bărbatului luat drept pește. Mie, în ceea ce mă privește, o legătură cu un bărbat mult mai tânăr decât mine mi s-ar fi părut un adevărat incest. Chiar și patru-cinci ani, mai mulți mi-ar fi stat ca un cui în pantof. Asemenea diferență de vârstă, la țară îi aducea mirelui un spor de zestre din partea miresei. Țăranul, la căsătorie,

nu face niciun rabat: pe vremea monarhiei, nu era mireasa fată mare, lipsa era compensată, după multe târguieli, nu ca azi cu Aragaz, cu televizor cu plasmă, cu mobilă; un pogon acolo dacă era mai mare decât mirele, iar târguială iar compensație.

Grangurii, care pe vremuri aveau amante, le făceau casă, le luau bijuterii, azi, grangurii le răsplătesc cu posturi bine plătite, din banii statului – trăiască!

Pe vremuri femeile bătrâne se-mbrăcau cât mai puțin vizibil, având grijă să-și ascundă gâtul de curcă, mușchii fleșcăiți ai brațelor, pielea cu pete hepatice, adesea presărată cu excrescențe ca murele, zbârcită ca a elefantului, sorțul care se revarsă sub burtă. Azi vezi și doamne trecute bine de toamnă, apropiindu-se mai degrabă de-ngheț, purtând nonșalant mini-juppe.

Pe cine să păcălească? Mai pun și ele o cărămidă la zidul de neclintit al ridicolului.

E mare lucru să te porți conform vârstei. La bătrânețe să nu arăți neapărat ca pozele cu vechime din cimitire, ci decent, în pas cu eterna modă a bunului simț. Spălat, curat, bine mirositor. Să te consideri o ființă decentă, uitând de-mpărțirea în bărbați și femei. O ființă a cărei atracție rămâne bunul simt. Nu te-mbătrâni, nu te-ntineri, fii al vârstei pe care o ai. Când ești între oameni tineri și nu numai, nu te prezenta drept oracol, chiar când spui lucruri neobișnuite, ținând de premoniții, sau numai de previziuni, spune-le pe un ton firesc de parc-ai vorbi de prețul cartofilor.

M-am străduit toată viața să-mi ascund antipatia pentru anumiți oameni și să nu-i asaltez pe cei care-mi plăceau. N-am fost omul declarațiilor ci al faptelor. M-am potrivit cu meseria mea – măsură în toate, de fapt în comportamentul cu oamenii, fiindcă altfel nu mă felicit pentru felul cum mi-am condus viața.

Pentru ce m-or fi adus aici nepoții mei: ca să li se confirme oficial că sunt întreagă la minte sau că deraiez în mod periculos și pentru mine și pentru alții, vezi electricitate, gaze. Profesorul Sorescu știe, dar mă jenez să-l întreb. El face atmosfera de aici respirabilă, iar când te afli numai cu el, plăcută.

Cu două zile înainte era-n cabinet liotă de medici tineri care au voie să-ți pună întrebări. Unul mă-ntreabă:

— Ați fost căsătorită, doamnă?

— Da.

— Și ați avut orgasm?

Mi-a venit să-i ard o pereche de palme. Am respirat lung înainte de-a-i răspunde:

— Domnule doctor, sper că mi-ați pus întrebarea asta ca să-mi verificați cunoștințele de vocabular, altminteri, la optzeci și cinci de ani ai mei, răspunsul ar fi nerelevant, privind motivul pentru care mă aflu aici.

Profesorul s-a-ntunecat la față și n-a scos un cuvânt.

M-am uitat lung la cel cu-ntrebarea și mi s-a părut că e pus pe șotii și nicidecum prost, ceea ce se putea deduce și din zâmbetul colegilor deloc depreciativ. Întrebări de acest fel mi se par efectul desconsiderării față de bătrâni sau, să sperăm, doar lipsei de imaginație a tinerilor care nu-și pot închipui ce-nseamnă bătrânețea: acel permanent sentiment al diminuării, al înghețului.

— Domnilor, m-am trezit vorbind, în schimb de politețe am să glumesc și eu un pic. Într-o zi, în Camera lorzilor Churchill primește un bilețel cu următorul conținut: „Sir, nu v-ați încheiat la pantaloni”. Pe același bilețel Churchill răspunde: „Sir, nicio grijă: pasărea moartă nu cade din cuib” și trimite biletul expeditorului.

Primul, a izbucnit în râs profesorul Sorescu, dând tonul hohotului general. La ieșirea din cabinet, doctorașul cu-ntrebarea indiscretă și-a cerut iertare pentru necuviință și mi-a sărutat mâna, iar eu l-am mângâiat pe obraz.

— Tânăra generație, doamnă, ce credeți că o să se-aleagă de ea?

— Așa cum se prezintă acum – niște capete în calculatoare, trăitori mai mult într-o lume virtuală decât într-una căreia să-i ignore și calitățile și defectele.

— Și credeți că i-ar mai schimba ceva?

— S-ar putea. O zguduire de proporții planetare, deci la nivel material, care să le schimbe și sufletele.

— Credeți?

— Presupun. Certitudine nu există. La vârsta mea, domnule profesor, pot crede orice și nimic. E greu să deosebești manipularea de adevăr. La vârstă mea viitorul înseamnă doar trecerea prin timp și nimic altceva. Pentru om, lumea se stinge odată cu el. La vârstă mea, aș fi ipocrită să spun că mă mai interesează soarta lumii. Decât s-ascult un buletin de știri, mai bine citesc o carte, mă uit la un film, trăiesc cu imaginația oamenilor. În privința a ceea

ce mai ouă mintea omului pentru răul lui, mă simt ca o soluție saturată… v-am făcut capul calendar.

— Îmi place așa de mult să v-ascult. Să vă pun întrebări. Îmi creați o epocă. Mă gândeam acum dacă v-aduceți aminte prima dorință din copilărie.

— Atât mi-am dorit lumina electrică și atâta vreme încât n-am să uit dorința asta niciodată. Profesorul a făcut ochii mari. La unchiul și la mătușa mea de la Craiova, când se-aprindea lumina, eu urmăream fiecare bec. Am rugat-o pe mama să ceară și pentru noi măcar un gogoloi dintr-alea calde și luminoase. Apăsai pe un buton și se umplea casa de soare. La țară umpleai lampa cu gaz, spălai sticla care adăpostea flacăra, tundeai fitilul ca să n-afume și ca să nu pâlpâie, dar lumina ei prizărită nu se compara cu becurile ca niște gogoloaie de soare. Mama mi-a explicat de ce n-aveam ce face cu becul, iar eu m-am posomorât și pe furiș am plâns. În sat la noi, s-a instalat electricitatea abia în 60–62. Lipsa electricității era cea mai mare amărăciune din viața mea de patru ani.

— Doamnă Busuioc, de când practic meseria de psiholog sunteți unicul om care să-și fi dorit lumină electrică în copilărie, și nici mai târziu, ca dorință care să-l fi marcat.

— Domnule profesor, poate au dorit dar au uitat sau poate și-au dorit cu ardoare mai multe lucruri deodată.

— Majoritatea bărbaților în copilărie își doriseră, la oraș, bicicletă, la țară, ghete, femeile rochii și păpuși, prăjituri. Electricitate…

— Îmi permiteți să vă-ntreb ce v-ați dorit dumneavoastră?

— Un cățel. Mic, flocos, culoarea untului, dar electricitate…

— Când am mers la liceu, la Craiova, electricitatea a fost singura mângâiere a tristeții de a mă despărți de mama, de copii, de orătăniile din ogradă, de curtea cu flori, de Veronica, vaca noastră, și de Cristina, vițelușa ei. Mi s-a sfâșiat sufletul. Singurul moment de bucurie era aprinsul becurilor din sala zisă de lectură, unde ne făceam lecțiile, la internat. Fetele din Craiova mergeau unele pe la altele, de printr-a patra dădeau ceaiuri dar pe noi, cele de la țară, nu ne invitau.

— Și nu vă simțeați excluse, marginalizate?

— Știam de la-nceput că lumea e-mpărțită pe categorii: părinții mei n-au fost niciodată invitați la vreun moșier sau la doctorul de plasă. Ei erau învățători. Nici surorile tatei, măritate cu ofițeri, nu ne pofteau la sărbători sau la vreo petrecere, nici fratele mamei, avocat. Lumea s-a mai amestecat

în timpul comunismului, de nevoie, dar și-n comunism: comuniștii cu funcții mari se vedeau ei între ei. Noi, simpli membri de Partid, n-aveam acces în sferele înalte.

— Și-acum?

— Acum, cine s-a-mbogățit nu te mai cunoaște pe tine care ai rămas în condiția anterioară: adică trăiești dintr-o leafă sau dintr-o pensie, adică te-nscrii în treimea care nu-și schimbă condiția odată cu schimbările orânduirii sociale.

— În timp ce o treime decade iar alta prosperă. Vă simțiți frustrată?

— Domnule profesor, când majoritatea pensiilor este atât de prizărită, nu-ndrăznesc să mă plâng. Dacă mă compar, după munca primejdioasă pe care am făcut-o, dacă mă compar cu pensiile grase ale unora care au tocit fotoliile cu șezutul, aș avea de ce mă plânge. Mama mea m-a-ndemnat să mă uit totdeauna la cei mai jos decât mine. La vârsta mea, medicamentele și întreținerea la bloc sunt birul cel mai mare, altminteri aș putea economisi o sută pe lună, vara chiar două. Când ești bătrân nu-ți mai cumperi haine și nici obiecte gospodărești, mănânci simplu, din motive de sănătate sau de pungă. Dar îți turtesc fesul medicamentele, întreținerea și nevoia de a apela tot timpul la cineva care să alerge în locul tău la cumpărături, la plătit facturile. E tare greu să depinzi de altul, uneori chiar umilitor. În concluzie: bătrânețea e o splendoare!

Profesorul zâmbește a pagubă.

— Domnule profesor, dumneavoastră-mi puneți o-ntrebare scurtă iar eu mă pornesc ca o moară stricată.

— Doamnă, cuvintele îi fac pe oameni să se-nțeleagă dar și să se urască. Pentru mine important este ce-mi spuneți dumneavoastră și mai puțin ce vă spun eu.

— Drept e că dumneavoastră-mi puneți un diagnostic, nu eu dumneavoastră.

— Doamnă ne-am diagnosticat unul pe altul din primul moment, acum ne aflăm la suplimente, care adâncesc cunoștința și care, sper, să ne facă plăcere.

— Mă bucur că vă face plăcere să auziți părerile unei tinere de optzeci și cinci de ani.

— Doamnă sunt oameni interesanți ca și neinteresanți la toate vârstele. De când eram copil mi-a plăcut să ascult ce vorbeau oamenii în vârstă. Din nicio istorie nu poți afla amănunte care-nseamnă adevărata culoare a unei

epoci; le poți afla numai de la cine a trăit atunci. De exemplu, dumneavoastră ați apucat instaurarea comunismului și căderea lui. Care era sensul vieții în comunism și care e acum?

— Hm! În anii mulți câți îi port în cârcă, eu n-am aflat decât un sens pentru orice regim: perpetuarea vieții. În comunism? Uniformizarea mintală. Supunerea fără condiții în fața uniformizării. Excluderea oricărei întrebări privind adevărul. Dacă am ști ce e viața, ce-nseamnă Pământul în Univers și chiar Universul… Dar nu știm. Eu de când sunt pe lume parcă aș fi picat de undeva, într-un loc și cunoscut și necunoscut.

— Unii ar spune că e un semn de reîncarnare. Dumneavoastră credeți în reîncarnare?

— Eu pot crede orice și nimic. Am de multe ori senzația de deja vu și cred că toată lumea are asemenea momente.

— Un om de știință, român din România, spune că l-a descoperit pe Dumnezeu prin calcul matematic. Dumneavoastră ce credeți?

— Eu pot crede tot și nimic. Unii cred că lumea e un rezultat al evoluției materiei, alții că e creația lui Dumnezeu. Apare întrebarea: și pe Dumnezeu cine L-a creat.

— Doamnă, am citit cu ani în urmă, într-o carte, un lung dialog între un filosof catolic, Jean Guitton, și doi doctori în știință, ruși, frații Bogadnov. Aceștia doi susțineau că Universul este creația unei inteligențe. Ce părere aveți? Dar mai întâi credeți în Dumnezeu?

— Când eram copil credeam, fiindcă părinții mei credeau iar la școală făceam religie din care țineam minte numai că Dumnezeu a făcut lumea în șase zile. Mama ținea toate posturile și toate sărbătorile creștinești. Când, la liceu, am ajuns la Darwin, n-am mai știut ce să cred. Și-atunci m-am hotărât să urmez îndemnul lui Pascal: mai bine să pariezi că Dumnezeu există și El să nu existe decât să pariezi că nu există și El să existe.

— Și numai de asta? Și profesorul avea o figură neîncrezătoare și un pic ironică.

— Nu numai! Simt și-am simțit nevoia să cred într-un judecător a toate știutor, imparțial, incoruptibil. Am simțit și simt nevoia unei forțe mai presus de oameni și doresc, măcar o clipă să văd adevărul. Domnule profesor, eu cred ca majoritatea oamenilor, din dorința de-a se pune sub o aripă ocrotitoare. *Vreau* să cred în ceva fiindcă în ceea ce-am văzut și-n ce văd nu pot crede.

— Credeți și-n lumea de apoi?

— Dacă ar exista, cred că e cu totul altfel decât și-o-nchipuie oamenii: mor și mă-ntâlnesc *dincolo* cu cine mi-a fost drag pe lumea asta!

— În destin credeți?

— Cu tărie. Cred că ni l-a hotărât cineva înainte de-a ne naște.

— Doamnă, față de părerile dumneavoastră, ale mele par, copie xerox trasă după același original.

— Domnule profesor, când vedem ce nimic suntem în fața vieții, cum ne călcăm în picioare unii pe alții, cum viața ne e supusă aleatoriului, vrem și noi un liman, un punct al dreptății, care să ne lumineze pe fiecare asupra lui însuși, a lui și a lumii. Nu știu dacă asta se poate numi credință sau mai degrabă speranță, iluzie, aspirație.

— E modul de a crede pe care îl cer cultele religioase. Crede și nu cerceta. Cu cât încercăm să intelectualizăm credința, să-i aflăm cauze mai profunde, cu atât părem mai prezumpțioși față de ceva ce n-o să știm niciodată. Pasteur spune că are credința unui țăran din Dole, locul lui de naștere, și regreta că nu crede ca o țărancă din Dole.

— Credința pură, fără întrebări. Domnule profesor, n-am căutat niciodată să aflu ceva despre o lume de dincolo. M-am mulțumit cu cele Zece Porunci care ar trebui să reglementeze viața de aici.

— Nici eu n-am căutat să aflu mai mult decât ne-a fost dat să știm. Înțeleg să vrei să obții ceva de la materie și de la mintea proprie, dar să-ncalci un teritoriu interzis cui îi folosește? Cele Zece Porunci sunt suficiente pentru o bună conviețuire între oameni, după mii de ani de observații.

— Domnule profesor, cred că e bine să ne limităm la ceea ce Dumnezeu a vrut să ne arate și să nu-ncercăm să-i facem concurență. De ce să aflăm ceea ce nu ne-a fost dat să știm? La ce bun să forțăm nepătrunsul care ne-nconjoară?

— Doamnă, ați fost vreodată tentată să vă aflați viitorul, de la clarvăzători – care există, nu simulează – ori de la vreo ghicitoare-n cărți, dar nu la mama Omida?

— Cu greu am luptat împotriva tentației, dar viselor premonitorii n-am avut cum. De când nu mai dorm fără somnifere, visez, poate și ața de pe mosor, însă, mulțumesc lui Dumnezeu uit tot.

— Un vis premonitoriu m-a convins că destinul nostru este pecetluit; prin urmare cineva l-a hotărât înainte de a apărea noi pe pământ.

— Domnule Profesor, și acum, când nu mai am familie, mi-e teamă de premoniții și de preziceri. Nu vreau să-mi tulbur mintea gândindu-mă la

ceea ce aș presimți sau mi s-ar prevesti. Cred că aceia care vor să afle cu adevărat ce atâta de puțini le pot spune, sunt rari și ei.

— Sincer cu tine însuți, tare ai vrea să-ți cunoști viitorul, crezând bineînțeles în destin. Iar pe de altă parte ți-e frică să-l afli. Eu le spun tuturor pacienților și nu numai lor să nu-l afle, fiindcă oricum nu poate fi schimbat. Nu te alegi decât cu o obsesie în plus, iar de asta nu are nimeni nevoie. Viața și așa seamănă adesea cu un blestem.

M-am uitat lung la el și tare aș fi vrut să știu care fusese povestea aceea importantă care, era de presupus, că îi schimbase viața. După o tăcere, cât un suspin lung, de parcă năvălise peste mine un cârd de ciori ursuze, fără croncănit, am auzit șoapta profesorului, o șoaptă răgușită parcă spre a nu fi recunoscută, spunând esențialul unei tragedii.

— Ieri s-au împlinit douăzeci și cinci de ani de când a luat foc în aer un avion cu două sute patruzeci și șase de pasageri la bord, între care fiul meu de șaisprezece ani, nevastă-mea de treizeci și nouă de ani, mama mea de cincizeci și doi, tatăl meu de cincizeci și cinci de ani.

Nu mai îndrăznesc să răsuflu. E prima oară când îmi vorbește fără să mă privească.

— Iar pentru dumneavoastră se-mplinesc trei ani de când v-au murit fiul și bărbatul.

Mi-am dus mâinile la gură ca să-mi înăbuș suspinele. De trei ani n-am mai plâns. Lacrimile de ușurare.

— Eu de douăzeci și cinci de ani n-am mai plâns, sună glasul Profesorului, de parcă mi-ar fi auzit sufletul. Pentru noi s-a-ncheiat capitolul sănătos al lacrimilor. Tristețea noastră e ca o pâclă, nici întuneric beznă, iar lumină nici atât.

Eu plângeam lin, ca și când apa din mine aflase, în sfârșit locul pe unde s-ajungă în exterior. Și deodată m-am scuturat ca la o-ntâlnire tulburătoare: mi-a răsărit în minte femeia care se spânzurase cu ani în urmă, pe care o văzusem la televizor ca și pe băieții, crescuți la un azil, ajunși la optsprezece ani, în drum fără casă, fără masă, liberi ca păsările cerului, la mila bunului Dumnezeu, oamenii, societatea socotindu-și toate îndatoririle îndeplinite față de orfanul ajuns la majorat.

Profesorul se află lângă mine: două stane de piatră asemenea celor vechi din cimitire, sortite pe vecie să-și jelească morții. Profesorul s-a uitat la mine cu o privire goală, spălată de lacrimi:

— S-a-ntâmplat ceva?

— Mi-am amintit eu ceva.
— Îmi spuneți și mie ce?
M-am uitat nehotărâtă în ochii lui plânși. Parcă eram cei doi băieți ieșiți de sub oblăduirea statului și lăsați sub oblăduirea lui Dumnezeu.
— Acum o vreme, un post de televiziune a găsit în pădurea Băneasa doi băieți de optsprezece ani, crescuți la orfelinat, ajunși pe drumuri fiindcă legea te ocrotește până la optsprezece ani, după care cerul liber e-al tău. Umblau sărmanii după crengi ca să-și facă un adăpost. Unul se-ntreba fără pic de revoltă ori de ironie, de ce Statul, dacă nu le poate oferi un adăpost și o meserie, nu-i omoară de mici pe unii ca ei, fără nimeni pe lume.
Într-un târziu aud un oftat cu năduf și-un glas răgușit:
— Statul e la fel de nepăsător și de nemilos ca și indivizii care-l alcătuiesc… Ați vrea să mergem în Cișmigiu, să vedem rațele chinezești?
Femeia spânzurată îmi stă ca un nod în gât. Dacă nu vorbeam și despre ea, îi făceam o gravă nedreptate. Cu sufletul la gură, de parcă pierdeam trenul, m-am trezit că povestesc într-un ritm sincopat.
— Acum cinci ani, când s-au surpat bucăți mari de pământ în Moldova, unei femei singure i s-a năruit casa. Femeia avea șaizeci de ani. A scris un bilet și l-a prins de fustă cu-un ac de siguranță și s-a spânzurat de un copac rămas pe marginea hăului care-i îngropase casa, găinile și porcul. În bilet scria: «Oameni buni, dragii mei vecini, să vă dea Dumnezeu bine. Îngropați-mă și pe mine creștinește. Mi-am luat viața fiindcă nu vreau să ajung să cerșesc pe la ușile oamenilor. Vietățile mele, Doamne, cât or fi pătimit până și-au dat sufletul. Dumnezeu să vă răsplătească fapta bună și să vă ferească de năprasnă.
A dumneavoastră, cu tot respectul
Angheluța Dragu (a lui Vasile din Ocna)»
Profesorul își duce palma în fața ochilor, apoi îmi spune precipitat:
— Hai în Cișmigiu. În vremea asta își scoate halatul și-și pune sacoul.
Eu circul în spital îmbrăcată de oraș.
Cișmigiul e pustiu la ora asta. Un soare potolit ne mângâie spatele, cum stăm rezimați de parapetul podului, urmărind fiecare viraj al rățuștelor: un caleidoscop compus din bibelouri vii care, după ce înotau un timp în linie dreaptă, se grupau în forme bizare a căror semnificație-ți rămânea necunoscută.
— Pentru ele ce o-nsemna viața? se-ntreabă aproape șoptit Profesorul.
— Și-or presimți oare moartea? Câinele și-o presimte, pisica și ea.

— Astea două vietăți au presentimente și-n ceea ce le privește și-n privința ființelor alături de care trăiesc. Cu atâta discreție pleacă din viață. Nu știu unde să se mai ascundă ca să-i cruțe pe cei din jur, ca să facă despărțirea cât mai puțin dureroasă pentru semeni și pentru omul de lângă ele. Sunt convins că tot ce este viu își presimte moartea, chiar dacă nu știe, ca noi, ce este viața.

— Și noi știm ce este viața?

— Știm că trăim, dar viața nu știm ce-nseamnă. Poate că filoxera Pământului, cum spune Jules Renard.

— Poate și mai rău de-atât.

— Mă-ntreb dacă rățuștele astea, frumoase ca un curcubeu, sunt dresate să alcătuiască formele geometrice în care evoluează ori o fac fără-ndrumare, din instinctul spectacolului.

În vremea asta „vedetele” cu ciocurile spre interior, formau un cerc unduindu-și grațios capul, ca apoi să se răsucească lent, centrul cercului prezentându-le cozile ca niște petale, iar capetele unduindu-li-se lent spre exterior, ca o floare fără nume și fără corespondent în lumea vegetală.

— Domnule Profesor, și eu cred că fiecare vietate-și presimte sfârșitul, dar nu cred că are vreodată remușcări.

— Nu știu. Uitându-mă la frumusețile astea gingașe, minunat colorate, mi-am adus aminte ceva ce i-am povestit doar unui prozator. Copil, îmi petreceam vacanța de vară la bunicul dinspre tată, la stână-n Parâng. De când mă știu mi-a plăcut să bat Țara cu piciorul. În anul patru de facultate, m-a prins noaptea-n Apuseni, într-un cătun de unde atingeai cerul cu mâna. Obosit, nemâncat, terminasem și apa din bidon. Am bătut la o poartă. Am stârnit câinii. «Cine-i?» s-a auzit o voce de bărbat. Când a ajuns la poartă i-am spus „sară bună” și i-am întins buletinul de identitate, carnetul de student și punguța de pânză în care țineam banii, luminându-le cu lanterna. Bărbatul a citit foaie cu foaie buletinul și carnetul și a numărat de două ori banii din punguță, s-a uitat lung la mine și a zis «și» privindu-mă întrebător. „V-aș ruga să mă adăpostiți în noaptea asta și să-mi dați ceva de mâncare”. Drept răspuns bărbatul mi-a înapoiat lucrurile mele, a deschis poarta și mi-a făcut semn cu mâna să intru, el mergând cu un pas înaintea mea. Înăuntru masa era pusă pentru trei persoane. Am salutat femeia înaltă, impunătoare, care stătea-n picioare ca un paznic. Mi-a răspuns la salut fără altă vorbă s-a dus la colțar și a mai scos un blid smălțuit și-o lingură, le-a pus pe masă și ne-a poftit să ne-așezăm. M-am așteptat să apară și cel sau cea care-ar fi

trebuit să vină. A doua zi dimineață, pe masă erau patru căni. Am îndrăznit s-o-ntreb pe femeie cât lipsea bărbatu-său din odaie, ce este cu persoana misterioasă pe care o așteptau. Cu treizeci de ani în urmă bărbatu-său o găsise cu unul în pat. Îl luase de mână și-l dăduse pe ușă afară pe tăcute. Fără niciun cuvânt față de nevastă, pe masă, din acea zi mai era un blid, o ulcea. *Acela* murise dar locul la masă lor rămăsese neschimbat, «pân ce-om muri și noi» a zis la repezeală femeia, cu ochii spre ușă.

Profesorul se oprește brusc, de parcă i-ar fi tăiat cineva cuvintele cu foarfeca. Privea, mai degrabă pândea fiecare mișcare a rățuștelor, cum o fi pândit atunci, cândva, femeia ușa casei.

— Asta da pedeapsă, m-am trezit eu zicând. Seamănă a poveste sud-americană, unde realul merge de mână cu miraculosul. Era mai bine dacă o omora decât…

— Mă-ntreb dacă blidul ăla în plus îi mai tulbura în vreun fel. Tot ce-nvățasem la facultate și-n viață nu mă lămurise mai bine cum se putea ajunge ori la sinucidere ori la pustiul sufletesc. Gazdele mele, rar își adresau câte un cuvânt și acela cu un scop gospodăresc «scoate-i calului piedica», «du mâncare la porci». Aveau trei băieți, toți doctori la Cluj. Doamne cum i-or fi făcut?, mă-ntrebam eu. Nici n-au vrut s-audă să le plătesc găzduirea, încă mi-au dat și o traistă de merinde și o ploscă de-un litru cu palincă «de la moți», pentru acasă, la părinți… Multe-ntâmplări din viață le-am uitat. Pe asta niciodată. Și pe o farmacistă care făcea mereu tentative de suicid, până ce una i-a reușit. Salvată, striga «Lăsați-mă să mor». Când a făcut blocaj renal țipa cu un glas rugător «Salvați-mă! Vreau să trăiesc». Am întrebat-o o dată de ce se făcuse farmacistă «Ca să mor când vreau».

Tăceam amândoi. Deodată Profesorul m-a făcut să tresar, atingându-mă ușor pe braț:

— Hai să uităm tot și să privim la minunățiile astea colorate, fericite, care nu știu că trăiesc.

Câte zile oi mai avea, am să-mi amintesc clipele înfrumusețate cu atâta har de ființele acelea nepăsătoare, diafane. Ce n-aș da – ce să mai dau? – să fiu o clipă-n locul lor!

*

De multe ori, în evocarea trecutului, îmi amintesc de mine ca de o străină, încât ajung să-mi trec acțiunea la persoana a treia. Cât m-am putut îndepărta de mine!

Rezumându-mi viața, cine sunt eu? O fată de-nvățători de la țară, cu mentalitatea stabilității și-a muncii, muncă cinstită sub orice stăpân. Părinților mei nu le păsa de politică, fiindcă nu doreau avansări în grad și nici s-ajungă la oraș. Tata nu se-nscrisese-n niciun partid și se purta la fel cu toată lumea de se băgase ori nu în politică. Decât discuții sterile despre rege, despre câte panamale făcea, despre politicieni, mai bine citea ceva. «Meseria noastră e să-i învățăm pe copii carte», spunea el. «Asta am învățat, asta facem. Când ai să fii mare, Lidioară, și ți-oi câștiga pâinea, să-ți vezi de lucrul pentru care te-oi pregăti și să lași lumea să-și vadă de-ale ei, fiindcă ce e bun pentru unii e rău pentru alții. Tu să-ți vezi de lucrul tău și să nu te iei după nimeni». Ceea ce m-am străduit să fac. În primul rând să nu intru-n conflict cu legile statului, indiferent de părerea mea despre ele. N-am nimic eroic și nici revoluționar în mine. N-am căutat niciodată să atrag atenția asupra mea. La școala primară am mers la șase ani, pentru a nu fi în clasa mamei, în anul când împlineam eu șapte ani mama urma să ia clasa întâi. Dacă am fost premiantă la primară, în liceu și dacă am fost șefă de promoție la facultate, am fost fiindcă am învățat. N-am fost tocilară ci doar conștiincioasă. Ideea de merit și cea de modestie mi le-a sădit adânc în minte mama. La școala primară o rugase pe colega ei să dea premiul întâi încă unui copil nu doar mie. Nu voia să zică lumea-n sat „Păi cum să nu ia premiu dacă mă-sa și tac-su sunt învățători?” Dacă doamna punea o-ntrebare și numai eu știam răspunsul, mama-mi spunea să-l dau cu glas obișnuit, fără să ridic mâna, fără să mă ridic în picioare. La liceu și la facultate am continuat să mă conformez sfaturilor mamei. Nu-mi era greu, fiindcă nu mi-a plăcut de copil să ies păduche-n frunte. Adolescentă și femeie tânără, îmi plăcea să simt o privire care mă fixa, dar nu făceam nimic ca s-o provoc. La facultate am avut noroc să nu fiu în serie cu niciun fecior de mărimi, așa că am fost repartizați în ordinea mediilor. La meserii tehnice și periculoase nu se-nghesuie copiii mărimilor și nici cei de bani gata. Pe la U.T.M. își mai dădeau brânci în ultimul an, pentru repartiții. Eu mă interesam unde erau cele mai bune salarii, fiindcă doream să am casa mea. S-o aduc pe mama lângă mine și să cumpăr un loc de veci, într-un cimitir central, loc în care să-ngrop osemintele tatei. Să nu fi rămas și el printre străini. Planuri mari pentru cine avea drept capital doar o bursă republicană, mândria mamei. Mentalitatea țărănească nu m-a părăsit niciodată: să am eu casa mea, slujba mea bătută-n cuie și să nu fiu datoare un creițar nimănui. Din promoția mea n-a rămas nimeni la vreo catedră-n

Facultate. Locurile erau arvunite pentru anul care urma, în care erau câțiva copii partinici care – să vezi și să nu crezi – chiar învățau bine. Colegii au rămas uimiți când au văzut ce loc de muncă-mi alesesem. Decanul nostru, care ne-a fost și profesor, m-a luat de-o parte, încercând să-mi schimbe hotărârea:

— Domnișoară, îți dai seama la ce te-nhami? La cât de periculos e-acolo?

— Știu, domnule profesor.

— Și-atunci?

— Pentru bani, domnule profesor. Acolo sunt salarii mari.

— Dar e regim militarizat. Mai întâi trebuie să te admită ei.

— Dacă nu mă admit, au mai rămas locuri neocupate.

— Dar nu în București.

— Eu sunt dintr-un sat din Oltenia, încât cel mai avantajos pentru mine ar fi la Craiova. Nu țin să rămân în București.

— Fată dragă, am observat că ești foarte modest îmbrăcată, iartă-mă. Dacă erai așa de ahtiată după bani – încă odată, iartă-mă – îi puteai întoarce cu lopata, fără să lucrezi într-un loc cu atâta pericol.

Și decanul a privit în jos jenat.

— Domnule profesor, tatăl meu, învățător de țară, a murit când eu aveam opt ani. Mama este și ea învățătoare. Până ce în casa noastră s-a făcut grădiniță, am avut și eu camera mea. La liceu am fost internă, la Facultate am stat și stau încă în cămin până la repartiție. Un singur lux îmi doresc: să am camera mea. Vreau să contractez un apartament de bloc și s-o aduc pe mama lângă mine. De-asta-mi trebuie salariu mai bun.

Decanul a oftat și a făcut semn că se predă.

Am fost primită cu neașteptată ușurință de temuții angajatori. Situația mi-era favorabilă: unii specialiști muriseră, alții ieșiseră la pensie, iar unii, din motive necunoscute, luaseră drumul pușcăriei, atât de frecventat în epocă. La cadre funcționau persoane care credeau că fidelitatea față de Partid ținea loc nu numai de mamă, de tată și de patrie, ci și de profesionalism, tratat și el ca ceva acolo, un fel de reminiscență burgheză, de care nu era să se-mpiedice ideologia. Un val de tineri, abia ieșiți de pe băncile facultății și din laboratoare, bănuiți a fi cocă maleabilă, ideologizabilă, aveau să-nlocuiască niște specialiști, cu o viață de experiență în urma lor. Noroc că mai rămăseseră câțiva dintre cei vechi și mai toți

tehnicienii ca, împreună cu bunul Dumnezeu, să ne ferească de rele care, în anumite profesii se cheamă dezastre.

Ciudat mi s-a părut că oamenii din profesiile tehnice au înțeles repede ce-nseamnă noul regim, spre deosebire de umaniste, unde oamenii, crezând că prin ironie și prin frondă opresc vijelia, pentru ca, lămuriți, să capituleze în mod jalnic, sărind peste cal, pe latura unor laude și preamăriri care te umpleau de greață. Alții, care tăcuseră, nespunând nici lae nici bălae – deci păstrând o muțenie decentă, regimul îi trimisese-n pușcării, tăcerea lor părându-i suspectă.

Și eu și George, colegul meu, plasat în același loc cu mine, fiind de altfel numai două posturi acolo, tată a doi copii, cu nevastă cercetătoare, hămesit ca și mine după bani, am avut mare noroc cu inginerul Chelaru și cu nea Costică Iovan, tehnician de mare clasă, Dumnezeu să-i odihnească, am avut norocul de-a fi luați sub aripa lor. Ne-au învățat meserie, făcând din doi posesori de diplomă specialiști adevărați și învățându-ne cum să ne păzim de accidente. Numai cei care au făcut meseria noastră știu ce-nseamnă panica absolventului când se vede-n alt laborator decât în familiarele lui laboratoare de la facultate. Când m-am aflat în fața mesei mele de lucru și am aflat ce aveam de făcut cred că-mi crescuse pulsul pe la 200, mie care mă duceam fluierând la examene!

Nea Costică ne-a luat pe după umeri, pe George și pe mine și ne-a ținut un discurs esențial:

— Taică, dacă-n facultate, până să vă iasă reacția vă puteați gândi la orice, aici te gândești numai la ce faci, ochi, urechi, creier to-tu la substanță. Ne-am înțeles?

Am dat amândoi din cap ca vițelul la poarta nouă. Nu știu cum am mai rămas în picioare, atât de mare mi-a fost panica. Iar George… Era alb ca varul.

Ne-am mai revenit când, la întrebările inginerului Chelaru, am răspuns fără șovăire și am primit felicitări.

Am lucrat cot la cot cu George. Aveam de opt ani vârsta de pensionare dar nu eram lăsată să plec, fiindcă tinerii angajați aveau nevoie de dascăli, iar eu aveam răbdare și mă purtam cu ei cum se purtaseră cu noi inginerul Chelaru și nea Costică.

George și cu mine nu stârneam invidii fiindcă nu doream să fim șefi. Vorba de colo colo nu duceam, la ședințele de Partid și chiar la cele de Sindicat nu ni se-auzea glasul. Am fost amândoi decorați cu Ordinul muncii

clasa I. Aveam atâtea solicitări de la partenerii străini încât directorul și comitetul de conducere nu știau cum să ne păstreze, profesional buni în grad. Adică orice avansare a noastră era avansare pe toată fabrica, nu ceva special. În patruzeci de ani am luat de două ori primă, pentru o inovație care valora milioane. În schimb am fost prețuiți și considerați cei mai competenți. Nu cred să fi fost cineva care să nu ne fi cerut părerea, chiar un ajutor la realizarea unei teme de lucru. N-a fost om să nu regrete plecarea lui George. M-am pensionat când s-a-nchis fabrica, adică odată cu desființarea industriei naționale.

Doamne, baba de acum să fi fost femeia asta de care-mi aduc aminte? Dinții să zic bogdaproste că-i mai am – fără să fi fumat eu vreodată, periați, controlați, au ajuns cenușiu-deschis (de parcă vorbesc de-o rochie) mușchii brațelor doar o fleașcă iar pielea ca o hârtie mototolită și uscată la soare. Mă mir că nu foșnește când îmi pun hainele și când mă dezbrac. Părul meu negru, aspru, ca de bursuc, cărunt, s-a subțiat, și cade… Zbârcituri am – nesperat – ca niște linii paralele, numai la ochi. Ochi care dimineața sunt ca de pește mort. Mă silesc să zâmbesc în fața oglinzii ca să-i mai înviorez cât de cât. Curățenia trupului n-o abandonez. Se spune că nimeni nu-și simte propriul miros. Ferească-mă Dumnezeu să-mi miros mie, și altora! La tinerețe, la o vârstă cât încă mai ești în putere nu-ți închipui ce-nseamnă la bătrânețe fiecare mișcare. Cât de obositor e să te speli, și mai ales să te-mbraci, să te-ncalți. Ce chin e să-ți pui niște șosete, să-ți tragi niște pantaloni de pijama. Și când te gândești că oamenii se roagă de viață lungă!

Sânii mici și obraznici, două piramide ca piatra, mi-au ajuns ca două plăcintele de parastas de om sărac. Mâinile, care nu depășeau lățimea încheieturii cu antebrațul, s-au lățit. S-au îngroșat, sunt zbârcite și pline de pete maronii. Încheieturile, care nu se vedeau, atât erau de fine, azi sunt copleșite de artroze, nemaivorbind de dureri. Picioarele sănătoase îmi sunt două cârje cu cot, zise canadiene. Dacă stau un ceas pe scaun, gleznele mi se fac cât verzele. În rezumat: fost-ai, lele, cât ai fost… Mulțumește Domnului că ești pe picioare și relativ în toate mințile, deși nepoții te-au „rugat” să te cauți la Institutul de cercetare a creierului.

Bătrânețe frumoasă… Că ai ajuns o epavă care se mai clatină pe apă, ar mai fi cum ar mai fi, dar impresia – ce impresie?! certitudinea – că încurci viața altora, că cineva se simte obligat să-ți poarte de grijă, te micșorează în propriii ochi, simțindu-te dat la rebut. Să știi că moartea ta înseamnă trâmbița eliberării pentru alții, care nu sunt de multe ori nici canalii, nici

nesimțiți, ci oameni a căror rezistență cedează. N-am să uit un film în care o fetișoară nedormită de zile și nopți din cauza copilului pentru care fusese angajată doică, într-un moment de exasperare îi pune micuțului perna pe față, îl sufocă, apoi cade într-un somn de plumb, din care cu greu o trezesc autoritățile venite să ancheteze crima.

Șeful nostru de colectiv ajunsese ca o stafie, îngrijindu-și de cinci ani mama, bolnavă de Alzheimer. Când și-a făcut Dumnezeu milă și a strâns-o pe biata femeie, fiu-său se comporta ca omul ieșit de la pușcărie. «Și ziua stătea nevastă-mea cu ea, dar cine nu are niciun ajutor?», ne spunea el, luni de zile după sfârșitul maică-sii. Fusese atât de șocat s-o vadă pierzându-și în câteva luni mintea, încât cu greu își revenise după această lovitură și după cinci ani de epuizare fizică.

Doamne, ferește-i și pe dușmani! Eu, la optzeci și cinci de ani, uit numele proprii, intru într-o panică… Profesorul mi-a spus să nu mă-ngrijorez, iar ca exercițiu de memorie, îmi dă-n fiecare zi o listă de cuvinte pe care să le spun pe dinafară în dimineața următoare, apoi îmi dă un cuvânt, de obicei un verb, pe care să-l folosesc într-o frază. Ție pacient, nu ți se pare că aplică un procedeu de rutină ci o «invenție» pentru tine anume. E un om inteligent, spiritual și de o remarcabilă solicitudine pentru cel din fața lui, tratat ca un egal. Nu toți cei al căror material de lucru e omul, nu toți sunt nepăsători și aroganți. Nu toți se poartă ca veniți cu hârzobul din cer.

M-am plimbat destul. Să mai merg și-n rezervă, ca să-mi aud cele două colocatare, antropoloaga și profesoara de fizică purtând discuții despre ce a fost, despre ce ar fi trebuit să fie.

— Doamnă Chiriac, orice ați spune, intelectualul român n-a opus nicio rezistență comunismului.

— Și dumneata nu erai intelectual român? Dumneata ce rezistență ai opus?

— Eu eram copil de chiaburi, nu mă-ntrebați cum m-am strecurat prin facultate. Dar cei care n-aveau obligații?

— Ăia care erau generație spontanee! Și ăia ce trebuia să facă? Să zic, de exemplu că eu n-aveam pe nimeni. Eu ce trebuia să fac?

— În loc să fi fost profesoară, să acceptați munca de jos.

— Adică?

— Într-o fabrică, lucru cu ziua, ceva manual.

— Tot în România? Da? Și-n felul ăsta dădeam o lovitură de moarte comunismului… Tricotatul îl zdrobea!

— Oricum, ați fi demonstrat că nu erați de acord cu el.

— Și se umplea Țara de muncitori cu ziua și de pulovere tricotate de mână. Doamnă, și dacă pe lumea asta, indiferent de regim, un om vrea să-și facă meseria într-un loc stabil, să trăiască, atât cât se poate, liniștit, este de condamnat?

— Dumneavoastră, doamnă Busuioc, am înțeles că sunteți inginer chimist, – și-a-ndreptat antropoloaga artileria asupra mea – ați fost membră de Partid?

— Am fost!!

— De ce?

— Ca să dau doctoratul trebuia să ai aprobarea organizației de Partid din întreprindere, iar unde am lucrat eu, fără a fi membru de Partid nu se putea.

— Și unde ați lucrat și de ce?

— Am lucrat în industria de armament pentru că erau salarii bune și fiindcă voiam un apartament unde s-o aduc pe mama de la țară, văduvă, învățătoare pensionară.

— Și nu vă gândeați ce se făcea cu produsul muncii dumneavoastră?

— Știam doamnă. Cu mine sau fără mine, oamenii au să se omoare între ei cât o ține pământul.

— Și știați că statul comunist vinde arme!

— Doamnă, statele câștigă bani cum pot, ca și individul, am spus eu pe cel mai blând ton.

— Dacă oameni ca dumneavoastră gândesc așa, ce să mai zicem?…

— Dragă doamnă, dumneavoastră aveți cam pe jumătate vârsta mea, așa că mi se pare firesc să gândiți altfel decât mine. Ați apucat doar o părticică de regim comunist, acum se servește felul de bază: capitalismul.

— Vreți să spuneți democrația!

— Dacă vreți dumneavoastră! și fac semn că discuția s-a-ncheiat. Îmi iau romanul meu polițist. Ce să citești la spital?

Autorul mă aduce pe rue de Rivoli, prin galeria cu arcade, pe la magazinele de lux, cu vitrine rafinate în care de-atâtea ori mi-am clătit ochii, acum șaizeci de ani. Ajung și-n Place Vendôme, la marii bijutieri, la podoabele pentru milionari, cel puțin. Mi se declanșează amintirile celor doi ani petrecuți la Paris. La-nceput eu și George, avizi să cunoaștem Parisul,

cum scăpam din laborator umblam năuci pe străzi, având și-n suflet și-n aspect ceva speriat, ceva de copii rătăciți de părinți, simțindu-se ai nimănui.

— Cum te simți, mă-ntreba George.

— N-aș spune cum mă simt ci mai degrabă ce mă simt. Mă simt un pui de bogdaproste ajuns, ca-n povești, în curtea unui castel.

Cred că am avut un glas atât de amărât încât George a simțit nevoia să mă ia pe după umeri și să-mi spună, cu un ton de bătrân înțelept:

— Fata tatii, fiecare cu norocul lui.

Iar după un timp:

— Te bate gândul să rămâi, în șoaptă, de parcă toată Securitatea ar fi fost pe urmele noastre.

— Nu rămân. Și să știi că ți-o spun nu fiindcă m-aș teme de tine ci fiindcă-mi accept destinul.

— Și eu… și a oftat din rărunchi.

Era țăran ca și mine. Știutori de carte, de-i mulțumeam și pe francezi, peste așteptările lor dar și ale noastre. Nu ne-ndoiam că ne filau și-ai noștri și-ai francezilor, discreți și unii și ceilalți. Oricum, lipsiți de experiență într-ale filajului, nici eu, nici George nu i-am simțit; neavând nimic de ascuns, ne gândeam cât de plictisiți trebuie să fi fost filatorii noștri. La Ambasada noastră am fost de patru ori: la venire, la 23 August, de două ori, la plecare. Absolut reglementar, cum ni se ceruse din țară. De-altminteri nu primisem vreo invitație pe care n-am fi onorat-o. La Ambasadă de 23 August, bufetul se compunea din feluri românești, preparate, fără-ndoială de nevestele diplomaților din Ambasadă, alături de bucătar, un bufet modest dar gustos, judecând, chiar dacă nu te-ai fi atins de nimic, după «goliciunea» platourilor de pe mese. Ca feluri de desert: torturi răcoritoare, cu fructe, înghețată de mai multe feluri, predominând cea cu fructe de pădure, din care eu aș fi mâncat o căldare.

Cum aveam un moment liber, băteam Parisul, pas cu pas, în primele două luni doar noi doi. La un moment dat ni s-a atașat și Mireille Fabert, colegă de laborator a lui George, fiică de academician, dintr-o familie nobiliară. Mireille, în raport cu George, era ilustrarea vorbei chinezești care ne-nvăța, că dragostea și tusea nu se pot ascunde. Când eu mă prefăceam preocupată de o revistă, de o carte, ochii Mireillei deveneau o lavă incandescentă care se revărsa asupra lui George. Cât trăgeam eu cu coada ochiului mi-am dat seama că nici George nu era imun la văpaia fetei. Psihologic, aveam ocazia să privesc de aproape desfășurarea unei povești de

dragoste, care, lăsând la o parte plăcerea studiului, mă-ngrijora, ca și când aș fi fost eu implicată, mai ales știind câți ochi ne urmăreau. Mă simțeam de prisos lângă ei doi, înțelegând însă nevoia lor – de fapt a lui – de un paravan binevoitor, discret și care nu l-ar fi trădat pentru niciun avantaj, oferit în schimb. Când fiecare m-a rugat, în absența celuilalt, să nu-i „părăsesc”, am înțeles că se puseseră de acord cu privire la prezența mea lângă ei. Nu i-am întrebat de ce și nici ei nu mi-au explicat ceea ce erau siguri că înțelesesem. Din acel moment am început să număr și minutele până la întoarcere-n Țară, într-atât mă neliniștea dragostea prietenilor mei. În ceea ce mă privea, puteau să mă urmărească și-n somn agenții, și ai noștri și ai francezilor, fiindcă viața mea se desfășura între microscop, retorte și casă. Pentru a cunoaște cât de cât Franța, făceam excursii prin agenții de turism, în grup, cu ghid. Mireille, având mașină, iar George având și el carnet de conducere, chiar pentru vehicule de mare tonaj, au hotărât să facem excursii noi trei. Mireille era un ghid desăvârșit, iar mersul de voie, opririle după bunul plac, masa într-o cârciumă de țară, odihna într-o pensiune liniștită întreceau orice excursie cu orar fix. Mie nu-mi tihnea, cum nu mi-au tihnit niciodată situațiile ambigue. Nu-mi tihnea, când la hanuri luam camera cu pat matrimonial pe numele meu și-al Mireille-ei și camera cu pat simplu pe numele lui George, schimbând eu cu George cheile fără ca el să mi-o ceară și mulțumindu-mi din ochi. O mie de ani să fi durat situația asta și eu nu aș fi comentat nici cu unul nici cu celălalt. Ce explicație aș fi dat eu despre cele trei luni esențiale pentru întreaga mea viață, când trăisem marea dragoste pentru care nu mă simțeam vinovată și pentru care-i mulțumeam lui Dumnezeu, iar lui Vladimir i-aș fi sărutat și urmele. Cum să te-nvinuiești că viața a fost atât de generoasă cu ființa ta, dăruindu-ți clipe de extaz? Și totuși, dragostea prietenilor mei mă apăsa ca o piatră pe suflet.

Nu-mi puteam muta gândul de la cei doi copii ai lui George și de la nevastă-sa. Singurul meu amestec în viața lui George era întrebarea: «Ai telefonat acasă?» în fiecare vineri când el telefona în Țară de la telefonul public din holul Institutului. George închidea ochii și înclina capul vrând să pricep că nu-și uita îndatoririle față de familie, oricât ar fi iubit-o pe Mireille. Simțeam că prețuiau discreția mea, care-l apăsa, fiindcă amândoi ardeau să-mi afle părerea despre legătura lor și să facă și ei cuiva confidențe.

Primul și-a luat inima-n dinți George.

— Lidia, de două luni îmi pregătesc „discursul” ăsta și tot nu știu cum să-ți spun…

— Pe gură, cum zicea profesorul Costache când îi spunea câte-un student «nu știu cum să vă spun». Așa că… m-am gândit eu să-i ușurez spovedania.

— Lidia, o iubesc pe Mireille.

Și se uita în ochii mei plin de-ngrijorare și parcă așteptând să-i dau eu o soluție a situației lui de neinvidiat.

— Știu, am spus eu într-un târziu, învăluindu-l cu o privire maternă, ceea ce i-a dat curaj.

— Nu mă cerți?

— Să te cert? Nu poți învinui pe cineva că nu se poate-mpotrivi… forțelor naturii, fiindcă nu știu cum să numesc altfel atracția dintre ființe.

— Sunt atât de tulburat. Mă simt atât de vinovat față de cei de-acasă. Mă-ntrebi în fiecare vineri dacă le-am telefonat. Am înțeles că-mi duci grija.

— Chiar ți-o duc.

— Ce mă-nveți să fac?

— Întreab-o pe Mireille. Voi doi trebuie să hotărâți, numai voi.

— Și ce să hotărâm?

— Ceea ce vă spune sufletul, conștiința.

— Dar cum vezi tu situația asta? soluția?

— George, există două soluții standard: una), oricât te-ar durea, te desparți de iubirea care te sfâșie; a doua) abandonezi trecutul și-ți continui viața lângă marea iubire prezentă. Mai există și situația de compromis: cel îndrăgostit să rămână lângă familia lui, continuând relația cu noua iubire, iar partea oficială făcându-se că ignoră persoana extraconjugală, creatura care, la rândul ei, simulează nepăsarea față de situația ambiguă acceptată. O viață dublă. Vezi ce mare teoreticiană sunt?

Nu eram doar o teoreticiană. Când mă gândeam la Vladimir, chiar dacă ochii îmi erau seci, sufletul îmi era plin de lacrimi. Să-i fi spus lui George cum am tăiat noi în carne vie?

— George, eu zic să lași timpul să treacă. Tu te-ntorci în Țară, Mireille rămâne aici. Distanțele, în kilometri și-n timp, schimbă mult și multe-ntre oameni.

— Cel mai grav e că Mireille vrea un copil… un copil cu mine.

— Și tu nu vrei copilul? l-am întrebat eu după ce mi-am revenit, fiindcă la așa ceva nu mă așteptam.

— Ba îl vreau din toată ființa. Când între un bărbat și o femeie există o legătură puternică se vor perpetuați în altă ființă, în alte ființe.

Mie nu-mi trecuse prin gând să am un copil cu Vladimir. El îmi fusese și-mi era de-ajuns, deși ne despărțea un continent.

— Copiii pe care-i ai acasă tot din pasiune s-au născut?

— Tot.

— Vasăzică nici pasiunea nu e o garanție *tous risques.*

— Mireille nu-mi cere să-mi părăsesc familia.

— Atunci îți cere s-o părăsești pe ea? Mircea, în acest caz văd trei candidați la nefericire: tu, familia ta, Mireille.

— Ea vrea să-i aduc pe-ai mei în Franța; ei nici n-ar ști că ea și copilul ei există.

— Și copilul tău? Crezi că ai rezista la viața asta dublă? Psihic și chiar fizic.

Eu cum învățasem să mă culc cu un bărbat și să mă gândesc la altul, ori și mai rău – la nimeni, ca un automat pe care-l declanșează o fisă?

— Lidia, crezi că se poate să iubești două femei în același timp, doi bărbați?

— Nu cred. Oricum mie așa ceva nu mi s-a-ntâmplat.

— Lidia, iartă-mă că te-ncarc cu neliniștile mele.

— De asta există prieteni pe lume: ca să-ți descarci sacul când nu-l mai poți duce. George, problema asta atât de gravă numai tu și Mireille o puteți rezolva, îi puteți depăna firele.

Ne-am despărțit strângându-ne în brațe ca doi naufragiați în fața unui peisaj sumbru. Nu voiam să-i arăt lui George câtă neliniște și amărăciune vărsase în sufletul meu care, și fără neliniști străine, nu zburda de fericire. Mă-mpăcasem cu Dinu. Mă-ntorsesem la el ca la o rudă, ca la un camarad, dar nicidecum ca la un iubit. Mă purtam ca o mamă care nu-și abandonează copilul, oricâte prostii ar face. Deși mama lui Dinu și-ar fi dorit altă noră, trebuia să-mi recunoască meritul de a-l fi depărtat pe Dinu de boemia vremii, care-și pierdea nopțile prin cârciumi, dacă nu pentru băutură, pentru conversații interminabile și fără folos. Colegii lui Dinu nu vedeau în relația noastră decât manevrele unei mici burgheze care voia să transforme un vultur în găină.

Eu nu avusesem nimic împotrivă când se lăsase de arhitectură de dragul decorului de teatru și de film. Eram în stare să-nțeleg o pasiune, o aptitudine, dar eram dușman declarat al dezordinii în viața unui om. Spontaneitatea, vioiciunea, simțul umorului, cultura mă atrăseseră spre Dinu. Spirtul tiranic, posesiv, modul de-a te face de două parale, neținând seama de martori, plăcerea frondei fără rost, ca și când puțin i-ar fi păsat în ce regim trăia, m-au depărtat de el. Nu mai simțeam nevoia să-i comunic vreun gând, vreo dorință, nici părerea despre oamenii pe care mi-i prezenta. Ajunsesem la un echilibru cu mine însămi. Știam ce-nsemna să iubești și să nu fii iubit, să fii iubit și să nu iubești și să iubești și să fii iubit.

Cu Vladimir a fost dragoste din prima clipa. Ne iubeam cu disperare, într-un extaz. Eram sigură că avea să rămână marea mea dragoste. Întâlnirea de Crăciun de la Paris deschidea rana care abia dădea semne de cicatrizare. Mă zvârcoleam în pat de dorul lui. Ce morală să-i fi făcut eu lui George? Pe cincisprezece februarie primeam printr-un serviciu de curierat un pachet minuscul, expediat din Bagdad. Până să-l desfac mi-a bătut inima să-mi iasă din piept. Într-o cutiuță de bijuterii, albastru intens, se afla un carton pe care scria „Pentru Crăciunul trecut – iertare și pentru mărțișorul viitor – lumină. Șerban”. Sub carton, o floare cât unghia degetului mare, de aur, cu trei rânduri de petale emailate, în diferite culori, predominând roșul sângeriu. În loc să mă bucur, m-a apucat o stare de neliniște și de agitație de parcă- mi stătea o bandă de tâlhari la ușă. Și m-am posomorât și mai rău că darul nu venea din partea lui Vladimir. În cinci ani Dinu îmi adusese de întâi martie câte un mărțișor, original ce-i drept, dar de nicio valoare. De când terminaseră facultatea, părinții nu le mai dădeau niciun ban nici lui nici surorii lui, Anca, fiind dentistă și măritată cu un chirurg cu o reputație foarte bună. Darul adolescentului Șerban Vizanti mă ducea cu gândul la un dublu eșec: nu din partea lui Dinu – ceea ce nu mă mira – dar amarnic mă durea că nu mi-l trimisese Vladimir. Până când am primit mărțișorul din partea lui Șerban nici prin minte nu-mi trecuse să primesc vreun dar de la Vladimir. Dacă ar fi știut copilul ăla câtă amărăciune avea să-mi provoace cu floarea lui superbă și cu iertarea lui, cred că nu mi-ar fi trimis-o. Și de unde avusese bani? oricât de ieftin ar fi fost aurul în Orientul apropiat. În ultima zi a lui februarie am primit un mesaj, la laborator. Un pliculeț cu o cartă de vizită, fără vreun nume, fiind rugată să telefonez la un anumit număr între orele 10–18. Am telefonat. Eram invitată în Place Vendôme, la magazinul de bijuterii Van Cleef & Arpels. Am renunțat la masa de prânz, m-am urcat

întrun taxi, gâfâind de parcă duceam pietre-n spinare, atât eram de neliniștită. M-am dat jos din taxi, i-am mulțumit cu un glas pierdut șoferului și m-am așezat în fața vitrinei marii firme, sperând ca frumusețile expuse să-mi mai domolească agitația. Am respirat adânc, de parcă porneam la o grea bătălie, mi-am făcut curaj, am intrat, m-am uitat jur-împrejur și m-am adresat unui domn elegant întinzându-i pliculețul, legitimația de serviciu și pașaportul. Domnul mi-a luat discret seama și mi-a zâmbit încurajator, socotind probabil că ținuta mea modestă nu prea se potrivea cu obiectul care-mi era destinat. Domnul a scos dintr-un sertar o cutiuță albastră, plușată, fără nimic scris pe ea, ca și în interiorul căptușit cu mătase albă, cum aveam să văd, mătase pe care se lăfăia un pandantiv dintr-o piatră ca o lacrimă înstelată, cu mii de puncte care-și schimbau culoarea după locul unde priveai, o lacrimă înconjurată de un lanț de aur pal. Și acum, când îmi amintesc acel moment, mi se oprește respirația.

Privindu-mă atent, domnul m-a-ntrebat dacă mă simțeam bine și ca să mă-nvioreze m-a-ntrebat dacă știam din ce piatră e pandantivul.

— Opal australian.

— Sunteți prima persoană care mi-a răspuns corect. Dacă nu sunt indiscret, ce profesie aveți?

— Sunt chimistă.

— Și româncă. Locuiți în Franța?

— Pentru un an cât am o bursă.

În vremea asta domnul mi-a-nmânat un alt pliculeț, lipit. Mi-am pus darul și plicul în geantă, i-am mulțumit domnului elegant care mi-a-ntins mâna, mi s-a uitat în ochi, și m-a invitat să mai trec pe acolo.

— Mulțumesc, ca să privesc, și am arătat cu mâna vitrinele cu bijuterii de miliardari.

— Poate nu doar să priviți..

Am priceput aluzia…

Abia am ajuns afară, am scos pliculețul și l-am desfăcut cu pila de unghii. Un scris de mână pe care nu-l cunoșteam.

«Pentru a ne aminti cea mai frumoasă vară» cu litere ordonate, perfect verticale. M-a podidit plânsul. Cât îl nedreptățeam pe Vladimir între floarea fiului său și lacrimă…

La sfârșitul programului, m-am trezit cu Mireille care m-a invitat pe la ea. În Occident ești invitat acasă doar ca prieten foarte apropiat sau din interes. De la Crăciun, *le reveillon*, ne văzusem doar în exterior și la masa

de prânz; în cadrul Institutului Mireille se purta prietenos cu mine și nu doar de dragul lui George, însă cu privire la invitații, nu uitam că ea locuia cu părinții. Dovada prieteniei mi-a făcut-o până în ultima clipă a vieții ei.

De Crăciun, tulburată de prezența lui Vladimir, nu-mi dădusem seama de splendoarea apartamentului pe care-l vedeam a doua oară. Pe un perete al salonului – sufragerie, acoperindu-l aproape tot, te-mbăta cu frumusețea culorilor o tapiserie care era semnată jos în dreapta, cu un nume flamand, al unui vestit tapisier contemporan, cum aflam de la Mireille.

— Mireille, nu știu ce-mi sugerează tapiseria, parcă *Anotimpurile lui Vivaldi.*

— Chiar așa se cheamă tapiseria.

Și mi-a arătat la colțul din stânga jos, scris, ca un vrej întortocheat, *Les saisons*, ceea ce n-aș fi descoperit nici într-o sută de ani.

— A scris *Les saisons de Vivaldi* ca o politețe pentru tata, fiindcă el i-a sugerat subiectul.

Ne-am așezat una lângă alta pe o canapea din piele de Cordoba, pe spătarul căreia ieșeau ușor în relief trei blazoane nobiliare. Pe masa din fața noastră Mireille a pus o tavă de argint acoperită de saleuri, de pateuri, de fursecuri.

— Lidia (îmi spunea ea, accentuând pe primul i), te rog să mă ierți că-ți încarc memoria cu… neliniștile mele, dar cum am încredere în prietenia ta, în judecata și-n corectitudinea ta, țin să-ți știu părerea și sfatul într-o problemă care nu-mi dă pace. Lidia, până la treizeci de ani pot spune c-am fost îndrăgostită de câteva ori, dar cu niciun iubit n-am dorit să am un copil. Acum doresc din toată ființa un copil cu *George.* Nu-i cer nimic. În certificatul de naștere al copilului, la rubrica Tată are să fie o linie. M-aș bucura să rămână George în Franța și să-și aducă familia.

— El poate rămâne, ceea ce le-ar face numai neplăceri nevesti-sii și copiilor, iar venirea lor în Franța, afară de cine știe ce mari intervenții, ar dura ani de zile. Și apoi câte zile ați avea, să duceți o viață dublă? Și tu și copilul tău să fiți mereu în umbră?

— Tu, în locul meu, ai face copilul?

— Nu numai în locul tău, aș face și zece copii cu bărbatul pe care… l-aș iubi, deși în România, care se gargarisește cu morala proletară, având un copil nelegitim aș putea spera cel mult la un post de laborantă. În Franța tu nu riști decât dezaprobarea mediului select în care trăiești. Părinții tăi știu?

— Îți închipui ce-ncântați au fost! Finalmente s-au consolat, cu mare tristețe dar… Lidia îți par un monstru?

— Dragă Mireille, dragostea nu cunoaște demnitate nici moralitate. Poate ți se pare dură și mai ales lipsită de eleganță caracterizarea pe care am făcut-o dragostei.

— Lidia, mă ierți pentru întrebarea pe care ți-o pun: tu ai iubit sau iubești cu pasiune vreun bărbat?

De ce să nu fi fost sinceră cu ea, de ce să nu-i spun cuiva adevărul care mă-năbușea?

Am închis ochii și mi-am auzit vocea ca-n transă:

— Iubirea mea nebuneasca a durat trei luni, cum am știut de la-nceput. De atunci ne-am mai văzut o dată: *ne-am văzut.* Dragostea asta e o rană care nu mi se-nchide.

Am tăcut. Îmi simțeam obrajii uzi de lacrimi și mi-am astupat gura cu un șervețel de hârtie, fiindcă simțeam că mă-neacă suspinele. Am simțit o mângâiere în creștet, o batistă fină, care-mi ștergea lacrimile, apoi două brațe care mă strângeau la piept. Așa a-nceput adevărata prietenie între mine și Mireille.

La o săptămână după discuția noastră, Mireille se muta la Marsilia la un laborator ținând de Institutul din Paris, unde lucrau francezi și străini. Măcar cinci minute pe zi Mireille îmi telefona acasă: «am vrut să te-aud». Peste două săptămâni mergeam cu George la Marsilia ca să vedem cum s-a instalat fata noastră. Închiriase un apartament cu fața spre mare: un dormitor, un salon, bucătărie mare, echipată cu tot ce trebuie, un grup sanitar cu duș, altul cu cadă. Terasa de treizeci de metri pătrați era superbă, acoperită de flori, printre care multe cu petale păioase, care se-nchid noaptea și par artificiale. Mobila de grădină plină de perne în culori vii și un leagăn cu scaunul tapisat, ca un cuib de pasăre, căruia îi lipsea o latură. Sâmbăta și duminica petrecute atunci la Marsilia, fac parte dintre cele mai frumoase amintiri ale mele. Ginecologul care a supravegheat-o pe Mireille în timpul sarcinii se numea Yves Fabert, avea treizeci și nouă de ani, era văduv, cu un băiețel de patru ani, Jacques. Provensal, doctorul Fabert, era un om vesel și prietenos. Aflând situația pacientei lui s-a oferit să-și treacă numele la rubrica tată, pe actul de naștere al viitorului copil, ceea ce n-ar fi frapat pe nimeni, numele de familie al mamei fiind același cu al declaratului tată. Deși francezii, fără a fi bântuiți de morala zis proletară, sunt destul de formaliști, ideea doctorului a fost acceptată fără să strâmbe careva din nas.

George s-a-ntors în Țară ca să-și protejeze familia dar și pe mine, în caz contrar știind câte vizite la Securitate aș fi făcut și, fără nicio vină, m-aș fi discreditat în fața autorităților, rămânând pe viață suspectă.

Mireille a născut la sfârșitul lui octombrie o fetiță de patru kilograme, lungă de șaizeci de centimetri, cu păr ca o scufiță și cu o poftă de mâncare de parcă i se băteau turcii la gură. Mireille a vrut să-i fiu eu nașă fetiței. I-am spus preotului că sunt ortodoxă. În Franța, ca să botezi, trebuie să fii creștin. Să zicem că-mi luam certificatul de botez cu mine, mă-ntorceau urgent de la graniță, convinși interniștii că aveam de gând să rămân în Franța. Spunându-i preotului *Tatăl nostru* și *Crezul,* închinându-mă și contra o declarație scrisă în care mă declaram creștină, am botezat-o catolic pe tânăra Lidia Fabert. În cadrul strict al familiei, iar ca invitați, doctorul Fabert, fiul său și George.

George a fost tratat ca un invitat obișnuit, fără ostentație, fără nicio aluzie că ar fi tatăl tinerei creștine. La masă a stat cu mine-n dreapta, cu Paul, bunul lui prieten, fratele Mireillei, în stânga. N-am schimbat niciun cuvânt românesc între noi și sper că ne-am purtat salon și eu și George. Antonia sora cea mai mică dintre frații Fabert, studentă la Bellearte, era numai pe lângă pătuțul nepoțelei, încântată mai mult decât dacă i-ar fi fost mamă. Fără să vreau i-am surprins câteva priviri care-l ținteau pe George, fulgere care te-așteptai să-i dea foc. Asta mai trebuia! Mi s-a făcut milă de George, dându-mi seama că și Antonia-l iubea. El oare să nu fi simțit nimic? Și dintr-o dată, puțina liniște care se așternuse-n mine se ducea pe apa sâmbetei. Mă simțeam responsabilă de George mai ceva decât «băieții» români și decât cei francezi care ne-aveau în supraveghere. Îngrijorarea, neliniștea îmi trezesc totdeauna dorul de copilărie, dorul de pădurea de tei din vale de satul meu, de tămâioara și de ghioceii care se ridică timid de sub frunzele toamnei trecute, umede încă de zăpadă. În Franța asta splendidă, în acest salon de un deosebit rafinament, onorată de-a fi nașă într-o familie cu sânge-albastru, dacă nu fericită măcar flatată să mă fi simțit. Mă uitam la frumusețile care mă-nconjurau și mă gândeam la căsuța noastră în care abia te strecurai printre mobilele stil florentin, darul unchiului Pavel pentru părinții mei de casă nouă. Și mă cuprindea un sentiment de umilință, fără revoltă, fără recriminări, fără măcar să spun „De ce Doamne?” Eram azvârliți în lume, în ce scop? Pe cine să- ntrebi? Părinții m-au așteptat cu drag însă destin nu mi-au croit. Cine oare ni-l croiește și-apoi ne-azvârle pe Pământ, colonia asta penitenciară cu miros de pucioasă și de zgură?

Asemenea gânduri îmi treceau prin minte la ceea ce s-ar fi cuvenit să fie un prilej de bucurie. Marele meu neajuns este cel de-a nu ști să mă bucur. Acum, la bătrânețe mai bine ca oricând, îmi dau seama că singura mea împlinire în viață până atunci fusese dragostea cu Vladimir. Mie mi-era inima grea dar celorlalți din salon? Toate figurile se alungiseră părând o sculptură gotică, de figuri de oameni îngândurați.

Eu veneam din comunism, din frica endemică, de la atacurile de spaimă, ca și George; doi pui de bogdaproste, căzuți într-o lume de abundență, de libertate a mișcării, și-atunci oamenii din salon de ce nu erau fericiți sau măcar zâmbitori, mulțumiți, de ce? Vedeam că fericirea e de scurtă durată iar nefericirea de lungă durată, adesea chiar permanentă. Fericirea era o stare excepțională, de aceea mulți nu o cunoșteam. Mulțumirea și nemulțumirea erau stări de lungă durată, ba chiar perpetuă. La nivelul său de trai, francezul mediu ar fi trebuit să trăiască într-o netulburată mulțumire, dacă s-ar fi comparat cu europenii ajunși sub călcâiul sovietic. N-am spus niciodată rusesc, rușii părându-mi-se și mai năpăstuiți decât noi de regimul sovietic, sub care se aflau din 1917. Sub orice regim sufletul omului nu-și îmbunătățește starea prin comparația cu alt suflet și mai amărât. Sub orice regim, sufletul – acest unicat – nescutit de dureri, este mereu în așteptarea fericirii. Când mă gândeam câți bieți țărani muriseră la Canal ca sabotori fiindcă nu-și putuseră împlini cotele, câți intelectuali de marcă muriseră la Aiud și la Gherla, și-n ce chinuri: față de soarta lor ce-nsemna să ai un copil din flori, într-o țară în care autoritățile și serviciul personal – numit la noi cadre – nu-ți umblau prin cearceafuri și nici nu te dădeau afară pentru imoralitate. Și totuși… Mama, în orice regim, n-ar mai fi ridicat capul din pământ de rușine să mă fi văzut cu un copil din flori și făcut cu un bărbat însurat și cu copii. Și dintr-o dată, familia Fabert nu mai era o familie, cunoscută prin oamenii ei de știință, cu o poziție de vază în high life-ul intelectual occidental, ci o familie care-ndura un eșec, o înșelare a așteptărilor din partea fiicei celei mari, frumoasă, deșteaptă, un nume în profesie, curtată, anturată, doar să fi-ntins mâna să aleagă. Mă gândeam că micuța Lidia avea să le fie dragă, uitând cine-i era tatăl, avea să fie nepoata lor și atât. Și dintr-odată m-am simțit înfrățită cu acei oameni, în ciuda tuturor deosebirilor dintre noi. Cu toții eram jucăria unui bacil, a unui virus, iar sufletul tuturor ne era la fel de vulnerabil, și până la urmă venea moartea și instaura inevitabila, adevărata egalitate. M-am uitat în ochii fiecăruia,

zâmbind matern, iar în ochii profesorului ceva s-a topit când ni s-a-ncrucișat privirea.

Socotind că cinci după amiază este un timp cuviincios să te retragi de la o masă festivă, m-am ridicat, m-am dus la patul pe rotițe al finei mele, am ridicat-o în brațe și uitându-mă fix în ochii ei bleu-marine, care la o lună nu mă vedeau, i-am șoptit „Să-ți dea Dumnezeu noroc, să ai parte de dragoste și să fii mulțumită de viața ta. Amin". Am strâns-o la piept, apoi am așezat-o ca pe un ou moale în culcușul ei.

Profesorul Fabert, vrând să-nvioreze atmosfera, mi s-a adresat pe-un ton ironic-prietenesc:

— Am văzut că ai pus la cale ceva cu fina dumitale. Ați căzut de acord?

— Vă pot spune doar ce nu e secret: a spus că ne iubește pe toți cei de față.

— Și-n ce limbă ați vorbit, m-a-ntrebat profesorul.

— În latina târzie, am răspuns eu, pe un ton foarte serios, ceea ce a stârnit râsul tuturor.

Mi-am luat rămas-bun de la doamna profesor, mulțumindu-i și făcându-i urări de bine pentru nepoată. Profesorul, ultimul de la care mi-am luat rămas-bun, mi-a ținut mult mâna în mâna lui și mi-a spus aproape șoptit: „Ești tare deșteaptă – și tare frumoasă". Am simțit un cuțit în inimă. Orice femeie simte când o apreciere este legată și de dorința fizică. Eu n-am găsit ceva mai bun pentru a mă face că n-am priceput decât să fac pe proasta și să mulțumesc timid pentru apreciere. Drept răspuns privirea caldă și ironică a profesorului am tradus-o într-un singur fel „Hai, nu te face că n-ai priceput, că nu te cred". Privirea mea de răspuns cerea îndurare, adică, „alegeți alta nu pe mine". A doua zi am plecat de la Institut după program și când am ajuns la ieșire am dat nas în nas cu profesorul Fabert căruia când m-a văzut i s-au luminat ochii.

— Te pot conduce undeva?

— Vreau să-mi cumpăr un bilet la Operă, la Bărbierul din Sevilla; cântă un bariton român, Herlea, foarte bun.

— Să luăm două bilete, fiindcă vreau să merg și eu.

Parcă mi-a dat cu-o bâtă-n cap. O vreme am rămas muți amândoi. Și deodată mi-am făcut curaj, am pus o mână pe brațul profesorului și m-am oprit din mers.

— Domnule profesor, eu îmi iau bilet la balcon.

— Nu te-ntreb de ce la balcon. De data asta mergem în sală.

— Domnule profesor, vă rog, nu. Dumneavoastră mergeți în sală și eu la balcon. Jos, mai ales joia, lumea se-mbracă de seară, ceea ce nu e cazul meu.

— Sunt atâtea magazine cu toalete de seară, așa că până joi să-ți tot alegi.

— Domnule profesor, nu-mi pot permite ținută de seară, din același motiv din care-mi cumpăr bilet la balcon.

— Îți ofer eu și biletul și toaleta…

Mi s-a așezat în față, m-a privit de parcă voia să-mi străpungă ochii și mi-a spus cu un glas sincopat:

— Și… nu-ți cer nimic.

Până la urmă ne-am înțeles: două bilete la balcon, plătite de el și fără toaletă de seară. Românii mei au cântat superb, dovadă reacția sălii: au fost chemați de trei ori la rampă.

— Îți mulțumesc pentru spectacol; trebuie să-ți spun că recitativele ori mă enervează ori m-adorm. De data asta, vioiciunea și plăcerea din vocile și din mișcarea interpreților m-au ținut treaz și chiar mi-au plăcut. Îți mulțumesc, și m-a-nvăluit într-o privire sub care m-am simțit ca ceara sub văpaia soarelui. În acel moment am înțeles câtă nevoie are o ființă de iubire. Câtă nevoie are omul să simtă că de sufletul și de trupul său cineva are nevoie și le dorește. Dinu era departe, gândul la Vladimir mă durea, toate amintirile năvăleau peste mine, dar profesorul Fabert era lângă mine, un bărbat și o femeie. Profesorul avea cincizeci și cinci de ani, iar eu douăzeci și cinci. Am închis ochii sub privirea care mă topea. Mi s-a părut că am stat așa o eternitate. M-a trezit vocea lui:

— Lidia, nu ți-e foame?

— Dar dumneavoastră?

— Dumneavoastră-i e foame. Hai să mâncăm. Vrei la un mare restaurant?

— Doamne ferește! Vreau undeva mic și retras.

— Așa să fie.

Ne-am dus într-un bistro, am mâncat mule cu cartofi prăjiți și-am băut șampanie din sticle de două sute de mililitri.

— Vă mulțumesc; e prima oară când mănânc scoicuțele astea, zise mule. Mi-au plăcut.

— Și mie. Îmi place că nu ai gusturi sofisticate.

— De unde să le am? Părinții mei, învățători de țară, mâncau felurile autohtone, foarte gustoase, iar anii de liceu și cei de facultate am mâncat numai la cantină.

— Te rog să-mi vorbești despre tine și fără reticențe.

— Viața mea e-atât de banală.

— Eu te rog să mi-o povestești așa banală cum e, sunt avid s-o aud.

— Și dacă are să vă schimbe părerea despre mine?

— Îmi asum riscul.

I-am povestit tot ce-mi aminteam din copilărie, despre satul meu, despre pădurea de tei, despre *corban*, sărbătoarea țiganilor de la noi. Se ținea a treia zi de Paște. Mergeau toate familiile de țigani la pădure, cu miei pe care mai întâi îi jupuiau, apoi îi coseau în piele și-i trăgeau printr-o țeapă de fier. Săpau gropi pe măsura mieilor, ardeau în ele crengi de tei până ajungeau cărbuni. Atunci puneau mielul în groapă, o acopereau cu pământ, mișcau țeapa cam din zece-n zece minute până când se-auzea un pocnet. Atunci mielul era copt, scos din groapă, despicat cu o custure (un cuțit lung), pe o scândură, apoi împărțit; țiganul cel mai bătrân îi întindea fiecăruia o bucată, începând cu domnul învățător tatăl meu, care era poftit de fiecare Paște la *corban*, fiindcă domnul învățător se purta la fel cu toată lumea și pe deasupra vorbea țigănește, trăgându-se dintr-un sat care pe vremuri fusese aproape numai de robi, pe moșia boierului Jianu. Pe urmă porneau lăutarii și jocul, într-un ritm greu de urmărit, picioarele dansatorilor mai mult în aer decât pe pământ.

Profesorul mi-a atins ușor mâna, semn să mă opresc.

— Ai vrea să dansezi ca țigăncile, ca să te văd și eu?

— Dacă s-o prezenta ocazia aș încerca.

— Ocazia o creăm noi.

Am tăcut.

— Și mai departe? Fiindcă asta-nseamnă zece doisprezece ani.

— Înseamnă opt, când a murit tata. Mama n-a mai mers la nicio petrecere, nici măcar la o sărbătoare de familie nu se mai duce; cu sufletul a murit odată cu tata. Trăiește doar ca să-mi fie mie de ajutor. Cât am fost internă la liceu și patru ani de facultate, din leafa ei amărâtă îmi trimitea un sfert ca să am de ciorapi, de pastă de dinți, eventual de-o prăjitură. Când eram „în bani”, eu și Silvia, o colegă de cameră și bună prietenă, mergeam la un magazin și ne cumpăram o conservă de pește și o sticlă de-o jumătate

de litru de bere și ne „destrăbălam”, cum ziceam noi. Verbul l-a făcut pe profesor să râdă.

— Să ne-ntoarcem… să ne-ntoarcem la adolescență.

— Nimic interesant.

— Prima dragoste?

— La cinsprezece ani, și am tăcut.

— Și el?

— El era chirurg, m-a operat de apendicită. Era frumos, foarte simpatic și-ndrăgostit până peste cap de-o actriță de la Naționalul din Craiova, o frumusețe. Ce să se uite la una ca mine?

— Ai suferit?

— Nu. Scenariile pe care mi le imaginam mă consolau de lipsa realității. Obosită de-atâta dragoste fără șanse, m-am îndrăgostit de un băiat cu doi ani mai mare decât mine, student la Istorie, el îndrăgostit de o colegă de facultate. Colega l-a părăsit în favoarea unui medic bogat, iar el s-a-nsurat cu o franțuzoaică, arheolog, cunoscută pe un șantier arheologic din România. Acum predă istoria la Paris, pe lângă profesorul Jean Pierre d’Avrai.

— Înseamnă că știe carte, a zis profesorul admirativ.

— Știe. A intrat primul la București la facultate. A terminat magna cum laude la Paris.

După o tăcere lungă.

— L-ai întâlnit de când ești în Franța?

— Nu.

— Și nu vrei să-l întâlnești?

— Nu.

— Înseamnă că te-a făcut să suferi..

— Doctorul nu, dar el da.

— Care era deosebirea?

— Doctorul, om în toată firea iubea o femeie remarcabilă pe când Mihai iubea o gâsculiță, deșteaptă nu, frumoasă nu, în schimb încrezută, distantă și foarte ironică… Mă transpuneam în pielea celor doi bărbați: pe doctor îl înțelegeam, pe Mihai nu.

— Fiindcă erai mai deșteaptă și mai frumoasă decât iubita lui Mihai?

— Mă-ntrista gustul lui Mihai, mă-ntrista că se lăsa cucerit de asemenea mediocritate cu ifose. Când ești abia ieșit din copilărie încă nu știi că

dragostea ignoră demnitatea, morala, prudența și m-am uitat lung în ochii profesorului.

A lăsat pleoapele și m-a-ntrebat abia șoptit:

— Ai cunoscut pasiunea?

— Da. Trei luni din viață.

— De ce numai atât?

— Pentru că atâta-l pusesem la index pe cel de care sunt legată de patru ani și s-ar putea să mă mărit cu el. Mă supărase iar apoi nu știa cum să mă-mpace. Pasiunea s-a declanșat din momentul când am întâlnit privirea unui bărbat. Ne-am despărțit din corectitudine: e-nsurat și are copii. Nu-mi place ca o femeie să fie înșelată pentru mine și nici să despart un bărbat de familia lui.

Îmi venea să plâng. Stăteam cu ochii plecați, când am simțit o mână care-mi mângâia ca o adiere mâna pe care o uitasem pe masă, iar un glas îmi șoptea blând:

— Plângi, copile, plângi, nu te sfii.

Parcă mă-mpresura un nor luminos și cald. M-am aplecat și mi-am lipit buzele de mâna care mă mângâia. A tresărit, mi-a luat mâna și mi-a sărutat-o, apoi a ridicat-o-n dreptul inimii și, după un timp n-aș ști să-l măsor a așezat-o pe masă cu asemenea delicatețe de parc-ar fi fost de sticlă. Nu-ndrăzneam să ridic ochii și să-l privesc.

— Lidia, te rog, rămâi la Paris, te rog, m-au trezit cuvintele lui șoptite.

Am ridicat capul, privindu-l duios, neștiind ce se citea în privirea lui.

— Domnule profesor, nu o pot lăsa pe mama singură, iar ea n-ar pleca niciodată din România, cu tot comunismul care nu ne-a făcut niciun bine.

Ochii lui erau de o duioșie pe care o citisem numai în ochii mamei. Mi-am rezemat ceafa de spătarul banchetei și-am început să plâng lin, fără suspine; de ce plângeam? ce plângeam? plângeam și-atât, iar glasul profesorului susura ca o melopee.

— Pleure, mon enfant, pleure, pleure, cela soulage l’âme.[4]

Îi simțeam sufletul topindu-se în mine, cald ca un soare tomnatic. Dacă nu mi-ar fi fost rușine mi-aș fi pus capul pe umărul lui, din nevoia de-a mă simți una cu altă ființă. De când mă despărțisem de Vladimir, simțeam că mă usuc. Aflam că pasiunea pârjolește. Am plecat de la restaurant cu o strângere de inimă. Eram convinsă și la fel simt și astăzi, după, șaizeci de ani, că trăisem un moment semnificativ prin puritatea și frumusețea sa.

— Lidia, nu te-am rugat să rămâi ca să-ți încurc viața, dar îți doresc ceea ce meriți. Aici ai face o carieră pe măsura ta.

Am dat din cap a negație.

— Măcar fă un doctorat cu mine.

— Asta da.

Avea privirea plină de recunoștință a omului care primește un dar scump și neașteptat. Vladimir Vizanti fusese bucuria mea și avea să fie tristețea mea pe toată viața. Și totuși, cei douăzeci și cinci de ani ai mei simțeau nevoia de dragoste totală, cu atât mai aprigă știindu-mă dorită cu fiecare fibră de bărbatul din fața mea. La cincizeci și cinci de ani era cărunt, cu o figură subțire, hispanică, luminată de ochi căprui cu sclipiri aurii, înalt, suplu, cu un mers elegant cum îi era toată făptura. Mâinile, de o finețe cum n-am mai văzut la niciun bărbat. Chiar când privea neutru, privirea lui mă ardea. Mă-ndrăgosteam de el, deși gândul la Vladimir mă durea ca o rană care nu vrea să prindă coajă.

— Când îmi dați subiectul?

— Luni.

Am ajuns la ușa locuinței mele.

— Am ajuns.

Simțeam că îl privesc cu ochii câinelui rătăcit.

— Vă mulțumesc pentru tot și i-am întins mâna dar el a ignorat-o. M-a privit dur, mi-a prins ceafa cu amândouă mâinile, a-nchis ochii, s-a lipit de mine și m-a sărutat lung pe buze. Când s-a desprins de mine, cu două degete mi-a făcut semnul crucii pe frunte. Nu-ndrăzneam să ridic ochii spre el.

— Va faire dodo.{5}

S-a-ndepărtat câțiva pași dar n-a plecat până nu m-a văzut intrând în casă. Mi-am dat jos pufoaica, mi-am scos căciulița tricotată, cizmele, toate achiziții pariziene. Mi-am pus papucii și m-am trântit într-un fotoliu, am oftat ca după un drum lung și-am închis ochii. Mă vedeam în Brezoianu cum îl urmăream cu privirea pe Vladimir până când ajungea în Bulevard. Cum ajungea în stradă, traversa pe trotuarul de vis a vis, și fără să-i fi spus că-l petreceam din ochi, întorcea din când în când capul, demonstrându-mi că telepatia nu este o-nchipuire. Mă-ntorceam în fugă în cămăruță și mângâiam cearșaful de pe canapea. Și-acum – acum mă-ndrăgosteam de un bărbat care avea copii de vârsta mea. Mă-ndrăgosteam fiindcă mă-mboldea tinerețea, mă-ndrăgosteam de un bărbat anume? Învățasem ce-nsemna să te-

ndrăgostești și să-ți treacă și ce-nsemna să iubești cu pasiune, care-ți tulbură echilibrul, lăsându-te pârjolit și vulnerabil. Rămâi ca un pământ pe care l-a uitat ploaia. Orice bărbat și orice femeie simte dorința cuiva chiar dacă acel cineva nu se manifestă cu niciun gest, cu nicio privire, nici măcar cu o aluzie. Știam, simțeam că profesorul mă dorea cu fiecare fibră, iar eu tare aș fi vrut să-mi reazem obrazul pe umărul lui. Mi-era dor să fiu mângâiată, sărutată, iubită, să-nsemn ceva pentru el, măcar un ceas. Dacă n-aș fi crescut cu mentalitatea potrivit căreia bărbatul trebuie să aibă inițiativa în dragoste, l-aș fi invitat pe profesor cu un gest să mă urmeze. Gândurile asta n-aveau darul să m-adoarmă. Nici nu știu când m-am dezbrăcat, când mi-am pus pijamaua și m-am întins în pat. Somnul nu s-a lipit de mine decât nițel înainte de-a suna deșteptătorul. Mă visam la țară, că roșeam cu mama ouă de Paște.

Nedormită, albă la față ca laptele de bivoliță – cum spunea bunica, mama tatei – cu cearcăne cât ceașca de cafea, arătând ca o stafie, încât colegii de laborator m-au întrebat dacă eram bolnavă. Am negat. Jules, colegul din stânga mea, găsind totdeauna motiv de glumă, zice: «Să nu fie dragostea», pe un ton interogativ-exclamativ, iar eu i-am răspuns: «Dacă ar fi dragostea te anunțam». Colegii au râs, eu m-am străduit să râd și eu, Jules s-a uitat lung la mine și și-a dus degetul la nas în semn că nu mă crede. Bun psiholog, Jules.

La pauza de la douăsprezece, m-am înființat la profesorul Fabert, cu o inimă pe care o simțeam bătând și-n cerul gurii.

— Bună ziua, domnule profesor, am venit după subiectul tezei de doctorat.

— Poftim, cu bibliografie în ordine, făcută de un fost coleg. A renunțat la subiect fiindcă a plecat în America.

Mă privea cu ochi îngrijorați, apoi a venit aproape de mine și m-a-ntrebat aproape șoptit:

— Lidia, nu te simți bine? De ce ești așa de palidă?

M-am gândit să-i spun adevărul.

— N-am dormit toată noaptea.

— Nici eu și a oftat, coborând pleoapele.

— Lidia pot avea telefonul tău?

I-am întins o carte de vizită din cele cincizeci câte îmi făcusem la Paris, fiindcă pe la toate conferințele și chiar la cursurile de specialitate oamenii schimbă între ei asemenea cartonașe. În Țară nu le simțeam lipsa. La Praga

însă da. Noroc că atașatul militar de la Ambasada noastră avusese grijă să ne tipărească un număr de asemenea cartonașe tuturor participanților români la conferința bianuală, România-Cehoslovacia. Pe cele din Franța scria doar *Lidia Busuioc* și mărunt, dedesubt, *ingenieur chimiste* iar în colțul de jos din dreapta numărul de telefon al laboratorului și orele când puteam fi chemată. Profesorului i-am scris numărul de acasă – acel provizoriu *acasă* – pe o foaie din carnetul de notițe. Am rupt foaia și i-am întins-o. Numărul și-atât. Cred că am avut un aer vinovat fiindcă profesorul a pus hârtia în buzunarul de la piept și mi-a zâmbit.

Am cercetat atent subiectul de doctorat și mi-am dat seama că în România nu l-aș fi putut face fiindcă mi-ar fi lipsit unele substanțe. Greu de-nchipuit că, în ciuda condițiilor din laboratoarele franceze, aș fi terminat teza în câteva luni. M-am prezentat la profesor, în biroul în care discuta diverse chestiuni profesionale, între care și lucrările celor doi chimiști cărora le conducea doctoratul. M-am înscris pe lista de audiențe la secretara lui, cum cerea protocolul. M-a primit chiar în ziua înscrierii. L-am salutat reverențios, iar el mi-a-ntins mâna ca oricărui solicitant.

— Domnule profesor, m-am informat cât am reușit într-o săptămână, am făcut în liniile esențiale chiar schema lucrării. Necazul e timpul scurt care mi-a mai rămas din bursă, iar în România substanțele absolut necesare experimentului lipsesc. Am oftat.

— Am să-ncerc să vă prelungesc bursa, ție… și lui George. Ești de acord?

— Sunt.

— Măcar atât, dacă nu rămâi aici.

Glasu-i era plin de amărăciune. A fost momentul când am înțeles că nu-nsemnam pentru el o simplă aventură. Eram îndrăgostită de el. Când m-am despărțit de Vladimir eram o rană vie. Nu credeam că mai puteam iubi vreodată, cu toate că simțeam nevoia de mângâieri, de iubire totală. Aveam douăzeci și cinci de ani și mă simțeam de un an pustiită, jupuită de vie. Dacă n-ar fi fost mentalitatea mea ancestrală, potrivit căreia inițiativa în dragoste e partea bărbatului, m-aș fi lipit de trupul zvelt al profesorului, l-aș fi mângâiat ca pe-un copil și l-aș fi sărutat în neștire. Spre a nu prelungi scena în care fiecare aștepta inițiativa celuilalt, făcându-ne că nu ne mai aminteam sărutul din pragul locuinței mele, i-am întins caietul, spunându-i de teama tăcerii:

— Domnule profesor, puteți păstra caietul fiindcă i-am făcut un xerox.

A luat caietul cu mâna stângă, apoi mi-a-ntins dreapta pentru despărțire, i-am întins și eu dreapta iar el mi-a sărutat-o ceremonios. Eram în biroul lui de la Institut. Sărutatul mânii în Occident nu se practică, deci…

A doua zi m-a chemat să discutăm schema lucrării.

— Îmi dau seama odată mai mult câtă carte știi și mi-a arătat cu mâna un fotoliu.

M-am uitat în ochii lui cu o privire de câine pribeag, apoi mi-am acoperit ochii cu palmele, ca să-mi ascund lacrimile. Eu-nu-ndrăzneam să-i spun *Jacques* nici în gând; mi-a luat amândouă mâinile în mâinile lui, mi le-a sărutat, mi le-a pus în poală, mi-a șters lacrimile cu batista lui mirosind a levănțică, m-a ridicat în picioare și m-a condus până la ușă, fără niciun cuvânt. Tensiunea dintre noi era greu de suportat. Seara m-a sunat de la o cabină din colțul străzii mele.

— Lidia, mă primești la tine, în cinci minute dacă nu-ți cer prea mult?

Îmbrăcată de casă, ca în România – capot de diftină și papuci –, mi-am pus în spate pufoaica, duduna cum zic francezii și am stat să-l aștept. I-am deschis ușa nelăsându-l să sune.

— Bună seara.

— Bine-ați venit.

Fără niciun cuvânt, mi-a sărutat mina. Mi-am atârnat pufoaica în cuierul pom și l-am invitat cu un gest să-și scoată paltonul. După ce l-a pus în cuier, s-a-ntors spre mine, m-a apucat de umeri, simțeam că îmi străpunge ochii, iar inima? Mai bătea, nu mai bătea? Nu mai știu, cum nici atunci n-am știut. Privindu-mă dureros, m-a-ntrebat cu glas scăzut:

— Copile, cât crezi că ne mai putem păcăli?

Am ridicat din umeri, ca omul aflat în încurcătură.

— De ce crezi că ieri te-am făcut să pleci, cu ochii plini de lacrimi?

Gândul mi-a fugit la canapeaua din cabinetul lui.

— Din respect față de dumneavoastră înșivă și… și față de mine.

A tresărit la replica mea și-nchizând ochii mi-a șoptit:

— Sufletul mi-e copleșit de tine, iar trupul îmi vibrează cu fiecare fibră, doar că mă gândesc la tine… Și tu mă dorești.

M-am lipit de el, i-am cuprins ceafa cu amândouă mâinile și l-am sărutat în neștire, în timp ce m-apropiam de-a-ndărătelea de pat. Parcă eram în transă. Nu știu când m-a dezbrăcat. Trupul meu de astăzi, părăginit de vreme, își amintește sărutările care l-au făcut să tresară și să se arcuiască de voluptate, cu șaizeci de ani în urmă.

Am trăit cincisprezece luni de neuitat și de prudență, nu atât de teama „serviciilor” – care n-aveau altceva să descopere decât iubirea dintre un bărbat și o femeie – cât de grija de a nu o supăra pe doamna profesor doctor neurochirurg, Louise Fabert, cineva-n profesie, femeie frumoasă, distinsă, elegantă, autoritară, destul de scumpă la vorbă, mamă a trei copii, educați fără mofturi. Doamnă care nu fusese entuziasmată de hotărârea Mireillei de-a avea un copil din flori, dar nici nu făcuse din asta o tragedie. Nu-mi închipuisem că după Vladimir mai exista dragoste și încă între mine, care venisem în Franța ca o pasăre aripată, și un bărbat de cincizeci și cinci de ani, eu având douăzeci și cinci. Cu Vladimir trăisem pasiunea, cu marele chimist Jacques Fabert am învățat și tandrețea. Mă simțeam nu numai femeie iubită, ci și copilul ocrotit. Pentru doctoratul propus de el am muncit pe brânci, dar el mi-a înlesnit drumul, urmărindu-mi fiecare pas, impresionat că nu i-am cerut să-mi scrie sau să-mi dicteze măcar un rând. Numai prin stăruința lui pe lângă mărimile franceze a obținut încă un an de bursă, la Paris, pentru mine și pentru George. Legătura noastră cred că a fost cunoscută doar de Siguranța franceză și de Securitatea română. Eram curată pentru amândouă.

Cu două săptămâni înaintea plecării din Franța, mi-am susținut teza de doctorat, cu felicitările Comisiei pentru mine și pentru profesorul Fabert, conducătorul meu la teză. Eram atât de obosită și de amărâtă că mă despărțeam de profesor – judecând retrospectiv, cel mai important bărbat din viața mea – încât n-aveam putere să mă bucur. El devenea tot mai imprudent în legătura noastră. Dacă eu nu l-aș fi temperat, rugându-l să nu-și jignească nevasta și să țină seama de copii, ar fi stat zi și noapte lângă mine.

— Mon Professeur, eu am să rămân toată viața adepta proverbelor, a maximelor, a-nțelepciunii populare care zice că e mare păcat să strici cuib de pasăre și casă de om.

Îl îndemnam, îl rugam să nu-ncarce memoria nimănui, și mai ales pe a doamnei profesor doctor Louise Fabert. Nu l-am întrebat câte femei existaseră în viața lui, iar el nu-mi pomenise nimic despre acest compartiment al ei.

Eu și George ne-am luat rămas-bun de la colegi, într-o miercuri. În sâmbăta care a urmat, ne-au dus Profesorii – Fabert, Becaud – și tot laboratorul la aeroport. L-au îmbrățișat pe George care, discret, imediat s-a urcat în avion, făcând semn cu mâna doar pe ultima treaptă. În timp ce ne

luam rămas-bun de la colegi, Profesorul m-a luat în brațe, acoperindu-mă vederii celorlalți, m-a sărutat lung pe buze, apoi mi-a șoptit la ureche:

— Dragostea mea, dacă ai ști cât te iubesc…

— Și eu te iubesc, te iubesc, te iubesc, Jacques!

A tresărit. Pentru prima dată îi pronunțam numele și-i vorbeam la persoana a doua singular. M-am smuls din brațele lui. Din buzunarul pardesiului, profesorul a tras precipitat un plic minuscul și mi l-a pus în mâna stângă, după ce mai întâi mi-a sărutat podul palmei. Așa începuse prima zi a iubirii noastre.

Am dat să deschid plicul, dar el m-a oprit cu un gest însoțit de o privire rugătoare. Privindu-l de pe scară, m-am urcat în avion. George mi-a dat locul de lângă hublou. Niciodată nu făcuse vreo aluzie la relația mea cu Jacques Fabert, pe care o bănuise de la-nceput. Cu fruntea lipită de hublou, cu ochii plini de lacrimi, îl priveam pe Jacques Fabert, care stătea nemișcat și, descoperindu-mă, mi-a făcut semn cu mâna, și eu lui până a pornit avionul și nu l-am mai văzut. George, cu nasu-ntr-un ziar, s-a făcut că nu-mi observă lacrimile. Zburam cu Air France. O stewardesă ne-a-ntrebat ce vrem ca băutură. George a cerut vin, eu – un suc de portocale. Peste o jumătate de oră, m-am dus la toaletă să mă spăl pe față, cu gândul că în două ore și jumătate n-avea să se mai vadă că am plâns. Aproape de toaletă, am dat nas în nas cu stewardesa noastră. S-a uitat lung la mine. Abia atunci am văzut cât era de frumoasă și de distinsă. Mi-a șoptit, pe un ton resemnat: „Totul trece… totul; dacă nu se uită, se voalează și te-ntrebi dacă tu, cel din trecut, erai același cu tine, cel de azi”. Avea accent spaniol. Era limpede că văzuse pentru cine plângeam.

Târziu mi-am amintit de pliculețul pe care-l vârâsem în buzunarul de la piept al dudunei{6}. Am profitat de absența lui George, care se dusese la toaletă să se bărbierească, și, tremurând de emoție, am deschis pliculețul cu pila de unghii, ca să nu-l zdrențuiesc. Înăuntru, pe un cartonaș bleu, era prinsă o cruciuliță, de aur alb, cât unghia degetului mare, cu verticala și orizontala egale. Un rubin minuscul le unea. Sub cruciuliță era scris: „Când am împlinit 21 de ani, bunica mea, Antigona, grecoaică din Marsilia, mi-a dăruit cruciulița, șoptindu-mi: *Să o dăruiești celei mai iubite femei din viața ta*. Îi îndeplinesc dorința. Jacques”. Am sărutat cruciulița. Am pus-o la loc, în buzunarul dudunei. Am închis ochii, cu gândul la el.

Nicio diplomă, nicio distincție nu mi-a folosit cât doctoratul din Franța. Acolo eram socotită o chimistă capabilă și curată – adică nici spioană, nici

informatoare – iar ai noștri convinși că era bine să mă mențină curată, ca să mă poată trimite la înaintare, în orice delegație, când voiau să obțină ceva de la francezi. Teza mea de doctorat din Franța m-a plimbat prin lume, teza mea din țară nefiind cu nimic mai prejos! Orice om, oricât de bun, venit din România, era privit cu suspiciune. Ungurii din diaspora făceau lobby pentru ungurii din Ungaria, trimiși de statul lor în Occident. Românii noștri evitau românii veniți la rude, la prieteni – puțini la număr – iar dacă veneai pe cale oficială, erai sigur trimis de Securitate.

Binecuvântată fie-le memoria profesorilor care mi-au condus tezele de doctorat – profesorul Emanoil Baciu și profesorul Fabert. Baciu era un grăsunel până-n cincizeci de ani, de talie mijlocie, rozaliu ca un purcel de lapte, blond cu ochi albaștri ca cicoarea, plin de haz, profesor excepțional: plecai de la cursul lui fără nicio nedumerire și niciodată fără să fi făcut el o glumă: „Copii, soluția asta, cât nu e saturată, face gălăgie ca o – să mă ierte domnișoarele de față – muiere certăreață! Dar, dacă-i vorbești frumos, se potolește”.

O colegă era în amor cu un saxofonist, care cânta la Athenee Palace; de câte ori întârzia la cursul lui și venea cu un ochi vânăt, cu un cucui, cu o mână bandajată, Baciu o privea compătimitor și, cu o voce pură, sinceră, de copil, o întreba: „Iar ați avut un accident, domnișoară?! Doamne, ce ghinion…”.

Iar noi, ca să fim în ton cu el, ne luam un aer compătimitor și ne țineam să nu râdem, în timp ce el ne privea serios și făcea un gest cu mâna, a pagubă, și continua dezolat: „Ceasul rău!”.

Fabert era brun, înalt, suplu, de-o eleganță fără nimic afectat, de un umor sec, fără pic de răutate, el detestând să jignească oamenii fiindcă, spunea: „Nu știi în ce rană lovești cu un cuvânt”. Toți cei care îi fuseseră studenți sau care lucrau cu el îl considerau un model de corectitudine, de finețe și de bunăvoință. Nu invidia pe nimeni, nu vorbea de rău pe nimeni. Deși o fire destul de reținută, vorbind puțin – și niciodată frivolități – privirea îi emana căldură și liniște, ca o mângâiere.

În sens biblic, cunoașterea mea se reduce la patru bărbați. La-ntoarcerea din Franța, cunoșteam doar trei. În avion mă gândeam numai la Jacques Fabert și-mi venea mereu să plâng. Ce bine că nu mă aștepta nimeni la aeroport! De altminteri, singurul care m-ar fi așteptat era Dinu, dar el era-n Polonia până la sfârșitul anului. Ce bine! Dacă m-ar fi așteptat, cred că i-aș fi spus adevărul și ne-am fi despărțit. Și atunci, și acum.

Pe George îl așteptau – nevasta și fratele ei. Mă uitam cu câtă sete se sărutau cei doi soți și mă gândeam ce bun actor era George; ori chiar o făcea sincer, avid de trupul pe care-l strângea în brațe și de sufletul din el. Dacă mi-ar fi răsărit în față Vladimir? Dragostea cu profesorul Fabert – sinceră, pasională, iubindu-i trupul și sufletul, îl stinsese în ființa mea pe Vladimir? Nu. Era o altă carte.

Deși în jurul meu se vorbea românește, parcă pluteam într-un vis, parcă nu ajunsesem acasă. La vamă ne-a-ntrebat, pe George și pe mine, ce aveam de declarat: George – două sute de franci, eu două sute șaptezeci.

— Și altceva? – ne-a întrebat vameșul, cu un dispreț prost deghizat.

— Nimic, am zis eu, de altminteri puteți controla bagajele. Și am dat să trag fermoarul unei valize.

Vameșul mi-a făcut semn cu mâna să mă opresc.

— Obiecte tehnice? – i s-a adresat vameșul lui George.

— Tovarășe, francezii nu fac pomeni nici la-nmormântare, nici la șase săptămâni, nici de-un an, de niciun fel… sărindare ioc!

Vameșul, om de la țară, a zâmbit și, fără să-și ridice nasul din pașaport, l-a-ntrebat:

— Și ce ați făcut pe acolo doi ani?

— Bursieri.

— A! și-a ridicat capul și ne-a zâmbit pișicher; deci, eram colegii lui de breaslă, adică „de la ochiul și timpanul”.

Amintirile nu respectă cronologia, ci pun accentul pe importanța pe care ai acordat-o momentelor în desfășurarea vieții.

Unele sunt evenimente, altele doar întâmplări. Iubirile mele, iubirile mele…

*

— Buna ziua, domnule profesor.

— Sărut-mâna, doamnă. Cum ați dormit?

— *Cu Bien dormir Melatonină forte.*

— Colegii mei v-ar spune: „Somniferele dăunează nervilor și creează dependență”. Fiindcă sigur nu știu ce înseamnă insomnia.

Și profesorul oftă.

— Dau dependență… – rosti profesorul, evident în glumă.

— Dependență, domnule profesor, când e vorba de un tânăr, de un matur, nu de o jună copilă de optzeci și cinci de anișori.

— Doamnă, oamenii, chiar buni profesioniști, nu se feresc de clișee.

— Francezii spun că ridicolul ucide, ceea ce-ar însemna ca Pământul să se fi terminat demult.

— Asistăm la un ridicol incredibil: unul a furat milioane și i s-au confiscat – închipuiți-vă! – o sticlă de whisky și una de palincă!

— Exponentele – una a Occidentului, alta a Estului; un pas spre unificarea popoarelor!

— Doamnă, vi se pare că civilizația a schimbat omul din punct de vedere moral?

— A diversificat răul. A modernizat mijloacele de tortură, folosindu-se de tehnică. Lipsa milei față de animale e o dovadă a indiferenței omului față de cel mai slab decât el. Cea mai cumplită imagine a bestialității mi-a oferit-o ecarisajul, acum șaizeci și patru de ani. În curtea fabricii aveam câțiva câini de pază, dresați, și pe Bobiță, pe care ni-l aruncase cineva peste gard când încă nu crăpase ochii. Era iubit de câini și de oameni. Într-o zi ni l-au luat hingherii, din poarta fabricii. M-am dus plângând la director să-l rog să-mi dea scris pe hârtie, cu antetul fabricii, că Bobiță era câine de pază. Directorul, iubitor de animale, mi-a dat hârtia și mașina cu șoferul lui și ne-am dus val-vârtej la ecarisaj. Directorul de la ecarisaj a mers cu mine și cu șoferul să îl recuperăm pe Bobiță și, ca un semn de simpatie, ne-a dus să vedem cum se lucra la ei. Tocmai atunci un aparat jupuia un câine de viu, cu botul legat, ca să nu i se audă urletele. Încă viu, așa jupuit, carne sângerând, era azvârlit de o trapă într-o groapă cu var. M-am trezit la infirmeria fabricii, cu doctorul, cu o asistentă și cu nea Cornel, șoferul directorului, lângă mine. Ultima imagine de la ecarisaj, înainte de-a leșina, era a lui nea Cornel, făcându-și cruce și scuipându-și în sân. El și-a dat

seama că leșin și m-a apucat de mijloc, altfel aș fi căzut. Le explica directorului și asistentei ce se-ntâmplase. Mi-au trecut ceva înțepător pe la nas și m-am trezit. „Nene Cornel, ce face Bobiță?”. „E bine, domnișoara inginer”. Am început să plâng. Mi s-a făcut un calmant injectabil. N-am fost om o săptămână. Și acum mă trec fiori când îmi amintesc oroarea asta. Vă rog să mă iertați că v-am povestit-o.

Fără niciun cuvânt, profesorul mi-a-ntins ceașca lui cu ceai de plante. Am dat-o peste cap, într-atât mi se uscase gura și mi se-nnegrise sufletul.

— Și-n lumea asta trebuie să trăim… Vai de capul nostru! Noroc că mai sunt flori, mai sunt copaci, mai sunt ființe-ncântătoare. Nu vă-nchipuiți ce au însemnat pentru mine rățuștele chinezești de ieri…

— Vă mulțumesc că m-ați făcut și pe mine să le văd. Cincizeci de ani am condus, fără nicio contravenție! Acum sunt mulțumită de cârjele astea, cu cot, care m-ajută să merg. Cât pot să văd de trupul meu, dărâmat cum e, nu vreau să-l supăr pe Dumnezeu.

— Sunteți printre puținii vârstnici care nu se plâng și nu-și plâng de milă, de-altminteri justificat, sărmanii. Au pensii atât de prăpădite, că te miri cum trăiesc. Trebuie s-aleagă între medicamente și mâncare.

— Domnule profesor, nouă, bătrânilor, voalat dar străveziu, ni se atrage mereu atenția că ne-ar sta bine să dăm colțul, ca să mă exprim elegant, asortat cu vremurile. Când e vorba de situația economică a Țării, nu se scapă niciun prilej de a se apăsa pe numărul pensionarilor raportat la numărul persoanelor active. Ca și când noi, pensionarii, am fi creatorii șomajului și ai sărăciei… Când cheamă Salvarea, au ajuns bătrânii să se declare cu zece-cincisprezece ani mai puțin. E de-nțeles: când Salvarea are, să zicem, trei solicitări deodată – un copil, un adult, în puterea vârstei, și un bătrân – să-l lase pe bătrân la coadă. Ca în tot regnul animal – ai îmbătrânit, ești dat la o parte! Astea-s legile firii. Dacă moștenitorii mei, prin testament, nu-mi doresc moartea, o datorez pensiei din care-mi lasă și mie trei sute din patru mii.

Profesorul mărește ochii la auzul ultimei sume.

— Am pensia asta, nu pentru mediul toxic și primejdios în care am lucrat, ci pentru asimilarea noastră cu armata: sunt colonel.

— Să trăiți, tovarășă colonel! Sunt sublocotenent în rezervă Sorescu Sabin, trăgător de elită.

Și Profesorul ia poziție de drepți, ducându-și energic dreapta la o bonetă imaginară și, foarte serios, rămâne țeapăn, ca la inspecția comandantului.

— Pe loc repaus, sublocotenent!

Și ne pufnește pe amândoi râsul.

— Dacă aș avea acum vârstă de recrutare, n-aș mai face armata.

— Ați putea fi mercenar. Aici e cerere.

Profesorul mi-a aruncat o privire tristă.

— Doamnă, mă gândesc mereu – cum or fi fost sau cum ar fi vremurile bune…

— Bune pentru toți, niciodată. Poate mai liniștite. Vremurile seamănă cu viața omului: tinerețea ar fi echivalentă cu vremurile acceptabile, bătrânețea – cu vremurile grele. N-am să uit niciodată vorbele unei ardelence bătrâne, când i se plângea o vecină de regimul comunist: „Apăi, nană, n-o fo niciodată să nu fie cumva”. Era concluzia unei femei, văduvă de război, cu șase copii.

— „Toate-s vechi și nouă toate”! Bătrâna dumneavoastră parafrazează memorabila observație a poetului.

Cele două constatări ne fac să tăcem, de parcă aflaserăm ceva neașteptat care ne lovise-n moalele capului. Tăcerea ne apăsa ca și când ne-am afla pe marginea unei prăpăstii. Când afli ceva care te cutremură, zici că ți s-a luat graiul. Te temi, fiindcă tot ce ai spune ți se pare nepotrivit, chiar ridicol. E un moment când ți-e teamă de vorbe. Când ai vrea să te afli singur. Te simți ca și când te-ai fi cunoscut cu cineva într-o societate și-apoi rămâi numai tu cu omul respectiv. Stingheriți amândoi.

— Doamnă, când vă vizitează o amintire, o simțiți ca la vremea când era fapt viu sau… ca prin ceață?

— Dacă mă gândesc bine… parcă nu e vorba de ceață, ci de o durere îmblânzită de-un analgezic, uneori chiar de-un anestezic.

— Cum ar fi o fotografie față de original?!

— Unele fotografii flatează originalul, iar altele-l nedreptățesc. Poți judeca greșit – și prezentul, și trecutul. Mare noroc să ai un trecut pe care să-ți placă să-l vizitezi…

— Uneori seamănă cu o vizită de persoane anoste… Abia aștepți să scapi de ele.

— Doamnă, ce vi se pare mai greu de suportat în viață?

— Mi-am răspuns de mult la-ntrebarea asta: răutatea, boala, remușcările, mediul ostil, proștii infatuați, fățărnicia, munca făcută în silă… Dar pentru suflet, ucigătoare sunt remușcările.

— Atât de inutile… nu mai îndrepți nimic cu ele, ci doar te otrăvesc… Mă iertați că-ndrăznesc să vă-ntreb: ați iubit vreodată cu pasiune?

— Da.

— Ați răspuns atât de prompt… Amintirea asta vă vizitează des?

— Mai des decât oricare alta.

— Asta-nseamnă că obiectelor pasiunii nu le-a scăzut valoarea, odată cu timpul, acest judecător nemilos…

— Câtă dreptate aveți! M-am întâlnit acum vreo treizeci de ani cu două iubiri ale mele din adolescență, iubiri numai din partea mea. Fără vreun resentiment al celui care iubește și nu este iubit, mi s-au părut atât de banali „iubiții mei”, încât m-am mirat de mine cât de proastă am putut fi ca să mă-ndrăgostesc de ei… Domnule profesor, când îți evoci trecutul, devalorizarea propriei persoane, legată de acele vremuri, înseamnă cea mai mare tristețe.

— Știu, doamnă! Ai da orice ca să te reinventezi, pentru a-ți trăi viața după mintea momentului prezent, tu – cel din trecut – părându-ți ridicol, aproape slab de minte. Măcar să ștergi remușcările, otrava asta a sufletului. Ce credeți că este mai ușor: să-i ierți pe alții sau să te ierți pe tine?

— Eu le-am iertat tuturor celor care ne-au făcut rău – mie și părinților mei. Cât privește viața mea, nu-mi iert nimic. Bătrânețea este un companion posac, antipatic, greu de suportat, cu memoria ei cu tot.

Simt ultima frază ca pe un apel disperat, lansat de o navă-n furtună.

— O, Doamne, de-ar exista niște detergenți pentru suflete! Doamnă inginer, cu două doctorate-n chimie, ați profesat într-un domeniu periculos, mai întâi fizic, dar simt că îi înțelegeți și pe cei din psihiatrie, și din psihologie. E greu, doamnă, să ai de-a face cu suflete bolnave, disperate, și să rămâi imun la asemenea apropieri. Zece ani am fost psihiatru, la depresivi. Simțeam cum se scurge vlaga din mine, într-atât eram de copleșit de suferința pacienților…

— Și ca psiholog?

— Aceeași Mărie, cu altă pălărie: suflete apăsate, înfricoșate, bântuite de obsesii. Iar acum evaluarea creierului… Afară de rare excepții, ca dumneavoastră, care prezintă fenomenele firești ale bătrâneții, ca uitarea trecutului apropiat, boli îngrozitoare la tineri și nenorocitul Alzheimer, la cele mai neașteptate vârste… Aș vrea ca măcar când ies pe poarta Institutului să-mi spăl mintea și sufletul de durerea atâtor ființe. Mă cuprinde o anxietate, ca un nor negru amenințător, de parcă mă pândesc toate catastrofele din lume!

— Starea asta oribilă o simți ca pe o spirală care-ți cuprinde capul pieptului. Se domolește către prânz, când începi să semeni a om sănătos… Domnule profesor, ați suferit ca psihiatru, suferiți ca psiholog, fiindcă sunteți un profesionist de modă veche: vă pasă de pacient, îi înfiați durerea, aparțineți unei concepții expirate, care avea drept piatră de temelie credința, speranța, iubirea.

— Virtuțile astea teologale s-au dus pe apa sâmbetei. Ne-a rămas simularea, semnul crucii, făcut pân-la buric, de potentații noștri! „Toate-s vechi și nouă toate”. Mă-ntristează că totul e luat în derâdere.

— Tehnica va omorî planeta. Până-n 1995, când ne-a cumpărat fabrica un turc, deși din 1990 trecusem pe chimie civilă, știam potențialul de luptă al fiecărei zone a globului, în fruntea listei fiind marile puteri. Armamentul convențional și neconvențional ar putea desființa – nu numai pământul, ci și împrejurimile. Noi, cei din armamentul convențional, nu ne mai miram nici de mult-trâmbițata luptă pentru pace și nici de instaurarea – scuzați, implementarea democrației taman pe unde curge țiței la chiuvetă. Stăm cu deplină seninătate pe-un butoi de neutroni. Dar… sănătate să fie! Iertați-mă că sunt asemenea vorbă-lungă…

— Vă pare rău că sunteți bătrână?

— De ce mi-ar părea?! Când anomalia îți e prezentată ca lucru firesc și nu ca o greșeală a naturii? Să regret că n-am să văd până o s-ajungă degradarea mintală a Planetei?! Să tot asist la umflarea minciunii sociale și la robotizarea omului, așteptând să văd explodând marea mămăligă, adică populația globului?! Iar în așteptarea asta, să mă bucur că am ajuns numere într-un computer?… iertați-mă că iar m-am întins ca buruienile.

— Doamnă, e o consolare să vezi că mai sunt oameni care gândesc ca tine. Lumea a ajuns de-o lăcomie patologică, de parcă și-ar putea cumpăra eternitatea! Și de-o lipsă de logică: adăposturi anti-atomice! În loc să mori odată cu toate vietățile, să mai trăiești o vreme sub pământ, adică să-ți prelungești agonia, pe o planetă moartă pentru nu se știe câtă vreme, moartă poate pentru totdeauna… Atât cât mai trăiești. Să nu mai fie viață, ci simulacru. Dacă nu poți construi pentru toată populația globului asemenea adăposturi de prelungire a unei așa-zise vieți, ne-ntoarcem în vremurile faraonice.

— Nu ne-ntoarcem, domnule profesor, „faraonismul” este o stare permanentă, numai ambalajul i se mai schimbă.

— Aveți dreptate: dacă vârfuri ale autodeclaratelor noastre elite intelectuale, în secolul douăzeci și unu, ne spun pe la posturi de televiziune că regii sunt unșii lui Dumnezeu, înseamnă că teama de ridicol a răposat și ea, sărmana. „Faraoni” înapoi, „faraoni” înainte! De la imitarea acestor elite s-a creat un snobism de mase. Două doctorițe din Institut, înfocate comuniste până-n 1990, bune profesional, din 1990 au devenit înfocate monarhiste. Trebuie să vă spun că, dacă n-ar fi fost regimul comunist, dumnealor ar fi păscut și azi vacile! Într-o zi, când aveam de lămurit cu ele un caz, mi-au spus că tot Institutul se miră de mine – cum de eu, neam de boieri, nu sunt monarhist. „Nu-i nimic, doamnelor doctor, de mirare n-a murit nimeni!” – și cu asta am răspuns pașnic snobismului de masă, post-decembrist.

— Domnule profesor, mi-a fost dat s-aud, tot la un post de televiziune, s-aud din gura cuiva căruia nu i se poate contesta intelectualitatea, următorul text: „Faptul că X n-a fost informator al Securității nu mi-l face mai drag și nici mai puțin drag pe Y, care informa Securitatea despre X”.

— „Bravos, națiune, halal să-ți fie!”. Când făceam armata în studenție, un coleg l-a-ntrebat pe ofițerul nostru politic – ce deosebire era între *teroriști* și *partizani?* Ofițerul a răspuns prompt: „Teroriștii sunt ai lor, partizanii sunt ai noștri. Pe atunci nu era nici vorbă de terorismul stil kamikaze de-acum. Era doar terorismul de stat, model sovieto-asiatic. Potrivit intelectualului dumneavoastră, unii informatori ai Securității erau odioși, iar alții se cuvine să fie iubiți, fiindcă îi denunțau pe unii care astăzi, nu sunt cu noi”.

Profesorul face un gest cu mâna, gest care sugerează paguba, apa sâmbetei.

— Și uite-așa se duc viețile… E-atâta simulare și-atât oportunism pe lumea asta!… doamnă, îmi spun mereu vorba dumneavoastră: „Mult a fost, puțin a rămas”. Deci e bine că suntem bătrâni!

Mă uit la el. Ce frumos a-mbătrânit! Suplu, cu mișcări fine, o față senină, ochii albastru-intens și atât de vii și de expresivi, încât nu crezi că sunt ai unui om de șaptezeci și trei de ani. E cărunt, tuns destul de scurt, fără niciun semn de rărire a părului ori de chelie. În momentele în care se concentrează, ascultându-te, uneori cu ochii plecați, chipul său capătă ceva de om trăit în singurătate, desprins de cele pământești; ridică apoi privirea spre tine și parcă te caută undeva departe… și-apoi îți zâmbește cu-ncurajare: „Hai, spune ce ai pe suflet, eu sunt aici ca să te-nțeleg, nu ca să te judec”. Simți că

între tine și el nu mai sunt bariere. Nu-ți debitează vorbe care să te convingă să gândești pozitiv. Te sfătuiește să accepți calvarul unei vieți căreia nu-i mai găsești niciun sens. Cât trebuie să fi luptat cu sine pentru a-și afla un rost într-o lume în care pierduse ființele cele mai dragi… Fiindcă față de alții poți predica fără să crezi, dar față de tine însuți? Dacă nu crezi în rostul tău pe pământ, hotărât de Dumnezeu înaintea nașterii tale, cum să te-mpaci cu pierderea nefirească în drumul închis al vieții: la un capăt nașterea, la celalalt moartea? Mintea omului dorește ca moartea să respecte cronologia. Încălcarea acestei cronologii – unora le spulberă credința în Dumnezeu, altora le aduce, cu timpul, o resemnare asemenea unei cruci de plumb pe care o poartă-n suflet. Sunt dolii care țin o viață, bine ascunse de cei din jur.

Simt pentru el o duioșie maternă. L-aș mângâia ca pe-un copil, dacă nu m-aș teme de echivoc: cu toată inteligența lui, să nu mă creadă babă nebună înamorată. Nu știu ce mare francez numea bătrânețea – *„cette morne indifference”*.{7}

De câtă vreme tăceam amândoi? Aș fi avut atâtea să-i mai spun… Și, fără-ndoială, și el mie.

— Domnule profesor, venisem să vă spun că mâine mă externez.

Tresare ca trezit din somn de un zgomot neobișnuit.

— Tocmai mâine, când sunt într-o comisie de doctorat… Câtă dezamăgire în glasul lui!

— Îmi veți lipsi, doamnă… Am să fiu redus din nou la rolul meu profesional. În părerile dumneavoastră despre lume, despre viață, am aflat un om al dialogului, o minte sănătoasă, lucidă, logică. Vă rog să rămâneți cea de azi! Nu știu cum vă simțiți dumneavoastră în casa dumneavoastră, dar eu…

Și s-a oprit.

— Știu, domnule Profesor, știu… În cabinetul dumneavoastră am simțit adierea dintr-o pădure de brazi… Îl rog pe Dumnezeu să vă țină așa cum vă știu eu!

M-am apropiat și i-am întins mâna.

— Dumnezeu să vă ocrotească și să vă răsplătească!

Și m-au podidit lacrimile. Profesorul m-a strâns la piept și m-a mângâiat pe creștet. Când s-a desprins din îmbrățișare, mi-a făcut semnul crucii pe frunte cu trei degete unite, ale mâinii drepte. M-a fulgerat o amintire de-acum șaizeci de ani: două degete îmi făceau semnul crucii pe frunte. Șaizeci de ani, Jacques, *mon amour*…

Îi sărut mâna Profesorului. El îmi sărută mâna stângă, apoi îmi întinde o carte de vizită și-mi spune:

— Telefoanele de pe cartonașe sunt deschise zi și noapte. Îmi puteți telefona oricând.

Mă privește zâmbindu-mi părintește, și-mi spune șoptit:

— Fericiți cei ce plâng… Că aceia se vor mângâia.

Profesorul mă conduce până la ușă. Aici, îmi sărută ceremonios dreapta. Îi întind și eu cartonașul pe care scrie Doctor Inginer Lidia Busuioc, iar dedesubt telefoanele mele. Cel de la Fabrică e tăiat.

— Și telefoanele mele sunt deschise tot timpul.

— Timpul…

Și Profesorul pare că privește undeva, departe…

*

Mă plimb pe o alee dintre pavilioanele spitalului. Mi-a comunicat voalat diagnosticul: „o minte sănătoasă”. Parcă și „lucidă”, și „logică”. Mă-ntreb dacă nu visez; mi-aduc aminte prospectul unuia dintre medicamentele antidepresive, pe care le-nghit în fiecare dimineață: „Episodic, poate apărea confuzia între vis și realitate”. „Episodic”-ul ăsta este oribil. Cine nu l-a trăit, nu și-l poate imagina. Ferește-mă, Doamne! Ocrotește-i pe robii Tăi, Liana și Sabin. Doamnă doctor Liana Giurgea, domnule profesor Sabin Sorescu, am să mă rog pentru dumneavoastră cât am să fiu Aici și Dincolo!

Nu-mi venea să cred că în jurul meu, în aeroport, lumea vorbea românește. Bine că Dinu era-n Polonia! Fratele Melaniei venise la aeroport numai cu soră-sa, fiindcă fusese rugat de George la telefon, cu o săptămână înaintea sosirii noastre în țară, să am și eu un loc în mașina lor și să mă ducă acasă, în Brezoianu. George și cumnatu-său mi-au cărat valizele până la ușa camerei mele, pe care-am găsit-o aerisită: garoafe roșii mă așteptau pe masă, în vasul meu de flori de pământ smălțuit; alături, două plicuri – unul de la Asociația locatarilor din blocul în care aveam să locuiesc din martie, anul ce urma să vină, cum eram anunțată, altul, de un bleu pal, pe care scria: „Lidiei”, iar pe hârtia dinăuntru: „Bine ai venit! Te așteptăm cu drag pe la noi, Viorica și Anton Aroneanu”. Și eu abia aștept să-i văd și să le dau ce le-am adus din Franța: două talere decorative iraniene, o frumusețe, dintr-un aliaj cu mult plumb. Le-am cumpărat de la o brocanta[8]. Fiecare cântărește, cred, un kilogram. Ce lucruri superbe găseai la brocante! Ca la noi, după 1947: plecau vagoane întregi, în Occident, cu obiecte prețioase: tablouri, mobilier stil, autentic, ediții Princeps, din marii scriitori ai lumii. Când nu ai

ce mânca, te desparți de lucruri care ți-au fost dragi, care se află în familia ta de generații, care de multe ori marchează momente importante ale multor vieți.

La nivelul meu, nu pot uita jalea oamenilor din Brăteasa mea natală, când își vedeau boii, plugul luând drumul Colectivei. Femeile se-nchideau în casă și jeleau ca după mort. Timpul, timpurile…

Proprietarii mei din Brezoianu avuseseră parte, până-n 1953, să-și vândă multe lucruri de valoare; el fusese inginer șef la Malaxa, ea – fiica unui important jurist dintre cele două războaie mondiale. Ce bine-mi aduc aminte trecutul depărtat și cum uit ce-am mâncat ieri! Nepoții mei, prezentul meu, m-au izolat de lume. Mi-au izgonit-o pe Maria, un om pe care-l socotesc prieten, nu femeie care mi-a făcut, treizeci de ani, menajul. Pe de altă parte, nepoții vor un certificat de la specialiști, dovedind că sunt „în deplinătatea facultăților mintale”, ca nu cumva, după ce mor, să atace testamentul liota celorlalți nepoți. Din trecutul meu foarte apropiat, nu-i uit pe doamna doctor Giurgea și pe domnul profesor Sorescu. Memoria afectivă contează toată viața, și mai ales la bătrânețe, când tu însuți socotești că faci umbră pământului degeaba, iar celorlalți – că întârzii prea mult „prin partea locului” – vorba unui tânăr care intră într-o cofetărie, plină de bătrâni, și zice: „Uite, dom’ le, cofetăriile pline și cimitirele goale!”.

*

Îmi devenise atât de dragă odăița mea din Brezoianu! Cele trei luni, ale iubirii cu Vladimir, mi-o înfrumusețaseră pe viață, iar camera mea din Rue de la Glaciere o aureolase un an al iubirii cu Jacques Fabert.

Sufletul doare mai rău decât toate oasele la un loc. Oare, când m-am despărțit de el, durerea și lacrimile mele prevesteau un cântec de lebădă al iubirii?

*

Luni, împreună cu George, le-am telefonat colegilor de laborator parizieni pe care îi prețuiam ca oameni și ca profesioniști. Le-am telefonat și profesorilor Fabert și Henri Becaud. Le-am telefonat de la Telefoane, din Calea Victoriei. Era mai bine, chiar dacă „băieții” înregistrau și Telefoanele. Eu aveam derivație, din bunăvoința doamnei și a domnului Aroneanu, și mă feream să supăr cu ceva acești oameni de o mare omenie și de o delicatețe rar întâlnită. Când le-am dus cadoul – o pungă de cafea, o sticlă de whisky irlandez și cele două talere – doamna Aroneanu, cu lacrimi în ochi, a sărutat talerele. Și ea, și domnul inginer m-au sărutat, m-au strâns în brațe și nu mai

găseau cuvinte să-mi mulțumească. Nu știu pe nimeni care să primească mai frumos un dar.

Becaud, bine dispus – ca totdeauna – cum mi-a auzit glasul, mi-a răspuns: „A! Rândunica s-a-ntors la cuibul care-a așteptat-o doi ani! Frumos din partea dumneavoastră, domnișoară, că vă gândiți la un bătrânel ca mine. Vă doresc tot binele din lume, fiindcă îl meritați!”. Cred că Becaud nici măcar nu visa altceva decât formule chimice. În doi ani, nu cred că l-am văzut de zece ori cu amândouă șosetele din aceeași pereche. Nu mai știu de câte ori a venit cu un pantof de antilopă și cu unul de piele. El și Fabert fuseseră propuși la Nobel, unul cu un an înaintea venirii noastre în Franța, celălalt – cu doi ani mai înainte. Premiul fusese decernat unor foști colegi ai lor, care de ani buni lucrau în Statele Unite. Cineva se întreba – în Paris Match – dacă cele două premii și le mai putea atribui Franța, dat fiind că premiații obținuseră importanta distincție pentru lucrări realizate în laboratoarele altei țări.

Profesorul Fabert ne-a răspuns din biroul lui. Tristețea din voce am simțit-o ca un cuțit în piept. L-am întrebat, alarmată, ce i se-ntâmplase.

— Mi s-a întâmplat sâmbăta trecută… da, sâmbăta trecută.

— Vă mai pot telefona? – l-am întrebat, cu un nod în glas.

— Oricând. Mă bucur că ați ajuns cu bine. Aș vrea să vă știu fericită!

Iar eu, încercând să nu plâng, i-am răspuns:

— Fericirea mea ține de trecut…

Și după câteva clipe:

— Domnule profesor, vă telefonez de la Telefoane. Colegul meu, George Șerbănescu, vrea și el să v-audă.

Convenisem și cu profesorul, și cu Mireille, să-i chem vinerea la telefon, de la Telefoane, și le explicasem – dacă mai era nevoie – de ce aveam să le vorbesc gen ședință de sindicat. Și eu, și George – pentru francezi „Giorgi”, ca-ntr-un fel de engleză – le lăsasem, totuși, numerele noastre de acasă. Le-am trimis colegilor și profesorilor noștri parizieni, cât și dragei noastre Mireille, la Marsilia, vederi cu Ateneul și cu mănăstiri din Moldova. Noi continuam vechea modă a scrisului, într-o vreme când stilul epistolar își rărise adepții. Și încă! La apariția telefoanelor mobile m-am speriat: vedeam oameni tineri pe stradă vorbind singuri. Mă frapa aspectul lor de oameni întregi la minte. Mi-a trebuit un timp până să mă-nvăț cu astă minune a tehnicii. Într-o viață lungă ești martor la atâtea schimbări, la atâtea progrese tehnice, atâtea noutăți – descoperirea ADN-ului, transplantul de organe – în

medicină, computerul, imagistica, aselenizarea, plimbările prin Universul apropiat – minuni la care nici nu visau oamenii, până după jumătatea secolului douăzeci.

Secolul 20 – ce revistă, ce ținută! Și oftez după ce a fost bun într-un marasm năucitor. Nu credeam că, după comunism, avea să urmeze asemenea jaf – de unde ajungi să crezi că imaginația are și limite. Occidentul era un model al binelui, al libertății. Ca să ajungă Nora Carianopol – o fostă colegă de laborator, la fosta noastră fabrică – să scrie, într-o carte de aforisme, apărută și la noi: „Libertatea e ca dulceața. În abundență, devine nocivă.” – asta după ce locuiește de o viață în Franța. A predat chimie organică la înalt nivel! Avea, cred, treizeci – treizeci și doi – treizeci și trei de ani când a plecat din țară. Nonconformistă a fost de când o știu, nonconformistă a rămas. O chimistă de mâna-ntâi, atât de retro – în privința vestimentației, că ni se părea venită din alt secol, mai ales nouă, celor născuți-crescuți la țară. Noi, învățați cu standardele, o găseam ușor bizară. Adevărata ei capacitate profundă, umană și profesională, s-a văzut. Cum a obținut ea plecarea în Franța, nu știu. Bravo ei pentru curaj și mai ales pentru că și-a adus părinții lângă ea, doi pensionari, oameni cultivați, gata să-ți întindă o mână de ajutor – ceea ce se vedea și în comportamentul Norei. În Franța a debutat ca doamnă de companie a unei bătrâne soprane. „Am vrut să nu cad și să nu decad. Doamna Virginie a fost stâlpul de care m-am rezemat material și moral. Așa am ajuns unde sunt.” – ne-a spus ea, după 1989, când a venit la noi, la Fabrică. Până atunci ne ocolise, vrând să nu ne facă vreun rău.

În ce să mai speri? Alt glob n-avem! Să trăim, oare, o repetiție generală, un preludiu al Apocalipsei, ori suntem în plina sa desfășurare?

*

Despărțirea de viață – cel mai greu examen. M-am întrebat cum s-o despărți sufletul de trup. Aflăm cu toții. Se spune că înaintea finalului îți vezi toată viața. Aș vrea să o văd selectiv. Prea multe pretenții!

*

Am sosit sâmbăta la douăsprezece noaptea. Luni am luat rapidul până la Craiova și mașina de cursă până la Brăteasa. Mașina asta, cu tot felul de sarsanale pe acoperiș, minus oameni, păsări, oi și capre, îmi amintesc Pakistanul pe care aveam să-l văd mult mai târziu.

Mama, la cincizeci și doi de ani, era slabă ca o mucenică trăită într-o peșteră. Până la douăzeci și patru de ani mi-am petrecut toate vacanțele cu

mama. Nu fusese niciodată volubilă, însă nici tăcută ca pietrele. Revederea nu i-a schimbat cu nimic sindromul depresiv care se instalase în ultimele luni, adică era în stare acută de patru-cinci luni, după ce-mi spunea Mărioara, vecina noastră, care-i aducea mâncare și nu pleca până mama nu-nghițea tot ce era-n strachină. Dar Mărioara muncea zilnic la Colectivă, de multe ori și duminica.

Singurătatea nu e un bun sfetnic. Nu cred că sunt momente în care, oricine ai fi, să nu te apese izolarea de lume. Cât s-o fi străduit mama, când îmi spunea la telefon, simulând echilibrul:

— Mie să nu-mi duci grija!

Nici măcar nu m-a-ntrebat ce făcusem în Franța. Unde era, oare, mama care s-ar fi lăsat sfâșiată pentru mine? Toată zâmbet și mângâiere?

— Mamă, nu te bucuri că mă vezi?

— Draga mamei, păcat de tine că n-ai rămas în Franța… Nu te supăra, eu vreau să mor. Atât.

Nu știu cum n-am picat de pe scaun. A doua zi m-am dus la Poștă și le-am chemat la telefon pe mătușile mele de la Craiova, rugându-le să m-ajute s-o internez pe mama la Psihiatrie, unde era medic fiul uneia dintre ele. Mătușile s-au arătat alarmate, bănuind că le-aș lăsa-o pe cap.

— Ce ai de gând cu ea, după ce iese din spital? – m-a-ntrebat sora cea mare.

— În martie, anul care vine, o iau la București; atunci se dă în folosință blocul în care am contractat un apartament.

La replica asta s-au mai înseninat. Eu n-am avut parte să văd de aproape familii unite și la rău. Mama a stat în spital o lună jumătate. Văru-meu s-a dovedit un bun psihiatru și un om de omenie. A avut grijă de mama ca un fiu devotat. El este singura mea rudă după care am plâns.

Pe atunci, încă nu i se dădea doctorului *plicul recunoștinței* și nici nu se strecura mâna în buzunarul surorilor medicale și a infirmierelor. Nu pentru că socialismul ar fi stabilit o etică a *omului nou*, ci ca o reminiscență a vechiului regim. În spitalele de stat nu se practica șperțul. În sanatoriile particulare – nici atât. Medicii de spital, chiar și cei militari, aveau cabinete particulare. Acolo plăteai. Personalul medical nu aștepta nimic de la bolnavi. Șperțul – în plic sau în buzunar – era, ceva mai târziu, practicat bine-merci în vremea socialismului, transmis cu succes după 1990, în formă agravată. Și totuși chiar și azi, în mileniul douăzeci și unu, spre cinstea lor, există și medici și asistente medicale (surori în regimul burghezo-

moșieresc), persoane care nu primesc nimic, oricât li s-ar oferi. Păsări rarisime, încă în viață, specie pe cale de dispariție. Spre deosebire de speciile protejate, pe ei nu-i protejează nimeni. În Occident, salariul ferește corpul medical de corupție. La noi, salariul îi motivează corupția. Statul nostru, de când se știe, s-a arătat scump la tărâțe și ieftin la făină, sensibil foarte la politică, implicit la nepotism. Învățământul și Sănătatea – la voia Domnului.

*

Pe cinci martie, blocul s-a dat în folosință. Apartamentul meu nu avea nevoie de niciun retuș. Se cunoștea că era bloc de arhitecți și de ingineri constructori, excepție făcând eu și un cardiolog de la etajul cinci. Toată viața m-am rugat pentru sănătatea celor doi frați Vizanti – Vladimir și Gabriel. Lor le datoram apartamentul. Arhitectul, Gabriel, prâslea lui Vladimir, avea să locuiască la etajul întâi, deasupra apartamentului meu. Cei doi frați nu semănau între ei absolut deloc. Vocile, însă, le erau identice. Identitatea asta n-a-ncetat niciodată să mă tulbure. Gabriel vorbea cu mine, iar eu îl ascultam cu ochii plecați, până într-o zi în care el a provocat o explicație între noi. Eu pot spune și la Judecata de Apoi că nu l-am provocat cu nimic, nici cu vreun gest, cu vreo vorbă sau cu vreo privire echivocă prin care să-i fi dat de înțeles că doresc o aventură cu el. Simțindu-mă îndatorată față de el până la ultima mea suflare, le-am dus dar de casă nouă – o tavă de alamă rotundă, turcească, din secolul optsprezece, cumpărată-n talciocul din Balta Albă. Mi-a vândut-o soția unui fost diplomat al nostru, dintre cele două războaie mondiale. Cameliei, nevasta lui Gabriel, pictoriță, nu-i venea să creadă că le făceam un astfel de cadou.

— Să-ți arăt și ce a cumpărat Gabriel din talcioc!

În momentele de surprindere ori de profundă durere sufletească, nu știu de unde-mi vine puterea de-a nu pica din picioare și de-a nu scoate niciun sunet. Dintr-o cutie de carton pe care atunci o deschidea, Camelia a scos – am bănuit, un tablou bine ambalat în folie de aceea cu bășici, cum îi spuneam în Facultate, folosită pentru a proteja la transport obiectele sensibile. M-am simțit ca la mine la Fabrică, văzând prudența Cameliei la dezambalarea presupusului tablou.

— Uite!

Icoana mea, moștenire de la Părintele Chircă, basarabeanul „repatriat” în Urali, unde avea să și moară.

— Așa că îți piere graiul când vezi asemenea frumusețe? E de la sfârșitul secolului al optsprezecelea. Stilul lui Rubliov, peste secole.

Și Camelia m-a luat cu brațul pe după umeri.

— Ce frumusețe! – am avut puterea să-ngaim.

Camelia cred că a simțit ceva nefiresc în tonul meu, fiindcă m-a strâns de umăr și m-a sărutat pe obraz, cum faci cu un copil care plânge după jucăria stricată.

— Iartă-mă, sună telefonul.

Gabriel, care stătuse în spatele nostru, mi s-a așezat brusc în față și m-a privit mustrător, așa cum privești pe cineva prins cu minciuna. M-a fulgerat amintirea lui Jacques, privindu-mă la fel și lipindu-se de mine, în timp ce-mi șoptea: „Cât ne mai mințim?”.

Gabriel, ca și Camelia, îmi inspirase un gând prietenesc. La toate ședințele asociației de locatari eu tăceam ca peștele-n baltă. Gabriel îmi cerea părerea de fiecare dată:

— Dumneavoastră, doamnă inginer Busuioc, ce părere aveți?

Sugerasem montarea unei bare de sprijin pe scară, de sus până jos, și a unei rezerve de gresie și de faianță pe care să o ținem în subsol pentru orice eventualitate. Cu gresia și cu faianța au fost de acord colocatarii mei. Cu bara – nu.

— Niciunul dintre noi n-o să-ntinerească! – și am făcut un gest larg.

— Să nu luăm acont pe supărare, mi-a replicat cel mai vârstnic dintre noi.

— Eu am o rugăminte: să-mi dați voie, pe banii mei, cu meșterul meu, să pun o bară pentru cele unsprezece trepte de la intrare.

— Mă rog, fie, deși are să strice aspectul blocului.

— Domnule, eu m-am gândit mai ales la aspectul picioarelor. Vă rog să mă iertați…

Probabil că în tonul meu era atâta amărăciune încât au tăcut cu toții, iar Gabriel m-a privit cu un zâmbet în ochii lui bleumarin ca panselele. Adică: „Ăștia sunt, cu ăștia defilăm!”. Se spune că omul se cunoaște la pat, la jocul de cărți, la serviciu; aș adăuga: și când locuiești sub același acoperiș. Cupiditatea unor locatari din blocul unde urma să locuiesc pân’ la ziua de apoi, avea să mă edifice complet asupra subiectului pomenit.

În „seara cu icoana” – cum avea să-mi rămână în minte acea seară, la vreo oră după ce plecasem de la etajul unu, mă trezesc că sună cineva la ușă. Pun un capot pe mine, mă uit pe vizetă: Gabriel Vizanti. Îi deschid ușa,

fac un gest de invitație, îi arăt cu mâna un scaun de bucătărie. Ca mobilă, în afara celei de bucătărie cumpărată în rate, mai era divanul meu din Brezoianu, cadou de la bunii mei foști proprietari. Gabriel ignoră gestul meu, mi se așează-n față, mă privește sever în ochi, se apropie și-mi trage cordonul capotului și pe mine, cu cordon cu tot. Sunt la o palmă de fața lui. Sunt atât de uimită că abia-mi găsesc puterea să mă smulg de lângă el, lăsându-i cordonul în mână și încercând să m-acopăr cu părțile din față, care se petrec una peste cealaltă. Mă așez pe scaun, ținând cu amândouă mâinile de capot.

— Gabriel… te rog să pleci.

— Nu, înainte de-a mă lămuri despre ceva ce nu-mi dă pace!

L-am privit placid, încercând să-mi ascund teama de ceea ce mi-a trecut ca un fulger prin minte.

— Lidia, am înțeles că i-ai dat lui Vladimir icoana pe care i-am prezentat-o Cameliei ca achiziție de la talcioc, i-ai dat-o ca semn de recunoștință – cum mi-ai dat și mie talerul turcesc, travestit în dar de casă nouă? Cu Vladimir te-ai culcat tot din recunoștință? Eu te doresc și în afara recunoștinței, ceea ce de altfel a făcut și Vladimir – îmi place să cred. Frații au gusturi comune, ce să-i faci! Hai, spune-i ceva unui bărbat care te soarbe din ochi. Diferența de cincisprezece ani dintre noi nu cred că te sperie. Nu te-au speriat ăi treizeci mai mulți ai lui Jacques Fabert, ruda noastră.

Am simțit că mor de uimire.

— Gabriel, te rog, pleacă… Te rog…

Tonul meu nu era de enervare, nici de revoltă. Era de implorare.

Gabriel s-a uitat îngrijorat la mine. Cred că regreta tor ce-mi spusese. A avut o mișcare din umeri a nehotărâre: dilema omului care se află alături de un semen în stare gravă și nu știe ce să facă: să țină bolnavul de mână, ca să-i dea curaj, sau să se ducă la telefon și să cheme Salvarea? Dacă ardea de poftă în privința mea, alesese cea mai greșită cale de a mă „cuceri”. Se purtase ca un client refuzat de fata aleasă din albumul bordelului. Fără-ndoială că Vladimir îl rugase pentru imensa favoare cu apartamentul. Înainte de-a ne muta în bloc, de cele patru ori când ne aflam numai noi doi în biroul lui de la slujbă, Gabriel nu-mi dăduse nici măcar de bănuit că îl interesam în vreun fel. Un comportament de o desăvârșită politețe – conducându-mă până la ușă, sărutându-mi mâna, în intenția de-a mă face să nu mă simt ca o cerșetoare de favoruri. Refuzam să cred că Vladimir i-ar fi făcut confidențe privind dragostea noastră, oricât erau ei de frați și de

apropiați. Nu mă-ndoisem niciodată de dragostea lui Vladimir. Pandantivul cu opal australian mi se păruse un semn de neuitare a unei iubiri pe care o retezasem cu bună știință și cu acord amar: trei luni cât îl pusesem pe Dinu la index, trei luni – cât socotisem că nu-nsemnau o primejdie pentru familia lui Vladimir. Cum să fi uitat el pârjolul care ne invadase ființa? O femeie poate simula, dar un bărbat? Nu. Vladimir a trezit feminitatea din mine prin altruismul lui în dragoste. Preocuparea lui era să-i ofere partenerei paroxismul voluptății. În momentul când orice femeie ar fi crezut că partenerului nu-i mai pasă de ea, Vladimir se uita în ochii mei și aștepta un răspuns șoptit la ureche. Mângâierile, sărutările lui, înainte și după actul propriu zis, făceau din mine o carne vie care tresărea la fiecare atingere: „Ție de ce ți-e rușine să-ți plimbi mâinile și buzele pe trupul meu, copil prostuț? Consideră-mă parte din tine. Partea asta nu mi-ai da-o tot mie? Vreau să văd dezlănțuită femeia din tine!”.

Cu Vladimir am fost ucenica ascultătoare și sârguincioasă. Judecând retrospectiv, dragostea mea cu profesorul Jacques Fabert o datoram setei nepotolite pe care mi-o declanșaseră cele trei luni de dragoste cu Vladimir. Jacques venea pe un teren avid de dragoste, de o dragoste care cerea să fie dăruită trup și suflet unui bărbat. Altminteri simțeam că mă usuc, mă chircesc și pier. Vladimir a fost Făt-Frumos care o readuce la viață pe Prințesa adormită. Prin Vladimir am aflat ce este suferința din dragostea împlinită și decapitată din motive moral umane. Un regret fără sfârșit, o pustietate sufletească și trupească și lipsa oricărei incriminări privind partenerul. E sfâșietor să te desparți și să nu ai ce să-i reproșezi celuilalt. Iată secretul unei mari iubiri… Dragostea cu Vladimir a fost ceea ce atât de bine definește coup de foudre – vorba francezilor.

Cu Jacques tatonările au durat șase luni. Situația între noi ajunsese greu de-ndurat. Eram exasperați amândoi de dorință. Jacques îmi conducea teza de doctorat. Dacă intram la el în cabinet și-l găseam singur, deși vizitele mele erau perfect justificate profesional, chema pe cineva, sub un pretext oarecare. Era doar o tactică de exasperare sau sinceră dorință de a nu începe ceva cu un viitor de scurtă durată? Spusesem și eu și George că îndată ce ne terminam bursa – care se prelungise cu un an – ne-ntoarcem în țară, spre surprinderea tuturor colegilor francezi și a celor români! Cu toată dorința care mă exaspera, am avut tăria să nu mă arunc de gâtul profesorului Fabert. Eram îndrăgostită de el. Ca să fiu sigură că îl iubeam aveam de trecut proba fizică, atât de importantă la douăzeci și șase de ani ai mei, de când

învățasem cât te leagă sau te depărtează în dragoste acest examen necruțător. Aveam să schimb stăpânul de sclavi nesubstituindu-l pe cel dintâi celui de-al doilea în momentele de intimitate? Îmi dădeam seama, *după Vladimir,* că Dinu Damian, cronologic primul bărbat din viața mea, mă lăsa total independentă senzual.

Profesorului Fabert i-am fost sclavă total. Ne iubeam pe-ntuneric ca să-mi înfrâng orice inhibiție. Focul mocnit din mine se ridica pălălaie când îmi șoptea la ureche: „Tu me rends fou; je reve de toi, les jeux ouverts, je reve de ce que tout le monde en voit et de ce que tu caches”.[{9}] Îmi șoptea cu asemenea inflexiuni de capitulare fără condiții, că sfântă să fi fost și m-ar fi făcut să cad în păcatul trupesc – acea stare de extaz a materiei, pe care n-o pricepe cine n-a trăit-o. Dacă moartea ar urma unei asemenea împliniri, ți s-ar părea o plată prea ieftină.

Cu Vladimir n-aveam timp de vorbit. Grija lui față de mine, delicatețea bărbatului față de femeie mi-au rămas ca un cuib cald în suflet, o amintire în care m-am refugiat toată viața când îmi era urât și greu.

Iubirea mea cu Vladimir și cu Jacques Fabert a fost pasională, a mea cu ei, a lor cu mine. Într-o zi, Jacques m-a-ntrebat:

— Lidia, ai mai iubit pe cineva cu pasiune?

— Da.

— Și de ce nu sunteți împreună? Iartă-mă că te-ntreb…

— Este însurat și are doi copii.

— Aș vrea să-l cunosc, să mă-mprietenesc cu el și să vorbim despre tine.

— Și ce ați vorbi despre mine?

— Am spune: ce noroc că ne-ai iubit!

M-am prelins pe covor, mi-am rezemat tâmpla de genunchii lui și m-a podidit plânsul. Nu știu cât am stat așa, nemișcată. M-am trezit în picioare, lipită de Jacques. Îmi săruta lacrimile, îmi mângâia părul și-mi șoptea la ureche: „Ne iubim și pe verticală”. Cu două degete de la mâna dreaptă mi-a făcut semnul crucii pe frunte. I-am sărutat pios mâna. Acest moment de puritate a-nsemnat culmea comuniunii noastre sufletești. Planul profesorului, care-și îndruma studenta în viață, rămânea simbol al verticalității noastre.

Îmi era cu neputință să cred că Jacques ar fi comentat față de cineva adevărul dintre noi. Nu mă afișam cu el nicăieri. Îl vedeam în Laborator numai de față cu alții, evitam să ne privim, iar când eram obligați să ne vorbim mă adresam cu dumneavoastră, ca și în intimitate, din prudență. Mă

rugase ca măcar o dată să-i șoptesc la ureche numele. Orele noastre împreună le măsuram cu cronometrul, pentru ca nimeni acasă la el să nu-i simtă absențele. Ne purtam mai atent decât cei mai prudenți infractori. Mă deodoram cu deodorantul fără miros, folosit de Jacques. Nu foloseam niciun parfum, deși el îmi dăruise o colecție de la cele mai scumpe case. Îmi spălam lenjeria cu săpun de glicerină, și el fără miros. Pasta mea de dinți era cea folosită de Jacques. Nu mă rujam, nu mă fardam. Treceam ca o fantomă prin viața familiei Fabert. În afară de George, care bănuia legătura noastră și care n-ar fi scos un cuvânt despre ea nici picat cu ceară.

Legătura de rudenie cu familia Vizanti… Deși felul categoric, de casație, al lui Gabriel Vizanti în afirmațiile privindu-i pe cei doi cu adevărat iubiți ai mei nu admitea, la prima vedere, o negare logică, eu nu-i acopeream cu lințoliul bănuielii și al acuzării. Nu voiam să cred că-nsemnasem atât de puțin pentru acești doi oameni ai vieții mele încât să vorbească despre mine ca despre o-ntâmplare de-un ceas, lângă o casă părăsită. Bănuiala este mai amară decât cea mai rea certitudine. Este adevărata otravă a sufletelor. Și de ce perfidia de-a o strecura în sufletul cuiva în imposibilitate de-a afla adevărul? Gabriel știa că nu aveam să-i trag la răspundere pentru eventuala lor lipsă de discreție – nici pe Vladimir, nici pe Jacques Fabert. Măcar George era deasupra oricărei bănuieli. Și Vladimir, și Jacques, cei pe care-i cunoscusem eu, erau deasupra oricărei bănuieli.

Și totuși, cât de ușor se strecoară bănuiala în mintea și-n sufletul omului. Cât rău pot face cuvintele… Cuvintele care te pot înălța pe culmile extazului, ale desprinderii de tine, dar pot și să te prăvălească-n mocirlă. Și sunt aceleași! Otrava, pe care ți-o strecoară în fiecare fibră, îți murdărește sufletul și dacă îți dezvăluie fapte care te uimesc și te scârbesc, și dacă bănuiala se dovedește neîntemeiată. Bucuria de a te convinge de nevinovăția unor oameni rămâne mereu pătată de gândul că o clipă ai fost gata să dai crezare unor minciuni cu privire la ei. Te simți ca după o ploaie cu grindină, cu fulgere și cu trăsnete, și cu vânt puternic care frânge arborii, pustiește livezile și grădinile, zi de ultimă vacanță, în care voiai să-ți iei rămas-bun de la locuri care ți-au fost dragi. Și deodată se-alege praful de planurile tale.

Cât mă bucurasem că aveam un cuib al meu! Îmi venea să mă-ntind pe gresie și să mângâi pereții. Și, din senin, niște cuvinte mă făceau să vreau un schimb de proprietate. Unde să fi găsit o familie de oameni cumsecade, liniștită, fiindcă nu se cădea să le-aduc pe cap niște mitocani scandalagii

unor oameni care mă acceptaseră cu bunăvoință. Bucuria de a-mi vedea visul cu ochii ajunsese ca o plantă peste care torni o oală cu apă clocotită. Toată noaptea am spălat geamurile. Spre dimineață m-a biruit oboseala și am dormit două ore. M-am trezit înainte de-a suna deșteptătorul. Încuiam yala când l-am auzit pe Gabriel că-mi spune *„Sărut-mâna”*. S-a grăbit să deschidă ușa de la intrare, grea, din fier forjat cu model floral, și, foarte rafinat, a ținut-o, invitându-mă să ies prima. I-am mulțumit.

— Unde trebuie s-ajungi?

— La Colțea.

— Te duc eu, cu mașina.

— Mulțumesc, nu.

— Lidia, trebuie să stăm de vorbă.

— Trebuie?

— Da, trebuie. Pentru Vladimir și pentru Jacques. Spune-mi când vrei să ne vedem.

— Eu sunt acasă de la cinci la nouă seara. La nouă mă duc la culcare, fiindcă la șase fără un sfert ies pe ușa blocului.

— De fapt, unde lucrezi?

— Undeva, în România.

Tocmai sosea în stație un troleibus care mă ducea în Piața Universității. Am spus *„La revedere!”* și m-am urcat în vehicul. Toată ziua am ținut-o în ședințe. Gândul mi-a fost numai la Vladimir și la Jacques. În doi ani, lui Jacques i-am rostit de două ori numele: o dată șoptit, la ureche, în timp ce ne iubeam, a doua oară – strigat cu disperare, pe aeroport, la plecarea din Franța. Absența lui mă durea ca amputarea unei părți din mine. În toată pasiunea lui de bărbat simțeam și grija și duioșia de părinte. Fără el n-aș fi făcut un doctorat în Franța, și nici George. Tezele noastre și susținerea lor în fața unui juriu foarte pretențios, care ne-a plimbat cu întrebările prin toată chimia, ne-au crescut acțiunile în fața francezilor. Deși raporturile mele cu Jacques Fabert nu păcătuiau cu nimic față de atitudinea profesor-student, colegele erau convinse că el îmi scrisese teza. Răspunsurile mele și ale lui George la întrebările comisiei, dincolo de subiectul tezei, dovedeau că știam carte. Când s-a băut șampanie în cinstea celor patru noi doctori în chimie, un columbian, un portughez și noi, românii, aflându-mă în spatele unei coloane, am surprins o conversație între doi membri ai comisiei:

— Românii, agenți – neagenți, jos pălăria! Mai întâi, amândoi vorbesc impecabil franceza.

— Și frumoși amândoi…

— Dacă Jacques a pus ochii pe fată – și nu numai, îl înțeleg.

— La a treia-ntrebare pe care i-ai pus-o tu, fata a avut un zâmbet subțire. A-nțeles că-i întindem curse.

— S-a descurcat impecabil!

După ce mi-am susținut teza, nimeni nu a mai crezut că doar o-nvățasem pe dinafară și o semnasem, în timp ce profesorul Fabert o scrisese de dragul meu. George și cu mine am continuat să ne purtăm ca și înainte de-a obține doctoratul, într-o lume în care fusesem singurii cu un doctorat străin care pentru gazde nu conta. Profesorul Fabert ne propunea să ne traducem tezele românești și, dacă meritau, ar fi urmat să fie publicate la o editură științifică. Tot timpul și toată energia le consacrasem tezei franceze. Cea românească aveam să o traducem în România.

La câteva zile după doctorat, am stat la prânz, la aceeași masă, cu Mercedes Gonzales, șefa adjunctă a laboratorului nostru, o spaniolă cum scrie la carte: suplă ca o liană și la fel de mlădioasă, brună, focoasă, elegantă, cu părul strâns în coc, prins cu un pieptăn crenelat, pieptănătură care-i punea în valoare chipul de o frumusețe pură, statuară, animată de ochi negri tăciune, cu o privire de te băga în boală. Oricum s-ar fi îmbrăcat, îți răsărea în minte o dansatoare de tavernă, mlădiindu-se în ritmul unui *tango argentino*. O chimistă de valoare, pasionată de profesie și de alpinism. Avea față de mine și de George atitudinea surorii mai mari.

— Lidia, ai câteva minute să stăm de vorbă?

— Cum să nu am? Doar nu arde pe nicăieri!

— Lidia, mă bucur pentru doctoratul tău și pentru succesul pe care l-ai avut. Te rog, însă, te rog nu-ți lega viața de Jacques, fiindcă ai să suferi… ai să suferi cum am suferit eu. Omul ăsta mi-a schimbat viața. Eu i-am dat tot, dar su sagrada familia a fost mai importantă decât mine.

I-am pus o mână pe braț, fiindcă am văzut că stătea să plângă.

— Mercedes, draga mea, îmi pare atât de rău pentru tine… Dar să știi că pe mine nu mă paște nicio primejdie. În momentul când mi se termină bursa, mă-ntorc la mine în Țară. Am să-ți fac o confidență: și eu am iubit un bărbat însurat. Știam că e-nsurat, că are copii și nici gând să se despartă de familia lui pentru mine, ceea ce nici eu nu doream.

— Înseamnă că tu te mulțumești cu firimituri. Eu de totdeauna, în dragoste vreau tot sau nimic!

— E drept că m-am mulțumit cu firimituri, dar nu-mi pare rău.

— Îl mai vezi?
— Sper să nu-l mai văd niciodată.
— Eu trebuie să-l văd pe Jacques cinci zile pe săptămână!
— De ce n-ai plecat de aici?
— Din masochism. Și din speranța că se va-ntoarce la mine.
— Când s-a petrecut povestea voastră?
— Acum zece ani când, prin concurs, am ajuns în laboratorul ăsta.
— Și cât a durat?
— Trei ani.
— Îmi pare rău, Mercedes… Îmi pare rău că ești singură.
— Trăiesc cu un neurochirurg divorțat, dar nici gând n-am să-mi leg viața de el.

I-am strâns mâna dreaptă cu amândouă mâinile. Ne-am ridicat, ne-am dus în laborator, fiecare la microscopul său. „Mulțumescu-Ți, Doamne, că Jacques are familie și că nu trebuie s-aleg între el și mama”.

La un moment dat. Mercedes și-a stins microscopul, s-a uitat în jur – în laborator eram noi două, columbianul și portughezul, s-a apropiat de mine și mi-a șoptit:

— Să știi că patru din laboratorul ăsta ne-am iubit cu Jacques, așa că de-asta suntem cu ochii pe tine și pe el. Deși nu vă priviți niciodată și tu îi dai cu *dumneavoastră, domnule profesor,* între voi se simte acea tensiune a două ființe care se doresc cu fiecare fibră, iar tu te iubești cu el și nu numai. Tu îl și iubești. Și eu l-am iubit…
— El nu te-a iubit?
— Chimistul din el își măsoară și dragostea. Totul până își simte amenințată familia… Da, fată dragă, m-a iubit.
— Dar pe celelalte?
— Cred că a fost doar curiozitatea și de-o parte și de alta. O explozie de hormoni. De-altminteri, toate trei – nu e vorba de astea tinere – erau măritate, aveau și copii.
— Oricum, le-a făcut plăcere…
— Puțin spus! Erau nebune după el. Chiar dacă te-ntorci la tine-n țară, fii atentă, nu-ți face iluzii. Și gândește-te că, seducător cum e, ar putea, totuși, să-ți fie tată…
— Mercedes, îți mulțumesc că-mi porți de grijă! – și am strâns-o-n brațe și am sărutat-o pe obraz. S-a uitat lung la mine, cu ochii ăia de tăciune, plini de lacrimi. A oftat și s-a-ntors la microscop.

Mă gândesc și acum dacă microscopul la care lucram eu mai fusese sau avea să fie udat vreodată de-atâtea lacrimi ca de lacrimile mele… Între Jacques Fabert și doamnele din laborator, toate patru remarcabile profesional, plutea un aer de intimitate pe care nu-l dau ani de relații verticale, în schimb îl dă, cu prisosință, și o oră petrecută de protagoniști sub același cearșaf. Dacă Jacques ar fi fost atunci în camera mea, l-aș fi iubit cu sălbăticie, cu speranța neroadă ca măcar un ceas să-i smulg din minte femeile de dinaintea mea. Mercedes nu-mi spusese nicio noutate cu privire la Jacques Fabert și la iubitele sale și totuși simțeam un nod dureros în capul pieptului.

Câtă acuitate dau cuvintele – faptelor! Iubești de n ori cu același trup, cu același suflet și cu același limbaj articulat. Nu te poți reinventa. Mă durea trupul și sufletul să mi-l închipui pe Jacques în intimitatea altei femei; dar el – închipuindu-mă, pe mine, cu alt bărbat? Mă-ntrebase dacă mai iubisem cu pasiune pe cineva, dar nu câți bărbați trecuseră prin patul meu. Comparându-l pe Dinu cu Vladimir și cu Jacques, îl găseam egoist și fără imaginație în dragoste. Toată imaginația, toată fantezia – le investea în decorurile de teatru. Poate că, erotic, eu nu-l inspiram. Nici el pe mine. Femeile-i săreau de gât, așa că se putea despăgubi de ceea ce nu-i ofeream eu. Îi admiram cultura și fantezia, corectitudinea față de oameni, dar nu și firea țâfnoasă de care era conștient și care-l făcea să nu se despartă de mine, în ciuda atâtor solicitante.

Era un bărbat frumos: șaten, înalt, suplu, cu mers elegant, păr castaniu închis, des ca o perie, cu ochi și cu sprâncene de cadână, cu urechi delicate – două scoici frumoase. Ca aspect fizic, cei doi iubiți ai mei nu-l depășeau. Firea lor sobră mă atrăsese la cei doi. Umorul fin și lipsa dorinței de-a face efect, de-a fi remarcați, spre deosebire de Dinu care nu se simțea bine dacă nu se-ntorceau capetele după el și dacă nu era ascultat într-o liniște ca-n biserică. Dinu pierduse-n fata mea ceva esențial în relația bărbat-femeie: nu-l mai luam în serios. Începusem să am pentru el o comportare maternă: pe ăsta l-am făcut, pe ăsta îl am. Îi treceam totul cu vederea, fără să mai sufăr. Semn rău într-o relație, și mai ales într-o căsnicie. Aș fi vrut să stea în Polonia cât mai mult și să mă mărit cu el cât mai târziu sau deloc.

Oricât ar vrea, o femeie nu poate uita primul bărbat din viața ei. Ceva din dragostea mea fraternă pentru George o transferam și asupra lui Dinu. Luni de zile, colegii de laborator de la Paris ne-au crezut iubiți – pe mine și pe George. În ciuda primirii cordiale din partea colegilor de laborator și a

profesorilor Becaud și Fabert, la-nceput eu și George ne simțeam atât de – cum zic francezii – depeizați, adică nedumeriți, stingheri, cu sentimentul că ești al nimănui, încât ne purtam ca niște pui rătăciți de mamă, care nu se au decât unul pe celălalt. Iar după doi ani, întorși în Țară, ni se părea ciudat că auzeam lumea vorbind românește. Cât de mimetic e omul chiar fiind cinstit, chiar nevrând să-și facă uitată proveniența.

*

Mă așteptau zile complicate, ca să nu le zic grele. Trebuia s-aduc de la Craiova mobila florentină făcută de unchiul Pavel, fratele tatei, cel mai mic dintre cei cinci copii Busuioc: trei fete și doi băieți. Mobila, frumos împachetată, era găzduită la Craiova de sora tatei, în grajdul devenit între timp magazie de lemne unde soțul ei, ofițer de cavalerie, își ținuse calul, până la începutul războiului, când ofițer și cal plecaseră pe front. Unchiul, ofițerul, fusese luat prizonier și, după o ședere în lagărul de ofițeri de la Oranki, de unde venise cu *Divizia Tudor Vladimirescu*, ajunsese până-n munții Tatra, ceea ce l-a făcut să aibă o pensie de colonel, în timp ce ofițerii care luptaseră numai în Răsărit fuseseră deblocați și triau cartofi în gară, printre care chiar fratele unchiului colonel. Unchiul îl pomenea în fiecare zi pe Brebenel, calul său, cel mai fidel camarad dintr-o viață de om. Deși avusese ordonanță, ca orice ofițer, unchiul îl țesăla cu mâna lui pe Brebenel, îl mângâia, îi vorbea, îl săruta pe frunte, iar pe lângă hrana obișnuită, îl trata cu bomboanele cele mai fine de la cofetăria Apolo sau de la madam Appel. „De l-ar fi luat vreun ofițer… Cum s-ajungă Brebenelul meu cal de povară?! Doamne, ai milă de el!”. Și unchiului i se umezeau ochii de lacrimi. Îl înțelegeam atât de bine! Cât plânsesem când murise câinele nostru, pe care eu îl botezasem Gingirel. Mărioara, vecina noastră, îi spunea *Gingel*. Răspundea și la varianta asta. El a fost bucuria copilăriei mele, jucăria mea cea mai de preț. Privirea lui de rămas bun, înainte de-a se ascunde ca să nu-l vedem cum moare, mă face și astăzi să plâng, după șaptezeci de ani. Gingirel era de-o seamă cu mine. A trăit paisprezece ani. Dacă o exista o viață de apoi aceeași pentru toate sufletele – așa ar fi drept – cât îmi doresc să mă-ntâlnesc cu Gingirel! Ce simplistă e gândirea multora dintre noi cu privire la Divinitate și la o viață-de-apoi! Cinstit: totul e presupunere, dar ne mângâiem cu transferarea vieții de aici Dincolo.

Câte gânduri mi-a stârnit amintirea privind transportarea mobilei părintești de la Craiova în Capitală!

*

Dimineața, Gabriel îmi deschisese ușa blocului, seara îmi suna la ușa apartamentului. M-am uitat pe vizetă și a-nceput să-mi bată inima ca o tobă. Să-i deschid, să nu-i deschid?! Până la urmă, curiozitatea a-nvins: am deschis larg ușa și am făcut gestul prin care inviți pe cineva să intre.

— Sărut-mâna!

— Bună seara!

I-am făcut semn să se-așeze, la alegere: pe unicul scaun (de bucătărie) sau pe divan. S-a așezat pe scaun. M-am uitat la el întrebător, fără niciun cuvânt. Gabriel a oftat și, în fine, și-a luat inima-n dinți și a-nceput să-mi spună ce avea de spus.

— Lidia, ieri seară te-am mințit… parțial. Am fost incorect față de doi oameni: față de Vladimir și față de profesorul Jacques Fabert. Acești doi oameni n-au pronunțat față de nimeni nici măcar numele tău.

Gabriel a tăcut în speranța că aveam să-i pun o-ntrebare. Din privire i-am spus: „Hai, zi mai departe…”. Gabriel, resemnat în fața tăcerii mele, și-a continuat spovedania:

— Trecem la capitolul Vladimir. Bănuiala privind legătura dintre voi mi-a sugerat-o chiar el, prin stăruința rugătoare de a-ți da ție apartamentul ăsta, pentru care aveam cinci amatori. Nu era o simplă pilă pe care o punea – fie unei obligații, fie pentru un biet om fără acoperiș deasupra capului. Stăruința omului cinstit în căsătorie, căruia i se-ntâmplă să cadă în ispita unei atracții irepresibile. Îți fac o mărturisire: eu am călcat strâmb de câteva ori, fără consecințe materiale sau sufletești. Tu, însă, i-ai tulburat lui Vladimir echilibrul. Norocul lui că Adela, nevastă-sa, și copiii erau în Polonia, la sora Adelei, care lucrează la ambasada noastră de la Varșovia. Dacă ar fi fost aici, cred că Vladimir i-ar fi vorbit de legătura voastră. În primul rând, stăruința lui în privința apartamentului mi s-a părut suspectă. Când te-am cunoscut, bănuiala s-a apropiat de certitudine. Într-o zi, trecând cu mașina pe Brezoianu, îl văd pe frate-meu ieșind dintr-un taxi. I-am dat seara telefon și i-am spus că îl văzusem pe Brezoianu. „Ți s-a părut” mi-a răspuns el. „Vlade, minți, băiete!”. „S-ar putea… hai, noapte bună!”. Bun. Mă uit a doua zi în contractul tău și văd că locuiești pe Brezoianu. Bănuiala a devenit certitudine. Am început să-mi fac griji în privința lui. M-am dus și l-am luat direct, de parcă eram la Procuratură: „Vlade, nu-ți complica viața cu fata asta! Te rog să nu protestezi, că nu ține. Tu nu ești făcut să ai aventuri!”. Și-a pus capul pe umărul meu, a oftat și mi-a șoptit: „Nu-ți pot explica. Fii fără grijă”. Înainte de plecarea lui în Emirate, mi-a adus icoana

rusească și m-a rugat să spun că am luat-o din talcioc. „De ce nu păstrezi tu ceva atât de valoros?”. „Îmi trezește amintiri care mă dor”. Lidia, te-ai ținut tare aseară când ai văzut icoana.

*

Asta este povestea cu Vladimir. Acum, capitolul cu profesorul Jacques Fabert. Adela, nevasta lui Vladimir, e vară primară cu Louise, nevasta profesorului Fabert. În Emirate, Adela lucrează la o firmă americană care acum trei luni a trimis-o la Paris. A petrecut un sfârșit de săptămână la familia Fabert. Louise i-a spus că Jacques e-ndrăgostit rău de tot de românca bursieră a cărei teză de doctorat a condus-o. Că românca e o chimistă de mâna-ntâi căreia și Jacques, și profesorul Becaud i-au propus să rămână-n Franța; ea le-a mulțumit, dar se-ntoarce în România. Fata asta e distinsă și foarte discretă în relația ei cu Jacques. Nimeni nu i-a văzut vreodată împreună, în afara laboratorului, unde se poartă impecabil, ca un student cu mentorul lui. Eu cred că și în pat îi vorbește cu „dumneavoastră”. Înțeleg de ce o iubește Jacques. Îmi pare rău pentru el că suferă. Îl doare despărțirea de fata asta. Cred că și ea îl iubește, judecând după cum înțelege să-i respecte viața de familie și, în definitiv, sacrificându-și tinerețea pentru cineva care, afară de iubire, nu-i oferă nimic și e cu treizeci de ani mai în vârstă decât ea. Cred că și-n raporturile bărbat-femeie… Dintre câte amante a avut Jacques, fata asta e cu adevărat o doamnă. Poate n-ai să crezi, Adela, mă gândesc la ea ca la copilul meu. În munca ei din România își riscă viața în orice moment – lucrează în industria de armament, are o mamă văduvă de o viață, cu o pensie mizerabilă, e-nglodată-n datorii ca să-și facă un apartament.

— Louise, de unde știi toate astea?!

— De la Mercedes, spaniola care i-a fost trei ani amantă lui Jacques, și care e prietenă cu Lidia, românca.

— Louise, acum doi ani, când tu și Jacques erați în America, eu, Vladimir și băiatul nostru am petrecut noaptea de Crăciun la Mireille. Printre alți invitați, erau și cei doi români, bursierii care lucrau în laboratorul lui Jacques. Când s-au făcut prezentările, Vladimir i-a sărutat mâna acestei Lidia și-apoi a spus: „Noi ne cunoaștem de la oficiul de contractare a locuințelor cu plată”. Iar fata a replicat: „Domnule inginer, la câtă lume vine la dumneavoastră, mă mir că mă mai țineți minte!”. Era îmbrăcată într-o fustă neagră, cu o bluză ecru și cu un ilic violet cu câteva paiete abia vizibile. Nefardată, cu o coafură simplă, care nu cere mână de

coafeur. Cu unghiile scurte, îngrijite, dar fără ojă. Avea ceva proaspăt și nesofisticat. Când se credea neobservată, avea o privire tristă. Mireille a pus un disc cu tangouri argentiniene. Fiu-meu, care n-o slăbise din ochi pe româncă, s-a repezit ca un uliu la ea și au început să danseze… ca în tavernele argentiniene. De fiu-meu nu mă miram, că doar face școală de balet, dar fata asta m-a uimit! La figurile care cereau apropiere nu știu cum fiu-meu nu i-a rupt oasele! O privea cu o pasiune, s-o străpungă, pur și simplu! Iar ea avea un surâs subțire, de femeie care joacă pe degete un bărbat. Tangoul s-a terminat, fiu-meu și chimista, ținându-se de mâini, s-au înclinat spre noi, la publicul lor, iar noi aplaudam cu frenezie. Fiu-meu i-a sărutat fetei mâna, a tras-o spre el, s-a lipit de ea vrând s-o sărute pe gură, iar ea, ca să se ferească, i-a pus capul pe umăr, s-a desprins de el, cu un zâmbet de soră mai mare, l-a luat de mână și s-au îndreptat spre noi. „Doamnă, domnule, v-am adus copilul acasă.”. Fiu-meu a privit-o cu un zâmbet complice, ca și când între el și partenera lui era ceva ce știau doar ei doi. N-aveam cum să aflu ce se petrecuse între ei în timpul dansului atât de senzual că nu mai păreau un bărbat și o femeie care dansează, ci un mascul și o femelă din lumea animală, ea lăsându-se greu în fața dorinței masculului. Mireille n-a mai pus muzică de dans. Am ascultat șansonete, muzică spaniolă, grecească, sârbească. Înțelesese că băiatul nostru luase foc după chimista care, aflasem, în meseria ei se juca permanent cu focul.

— Domnișoară…

— Spuneți-mi Lidia.

— Bine, Lidia. Ai făcut școală de balet?

— Nu, doamnă. Șase ani de liceu am stat la internat.

Profesoara noastră de gimnastică locuia și ea la internat. Era o mare dansatoare. Și-a ales un grup de fete, între care și eu, ne-a-nvătat toate dansurile moderne și populare, nu numai românești. De exemplu, dansul grecesc sirtaki.

— Ai fi fost o balerină de mâna-ntâi.

— Nu m-a tentat să fiu dansatoare profesionistă. Lumea formulelor e universul meu.

Eu am dat din cap aprobator. Când am plecat de la Mireille, am întrebat-o pe româncă dacă are cum ajunge acasă, iar ea mi-a răspuns: „Cu un taxi de la o firmă particulară.”[10] Vladimir, cerându-mi din ochi asentimentul, s-a oferit s-o conducem noi acasă. Noi închiriasem un Renault pentru cât timp aveam de stat în Franța. „Șerban, tu stai în față, doamnele în spate.”

„Doamnă – mi s-a adresat Lidia – vă rog să mă lăsați pe mine în dreapta, ca să fie mai ușor la coborâre.”. Șerban a fost dezolat de distribuirea asta; când conducea Vladimir, eu mergeam pe locul mortului, iar Șerban cu soră-sa în spate; la fel – când conduceam eu, chiar dacă locul mortului era liber. Lidia mi-a dat o carte de vizită și ne-a invitat pe la ea. I-am mulțumit, dar n-aveam timp. „Poate mai veniți la Paris cât mai am eu bursă. Profesorii noștri, Henri Becaud și Jacques Fabert, fac tot ce pot să ne prelungească bursa cu un an, lui George și mie.”.

Am ajuns pe Rue de la Glaciere, unde locuiește Lidia. Șerban a țâșnit din mașină și a deschis portiera de pe partea invitatei, în timp ce Vladimir o deschidea pe cea de pe partea mea. Am condus-o cam douăzeci de metri, locuința ei fiind la distanța asta față de stradă. Ne-a invitat la o cafea, dar ne-am motivat refuzul prin invitația din ziua de Crăciun, la Chartres, la un coleg al meu de facultate: „George, cu mine și cu Mireille, suntem invitați la Versailles, la o prietenă a lui, colegă cu Mireille și măritată cu un român”. Am îmbrățișat-o pe Lidia din toată inima, și ea pe mine, lui Vladimir i-a întins mâna, pe Șerban l-a strâns în brațe, l-a sărutat pe frunte și, cu arătătorul de la mâna dreaptă, tot pe frunte, i-a făcut semnul crucii. Șerban s-a albit ca o coală de hârtie. M-am uitat la Vladimir întrebător. Am văzut o față înghețată, din care fugise tot sângele. Am simțit un junghi în piept. Bine, copilul se îndrăgostise fulgerător de fata asta, dar cu Vladimir ce se-ntâmpla?! Și, deodată, m-a fulgerat gândul că între Vladimir și fată fusese ceva, ușor de bănuit ce.

Stăteam toți trei ca niște stane de piatră a căror mână dreaptă făcea semn de rămas-bun ca și mâna fetei. Deodată, Șerban a țâșnit ca o panteră și nici nu știu cum a ajuns lângă Lidia care cu o mână apăsa pe clanța ușii, iar cu cealaltă ținea o cheie. Șerban a apucat-o cu amândouă mâinile de ceafă, de parcă voia s-o sugrume și, acoperind-o complet de vederea noastră, presupun că a sărutat-o pe gură. Din ea vedeam numai mâna suspendată-n aer, ținând o cheie. Privirea îmi rămăsese lipită de spatele lui Șerban și nu-mi venea să cred că-i luase Dumnezeu într-atâta mințile. Lidia l-a depărtat cu amândouă mâinile, fără bruschețe, și i-a spus ceva cu voce atât de joasă încât oricât am ciulit urechile n-am auzit nimic. Era limpede că și el îi spunea ceva; mie mi se părea că își șopteau de-un ceas. Ea ne-a mai făcut o dată semn de rămas-bun și a intrat în casă. Șerban părea că vine din altă lume. Sunt convinsă că ceea ce-i spusese fata îl tulburase mai mult decât buzele ei. Părea trecut printr-o experiență inedită și dură.

Ne-am urcat în mașină, fără un cuvânt. Atât despre Jacques Fabert.

*

Trăiam în minte felul crud de-a tăia aripile cuiva, aripile lui Șerban Vizanti, fiul lui Vladimir, întâia mea adevărată iubire. Mă văd cu o mână pe clanța de la intrarea locuinței mele din Rue de la Glaciere, cu cealaltă ținând o cheie și făcând mecanic semne de rămas-bun, în timp ce inima-mi bătea și-n cerul gurii când îl vedeam pe Șerban zburând spre mine ca un animal de pradă. M-a apucat de ceafă cu amândouă mâinile, în timp ce-mi șoptea:

— Am înțeles că în noaptea asta și mâine dimineață ești singură. Primește-mă o oră la tine, la noapte… sau mâine… te rog, îți cad în genunchi…

Mi-am adunat toată forța în mâna stângă și în braț ca să-l opresc să nu-mi cadă-n genunchi și i-am spus, cu glasul cel mai blând:

— Șerban, hai, fii cuminte… ești un copil…

— Te sperie că ai opt ani mai mult decât mine?

— Nu, copile, dar eu am un trecut… și am un iubit. Ție ți se potrivește o fată pură, ca tine.

— Și dacă te-ai fi culcat cu toți bărbații din lume, eu te iubesc, te doresc, puțin îmi pasă cu cine te-ai culcat și cu cine te culci! Înțeleg că până mâine și mâine dimineață ești singură. Puțin îmi pasă că te-ai culcat și te culci cu toți bărbații din lume!

Mă scutura de umeri, apoi m-a apucat de bărbie și mi s-a uitat în ochi cu o privire dură, alb la față de m-a speriat.

— Înțelegi că nu-mi pasă cu cine te-ai culcat și cu cine te culci?

Vocea îi era alterată. M-a speriat. Ori îl trezeam cu vorba, ori ceream ajutorul părinților lui. M-am hotărât pentru vorbă:

— Și dacă m-aș fi culcat cu un bărbat de care, totuși, să-ți pese?

— Ce vrei să spui?

— Ți-am pus o întrebare!

— Tata?!

N-am să uit spaima din ochii lui.

— Șerbane, te rog să mă ierți! Iartă-mă pentru trecutul meu!

Înțelege: nu încerca să culegi surcele acolo unde altul a doborât copaci. Te rog, iartă-mă… Iubește-ți părinții și nu căuta sfinți.

— Am tăiat acum unul din calendar!

— Pe mine iartă-mă și uită-mă și… nu căuta sfinți.

— Am să caut curve! – și, fără să mă privească, s-a dus cu pas grăbit la părinții lui.

Mai bine mă pălmuia, mă scuipa! Îmi simțeam sufletul apăsat de-un păcat de neiertat. Orice, dar să nu-i spui unui copilandru nebun că îl refuzi fiindcă te-ai culcat cu taică-său. În primul rând, de ce ai dansat cu băiatul și încă în ce fel? Totul părea preludiul unui act sexual. Fiindcă te gândeai la Vladimir și te mișcai așa cum o făceai cu el în pat. Nu-l puteai uita, îl doreai cu pasiune. De dorul lui te-ai fi culcat cu oricine, fiindcă hormonii din tine erau cărbuni aprinși la amintirea proaspetei iubiri tăiate cu brutalitate pentru ca o femeie și doi copii să nu sufere.

Pe atunci, Jacques Fabert era doar domnul profesor Jacques Fabert, respectat și admirat. În brațele lui te-a azvârlit lipsa lui Vladimir. N-ai făcut niciun efort ca să-l aduci pe Fabert în patul tău. Dar Fabert, care nu era venit cu ultima ploaie, simțea atracția unor hormoni care arătau foamea de bărbat a unei femei care aflase ce e dragostea. Patru ani în pat cu Dinu Damian nu însemnau nici cât un ceas cu Vladimir Vizanti, care trezise potențialul meu erotic. Simțeam că profesorul Fabert mă dorea. Începeam și eu să-l doresc. Ne fierbeam unul pe altul până când, exasperat, Fabert a lăsat garda jos. Fabert, care nu se putea plânge că n-avusese amante, fusese totuși uimit de senzualitatea mea, oferită generos partenerului. Eram unul pentru celălalt o adevărată revelație. El nu-și închipuise că această chimistă, genul de elevă tocilară, tipul de provincială rătăcită într-un oraș mare, era-n pat foc și pară, numai pentru a-l incita, fără să vrea să-l domine. Fata asta, atât de potolită și de reticentă, la douăzeci și cinci de ani era sclava unui patrician de cincizeci și cinci, care-i stătea în genunchi, la picioare. Nu se așteptaseră cât aveau să însemne unul pentru celălalt. Vibrau pe aceeași lungime de undă, sufletește și trupește. Povestea noastră începuse dintr-o exasperată dorință senzuală, ca s-ajungă repede să ne prefacă-n monadă.

Parcă mă trezeam dintr-un vis. Decât să-i fi spus unui copilandru, în care începea să se trezească bărbatul, că te-ai culcat cu taică-său. Doamne, cât rău facem cu vorbele, cu amărâtul ăsta de limbaj articulat…

Uitasem de Gabriel. Am deschis ochii și l-am privit de parcă eram în vis și îl descopeream pe neașteptate. Ca o surdo-mută, mă exprimam pe cale vizuală. Cu o privire blândă, prietenească, fără niciun reproș, îl invitam să continue. Privirea lui era foc și pară. Începeam să-nțeleg un mecanism care funcționează la bărbați sub impulsul unui stimul exterior: imaginea femeii culcându-se cu alt bărbat. Mecanism care funcționează cu o intensitate

proporțională cu numărul de bărbați pe care și-i imaginează în pat cu femeia care le-a stârnit apetitul. Până și Jacques, acest mare domn al vieții mele, fiind sigur de pasiunea mea pentru el, până și el mă-ntrebase dacă mai iubisem cu pasiune alt bărbat! Am simțit că ar fi așteptat să-i dau un detaliu cât de nevinovat despre acea fostă pasiune, dar să nu mă fi rezumat la un simplu oui. Și de ce și-ar fi dorit să-l cunoască pe antecesorul lui? Ca să vorbească amândoi despre mine și să-și spună ce fericiți erau că i-am iubit! Cred că și Jacques mă închipuia iubindu-mă cu altul, cu alții, și doar în momentele de extaz mă simțea și mă-nchipuia doar a lui.

Vocea lui Gabriel, scăzută, ca la spovedanie, a continuat:

— Lidia, ieri ce ți-am spus la început că te-am mințit parțial. În partea care ne privește pe noi doi nu te-am mințit…

Descurajat de tăcerea mea, a continuat.

— Lidia, curiozitatea mea în ceea ce te privește a-nceput odată cu bănuiala că tu și Vladimir vă iubeați. Până atunci mă uitam la tine ca la o adolescentă cuminte, modestă, căreia îi cresc sânii și care începe să aibă vise erotice. Când te-am auzit vorbind și când ți-am auzit sugestiile, am văzut în tine un om inteligent, rațional, chibzuit. Și când am citit ce profesie ai și mai ales unde lucrezi am început să-mi pun multe întrebări asupra ta.

*

Nici aici n-am zis nimic. Dacă mă credea omul Securității, n-avea decât; n-ar fi fost nici primul, nici ultimul. Mama, Jacques Fabert și două instituții de stat, Securitatea română și Le Deuxieme Bureau[11] al francezilor, mă știau curata. Amândouă instituțiile îmi știau și câți chiloți aveam. Lăsam o ordine desăvârșită când plecam de-acasă, din Brezoianu, și când plecam din Rue de la Glaciere. Plasam câte o cutie de chibrituri, câte o ceașcă într-un loc anume, vrând să văd cât de atenți erau băieții la detalii. Făceam și eu pe deșteapta – îmi și găsisem cu cine! – cititoare de romane polițiste, cu niște băieți lux, care-și cunoșteau meseria, și unii, și alții. Chapeau![12] Jocul era simplisim: ei știau că eu știu, eu știam că ei știu! Nici unii, nici alții nu mi-au propus să le devin colaboratoare. Bănuiesc că alor noștri le eram mai folositoare neutră, luată însă de anturaj drept agățată – și de unii și de alții. De ce această politică aplicată și mie, și lui George – nu știam atunci și n-am aflat niciodată. Prin cele două doctorate ale noastre, și eu și George am bătut Globul. Franța, unde am fost nici nu mai știu de câte ori, era ca a doua noastră țară. Fără- ndoială, beneficiam de binecuvântarea celor două instituții. N-am contravenit cu nimic nici unor servicii. Cunoșteam pe

dinafară dispozițiile privind ce îți era permis să aduci într-o țară și ce să scoți dintr-o țară. Și George și eu, oriunde-am fi fost trimiși, călcam ca pe ouă. Șeici și Caucasians[13] în frak, din emisfera vestică, aveau să ne ofere șperțuri de care ne-am ferit ca dracu de tămâie.

*

— Încercam să înțeleg de ce călca strâmb Vladimir. Începusem să te dezbrac în gând, să te visez și să mă trezesc dimineața lac de sudoare și nu numai, ca un puști. Am binecuvântat bursa ta în Franța și am sperat din tot sufletul să nu te mai întorci. N-am mai știut nimic despre tine până acum trei luni, când a fost cumnată-mea în Franța și-n drum spre Emirate s-a oprit o săptămână la București. Ne-a povestit, în mare taină, mie și Cameliei, istoria ta cu Jacques Fabert. *Speram să nu te mai întorci*. Atunci am priceput de ce Vladimir n-a știut cum să plece mai repede în Orient. Dar te-ai întors. Problemele administrative ale blocului ne-au adus față-n față. M-a frapat privirea ta mâhnită, aerul tău absent când crezi că nu te observă nimeni. Am început din nou să te visez… Legătura ta cu Vladimir lui i-a schimbat viața, iar tu la cinci luni de la despărțirea voastră erai în patul lui Jacques, craiul ăsta care ți-ar putea fi tată. Nevastă-sa crede că n-ai făcuto din interes. El e dat peste cap că l-ai părăsit, ceea ce nu i s-a mai întâmplat cu niciuna dintre numeroasele lui metrese de dinaintea ta. Ce le faci bărbaților ăstora? Vladimir cred că nu s-a culcat înainte de-a te cunoaște cu mai mult de patru-cinci femei care i-au sărit de gât…

*

Și Vladimir, și Jacques, în momentul suprem al voluptății îmi șopteau la ureche, ca pe o taină, aceleași cuvinte, de parcă s-ar fi vorbit între ei: „Minunea mea… iubește-mă!”. Cât îmi lipsesc șoaptele astea identice… iubiții mei, iubiții mei…

Mă tulbura vocea asta care mă acuza, aceeași cu a lui Vladimir. Îmi plăcea s-o aud, cu toate incriminările pe care mi le debita. Dacă ar fi venit din gura lui Vladimir, m-aș fi lipit de picioarele lui și le-aș fi udat cu lacrimi și i-aș fi șoptit: „Despărțirea noastră m-a văduvit de mângâierile tale, de voluptatea trupului meu supus ție, de momente inedite pentru mine, de tot ce ai știut să trezești în mine tu, dascălul meu de dragoste. Lipsa trupului și a sufletului tău m-a făcut să trec în patul unui bărbat care a știut să mă facă să-l iubesc și care m-a învățat atât de mult privind lumea, viața, cultura. A fost marele meu maestru de viață.”

— Gabriel, am o rugăminte: caută pe cineva care să vrea un schimb de proprietate. În orice cartier, doar să fie-n București.

— Nu fi copil! Ce rezolvi cu asta? Ce rezolvăm, dacă-mi dai voie…

— Nu mai suntem sub același acoperiș!

— Nu mai suntem… Și te duci sub alt acoperiș. Acolo e de presupus că n-au dispărut bărbații. Și unul pune ochii pe tine și de dorul iubiților tăi te culci cu el. Stai locului. Îți promit să mă port cum m-am purtat până ieri. Dacă viața ne-o face să ne iubim, ne iubim…

— Gabriel, pe vremea bunicilor mei, la țară erau niște reguli pe care dacă le încălcai te arăta lumea cu degetul. De exemplu, femeia nu trebuia să se dea-n dragoste niciodată cu următorii: nașul de botez, nașul de cununie, socrul, ginerele, cumnatul și orice neam de sânge. Valabil și pentru bărbați, inversând sexul persoanelor.

— Fată dragă, tu n-ai băgat de seamă pân-acum că în dragoste nu există nici demnitate, nici morală, nici principii?! Că se duc dracului toate în fața unei răscoale hormonale?…

Tăceam. Chiar față de mine însămi puteam motiva altfel vâlvătaia dintre mine și Vladimir, dintre doi oameni care se vedeau pentru a doua oară în viață? Stăteam cu ochii plecați și mâinile în poală, ca țărăncile când se odihnesc. Vocea lui Gabriel parcă mă trezea dintr-un somn adânc.

— În privința dragostei cu bărbat însurat, cu femeie măritată, înțelepciunea populară nu spune nimic?

— Ba spune. „Să nu strici cuib de pasăre, nici casă de om”.

— Tu n-ai stricat cuibul, doar pasărea ai rănit-o.

— Pasărea pe mine nu m-a rănit? – glasul meu suna ca pământul peste piatră, decolorat de parcă mă-ntrebam cât costă pâinea.

Nu mă-ndoisem de discreția lui Vladimir și nici de a lui Jacques. Ei nu-mi pomeniseră niciun nume de femeie și nici nu povestiseră, fără nume de persoană, ceva erotic sau orice altceva, chiar o amintire nevinovată legată de o femeie. Se purtaseră cu mine ca și când aș fi fost prima femeie din viața lor. Și, totuși, o umbră le tulburase imaginea. Pe Jacques îl cunoșteam, îl prețuiam. Pe Vladimir nu-l cunoscusem în tramvai. Totuși, ce știam despre el? Inginer-șef într-un sector de construcții. Un bărbat care sărise etape. De exemplu, o invitație la restaurant transpusă în odăița mea cu icre negre, cu icre roșii, cu șampanie, cu Bruderschaft (îmi vine și acum să râd de mine – cum crezusem eu că *Bruderschaftul* e o băutură!). Apoi trecerea directă la sărutul pe gură, pe gât, pe sâni, delicatețea mâinilor care mă

dezbrăcau și-mi mângâiau trupul, cuvintele decente murmurate la ureche, cuvinte care mă transformau în zeiță. Dorința de-a face totul pentru voluptatea femeii, pentru a-i trezi senzualitatea în fiecare fibră, arătau generozitate, grijă pentru femeie. „Minunea mea… iubește-mă!” – murmurate la ureche, semnalau momentul suprem al voluptății și dorința de a-l trăi în același timp cu femeia.

— Gabriel, te rog să pleci. Nu te supăra că nu te conduc.

— De ce? N-am vrut să te supăr, zău.

Spunea adevărul.

— Viața ne supără… Te rog să pleci, fiindcă nu vreau să plâng în fața ta și a nimănui.

Tristețea-i apropie pe oameni. Gabriel ar fi vrut să-i plâng pe umăr și el să mă consoleze sărutându-mă. Nu. Nici să plâng, nici să râd pe umărul lui. Doream să rămân singură și lacrimile să-mi acopere viața.

*

A doua zi plecam la Craiova s-aduc mobila părintească. George, bunul meu geamăn astral, n-a vrut în ruptul capului să mă lase singură. Colegul nostru de liceu, Costel Stanciu, inginer mecanic, ajunsese mare la o autobază. Ne-a dat două camioane de transportat mobilă, camioane care urmau s-aducă mobilă din București, de la fabrica Heliade, pentru nu știu ce mărime din Craiova. George și cu mine am vrut să plătim legal transportul, dar Costel ne-a bătut obrazul:

— Hai, bre! Vouă să vă iau eu banii?! Cu voi să m-apuce legalitatea?

— Costele, atunci să fie primit!

— Să fie!

Ne-a dat și doi inși țapeni care, împreună cu șoferii, au transportat mobila în casă.

— Frumos apartament. Proprietate?

— Peste douăzeci de ani, când se termină ratele.

— Bine și-așa!

Mi-au așezat mobila așa cum îmi făcusem planul. Lăsasem acasă mezeluri, cinci sticle de vin, cumpărasem pâine caldă pe drum. I-am ospătat, le-am dat vinul și bani, ca să fie mulțumiți.

— Să stăpâniți sănătoși! – ne-au urat ei.

— Lidia, la Paris, cel puțin șase luni toți ne credeau amanți, iar oamenii ăștia ne vedeau căsătoriți!

— Fiindcă oamenii merg pe liniile cele mai obișnuite ale relațiilor dintre ei. La Paris ne vedeau tot timpul împreună, ce să fi crezut?! Iar oamenii ăștia văd doi tineri care-și aduc mobilă întro casă nouă…

— Numai noi, săracii, știm ce e-n sufletul nostru.

George a oftat din rărunchi, m-a luat de mână și m-a tras pe divan. Ca pe vremea copilăriei. Parcă stăteam în iarbă cu ochii-nchiși, cu stele sub pleoape, de la bătaia soarelui în amurg.

— Lidia, ești singura ființă de-a cărei judecată nu mi-e teamă. Lidia, ce să fac cu viața mea?

— Băiete, eu zic să nu ne grăbim. Mai întâi să vedem cum evoluează lucrurile între Mireille și doctorul Fabert, declaratul tată al Lidiei mici. E văduv, are și el un băiețel de cinci ani. Că e-ndrăgostit de Mireille – cred că ți-ai dat seama. E un om bun, agreabil, prezentabil, potrivit ca vârstă cu Mireille, provenit din același mediu. Tu ei nu i-ai promis nimic. Hotărârea o așteptăm de la Mireille. Și doctorul, și băiețelul se simt ca acasă în prezența Lidiei mici și-a maică-sii. Un semn bun mi s-a părut faptul de-a vă pune pe unul în prezența celuilalt și felul amical în care doctorul te-a tratat, știind cine ești și căutând parcă să-i fii un sprijin pe lângă Mireille. Iar Mireille simțindu-se în largul ei între voi doi.

— Mâine, dacă Mireille s-ar mărita și ar mai face zece copii, eu liniște tot n-aș avea. Nu mai spun că o iubesc, dar să am un copil care să nu știe că îi sunt tată… mă seacă la suflet.

— Cinstit. Cu cărțile pe față, acum ai produce un dezastru. Peste douăzeci de ani și băieții tăi și nevastă-ta o să primească altfel vestea că familia lor mai are un membru. Acum, însă, ar însemna un dezastru și n-ar folosi nimănui. Mireille a vrut copil și nicidecum să-ți strice ceva. Te-ar vrea-n Franța, cu toți ai tăi, și ea să trăiască-n umbra ta.

— Ceea ce nu pot accepta.

— Și ce poți accepta?

— Nu știu… și asta mă omoară!

— Să așteptăm. Speranța mea e doctorul Fabert și băiețelul lui. Speranța că Mireille se va atașa de ei. Cu ei, cărțile sunt pe față.

— Lidia, când mă gândesc ce simplă ți-ar fi fost viața cu Becaud! Ar fi fost super fericit să te măriți cu el, mai ales că fetele lui nu știau cum să-ți fie mai apropiate, iar el te adoră. Tanti Firuța s-ar fi învățat cu Parisul, cum o să se-nvețe și cu Bucureștii. Dar ție nu ți-a trebuit liniște…

— Mama ar muri de rușine să știe că mă iubesc cu un bărbat însurat și de ce vârstă… Dumnezeu mi-e martor că n-am făcut-o din niciun interes și că sunt nimicită de dragoste pentru bărbatul ăsta. George, în douăzeci și cinci de ani am făcut numai ce se cuvenea. Am vrut să-mi dau o dată frâu liber sufletului și trupului… Știam că am să sufăr, cum și tu știai că ai să suferi. Mie nu-mi pare rău, fiindcă n-am schimbat cu nimic cursul lucrurilor, doar că mi-am făcut o rană-n suflet.

— Ai mai făcut o rană și în alt suflet… Bine că ne avem unul pe altul. Înduri cât înduri, dar are și sufletul nevoie să mai dea drumul la țeava de eșapament.

— Când mă gândesc ce m-așteaptă…

— Știu, Lidia, dar mă ai lângă tine.

— Când te-ai însurat, m-am temut că aveai să te îndepărtezi de mine. Mă gândeam cum avea să mă privească – nu numai Melania, dar și părinții ei.

— Nici Melania, nici socrii mei nu te-au acceptat ca pe sora mea până ce nu ne-ai ajutat atât de mult, când și-a dat Melania doctoratul. Luni de zile, noi doi am fost mame de copii.

*

Mă gândeam cum să aranjez apartamentul ca să se asorteze cât de cât cu mobila. Ce să atârn pe pereţi? Ştiam bine ce ar fi trebuit, dar bani nu mai aveam și nici de unde să-mprumut, fiindcă niciodată nu m-am împrumutat decât de la CAR și de la CEC. Voiam să-mi fac un interior care să nu fie amestec de sat cu oraș. Pe mama aș fi jignit-o de moarte dacă în camera ei nu i-aș fi atârnat pe un perete covorul cu trandafiri roșii, mândria ei, la fereastră nu i-aș fi pus draperia de etamină cusută cu modele geometrice și perdeaua de borangic cu maci brodați de mână, iar pe masă – fața de macrame cu bucățele de tul cusute-n gobelin. Astea-nsemnau tot ce era mai elegant în lumea învățătorilor de țară de pe vremea părinților mei și încă mult mai târziu.

Pentru camera de zi am cumpărat perdele culoarea untului, cu modele geometrice minuscule, maronii. Din talcioc – două candelabre de alamă, unul cu douăsprezece, altul cu șase brațe, același model. Cel mare pentru camera de zi, cel mic pentru vestibul. În rest, plafoniere.

Melania avea un fost coleg de la pictură, care făcea icoane de-o mare frumusețe, la prețuri modeste. În rate, mi-am permis o fecioară cu pruncul, de a cărei frumusețe pictorul se poate mândri. Ceva care imita perfect vechimea. Camelia picta niște biserici florentine, sub influenta ultimei excursii în Italia, și niște portrete gen renascentist. Am întrebat-o cât cerea pe ele.

— Spune-mi dacă le vrei pentru tine și te costă numai materialul.

— Camelia, în condițiile astea, mi-e rușine. E ca și când ți le-aș fura.

— Hai, nu te mai prosti!

Am stabilit prețul pentru patru biserici și o Bună Vestire stil catolic, între ele, pentru peretele lung al camerei de zi și două portrete, o femeie și un bărbat, văzuți pe trei sferturi, privindu-se ochi în ochi, pentru peretele îngust.

— Camelia, pot să ți le plătesc în rate?

— Mi le plătești când poți. Am încheiat discuția.

Nu voiam să le iau până nu dădeam și ultimul bănuț convenit. Într-o zi, Camelia mi-a cerut cheile apartamentului. Când m-am întors de la slujbă, tablourile cu biserici erau așezate pe pereți, ca treptele a două scări, unite sus de Buna Vestire, ca o platformă. De pe peretele îngust te-nvăluia privirea fierbinte a unei doamne și-a unui domn cu gâtul ținut țeapăn de

colereta scrobită a Renașterii. Nu-mi venea să cred că mă aflam în apartamentul din care plecasem de dimineață. Câtă viață dă unei încăperi un obiect decorativ bine ales, bine plasat. Prin relațiile ei, Camelia făcuse rost de șase carpete orientale, plușate, în maroniu și în verde smarald, într-un amestec de vrejuri frumoase că nu-ți venea să calci pe ele. Camelia plătise carpetele. Proveneau de la cineva care pleca din țară. Alte rate, noroc că eram datoare cuiva înțelegător. Am căutat să-mi plătesc datoria cu sfințenie, la datele fixate.

— Lidia, în ciuda feminității și-a gingășiei tale, tu ești un om dur, în sensul că-ți respecți cuvântul și că nu te-nduioșezi la povești melodramatice. Eu, de când mă știu, vreau să am și eu un ban pus de-o parte, un ban de care să știu numai eu. Îl am azi, mâine nu-l mai am. Așa că m-am hotărât să-ți dau ție niște bani să mi-i păstrezi și să nu mi-i dai decât pentru materiale, contra chitanță de la magazinul care mi le-a procurat.

— Camelia, bani lichizi nu primesc. Primesc un carnet CEC simplu, cu parolă, cum vrei tu. Iar materialele am să vreau să le și văd, fiindcă te-am prins cum plătești materialele unor colegi. Așa că nu mai merge cu păcăleala.

*

Gabriel se purta cuviincios. Când mergeam pe la ei, mă lăsa – fie cu băieții pe care-i mai muștruluiam la chimie, fie cu nevastă- sa. Camelia, Mercedes și Mireille mi-au fost cele mai apropiate prietene, adică acele ființe față de care nu te sfiești să recunoști când ai făcut o prostie. Melania te acceptă, dar știi că te judecă fără blândețe. Nu are acel spirit matern al prieteniei profunde. Prietenul tău e copilul tău. Altminteri n-ar mai exista prietenii. Dacă ar ști Melania de existența Lidiei mici și de a Mireillei sau de iubirile mele cred că lui George i-ar face bocceaua, iar mie mi-ar închide ușa-n nas definitiv.

Mireille nu s-a-ndepărtat de mine știind că eram iubita lui taică-său. Dacă aș fi fost iubita lui George, nici atunci cred că nu m-ar fi izgonit din sufletul ei. Într-o zi mi-a spus: „Ce rău îmi pare că nu ești tu nevasta lui George… Tu ai fi înțeles.”.

Văzusem prea multă umilire și nedreptățire, prea multă ipocrizie și slugărnicie încât avusesem de unde să-nvăț ce-nsemna judecarea semenului, și mai mult ca orice – mila, forma supremă a-nțelegerii aproapelui tău.

În mine, echilibrul era șubrezit. Mă-ngrijorau boala mamei și lipsa de-nțelegere a celor din jur. Simțeam că odată cu plecarea mea din Franța se-

ncheia și bucuria de care numai dragostea fără niciun viitor îmi făcuse parte – avusesem un sentiment de-mplinire: iubeam și eram iubită. Simțeam că avea să fie singura mea împlinire. Îmi aranjasem apartamentul nesperat de bine. În afară de camera mamei – odaia bună – la nivel de-nvățătoare de țară, aspect întregit de „tabloul” de familie: soţ, soție, copil, fotografie cu ușoară tentă albăstruie, apartamentul părea să aparțină unor intelectuali de oraș care moșteniseră ceva de la o-mpărțeală mai mare ori ce mai rămăsese nevândut la consignație sau la talcioc dintr-una obișnuită. Niciun obiect decorativ, niciun serviciu de masă, nici tacâmuri, nici pahare, nici măcar o ceașcă de cafea. Aveam în ce să gătesc și-n ce să mănânc. Era destul pentru moment. Cel mai greu lucru era să o văd pe mama la București și să văd cum se acomoda cu noua viață, într-o lume în care nu cunoștea pe nimeni și care nu era lumea ei. Îmi dădeam seama cât avea să o traumatizeze viața într-un oraș necunoscut, în care nu mă avea decât pe mine, câteva ore pe zi și duminica. „Ce e cu tine de-ai slăbit în halul ăsta? Ești bolnavă?”. Cameliei i-am spus păsul meu, așa cum îmi apăsa sufletul. „Lidia, înțeleg că te numeri printre copiii cărora bieții părinți le distrug viața cu viața lor distrusă.”.

Eu nu vedeam nicio soluție situației în care mă aflam. Apartamentul, care arăta de-o eleganță simplă, pentru care mă-ndatorasem douăzeci de ani, mi se părea o-nchisoare. Pentru cine nu a trecut printr-o anume situație e greu să și-o închipuie. E greu să-ți închipui că ființa care ți-a dat viață, din cauza unei boli, nu schimbă un cuvânt cu tine, mănâncă numai dacă-i dai în gură – și cu ce chin! – stă ore-ntregi nemișcată, cu privirea pierdută. Încerci să-i povestești ceva, cu gândul de a-i trezi cât de cât curiozitatea, dar nici măcar o privire nu-ți aruncă. E momentul când îți vine să te arunci pe fereastră, să-ți pui lațul de gât, și dacă n-o faci este tot din simțul datoriei fată de ființa neajutorată care ar rămâne fără niciun sprijin. Atunci descoperi că există o pedeapsă mai grea decât pedeapsa cu moartea: pedeapsa cu viața.

Niciunui om pe lume nu i-am fost mai îndatorată mai mult decât Cameliei.

— Lidia, am s-o iau pe maică-ta, care pentru toți are să fie tanti Firuța, să stea toată ziua lângă mine, să-mi prepare pânzele, să- mi amestece bine culorile, mă rog… să-i ocup timpul cu ceva. Muțenia ei n-o să mă supere cu nimic.

Am adus-o pe mama la București. Când i-am deschis ușa camerei am crezut că-mi plesnește inima de emoție. Pe chipul ei nicio reacție. Doar – cu o voce în care se citea reproșul – a spus:

— Tabloul trebuia pus pe peretele din fața patului.

I-am arătat fiecare-ncăpere.

— Mamă, cum ți se pare apartamentul?

— Aci zici că ești la biserică, ori la spital. Casa pe pământ e casă, astea…

— Mamă, atât se poate-n ziua de azi…

— Amărâte zile.

Niciun cuvânt de laudă pentru efortul meu, pentru viața mea grevată de datorii, pentru leul căruia-i număram fiecare para. Colegele mele mereu îmi spuneau: „Și noi avem datorii, dar nici ca vaca-ntr-o piele ca tine nu umblăm! Se uită bărbații după tine de frumoasă, că după cum ești îmbrăcată îi vine omului să-ți pună un leu în palmă.”. Din banii adunați în toată secția mă aflam cu câte o bluză de mătase cu o coleretă ca-n Renașterea spaniolă.

Camelia s-a purtat cu multă diplomație la introducerea mamei în activitățile ei de pictoriță și de gospodină, mamă de copii. Tocmai sosiseră la București niște cupluri de pictori polonezi, care îi înlesniseră Cameliei o expoziție la Varșovia, expoziție cu o presă foarte bună în lumea artistică poloneză și cu vânzare neașteptată: cinci piese cumpărate de instituții și încă cinci de cunoscuți colecționari. Ca răspuns la amabilitatea acestor oaspeți, Camelia îi plimbase peste tot prin București și-i dirijase la cumpărături, în Polonia fiind în acei ani o austeritate care făcea ca România să pară prosperă. Asta fiind situația, Camelia făcuse pentru fiecare cuplu o sacoșă cu salam de Sibiu și cu cârnați ardelenești afumați, iar la plecare le oferise o masă de seară cu tot ce putuse aduna ea mai bun. Pregătirea acelei mese a fost cel mai nimerit prilej de-a ne solicita – mie și mamei – ajutorul. Ca mamei să nu i se pară ciudat că este solicitată și după aceea. Când mama ajungea în faza de internare, Camelia se ocupa de toate, luând-o cu mașina și plecând de la spital doar când o vedea pe mama în halat și-n papuci. „Tanti Firuța, vezi ce faci, că știi câtă treabă avem acasă!…”. Ajutorul pe care i-l dădea Cameliei în munca ei fără pic de răgaz, o făcuse pe mama cât de cât mai prezentă. Se spăla și se-mbrăca din proprie inițiativă și la șapte dimineața era prezentă la ușa Cameliei. Toată familia Vizanti îi spunea *tanti Firuța* și *Săru-mâna*. La fiecare sfârșit de lună, Camelia o lua în oraș și-i

cumpăra ceva de-mbrăcăminte, de-ncălțăminte, apoi urmau o cafea și o prăjitură la cofetărie.

*

Doi ani, cât am stat în Franța, nu m-am văzut cu Dinu. Îmi telefona în fiecare săptămână și dacă nu l-aș fi oprit eu, cred că ar fi vorbit peste banii pe care-i primea de la polonezi pentru decoruri și pentru montarea pe trei spectacole. Tot ce-mi spunea era interesant, dar cerea să fi cunoscut măcar din auzite personaje, locuri, obiceiuri, mersul lumii la fața locului. Doi ani de zi cu zi la Paris, cu nasu-n microscop, cu o teză de doctorat pe cap și cu picul de viață personală de trăit, numai de cancanuri politice n-avusesem eu timp. Francezii comentau ce spusese X, Y, Z și se-amuzau copios, în timp ce noi, străinii, nu din lipsă de interes, ci din lipsă de timp, nu participam în niciun fel la comentariile lor. Aceeași tăcere din partea mea și față de comentariile telefonice ale lui Dinu. Atât de ambalat de ceea ce-mi povestea el, de multe ori uita să mă-ntrebe ce mai făceam eu, cum o mai duceam. Telefoanele „poloneze” ale lui Dinu ajunseseră pentru mine ca un punct din fișa de serviciu a unui salariat. Venirea mamei la București mă storsese de vlagă și-mi întinsese nervii până-n pragul exploziei. Ideea revederii cu Dinu îmi dădea acea neliniște pe care o potoleam numai cu somnifere și cu niște calmante. Degeaba-mi spuneam: „Viața ta nu depinde de-a lui, nici invers. Vă-nțelegeți – bine, nu – la fel de bine!”. Mama ar fi vrut să mă vadă la casa mea, cu copii. Degeaba casa era a mea, dacă nu eram măritată. Muncită până la istovire, incapabilă să mă mai bucur de ceva, deși aveam aceeași concepție despre viață – muncă, tovarăș de viață, copii – în acel moment nu-mi trebuia nicio ființă pe lângă mine. Nu mă simțeam în stare să mai port grija nimănui, oricât de drag și de apropiat mi-ar fi fost.

Aflam cât e de greu să-nnozi o legătură întreruptă mult timp. Mă gândeam cum să mă port cu Dinu. Când ne cunoscusem, lucrurile merseseră firesc, până la prima noastră zi de dragoste, care fusese un eșec. Cred că delicatețea mea de-a fi trecut peste acest moment important ca peste ceva neobservat, nepomenit niciodată, l-a legat de mine ca un sentiment al culpei. Îl scuzam în sinea mea ca pe unul care n-avusese de-a face cu fete mari, ci doar cu femei care nu se urcau în pat pentru prima dată cu un bărbat. Oricum, legătura noastră nu-ncepea sub zodia erotismului dezlănțuit. După ce iubisem cu pasiune doi bărbați, legătura mea cu Dinu îmi părea o amiciție amoroasă, legată mai mult intelectual, prin gusturi comune. Dinu era un bun dascăl pentru o fată școlită în liceu de zece clase,

venită de la țară, care târziu aflase de marile opere de artă, de marea muzică, de marea literatură. În mine, Dinu, căruia-i plăcea să fie ascultat, aflase un bun auditor, dornic să afle, să soarbă noi cunoștințe, să vadă că lumea nu se reducea doar la formulele chimice pe care domnișoara inginer chimist le știa ca pe o poezie. Dinu îmi deschisese un nou orizont de viață. Nu căuta să mă pună în inferioritate față de oameni egali cu el, toți proveniți din domeniul umanist, iar eu nu mă amestecam în discuțiile lor, deși nu-mi lipseau părerile. Politicos, câte unul dintre combatanți îmi cerea și mie părerea, pe care i-o spuneam sincer, socotind că logica funcționa în mod egal în toate domeniile. N-am simțit niciodată că vreunul dintre acei conlocutori m-ar fi luat în râs. Nonfigurativul și valoarea sa în artă erau un subiect dezbătut adesea și i se căutau semnificații profunde, iar eu, needucată cum eram, negăsindu-i nicio semnificație, îmi țineam gura, convinsă fiind că părerea mea n-avea să fie citată-n istoria artei. Învățasem să nu mă amestec unde nu-mi fierbea oala. Mă gândeam cu-ngrijorare la rezolvarea cu Dinu.

Prin anii aceia făceai cerere pentru instalarea unui post telefonic și așteptai cu anii până ce-l obțineai, și atunci cuplat, motiv de ceartă cu cel pe același fir cu tine. În profesia mea aveai telefon în câteva zile și, la rugămintea mea față de director, toată lumea din bloc, ceea ce i-a făcut pe cei din blocul vecin să creadă că la noi locuia un grad mare de la Securitate.

Telefonându-i lui Dinu de-acasă, l-am rugat să-mi spună sincer dacă era cazul să-l aștept la aeroport sau nu. Fără să ezite, mi-a spus *nu*, ceea ce mi-a adus o nesperată ușurare. Cu familia lui mă văzusem de opt ori în patru ani: de Paște și de Crăciun. În privința sărbătorilor religioase, Dinu era tradiționalist neabătut. La părinții lui se aduna toată familia, încât între peste douăzeci de persoane cine era să fie cu ochii numai pe mine? Când, după masă, invitații se-mpărțeau pe grupuri, eu îmi căutam un colț liniștit, unde răsfoiam un album de artă ori un ghid de călătorii. Dinu mai trecea din când în când să vadă ce mai fac, până în momentul când mulțumeam și-mi luam rămas-bun de la părinții lui, iar el mă conducea acasă. Din Franța, le trimisesem părinților lui urări de sărbători, având grijă să aleg cea mai sobră cartă ilustrată și cele mai potrivite cuvinte, nici familiare, nici sloi de gheață.

Spunându-i lui George care erau dispozițiile privitoare la aeroport, el hotărâse să mergem totuși – el, Melania, eu – să ne ținem discret de-o parte, cu o sticlă de șampanie. Dacă-l aștepta vreo iubită, noi, vechi prieteni, nu

aveam să-i stricăm efuziunea revederii, absența mea părând altminteri un gest ostentativ, de retragere a ambasadei.

Nu m-am așteptat că revederea avea să-i producă atâta bucurie lui Dinu. I s-a tăiat răsuflarea când a dat cu ochii de noi și nu știa pe care să-l ia mai întâi în brațe. Ne-am retras repede, lăsându-l să se bucure împreună cu o groază de lume care venise să-l întâmpine. De-a doua zi îmi telefona și acasă și la slujbă, iar seara trebuia să-l rog să plece, dat fiind că la șase dimineața eu îmi beam cafeaua. O văzuse pe mama, îi sărutase mâna, și asta fusese totul. El ar fi vrut să doarmă la mine, ceea ce ar fi contrariat toate principiile morale ale mamei. Încă nu era moda prietenului, a prietenei, a traiului marital, fără acte însă; uneori, anii de coabitare liberă aveau să fie urmați de legalizarea legăturii, alteori nu, și se mai întâmpla ca legătura, odată legalizată, să fie repede urmată de divorț.

Revederea cu Dinu fusese mult mai simplă decât în grijile pe care mi le făcusem eu cu privire la acel moment. O relație întreruptă la temperatura camerei (cum se recomandă să îngurgităm alimentele și băuturile) este cel mai ușor de reluat. E greu să reiei una întreruptă la temperatura de fierbere sau aproape de temperatura de-ngheț. La temperatura camerei este ca și cu femeile urâțele la tinerețe: sunt ca mâncarea scăzută – îmbătrânesc cel mai puțin și gustul nu li se schimbă.

La Vladimir și la Jacques nici nu îndrăznesc să mă gândesc. Lăsasem lavă incandescentă. Aveam să mai aflu vreodată cum ar fi fost reluarea după ceea ce lăsasem?

În seara de Crăciun, familia lui Dinu m-a invitat împreună cu mama, care se dădea de ceasul morții că nu avea în ce să se-mbrace. Camelia și-a scos toată garderoba și, până la urmă, s-a hotărât la un deux-pieces pepit gri cu negru, la o bluză neagră cu un jabou discret și la pantofi de antilopă cu geantă asortată. Cu cocul ei strâns pe ceafă, mama avea un aer distins. Cu paltonul adus de mine de la Paris, cu eșarfa negru cu violet și cu căciulița neagră din lână de lama, părea o persoană chiar preocupată de modă. Îi adusesem lui Dinu o statuetă de zeitate sud-americană, cumpărată de la ambulanții de la metrou.

Părinții lui Dinu s-au dovedit amabili cu mama, ne-au prezentat oaspeților sosiți mai devreme, mama și-a aflat o parteneră de conversație – o doamnă bătrână, bucuroasă că avea cui să se vaite de neplăcerile vârstei și să evoce timpurile când avusese moșie și călătorise în străinătate.

Deodată, o doamnă cu două fete de treisprezece și paisprezece ani au venit întinse la mama.

— Doamnă, Dinu ne-a spus că sunteți învățătoare, de aceea, vă rugăm, spuneți-ne cum e corect: amândorura sau amândurora?

— Doamnă, forma de la care pornim este amândoi – amândouă, deci genitiv-dativul este amândorura.

— Mulțumesc, doamnă. Ați auzit, domnișoarelor?

— Doamnă, dar toată lumea spune amândurora.

— Domnișoarelor dragi, mai toată lumea spune *cât pe ce,* corect, logic fiind cât pe-aci, mai spune și *îmi place de Vasile,* corect fiind *îmi place Vasile,* fiindcă spunem – *îmi plac strugurii* și nu *îmi place de struguri.* Orice limbă are niște norme; astea trebuie respectate dacă omul cu carte vrea să vorbească și să scrie corect.

Cred că mama nu mai spusese atâtea cuvinte la un loc de ani și ani. Părea speriată de a-și fi auzit glasul atâta vreme neîntrerupt, ca pe vremea când nu se pensionase.

Tocmai sosise tortul cu șampania, așa că discuția filologică luase sfârșit, avantajând-o pe mama în ochii doamnei profesoare de fizică, mama celor două adolescente. Mama a-nchinat și i-a oferit doamnei în vârstă șampania ei. Deși totul se petrecuse neașteptat de bine pentru mama și mă făcuse să răsuflu ușurată, pe ea o rodea gândul că totul fusese pus la cale ca să o facă pe ea de râs, mai ales că totul pornise de la Dinu, care nu putea să o sufere.

— Mamă, ai vorbit clar, frumos, ca de la catedră. Și de ce ar fi vrut Dinu să te facă de râs?

— Ca să vadă invitații lor ce neam prost ești tu.

— Mamă, ce bărbat vrea s-arate că fata căreia-i face curte e de neam prost?

— Las că știu eu!

Cu atitudinea lui atât de indiferentă, redusă la sărut mâna, ar fi dus și pe alții poate la gândul mamei, dar de data asta simțeam că Dinu nu avusese nicio rea intenție.

Ce chef de viață-mi făceau amândoi e ușor de închipuit. Mama, ca toate mamele, voia să mă vadă măritată; știam, însă, fără să-mi spună, că nu pe Dinu și-l dorea ginere. Dinu o acceptase pe mama ca pe un obiect din inventar, numai la mine nu se gândea nimeni, strivită între două pietre de moară. Sătul de experiențe, Dinu tot cu mine voia să se-nsoare, fiindcă, de necrezut la firea lui boemă, își dorea un copil cu mine.

După sărbători ne-am căsătorit. Ne-am pus verighetele, ne-am dus la primăria de sector, cu doi martori, obligatorii: George și Melania. Părinții lui Dinu au ținut neapărat să ne căsătorim religios. Dinu – într-un costum *gri fer* de lustrină, eu într-o rochie de *soie ecrue,* nași fiind George și Melania. Tot timpul cununiei mi-a fost gândul la Mireille, la Lidia, la Vladimir și la Jacques. Halal mireasă! Cununia asta ar fi avut rost cu șase ani în urmă, când eram îndrăgostită de Dinu, când eram neatinsă de mână de bărbat. Acum, o ceremonie care ar fi trebuit să-mi fi pătruns fiecare fibră, mi se părea o simplă formalitate care mă încadra într-o nouă categorie socială.

Program de masă, cât am fost căsătorită cu Dinu, n-am avut. Mânca fiecare când ajungea acasă și mai ales când îi era foame. Eforturile mele de a face un copil – fără nicio convingere de altfel – timp de trei ani de căsătorie, s-au dovedit nule. Cam la doi ani de când locuiam împreună, Dinu începuse să vină acasă pe la trei-patru noaptea. L-am rugat să rămână până la șase acolo unde-și petrecuse noaptea, ca să pot dormi și eu ca lumea. Fără ton de reproș. A urmat o perioadă de muțenie între noi, care pe mine nu mă deranja. Lansarea lui într-un subiect artistic, cultura, nu-și pierduse farmecul; îl ascultam cu evlavie ca la început. Dar nici tăcerile lui nu mă tulburau. Făceau parte dintr-un personaj. Întro zi, fără niciun preambul, cu voce scăzută l-am auzit:

— Lidia, trebuie să ne despărțim. O să am un copil.

— Să-ți trăiască! – am spus, cu voce sinceră.

— Trebuie să divorțăm…

— Bineînțeles. Cum divorțăm prin bună înțelegere și cum n-avem nimic de-mpărțit, o să meargă foarte repede.

— Ne trebuie, totuși, un martor care să acuze pe unul dintre noi; altfel nu se divorțează.

— Eu am adus la cununie, acum adu tu pe cine vrei.

În fine, o colegă a lui Dinu, de la Arhitectură, îl văzuse – vezi Doamne! – de mai multe ori în atitudini tandre cu o jună. Magistrații, sătui de asemenea mascarade, ne-au despărțit la iuțeală. Succesoarea mea la mâna lui Dinu, o tânără actriță, frumoasă și foarte talentată, fecundă, în momentul când ne-am cunoscut prezenta o burtică de vreo șapte luni. M-am dus cu mâna-ntinsă la ea și i-am spus:

— Domnișoară, eu sunt fosta doamnă Damian. Vă urez să fiți o viitoare doamnă fericită și s-aveți un copil norocos și sănătos!

Fata s-a înroșit ca focul și nu-ndrăznea să-mi strângă mâna. După ce i-am strâns mâna, am mângâiat-o pe obraz și i-am zâmbit privind-o lung în ochi. Părinții ei, niște medici cunoscuți, stăteau retrași deoparte. Fata a făcut un gest timid și mi-a șoptit: „Părinții mei…” Ei s-au simțit obligați să se apropie.

— Doamnă, domnule doctor, eu sunt inginer Lidia Busuioc, fosta soție a lui Dinu Damian. I-am urat fiicei dumneavoastră o căsnicie fericită și un bebeluș frumos și norocos.

Oricât de bine mă cunoscuse Dinu în peste șase ani, atitudinea mea față de noua lui familie îl stânjenea. Se așteptase să trec pe lângă această familie cu un mers obișnuit, ca pe lângă unii care-ți sunt total indiferenți. În lumea în care trăise Dinu, surprizele cred că nu erau rarități, prin urmare nici aceia care să le producă. Fără să mă flatez, cred că nimeni nu i-a provocat una mai importantă decât mine.

— Dinule, îți urez vânt în pânze pe noua corabie!

L-am îmbrățișat frățește în timp ce i-am strecurat în palmă verigheta.

Divorțul a-nsemnat pentru mine o piatră pe care mi-o luam de pe inimă. Mama urma să fie eliberată din camera ei, fiindcă nu mai avea pe cine să indispună cu prezența ei. Eu n-aveam să mai ofensez musafirii lui Dinu fiindcă, după ce îmi goleau frigiderul și cămara, la zece seara mă retrăgeam la culcare ca unul care se trezea dimineața la cinci. Sigur că mama avea să-și reproșeze divorțul meu, deși la fel de sigur era că n-avea să plângă după Dinu. Cum își închipuia mama bărbatul care să se-nsoare cu noi amândouă pe cap – nu știu. Știu însă că eu nu mi-l închipuiam în niciun fel, în afară de vreunul vrând buletin și domiciliu de București. Copii – justificarea esențială a unei căsătorii – nu făceam, atunci pentru ce?! Pentru un suflet, alături la bine și la rău? Mulțumesc! Din felul ăsta gustasem.

Socoteam că o experiență bine analizată de o minte lucidă, ținând seama de un sindrom depresiv care aplecase grav balanța într-o parte, era destul pentru o viață de om. Căsătoria era ștearsă de pe orice listă, atât cât trăia mama, iar după… iubiri – două într-o viață – una nebunească, stârnită din nimic, cealaltă motivată de cunoașterea și de prețuirea celui iubit, și ele însemnau destul. Mă simțeam eliberată și absolvită de o gravă greșeală. Nu-i ascunsesem lui Dinu boala mamei, dar îl lăsasem să se antreneze într-o situație nefirească: aceea de a locui sub același acoperiș cu un om, fără a schimba cu el un cuvânt.

Divorțată. Nu mai trebuia să mă feresc când vorbeam la telefon cu Mercedes, cu Mireille, cu Jacques. Organele n-aveau decât s-asculte niște convorbiri fără miros de politică, fără parfum de spionaj. Mă măritasem, divorțasem, pentru Mercedes, pentru Mireille – și de neașteptat pentru Jacques – eram aceeași. Eu și George nu ne puteam judeca unul pe altul, doar ne compătimeam: el într-o dilemă sufletească greu de suportat; eu măritându-mă cu un bărbat, în timp ce sufletu-mi plângea după altul. Lui Jacques îi șoptisem la telefon: „Mâine mă mărit.” și mi se-nnodase glasul de lacrimi. „Aș fi vrut să fiu eu mirele…” mi-a răspuns el, cu un glas gâtuit de tristețe.

Mă gândesc și azi, după atâta amar de ani – oare de ce m-am măritat? Fiindcă-mi puneam speranța într-un copil, într-o ființă care să-nsemne cel mai mult în viața mea, în care esențialul – dragostea – fusese legat de bărbați însurați, legați deja sufletește și în afara mea. Agreabilă în viața mea de până la căsătorie era numai chimia, profesia căreia îi închinasem trup și suflet. Liniște nu-mi aflam decât în fața microscopului sau când pregăteam o substanță. Învățată de copil că aveam să trăiesc din muncă, mă dăruisem ei având norocul să-mi placă ceea ce făceam și nu aș fi schimbat pe nimic altceva. Sunt convinsă că Dinu m-a iubit, atât cât putea el să iubească, adică nesacrificându-și nicio plăcere de dragul cuiva. Pasiunea lui pentru cultură, gustul lui desăvârșit în aprecierea unui obiect, a unui fenomen, mă fascinaseră. Ca om de casă era de o neglijență intolerabilă, în afară de obiectele lui profesionale de pe care n-aveai voie să clintești un fir de praf. Atracția lui către mine la-nceput fusese fizică, apoi ca o piatră a relației noastre a fost răbdarea mea, capacitatea mea de a-mi păstra calmul față de orice absurditate a lui, față de toate enervările lui din nimic.

Părinții lui Dinu îmi reproșau, fără-ndoială, proveniența modestă și mama depresivă, defecte care nu puteau fi ameliorate. Când și-au văzut o noră de nivelul lor, destul de des își spuneau însă: „Proastă ca doctor inginer chimista nu mai găsește el!”, ceea ce voia să-nsemne că succesoarea mea nu era la fel de tolerantă cu defectele. Eu aveam o mamă cu o gravă problemă de sănătate, ea avea doi părinți tineri, în mare vogă profesională și bine chivernisiți material.

Comportarea mea în căsnicia cu Dinu era, din partea mea, a omului care calcă pe ouă: cu grija de-a nu le sparge. De vină, firea mea timorată, nehotărâtă. Firesc era să dau cărțile pe față; bolnavă ori sănătoasă, mama mea era mama mea. O binecuvântam pe tânăra care-mi rezolvase, în această

situație, ceea ce ar fi trebuit să fac eu. Judecându-mi și astăzi căsătoria, îi păstrez același diagnostic de la-nceput: un eșec.

Divorțată, am continuat să le urez foștilor mei socri de sărbători și de aniversarea lui Dinu. Deși nu mai aveam în ce scop să le captez bunăvoința, m-am purtat ca un om civilizat. La o despărțire de orice fel, eleganța e cea mai importantă. Înțeleaptă ca orice vorbă din popor este și aceea care te-ndeamnă ca în orice-mprejurare să lași loc de bună ziua.

*

La slujbă lucrurile se desfășurau conform planului. Ca peste tot, erau și cățărători, oameni dintr-aceia cărora nimic nu le e destul. Directorul îi împingea cât de repede se putea, fiindcă avea alergie la arivişti.

Miza era un post în străinătate. Ca noutate, un general tânăr, de la Academia Militară, ne ținea un curs despre arme de-a lungul timpului. Făcuse Arhitectura și un an îi fusese asistent lui Dinu. După Arhitectură intrase la Academia Militară, la o secție tehnică. Foarte curând aveam să-i aflăm biografia prin câteva colege, bune de copoi, care te informau despre vii și despre morți la concurență cu viitoarele computere de peste niște ani.

Cu un an în urmă, divorțase de o nevastă doctoriță, divorț agravat de doi copii, de casă cumpărată pe numele ambilor soți și, și mai rău, de postul lui. Cu intransigență partinică, i se ceruse eliminarea din cadrul armatei. El, cel mai tânăr general din armata română, fusese salvat de cel mai bătrân general din aceeași armată, care, după ce auzise sentința, în tăcerea care se lăsase asupra sălii de judecată partinică, spusese cu o voce plină de regret: „Un general aveam și noi care mai… și-l dăm și pe ăsta afară!”. La aceste cuvinte ipocrizia fusese biruită de un sănătos hohot de râs și sentința anulată.

Era un bărbat interesant: înalt, suplu, cu mișcări elegante, nestudiate, cu o bărbie între rotund și pătrat, figură prelungă, îngustă, cu ochi căprui, cu o privire între melancolie și ironie, cu o voce baritonală încântătoare, cu o limpezime logică a exprimării și cu o economie de cuvinte care mi-l amintea pe Jacques Fabert, ca de altfel întreaga lui alcătuire. Tresărisem când l-am văzut prima dată. Ceea ce aveam să aflu mai târziu – nu-i scăpase, când la prima întrevedere o clipă ne privise pe fiecare în ochi.

Deși femei la locul lor, colegelor mele tânărul general nu le era indiferent și nu știu câte ar fi rezistat unui atac susținut din partea lui. Sora mai mare a mamei îi spusese bărbatului ei: „Cu oricine să mă-nșeli, dar nu cu prietenele mele”. Acest îndemn, înnoit, evoluase potrivit cu emanciparea

femeii, cu personalul mixt din instituții: „Nu la slujbă!”. Unde, dacă generalul nostru păcătuise în această direcție – chimistele noastre încă nu aflaseră. Dar nu se băgaseră zilele-n sac.

După un curs, generalul s-a oprit în dreptul meu:

— Sărut mâna, doamnă inginer. Sunteți soția arhitectului Dinu Damian?

— Am fost, până acum șapte luni.

— În ziua în care v-ați căsătorit cu Dinu eram și eu martor la o căsătorie, la același sector. Mi s-a părut că și dumneavoastră m-ați recunoscut.

— Nu v-am recunoscut, fiindcă nu v-am văzut decât aici. Dar m-a frapat asemănarea dumneavoastră ca stil cu un fost profesor al meu.

— Și era ceva care mă avantaja?

— Mai mult decât vă puteți închipui.

Cred că-n glasul meu a simțit multă tristețe, fiindcă brusc i-a dispărut zâmbetul.

— Mi-ar face plăcere să mai stăm de vorbă și-n afara instituției. Aveți mașină?

— Nu.

— Și n-ați vrea să aveți?

— Aș vrea să am mai întâi banii de mașină. Dinu are mașină și a avut și cât a fost însurat cu mine, timp în care am luat carnet de conducere. Am căruță, dar n-am cai.

— Ați putea face un împrumut.

— Da: la Fondul Monetar Internațional sau la Banca Mondială, fiindcă în România nu mai am unde.

— Dar cât ați fost căsătorită cu Dinu cred că ați condus…

— Chiar deloc. Aveam programe atât de diferite încât nu puteam folosi amândoi mașina. De patru ani aduc de la școală copiii vecinilor mei. Dimineața îi aduce tatăl lor, lasă mașina la școală, iar după amiază îi aduc eu acasă. Miercurea, cu aceeași mașină fac piața în Obor, pentru mine și pentru proprietarii mașinii.

— Adică donnant-donnant.

— Este atât de mult donnant din partea lor, că nu m-aș putea plăti nici în două vieți!

— Și dacă v-ar oferi cineva o mașină de care să vă folosiți fără să vă simțiți îndatorată cu nimic?

— Așa ceva nu există.

— Așa ceva nu vi s-a-ntâmplat niciodată până acum?

— Nu, și trebuie să recunoașteți că dacă s-ar întâmpla, repet *dacă s-ar întâmpla* asemenea lucru, cel care ar primi s-ar simți sufocat de recunoștință. Popular, eventualitatea unei asemenea-ntâmplare s-ar traduce prin „Vise, maică, vise…”.

Generalul a râs sănătos, din toată ființa, și m-a strâns prietenește de-un umăr.

— Doamnă, îmi pare că vă apasă ceva…

— Domnule general, nu e frumos să-ți arăți rănile, mai ales față de cineva abia cunoscut. Rău mă apasă boala mamei: sindrom melancolic. De șase ani eu nu știu ce e liniștea.

— Doamnă, mama mea treizeci de ani a suferit de boala asta, după ce a murit sora mea la doisprezece ani. Tata, medic oftalmolog, a făcut tot ce a putut ca să-mi ofere o viață normală, dar treizeci de ani din viața mea sunt marcați de un nor negru. Oricât ți-ai spune că nu ești marcat de soarta nimănui, nu-ți folosește la nimic. Ce pot să-ți spun eu, care sunt trecut prin asemenea calvar, decât să eviți singurătatea. Caută să fii între oameni. Și teatrul, și concertele sunt bune la ceva. Poate și divorțul te-a afectat… Te superi că l-am abandonat pe dumneavoastră?

— Chiar deloc. Poate n-o să credeți…

— N-o să crezi…

— N-o să crezi, dar divorțul mi-a adus o ușurare. Deși nu i-am ascuns lui Dinu boala mamei, mă simțeam vinovată față de el și, pe lângă asta, am mai avut și vina de-a nu face copii. Pot spune, fără ipocrizie, că, văzându-mi succesoarea însărcinată, m-am simțit ca o mamă care-și vede copilul la casa lui.

— Te mai vezi cu Dinu?

— Deloc. Îi telefonez eu de zilele lui. De văzut ne vedeam destul de puțin și înainte de divorț.

— E greu când programul unuia e diferit de al celuilalt.

— Eu n-am energie să pierd nopțile. Mergeam la premiere, stăteam până se ciocnea o cupă de șampanie și mă strecuram frumos afară; dacă dădeam de un taxi, răsuflăm ușurată; mă spălam la repezeală, mai citeam câteva pagini și stingeam veioza, ca omul care la șase dimineața iese pe ușă.

— Cum îți vezi viața de acum înainte?

— Cum o văd? Cum nu jurăm pe nimic, nu pot vorbi decât de prezent: o chimistă care are abonament la Ateneu, merge din când în când la teatru,

încearcă să și citească autori clasici și contemporani de renume, se mai uită și la televizor…

— Și ți se pare că e de-ajuns?

— De când m-am despărțit de Dinu, am trecut printr-un fel de epurare. Simțeam nevoia să-mi aerisesc sufletul. Acum, însă, mi-ar face plăcere un om pe care să-l ascult, s-aud interpretarea vieții din partea acelui cuiva. Cineva care să vorbească, dar să și asculte.

— La Ateneu, la teatru, nimeni n-a venit civilizat să se prezinte și să vrea să te însoțească?

— Ba da, trei domni. I-am refuzat civilizat, chiar afectuos, spunându-le că dispoziția mea cerea singurătate.

— Lidia, tu ai ceva înstrăinat de lume…

Am tresărit: aceleași cuvinte mi le spusese cu patru ani în urmă Jacques Fabert.

— Parcă și respingi realitatea. Parcă ai avea un vis urât din care ai vrea să te trezești în altă lume.

— Te înșeli parțial: n-aș vrea să mă mai trezesc în nicio lume. Un bătrân din satul meu, când auzea pe cineva zicând „Așa o fi și pe lumea-ailaltă?” răspundea: „Așa, taică, așa, că tot ăl de-a făcut-o pe-asta, a făcut-o și pe-ailaltă!”. Nu găsesc nicio explicație lumii ăsteia, niciuna…

— Trăiește ca și când totul ar trebui să fie așa cum este.

— Dac-aș putea…

— Încearcă.

Așa ne-am despărțit la prima noastră discuție neprofesională.

Într-o seară, la ieșirea de la concert, la Ateneu, generalul s-a apropiat de mine, s-a-nclinat și m-a abordat:

— Doamnă, îmi permiteți să mă prezint și să vă însoțesc?

I-am luat seama cu o privire rapidă ca și când l-aș fi văzut atunci pentru prima oară și i-am răspuns:

— Vă rog, domnule – și i-am întins mâna.

— Mă numesc Gianni Loredano și sunt arhitect.

— Mă numesc Lidia Busuioc, sunt inginer chimist.

— Acum, când prezentările sunt făcute, v-aș ruga să luăm masa-mpreună, unde vreți dumneavoastră.

— Domnule, mie nu-mi plac restaurantele, așa că vă invit la mine acasă, la ceva modest. Dacă nu vă săturați, mergeți și la restaurant.

Am găsit-o pe mama în sufragerie. Nu și-a ascuns uimirea de-a mă vedea însoțită de un bărbat; i-a întins generalului civilizat mâna și s-a retras spunând că mâncase, ceea ce era adevărat. Generalul s-a arătat încântat de menu-ul meu modest, stropit cu un singur pahar de vin. Mă gândeam că Dinu ar fi băut toată sticla. Interiorul meu i-a plăcut prin simplitatea lui, iar tablourile Cameliei în mod deosebit. Fiind un om umblat mult pe glob, avea ce povesti, cu haz și cu un spirit de observație profund privind tot ce văzuse, fără infatuare. Nu era genul care vrea să te epateze. Povestea firesc, fără hiperbolele lui Dinu. Doi oameni inteligenți și cultivați – unul respectând strict realitatea, celălalt adăugându-i pentru a o face conformă gustului propriu: o imaginație debordantă falsificând totdeauna în bine. Îl ascultam pe Gianni, dublat de vocea lui Dinu, și-mi aminteam descrierea acelorași locuri făcută de unul și de celălalt. Dacă pe Dinu l-ai fi întrerupt contrazicându-l, ar fi fost convins că tu ești cel care se-nșeală.

După două ore, Gianni mi-a mulțumit de ospitalitate, recunoscând că atmosfera din casa mea, caldă și liniștită, depășea toate restaurantele. Îi transmitea mamei sărutări de mâini, îmi sărutase ceremonios mâna și plecase.

A doua zi, seara, îmi suna la ușă un comisionar cu zece trandafiri roșii însoțiți de un cartonaș culoarea untului, cu următorul text: „Cu plecăciune, sărutăm mâna doamnelor. Gianni”.

Lui Gianni am să-i fiu recunoscătoare până la ultima mea suflare pentru felul cum s-a purtat cu mama. Ne invita la plimbări în afara Bucureștilor. O trata pe mama ca pe un om sănătos, o provoca să vorbească. La moartea mamei nu m-a lăsat să mișc un deget. Mama se uitase la Gianni ca la soare și-n sinea ei eram sigură că și-l dorea ginere.

Legătura mea cu el o repeta pe cea cu Jacques Fabert, deosebindu-se numai prin faptul că, de data asta, niciunul nu eram căsătorit. La fiecare întâlnire așteptam să mă ia în brațe și să-mi ceară să rămân la el sau să rămână la mine o oră, o noapte. Mi-l amintea pe Jacques Fabert, care aștepta exasperarea dorinței, și a lui și a mea. După șase luni de prietenie-prietenie, Gianni m-a apucat de umeri, m-a privit în ochi și mi-a șoptit: „Ne mai păcălim mult?”. Am tresărit: mi-a sunat în amintire aceeași întrebare, franțuzește, pusă de Jacques Fabert, cu cinci ani în urmă.

Gianni mi-a prezentat copiii lui – Georgia, zece ani, și Luca, opt ani – abia după șase luni de când ne cunoșteam. M-am împrietenit repede cu ei, fiindcă le-am desenat niște arabescuri, de fapt labirinte, și împreună am

reușit să ieșim din ele. „Știi să desenezi și altceva? Tu la școală ce desenezi?” – m-au întrebat ei. Nu le venea să creadă că eu terminasem de mult școala.

Mi-am dat seama că Gianni nu iubea nimic pe lume mai mult decât își iubea copiii. La cinci ani de la despărțire, fosta lui nevastă s-a căsătorit cu un neurochirurg din Germania Federală. Gianni s-a-nțeles cu neamțul să-i cumpere plecarea din țară, fiindcă el nu concepea să-și vadă copiii doar din doi în doi ani. Având și el copii dintr-o căsătorie anterioară, neamțul și-a pus toate relațiile-n funcție și banii, așa că într-un an Gianni a plecat în Germania, rugându-mă să-l urmez. Deși am ținut toată viața la el și l-am prețuit, nu l-am urmat. La Paris as fi rămas în umbra unui bărbat însurat, care-și adora familia, deși își înșela nevasta – cea mai bună prietenă a lui – în Germania aș fi fost căsătorită cu un om căruia nu aveam ce-i reproșa; în fața acestei alternative eu am ales să rămân tot în România, deși mama nu mai exista. Dădeam dovadă de statornicia omului pentru loc: sunt zone inundabile în care oamenilor li se prăbușește tot avutul. Se retrag apele, iar ei își refac gospodăria în același loc. Un exemplu de eroism al statorniciei îl dă poporul japonez. Un exemplu de adaptabilitate la mediu, un miracol de sistem nervos pentru care pericolul este privit ca un element firesc al vieții.

Regimul comunist a cutremurat o lume. Biata mama l-a simțit din plin. Se vedea dată afară din munca de-o viață a ei și a tatei, doi mărunți salariați ai statului. Cu statornicia țăranului care nu părăsește zona inundabilă, îmi pusesem și eu ambiția de a-mi face casă într-o țară cutremurată. Când a murit și mama, numai la gândul că ei și tatei le-ar fi rămas mormântul părăsit mă trecea un fior. Gianni era un om admirabil care-și urma copiii. Ce relații sus-puse și de ce bani trebuie să fi avut nevoie neurochirurgul neamț ca să-l scoată pe Gianni din România, fără niciun scandal, din postul pe care-l avea! Ce mult trebuie s-o fi iubit pe noua nevastă ca să facă asemenea investiție în fostul ei bărbat!

Gianni era legat de România. Bunicul lui patern, împreună cu alți patru arhitecți italieni, venise în România din anul 1900, la cererea statului român, în vederea unor construcții. Niciunul nu se mai întorsese în Italia. În familia Loredano singura româncă fusese mama lui Gianni. „Tu ce te simți mai mult: italian sau român?” – l-am întrebat eu odată. „Român.” – mi-a răspuns el, fără nicio ezitare. N-am cunoscut pe nimeni cu mai multă înțelegere față de durere, trupească sau sufletească, decât pe el. Boala mamei lui îl marcase pe viață, ca și legătura extraconjugală a lui taică-său.

„Îl înțeleg. E, poate, în mare parte, o reacție la boala mamei. Se poartă impecabil cu mama, dar simte și el nevoia unei relații normale. Fidelitatea fată de amantă dovedește că nu e afemeiat… Și, totuși…” – în punctele astea de suspensie se simțea amărăciunea. „Lidia, aș pleca mai liniștit dacă te-aș ști lângă un bărbat care să te prețuiască și să te ocrotească. Bine că ești prietenă cu Vizanții”.

Anii petrecuți alături de Gianni au fost cei mai liniștiți din viața mea. Blândețea lui valora pentru mine mai mult decât inteligența, cultura și firea lui echilibrată și reținută. Venind după vâlvătăile de entuziasm ale lui Dinu, care cum se aprindeau așa se stingeau, firea lui Gianni era o mângâiere. Momentele noastre de tandrețe mi-l aminteau pe Jacques Fabert, care adesea mă-nvăluia cu o dragoste paternă. Lângă el mă rodea gândul adulterului. Cu Gianni mă simțeam liberă. Eram doi adulți care nu înșelau pe nimeni, care-și trăiau cu discreție legătura, fără grija de-a se feri de cineva. Schimbările mă traumatizau. Dacă mi-ar fi propus cineva să-mi dea un palat în schimbul apartamentului meu în rate, l-aș fi refuzat. De totdeauna mi-a fost teamă de necunoscut. Poate pentru că de copil am avut parte de tristețe. Boala mamei m-a făcut să trăiesc cu antidepresive și cu somnifere.

De Gianni m-am despărțit cu părere de rău, chiar cu durere. Cu el repetam despărțirea din aeroportul Orly. Deși de Jacques și de Gianni m-au despărțit mii de kilometri, am rămas legată atât cât le-a fost viața. Ne-am văzut ori de câte ori s-a putut, la telefon vorbeam în fiecare săptămână. Ei doi, George, Mercedes, Mireille, Camelia și, din facultate – Silvia mi-au fost cei mai buni prieteni.

Într-o viață lungă m-am ales cu destule învățăminte, între care „Nu spune niciodată – niciodată” ocupă primul loc. Când m-am despărțit de Dinu, nici prin gând nu mi-ar fi trecut să mai trăiesc alături de el vreodată, nicidecum să-mi petrec cea mai mare parte din viață lângă el. Viața are atâtea poteci, încât nu știi pe care s-o alegi și, mai rău, dacă pornești pe una despre care știi de la-nceput că nu e bună.

De mică am înțeles că nu mă pot bizui decât pe mine. Familia tatei habar nu avea de mine și nici a mamei nu mă copleșea cu atenția. Descurajarea cea mai mare mi-o produsese Dinu prin indiferența lui față de mama, prin lipsa lui de grijă față de sufletul meu amărât, care nu mai vedea nicăieri nicio speranță. Lui Gianni nu i-aș fi îngreunat viața într-o țară străină. Aș fi muncit și acolo, chiar într-un loc sub pregătirea mea profesională. Cei doi

ani petrecuți în Franța, de neprețuit pentru mine profesional și ca om, m-au făcut să văd cum te simți într-o tară străină: străin. Eu veneam dintr-o țară comunistă, încorsetată cu oțel; era de așteptat să mă simt străină într-o țară în care presa critica liber guvernul. Mercedes era de zece ani la Paris când am ajuns eu și nu venea din comunism, dar, vorbind cu mine, adesea spunea „francezii” sau „francezii ăștia”, fără intenție jignitoare la adresa lor ci pur și simplu fiindcă se simțea străină printre ei. Cei doi ani petrecuți în Franța mi-au folosit toată viața. M-au învățat rezerva pe care s-o ai față de oricine și, mai ales, în relațiile oficiale. Distanța pe care s-o păstrezi, prudența chiar și în relații apropiate. Și, mai mult ca orice – menajarea susceptibilităților în orice relație.

Cu un an înaintea plecării lui Gianni, nevasta lui Dinu a murit împreună cu părinții ei într-un accident de automobil. Băiețelul lui Dinu era la părinții lui care, având și ei o vârstă, îi angajaseră o guvernantă permanentă.

La câteva luni după plecare lui Gianni, mă trezesc cu Dinu la telefon, rugându-mă să ne vedem neapărat și curând. Fără niciun entuziasm, i-am dat întâlnire la o cofetărie micuță, de pe Academiei.

— Dinule, te rog să-mi spui repede și pe neocolite ce vrei de la mine.

— Aș vrea să te măriți din nou cu mine.

— În niciun caz.

— Ai arătat atâta înțelegere când ne-am despărțit…

— Era vorba de-un copil pe care ți-l doreai și am înțeles că voiai să-l vezi crescând, să-i fii aproape, dar acum ce motiv ne-ar face să ne-ntoarcem și să-nnodăm firul rupt?

— Tocmai de copil e vorba.

— De copil?!

— Aș vrea să crească lângă mine și lângă tine. Și tu ți-ai dorit un copil. Te rog, nu spune nimic până nu vezi copilul. Te rog…

Gândul la copilul cu tată, cu bunici paterni, cu guvernantă, dar fără mamă, mi-a-nmuiat sufletul. Un suflet care se simțea orfan, al nimănui, după plecarea lui Gianni. Împlinisem treizeci și trei de ani, mă simțeam singură și fără niciun rost pe lume. Îl acceptasem pe Dinu în viața mea, deși nu era chiar bărbatul pe care mi l-aș fi dorit, fiindcă voiam o familie, copii și ca să-i iau mamei de pe suflet grija că avea să mă lase fără nimeni pe lume.

Stăteam cu ochii plecați și număram de câte ori învârtea Dinu lingurița în ceașca de ceai, zahărul fiind de mult topit.

— Dinule, am spus într-un târziu, cred că ne-am spus ce aveam de spus. Vino într-o zi cu băiețelul la mine acasă.

Peste două zile aveam să-l cunosc pe tânărul Horia Damian, care mi s-a lipit de suflet din prima clipă. El m-a convins să-l accept pe Dinu ca tovarăș de viață, dar nu ca soț. M-am văzut apoi și cu guvernanta, săsoaică din Brașov, profesoară de germană și de engleză, pensionară. Roșcovană, cu ochi albastru spălăcit, cu dinți mari, un chip care aducea a cal, otova la corp, cu mâini mari, cu unghii îngrijite, cu picioare zdravene, ca doi copaci bine înfipți în pământ, Frau Wilhelmina Braun-Frau Ella inspira încrederea pe care ți-o dă o mobilă solidă în care și-au dus viața multe generații. Te ducea cu gândul la o clădire zidită temeinic, pe care n-o dărâmă niciun cutremur. Cred că am fost omologată de Frau Ella, datorită aerului modest și atenției mele în timp ce expunea pe puncte principiile ei de crescut copii. N-aveam de ce s-o contrazic și oricum, față de tonul ei de casație, n-aș fi îndrăznit. Pentru băiețel și pentru ea avea să gătească separat și dacă doream și pentru mine și pentru Dinu feluri separate, dacă ale ei nu ne erau pe plac. Aprovizionarea o făcea domnul Gherghișan, pensionar, dintr-un bloc de alături. Contra cost. El fusese funcționar la Fisc. Nu-nceta să-mi spună că fără relații, în socialism, ești pierdut. Și nu uita să-l citeze pe un mare economist neamț care spunea că în regimul sovietic erai salvat de neglijență și de corupție. Acest adevăr îl puteam verifica în fiecare zi. Chiar pe vremea când cafeaua fusese înlocuită cu nechezol – un amestec de orz cu vagi urme de cafea – la mine în casă și la Vizanti s-a făcut cafea. Cafeaua se găsea numai la shopuri, pe valută, ceea ce n-avea niciunul dintre noi. Domnul Gheghișan, el știa cum ne procura câtă cafea voiam, prin relații.

Frau Ella, pentru ea și pentru Horia, gătea cam de regim, pentru Dinu și pentru mine ceea ce-i ceream – gustos, condimentat, neavând ce-i reproșa. Altminteri, fire suspicioasă și convinsă că mai bine decât ea nu făcea nimeni orice-ar fi fost să fie. La orice găsea o replică, de obicei dezagreabilă. Spunându-i odată că aveam douăzeci de ani de plătit rate pentru apartament, fără să mă fi lamentat, mi-a trântit următoarea replică: „Dacă ați luat împrumut e normal să-l dați înapoi!” – pe un ton de sentință judecătorească. Cei zece ani cât a stat la noi, plecând apoi în Germania la fratele ei, tot timpul îmi controlam fiecare vorbă, având oroare să mă cert, mai ales cu omul de sub același acoperiș cu mine.

Deși Frau Ella dormea în aceeași cameră cu Horia, de câte ori era bolnav mă duceam pâș-pâș să văd ce face, iar ziua telefonam de la fabrică cerându-

i iertare doamnei Ella că o deranjam. Cu aceste ocazii se arăta înțelegătoare, chiar apreciind grija pe care i-o purtam unui copil străin, copil care a dat un nou sens vieții mele. Dacă Dinu și-a mai aflat loc alături de mine s-a datorat concepției mele privind creșterea unui copil și anume de o mamă și de un tată. Am făcut tot ce am putut ca Horia să fie apropiat de bunici și de sora lui Dinu. Înțelegând că între Frau Ella și seniorii Damian n-ar fi fost vorba de vreo mare simpatie, avea – n-avea chef, când era-n București, Dinu îl ducea în fiecare săptămână la părinții lui, care profitau de momentele de neatenție ale copilului ca să-și întrebe fiul cum o ducea nevastă-sa – adică eu – cu comandanta de lagăr – aceea fiind Frau Ella. Eram mulțumită că băiatul avea mare talent, o ureche desăvârșită pentru limbi: când vorbea românește nu se simțea nici pic accentul nemțesc, germana fiind prima limbă pe care o auzise. Desena frumos și orice subiect – flori, animale, case – apărea neapărat un avion. De pe la cinci ani, dacă îl întrebai când avea să fie mare ce-ar fi vrut să se facă – răspundea prompt: aviator. N-a fost niciodată premiant, fiindcă învăța numai la obiectele care-l interesau: matematică, fizică, română. A vrut să fie aviator, aviator a fost și a terminat și Aeronautica, șef de promoție. Dinu era atât de mult plecat, încât se poate spune că Frau Ella și cu mine l-am crescut. Am convenit de la-nceput ca Horia să-mi spună pe nume și, când am crezut că putea înțelege, i-am explicat că nu-i eram mamă. Iar el mi-a dat o replică în stare să-nmoaie și pietrele: „Da eu te iubesc!”.

Mai sunt și alte mame de aviatori, de stewardese, care-și duc liniștit viața. Eu, care suport decent tot ce mi se-ntâmplă mie, când e vorba de cei apropiați, fără să mă manifest, sunt un nod de spaimă. La toate bolile pe care le-a avut Horia simțeam un ghem de anxietate în capul pieptului, ca pe vremea drumurilor la Central, pentru mama. De când Horia ajunsese aviator, mă apucau iară momente de anxietate pe care le potoleam cu un calmant. Când zburase prima dată, avusesem un vis care mă obseda. Îl vedeam în carlingă, făcându-mi cu mâna. „Horia, când te-ntorci?”. „Nu știu.” – i-am citit eu pe buze. Își însoțise vorbele cu un gest al mâinii spre cer. În vis simțisem o durere cum n-am simțit niciodată în viață.

La bătrânețe, când viața ta înseamnă trecutul, uneori nu știi cum să fugi de unele amintiri; dacă le-ai putea șterge, dacă ți-ai putea ucide trecutul… Trupul îți rămâne de piatră, iar sufletul se face un ghem de-ngrijorare. Dar durerile sufletului au altă intensitate decât la tinerețe și chiar decât la maturitate. La tinerețe spui de multe ori – „Aș da ani din viață să…”; la

bătrânețe, când viața ta nu mai înseamnă nimic pentru nimeni și chiar pentru tine, nu ești dispus să mai dai nicio clipă pentru nicio cauză. Devii avar cu puținul capital care ți-a mai rămas. Singurătatea și bătrânețea-două pustietăți.

Horia nu și-a dorit niciodată să locuiască singur. Frau Ella și cu mine l-am crescut în spirit de ordine și de respect al aproapelui. În casă umbla atât de atent că nu-l simțeai. La treizeci de ani s-a-nsurat cu o fostă colegă de facultate. Au rămas să locuiască la noi. Mona, soția lui Horia, locuia și ea cu părinții, într-un apartament tip, de două camere. Deci, fără chirie n-aveau unde să locuiască singuri. Eu, ca orice mamă, voiam să-mi fie puiul cât mai aproape. Apartamentul meu avea cadă de baie, closet și chiuvetă și, separat, cabină de duș și closet. Horia, în dorința de a nu-și deranja părinții, folosea cabina de duș. Mona folosea cada cu orele. Deși trăgea perdeaua de plastic care izola cada, făcea closetul de nefolosit, ceea ce-l enerva pe Dinu; și pe cine era să-și verse nervii decât pe mine: „Să se mute unde-or ști!” – și stătea-mbufnat toată ziua. Nici Nicoleta, colaboratoarea mea la gospodărie – cum o numeam eu – nu era mulțumită de *doamna Mona*. „Doamna Lidia, are dreptate și domnu Dinu. Eu, femeie-mprăștiată ca doamna Mona, zău dac-am mai văzut! Și colanții și-i scoate pe dos! Chiloții – aruncați pe cine știe unde! Pe cât e Horia de ordonat…”. Iar eu, între două ciocane și nicovală. Să-i spun lui Horia? Ce rost avea să-i fac eu inimă rea? Am hotărât să iau direct taurul de coarne, explicându-i Monei că așa se-ntâmplă când două generații locuiesc la un loc. Așa se-ntâmplă când vii într-o casă cu niște obiceiuri și, dacă vrei să meargă totul bine, trebuie să le respecți. „Înțeleg că dacă vreau să fac baie, trebuie să mă duc la părinți.” – a răspuns noră-mea, pe un ton trist-ironic discursului meu care pleda împăciuirea, buna înțelegere între oameni.

Eu mă născusem la lampă cu gaz, și cu closet de scânduri în fundul curții, cu oală de noapte, cu apă în găleată, adusă de la fântână. Dinu se născuse în vilă, cu toate avantajele civilizației citadine. Nu știu cum fusese crescut, dar avea o fire irascibilă, era pricinos – cum se zice în popor despre cine se ceartă din nimic. Educația, mediul… George și cu mine veneam de la țară. Eu în București locuisem – în timpul liceului la internat, în timpul facultății la cămin, apoi în Brezoianu și, în fine, în apartamentul meu; George, în liceu și-n studenție ca și mine, apoi, însurânduse, locuia la etajul unei vile, iar la parter socrii lui care, deși nu pe George și l-ar fi vrut ginere,

nu-i reproșau nimic; chiar ajunseseră să-l prețuiască pentru spiritul său gospodăresc și pentru atenția față de nevastă și copii.

Căsătoria mea cu Dinu – efect al deprimării după două mari iubiri fără viitor. Asta pot spune despre cei trei ani dinaintea divorțului, când mi-am zis că mai bine să mă mărit cu un bărbat pe care-l prețuiam ca intelect decât cu un mediocru chiar blând, vita Domnului. După divorț, l-am acceptat fără să mă căsătoresc, numai de dragul lui Horia care-mi semăna de parcă l-aș fi făcut singură și nu părinții lui. Aș fi jurat că nu m-ar fi părăsit niciodată. Soarta a vrut să mă părăsească definitiv. Când am fost anunțată telefonic că s-a prăbușit avionul, am închis ochii și întro clipă mi-a apărut visul care mă obsedase ani de zile. De unde oare îți vine puterea de-a mai rămâne în viață și întreg la minte când primești vestea unei grozăvii care-ți șterge orice nădejde, șterge legătura ta majoră cu viața, nădejdea supraviețuirii prin ceea ce ți-a fost mai scump din tot ce ai trăit? Dinu n-a avut puterea să meargă la incinerarea băiatului. Era slăbit și apatic cu luni de zile înainte. La treizeci și șapte de zile după Horia, s-a stins și el.

Îmi spuneam întruna: „Ferice de ei, au trecut cel mai greu examen. Cât aș fi vrut să plec eu înaintea lor…” Pentru Horia, plecarea mea l-ar fi făcut unic responsabil de viața lui taică-său, ceea ce n-ar fi fost ușor deloc. Pentru Dinu, a cărui viață fusese muncă și agitație între oameni, viața la pat ar fi fost un chin. Nici nu mă gândesc la ce ar fi fost pentru mine. Îmi aduc mereu aminte ce mi-a spus profesorul Petrini la-nmormântarea soției lui: „Cât aș fi vrut să plec eu înaintea ei… Acum îmi dau seama ce egoist eram.”.

Căsătorii perfecte or fi, dar cât nu stai cu cineva sub același acoperiș, și încă și atunci, nu poți avea o părere dreaptă. Căsătoria mea nu pot spune că ar fi de dat exemplu de bine și nici total de rău. Dinu a fost un om alături de care nu te plictiseai. Dacă aș fi provenit din același mediu cu el, poate n-aș fi fost atât de impresionată de cunoștințele lui, de verva lui adesea excesivă. Făcea parte dintre oamenii care sunt tot timpul îndrăgostiți. Dragoste care așa cum îi apucă, așa le trece. Adică repede. Uneori mai trăgea și la măsea, ceea ce mă supăra mai rău decât infidelitățile. De două ori jucase poker cu doi regizori, le rămăsese dator și-ntârziase nepermis de mult să-și plătească datoriile. În disperare de cauză, cei doi parteneri mi se plânseseră mie; ca să mă convingă de obligația datornicului de a-și plăti datoria, n-au uitat să-mi spună că „datoria la cărți e datorie de onoare”. La care eu le-am răspuns: „Domnilor, eu nu joc cărți, deci cu onoarea asta n-am de-a face. Spuneți cât

vă datorează și vă dau eu banii”. Cei doi domni s-au arătat încântați de această negociere. În douăzeci și patru de ani niciodată nu-i făcusem scandal lui Dinu. Atunci însă mi-am ieșit din fire. „N-am ținut seamă de telefoanele de la iubitele tale, nici de plecările de-acasă tu știi unde, dar datorii făcute la poker pe care să ți le plătesc și umilința de-a fi tratată ca o infractoare – asta nu! Te rog, fă-ți bocceaua și pleacă unde știi! Bine că nu e Horia acasă, fiindcă nu vreau să te discreditez în ochii lui.” A fost singurul scandal din viața noastră împreună. Viața e cea mai grea instituție, dar nici căsătoria nu e totdeauna și, în unele cazuri – chiar deloc, parfum de roze.

Durata multor căsătorii se explică prin forța inerției: să nu-l lași pe dracu și să dai de tat-su. În cadrul acestei alianțe – în afara unor fericite excepții – la un moment dat, ori accepți platitudinea blazării, ori ajungi la-nțelepciunea acceptării partenerului cu defectele lui cu tot, ca și când ar fi ale tale, o atitudine folositoare – de fapt, obligatorie – în viața socială. Să ai certitudinea că nu ai să afli nicăieri perfecțiunea.

Dinu a fost primul și ultimul bărbat din viața mea și a plecat ultimul. Ceilalți trei – Vladimir, Jacques, Gianni – au plecat în ordinea în care i-am cunoscut. Pe Vladimir l-am întâlnit pe stradă, la Paris, la vreo zece ani de când ne cunoscusem. Ne-am privit lung înainte de-a ne lua în brațe.

— Dac-ai ști cât mă gândesc la tine, Lidia! Mă gândesc că poate ți-am stricat viața…

— Viața mea era stricată dinainte. Tu m-ai învățat să iubesc și să fiu iubită. Cele trei luni de-atunci au fost și-au să rămână cele mai frumoase din viața mea.

— Din viața ta de până acum, când ai abia treizeci și patru de ani…

— Și tu patruzeci și nouă. Nu te-aș mai întâlni în nimeni niciodată. De când nu ne-am mai văzut, mă mândresc doar că am devenit mama adoptivă a unui băiețel al fostului meu soț, actualul meu colocatar.

— Dinu Damian?

— El.

— Și ești mulțumită?

— Mulțumită doar că sunt mamă… Restul e condiția acceptării și-atât.

— Lidia, mă gândesc mereu la tine. Nu te-am mai întâlnit nicăieri.

— Nici eu pe tine, Vladimir.

— Ce faci la Paris?

— De anul trecut, s-a format o echipă internațională de chimiști și de biochimiști care vor lucra anual în luna august la Paris. George Șerbănescu

și cu mine participăm din partea României.

— Peste două ore plec în Maroc. Îmi pare bine că te-am întâlnit și că nu te-ai schimbat… Același aer cuminte, ușor nedumerit, ceva potolit, provincial, aceeași care mi-a rupt sufletul.

M-a strâns în brațe, m-a sărutat lung și mi-a șoptit: „Te iubesc mereu…”. M-am lipit de el plângând. S-a desprins de mine cu un oftat. L-am urmărit printre lacrimi până a urcat într-un taxi. Asta a fost ultima-ntâlnire dintre mine și dragostea vieții mele.

Pe Jacques Fabert îl întâlneam în fiecare an, o săptămână, când participam la echipa internațională de chimie și de biochimie. După care pleca în Spania, în vacanță, cu doamna profesor, cu Mireille, cu Lidia și cu doctorul Fabert care se căsătorise cu Mireille, spre o relativă liniște sufletească a lui George.

Jacques și cu mine, ajunși la o dragoste platonică, ne simțeam eliberați de grija de-a fi văzuți împreună. Ciudat cum numai relația fizică e-nsoțită de sentimentul vinovăției. În fiecare zi plecam de la laborator cu Jacques și ne opream într-un restaurant grecesc unde mâncam ce mâncam, dar tăifăsuiam pe săturate. Regreta – dar cât regretam eu! – că nu aveam viză pentru Spania, fiindcă aș fi putut să mă reped și eu sâmbăta, duminica, și să mă bucur de frumusețile de acolo. Când eu aveam cincizeci de ani, Jacques, la șaptezeci și cinci, s-a stins într-o clipă în timpul unui curs. Numai George a fost la-nmormântarea lui. Eu mă aflam la Varșovia, la o-ntrunire a Tratatului, în calitate de translatoare, și mai ales de traducătoare de franceză și de engleză. Mai toți chimiștii de la Varșovia îl cunoscuseră pe Jacques Fabert. A fost cu neputință s-ajung la Paris. Am vorbit la telefon cu Mireille. Abia ne-am înțeles printre hohotele de plâns. M-am dus în prima biserică și am aprins o lumânare pentru sufletul omului cel mai important din viața mea.

Gianni a murit în California, la șaptezeci și cinci de ani și el. Era în vizită la fiică-sa. Se putea mândri cu fata, și cu băiatul, amândoi matematicieni de valoare, cu o viață așezată, fiecare părinte a patru copii, în căsătorii echilibrate. Se stabiliseră în California, profesori universitari. Gianni îi urmase și își cârpise singurătatea cu o mexicană văduvă, fără copii, graficiană, ceramistă, profesor universitar de istoria artei. Cu el și cu Isabel, mexicana, o femeie fină, discretă și bună ca pâinea caldă, ne-am văzut și la Paris și i-am avut oaspeți în România, într-un an când Dinu făcea decorurile nu mai știu cărei piese la Iași.

Cu Isabel a fost dragoste la prima vedere. Ne uitam una la cealaltă ca și când ne-am fi cunoscut cândva, dar nu ne mai aduceam aminte în ce împrejurare. Și, cum ne contemplam noi așa, odată o văd pe Isabel că se lovește cu palma peste frunte: „Nu știam de unde să te iau, Lidia! Acuma știu: îți dai seama cât semănăm noi două?! Cred că ăsta e unul dintre motivele care l-au apropiat pe Gianni de mine.”. Am zâmbit în semn de aprobare, fiindcă avea dreptate. Și fizic semănăm: aceeași talie, aceeași siluetă, aceeași pieptănătură. Dar astea să zicem că nu erau frapante. Cel mai mult ne asemănăm prin aerul nostru de provinciale rătăcite într-un mare oraș și prin privirea tristă când credeam că nu ne observa nimeni.

La doi ani după întoarcerea noastră de la bursă, geamănul meu astral, George, a emigrat în Franța împreună cu familia, iar Mireille se-ntorsese la Paris. Îmi bătea inima pentru el, fiindcă nu-l vedeam rezolvând în vreun fel situația de tată legitim pe de o parte și nelegitim pe de alta. La vreo șase luni de la emigrare, mi-a dat un telefon și, cu un glas gâfâit de parcă-l fugăreau lupii, și pe un ton precipitat, mi-a spus: „Lidia, ți-am urmat sfatul. M-am hotărât să spun adevărul. Mireille, cu Lidia mică și cu doctorul Fabert ne-au fost oaspeți la prânz. Mireille s-a tras de-o parte cu Melania. Au stat de vorbă, cred că un ceas. Când au venit în sufragerie, aveau amândouă ochii înroșiți. Băieții sunt încântați de Lidia mică. Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a scăpat de povara unei minciuni pe care numai tu știi cât de greu am dus-o”. Mi s-a luat și mie o piatră de pe inimă.

Am așteptat și versiunea Mireillei. Concluzia: soția lui George e o femeie admirabilă, iar copiii s-au bucurat ca de un mare dar să aibă o soră, chiar dacă pentru moment se-nțeleg cu ea prin semne. Mă gândeam că Melania, auzind cum o chema pe fetița extraconjugală a lui Mircea, își dăduse ușor seama că eu știam povestea. Când m-a chemat Melania la telefon, recunoscându-i vocea, am răspuns un alo ca din fundul gropii.

— Lidia, ești bolnavă? Sunt Melania.

— Am de câteva zile amigdalită-am mințit eu.

— Lidia, ți-am cunoscut fina semiromâncă, i-am cunoscut pe Mireille și pe doctorul Fabert. Mi-am dat seama cât de prietenă îi ești lui George și familiei noastre. Cum l-ai sfătuit pe George să aleagă adevărul, fiind mai bun decât orice minciună.

Cele două familii, Șerbănescu și doctor Fabert au căzut de acord ca băieții Șerbănescu și sora lor, Lidia Fabert, să-și petreacă weekend-urile împreună: o săptămână la o familie, o săptămână la cealaltă. Pierre, băiatul

pe care l-a avut Mireille cu doctorul Fabert, a urmat același regim: s-a considerat totdeauna frate cu băieții Șerbănescu. Pe lume se vede că mai există și finaluri fericite, chiar dacă par incredibile.

Prietenele mele, trei, de la mii de kilometri de mine, s-au dus în ordinea vârstei: Mercedes prima, apoi Mireille, ultima Isabel. Ne telefonam, ca și cu George, în fiecare săptămână. Mereu mă-ntrebau dacă am nevoie de ceva, și mai ales de bani. Cu fiecare dintre ele mi s-a rupt o fâșie din suflet. De când mă știu, m-am rugat lui Dumnezeu să nu mor înaintea mamei dar înaintea celor apropiați. După ce l-am pierdut pe Horia, copilul meu, n-am crezut că dispariția cuiva drag ar mai putea să mă doară atât de mult. Nu bănuiam ce-nseamnă să piară martorii vieții tale și ce cumplită e bătrânețea.

Doar George mai trăiește. Băieții lui sunt de mult însurați, cu copii, și se numără printre cei mai buni cardiologi din Paris. După moartea Melaniei, George locuiește cu Lidia, doctoriță și ea, are trei băieți și e măritată cu un pictor. Pierre, fratele ei bun, spre bucuria întregii familii este chimist, ca și bunicul lui matern.

Din vechea garnitură, cum numesc eu lumea de vârsta mea, George, Camelia și Gela, nora ei, mi-au mai rămas. George – la Paris, fetele – fete! – la etajul de deasupra mea. De când au rămas văduve, cele două surori au hotărât să stea împreună. Dintre cei trei copii, doi ai ei, și o fată, copil, extracămin al lui Gabriel – culmea! – singura care a vrut să locuiască împreună cu părinții, a fost Miruna, extraconjugala.

M-am gândit mereu, oare am eu mutră de duhovnic de vine toată lumea să-mi încredințeze secrete? Nu mai vorbesc de George, care mi-e ca un frate, dar la fabrică erau mai mulți cei care mi s-au spovedit decât ceilalți. După ce s-a potolit din punct de vedere erotic în ceea ce mă privea, Gabriel mi-a devenit prieten și totdeauna mi-a-ntins o mână de ajutor. La opt ani de când locuiam în bloc, mi-a spus, în mare taină, fiindcă numai în mine avea încredere, mi-a spus că o doamnă divorțată i-a născut o fetiță și el a recunoscut-o, adică figura în certificatul de naștere al copilului.

— Ce mă-nveți să fac?

— Să-i dai pensie alimentară, dar asta nu te scutește de mersul la tribunal.

— Dar dacă ne înțelegem?

— Și dacă, Doamne-ferește! mori – cine-i mai dă pensie alimentară?

Lucrurile au mers cu buna înțelegere un an jumătate. Într-o seară sună cineva la ușa familiei Vizanti. Deschide Camelia.

— Bună seara, doamnă, pot vorbi o clipă cu domnul arhitect Vizanti? – îi spune o doamnă tânără, ținând de mână un copil care, cu căciulița trasă pe frunte, nu se vedea dacă era băiat sau fată, iar în mâna cealaltă o valiză burduf.

— Da, intrați, vă rog.

— Nu e cazul.

Apare și Gabriel.

— Vă rog să mă iertați, doamnă. Bănuiesc că sunteți doamna Vizanti. Domnule arhitect, eu am crescut copilul nostru până acum; e rândul dumneavoastră să-l creșteți de-acum înainte. Mă iertați, doamnă. În mapa asta sunt toate actele fetei, iar în valiză lucrurile ei. Bună seara. Vă rog să mă iertați, doamnă.

Și necunoscuta (pentru Camelia) a pornit ca o vijelie pe scară în jos. Camelia și Gabriel au rămas stană de piatră. Fetița dormea de-a-n-picioarele. Într-un târziu, Camelia a luat fetița de mână, a dus-o-n casă, a dezbrăcat-o, i-a dat să mănânce și a culcat-o pe o canapea extensibilă. După felul cum acceptase fără niciun protest despărțirea de maică-sa, era de presupus că ele două nu prea stătuseră-mpreună.

La zece jumătate seara îmi suna la ușă Camelia, albă ca varul că m-a speriat. Mi-a pierit și mie graiul, încât am întrebat-o prin semne ce se-ntâmplase. Trăgându-și sufletul după fiecare cuvânt, a izbutit să-mi spună ce se-ntâmplase.

— Nu i-am spus niciun cuvânt lui Gabriel, deși-mi venea să-l omor; i-am făcut doar semn să plece-n birou. Fetița e frumoasă și cuminte, ca un mielușel. M-am temut să nu fie mută. O cheamă Miruna. Ligia, învață-mă ce să fac!

— Oricât de greu ți-ar fi, Camelia, crește fetița asta ca pe copilul tău. Situația ta nu e întru totul comparabilă cu a mea. Tu ai copiii tăi și Gabriel n-a divorțat de tine pentru altă femeie, cum a făcut Dinu cu mine, fiindcă eram stearpă. Când copilul i-a rămas fără mamă, Dinu a venit la mine ca la creșa de unde și l-ar fi luat acasă doar pentru câteva zile. Eu l-am primit din nou în casa mea numai de mila lui Horia. Nu mi-aș fi închipuit să poți iubi un copil străin cum iubesc eu copilul ăsta. Fie-ți milă de Miruna.

— Și cu jigodia de tat-său ce să fac? Să nu-l mai văd în fața ochilor!

— Camelia, după cincisprezece ani de căsătorie, s-a lăsat ca prostul antrenat într-o legătură, fără să-i prevadă finalul. Pe tine nu te-a neglijat, copiilor nu știe cum să le dea o educație mai aleasă. În locul tău, l-aș muta o

vreme în birou, l-aș trata civilizat, ca pe un colocatar, le-aș spune băieților să nu-și schimbe cu nimic atitudinea față de el și s-o considere pe Miruna sora lor. Ar fi păcat să-ți strici familia. Te rog eu! Timpul tocește asperitățile.

Camelia m-a ascultat. Peste o săptămână de când le sporise familia, m-am trezit într-o seară cu Gabriel la ușă, cu un buchet de flori și cu o sticlă de șampanie. Nu știa cum să-mi mulțumească pentru ajutorul pe care i l-am dat. „Dacă nu era Lidia, domnule arhitect, zburai cu Miruna cu tot!”.

De-a doua zi de la venirea ei în bloc, Miruna, elegant îmbrăcată, îmi fusese prezentată de Camelia. „Să-i vezi pe băieți cum se joacă și cum o smotocesc, nu zici că sunt cu zece-doisprezece ani mai mari decât ea!”. Când a mers la școală, Camelia i-a explicat Mirunei că maică-sa, nu se știe de ce, dispăruse. Miruna se agățase de gâtul Cameliei și-i șoptise:

— Dar tu ești mama mea…

— Da, eu sunt mama ta.

Când fata crescuse și-nțelesese care era adevărul, nu dorise niciodată să-și vadă mama adevărată și nici să afle ceva despre ea. Camelia aflase, fără să vrea, că această doamnă se măritase în Suedia îndată ce-și plasase copilul la familia Vizanti. Nu cred că pe Camelia a iubit-o cineva mai mult vreodată decât o iubește Miruna, acest pui de cuc. Și pe mine – cât de mult m-a iubit Horia, mai ales când a aflat că nu eram mama lui adevărată…

Atâtea amintiri duioase, pline de lumină, amestecate cu atâta durere… Atâta lume spune: „Doamne, de ce m-ai pedepsit, că n-am făcut rău nimănui?”. Dacă am ști ce-nseamnă viața, ne-am mai pune asemenea întrebări? Să credem în reîncarnare? De ce nu? Pe lumea asta ne-mpotmolim în supoziții. Public, prin mass-media, se spun atâtea minciuni care, după 1989, la noi, la români, se numesc *neadevăruri*, fiindcă minciuna trebuie și ea alintată, eufeminată. Diminutivele – *minciunică, minciunea, minciunicuță*, i-ar diminua valoarea și ar trage-o-n derizoriu. Așa s-a găsit îndulcitorul, edulcorantul, frate, *neadevărul.*

Și uite așa am ajuns la bătrânețe să nu mai cred nimic și să cred orice, deși chimia, profesia mea, e cuprinsă-n formule. Ce sunt eu, mai bine zis – ce am fost? O chimistă cu două doctorate, cu articole în publicații de prestigiu. Una dintre furnicile care trudesc la viața lumii, care îi asigură evoluția cunoașterii. O unitate în miliardele de necunoscuți ai lumii. Nu las în urmă nici măcar pe cineva care să-și mai aducă aminte de mine, o

generație, două. Nu las în urmă o familie, ceea ce cred că-și doresc și geniile, și cu atât mai mult omul obișnuit.

Uneori ți se dau zile multe ca să duci două pietre grele, și pentru suflet și pentru materie: singurătatea și bătrânețea. Îți rămân patru tovarăși ai singurătății: cartea, telefonul, radioul și televizorul. Dumnezeu să te ferească să nu mai poți să-ți îngrijești singur trupul.

Caut la televizor comedii. Filmele îți sunt recomandate comedii, dar, cu toată bunăvoința, n-am râs de nu mai știu când la niciunul. Să fi uitat eu să râd?! Să fi uitat regizorii și producătorii de filme? Reclama se potrivește mănușă conținutului unde vezi *Thriller* sau *Horror*. De ce, oare, molima asta de-a nu fi alături de ceea ce bucură sufletul omului, molima de-ntunecime, de știință-ficțiune care să-ți dea coșmaruri? Dacă pui întrebarea asta cuiva din breaslă, îți răspunde: „Dacă asta se cere?". Eu n-am auzit de vreun referendum asupra acestui subiect, nici măcar de-un sondaj de opinie. Dar, sănătate să fie! Și de-ar rămâne ororile numai pe ecrane… și nepricepute doar de babe și moși.

Când m-am văzut singură pe lume, le-am făcut testament pe apartament unor nepoți: nepotului de fiică al mătușii mele, sora mamei, și nevestei lui. Au fost bucuroși, fiindcă s-au mutat la mine și apartamentul lor l-au lăsat fetei lor. Bănuitori și neîncrezători în valabilitatea unui testament dat de o bătrână, m-au mai dus și pe drumul Centralului, ca să se asigure de sănătatea mea mintală. Amândoi sunt pensionari. Nepoata m-a pus la curent cu toate bârfele din familia nepotului, deci a mamei, până la a zecea spiță. La televizor urmărește toate cancanurile vedetelor și toate emisiunile de știri. Înțeleg foarte bine că orice om, străin sau apropiat, incomodează un cuplu, fie tânăr, fie bătrân. Pe de o parte, ai mei nepoți ar vrea să fie singuri, pe de alta s-o duc cât mai mult, fiindcă toate cheltuielile casei eu le plătesc. Încerc să-i incomodez cât mai puțin, dar sentimentul de dependență pe care-l am nu e chiar ușor de suportat. Fiecare zi mi-aduce aminte de povestea cu dreptatea pe care o făcea un vestit rabin. Îl ascultă pe reclamant și spune: „Ai dreptate". Îl ascultă pe pârât și spune: „Și tu ai dreptate.". O voce din public: „Rabi, nu se poate să aibă amândoi dreptate!". „Și tu ai dreptate!".

Mi-aduc aminte căminul din studenție. Dar… unde ești tu, acea vreme? Și, ca să-mi liniștesc sufletul dintr-un trup obosit, îmi spun mereu: mult a fost, puțin a rămas. Azi-noapte visam că mă plimbam cu George prin pădurea de tei de lângă satul nostru. Deodată, ne-a ieșit o fetiță în cale și ne-

a-ntins câte un buchețel de viorele, o chită – cum se spune în sat. Abia am așteptat să se facă seară și să-i telefonez lui George:

— Bună seara, George.

— Bună seara, geamăna mea, tocmai mă pregăteam să-ți telefonez că Leonora…

— Fata cea mare a Lidiei…

— A născut o fetiță de patru kilograme! O botează Loredana, ca pe bunica ei paternă.

— Să aibă noroc!

— Cum e vremea la București?

— Frig, zăpadă, ca în copilăria noastră. Ți-aduci aminte iarna 53–54, când nici n-am putut pleca din internat, atât de mare era zăpada? La Paris cum e?

— Nici aici nu mai e cea din anii bursei noastre; de fapt, nimic nu mai e ca atunci.

— Noi nu mai suntem ce am fost, George…

— În martie se-mplinesc o sută de ani de la nașterea lui Fabert. Va fi un simpozion la facultate, închinat lui. Ce mult m-aș fi bucurat să vii și tu… Cred că noi mai suntem dintre cei șase care-am lucrat cu el.

— Când te gândești că au trecut douăzeci și cinci de ani de când a plecat…

— Da, Lidia. Noi aveam douăzeci și cinci de ani, când el avea cincizeci și cinci. Am să-ți trimit un compact disc și toate fotografiile noastre de la laborator.

— Nici nu știi câtă nevoie am de lumina din trecut…

De ce să-i vorbesc despre eternele discuții în contradictoriu între nepoții mei, de slalomul pe care trebuie să-l fac pentru a-mi ține limba-n gură față de toate observațiile pe care mi le face nepoata, pe tonul plutonierului care se adresează soldatului prost, ce să le explici unor oameni care, în raport cu bătrânețea, echivalează încă grupa mică de grădiniță? Deși nici cu prietenele mele nu vorbesc nimic din ce se-ntâmplă-n casă, mereu se comentează c-am făcut, c-am dres, c-am spus ceea ce nici măcar n-am gândit. Când cunoști bine omul, îți dai seama că în mulți dintre noi zace virtualul autor al unui regim polițienesc, chiar concentraționar. Adesea, când are cât de cât putere asupra altuia, omul îți explică mecanismul totalitarismului. Ceea ce-mi amintește o rugăciune: „Doamne, fă-mă să deosebesc ceea ce pot de ceea ce nu pot și nu mă lăsa să fac tot ceea ce pot

face”. De asta omul a făcut legi: pentru a-și stăvili puterea de a face tot ce poate face.

Toate gândurile astea îmi trec prin minte în timp ce-l ascult pe George, care-mi spune tot ce crede că m-ar interesa și chiar mă interesează. Asta înseamnă să cunoști un om.

— George, s-au făcut șaizeci de ani de când ne plimbam la Paris ca două orfeline. De parcă picasem din cer…

— N-aveam ochi destui să ne uităm și glas destul să ne mirăm.

— Aveam și la ce să ne uităm și de ce să ne mirăm. Dar am și-nvățat că pentru mulți parte din viață este muzeu… Ai văzut, ai admirat, dar lași tabloul la muzeu, pe perete.

— Știi ce ne-a spus generalul înainte de plecare: „Copiii mei, să nu suferiți prea mult pentru tot ce o să vedeți dar n-o să puteți avea, gândiți-vă că vă aflați într-un muzeu”.

— Și noi ne-am conformat, Lidia. Cu partea materială ne-am conformat. Cu sufletul, nu. Numai noi doi știm cât am suferit… Îmi venea să m-arunc în Sena. Iar când credeai că nu te observă nimeni, pe chipul tău țipa durerea…

În șaizeci de ani, de la primul nostru drum la Paris, pentru prima oară George făcea o voalată aluzie la iubirea mea cu Jacques Fabert. Când mă gândesc la el, inima mea bătrână, care abia mai pâlpâie, mi se strânge într-un nod care mă face să oftez. Și amintirile frumoase dor; doare timpul, doare sufletul…

Am fost vreodată zglobie ca un ied? Pielea asta încrețită ca o hârtie plouată a fost odată ca mătasea și-a-nvelit mușchi netezi, tari, și nu burete fleșcăit de uzură? Și asta n-ar fi nimic față de sentimentul eșecului și-al inutilității. Borges spune undeva că a săvârșit cel mai mare păcat de pe lume: „N-am fost fericit.”. O singură circumstanță atenuantă: nu eu am ocolit fericirea, ea m-a ocolit. Aș vrea să mă-mpac cu mine însămi, să plec împăcată. Îl ascult pe George, dragul meu, dar gândul mi-e aiurea.

— Lidia, ce ți-ai dori acum?

— Mi-aș dori să mai visez ca azi-noapte. Să mai visez ceva ca pe vremea când nu știam ce e suferința, nici grija.

— Eu aș vrea să mă visez cu tine, cu Marinică umblând prin pârâu după mormoloci, sau pe noi aruncând pe apă coji de ouă cu lumânări aprinse, în seara de Paște, pentru sufletele celor duși. Mă-ntreb dacă astăzi s-o mai păstra obiceiul…

— Nu mai avem pe cine-ntreba…

— Lidia, din toată viața asta lungă, mi-e dor numai de copilărie. Ție?

— Și mie, George… Mi-e atâta dor de tine, martorul cel mai apropiat al vieții mele! Nimic și nimeni nu ne-a despărțit.

— Decât aștrii…

— Ce să facă și ei acolo, așa departe unul de altul, atât de singuratici… George, ai vrea să mai trăiești o viață?

— Știu eu…? Poate. Dar în care să nu mai rabd de foame și să nu mai dârdâi nici de frică, nici de frig. Dar tu?

— Eu, nu. Niciuna. De niciun fel. La niciun nivel. De câtă amărăciune am adunat în viața asta, mă mir că n-am plesnit. Și am un sentiment al eșecului, care mă bântuie tot timpul…

— Asta nu-nțeleg. N-ai dreptul să te plângi de eșec.

— Să nu-l supăr pe Dumnezeu…

— Și eu zic la fel. Cât aș vrea să vii la Paris, să stai cu mine și cu Lidia…

— Si vieillesse pouvait.[14] Să-I mulțumim Lui că suntem în două picioare și relativ în toate mințile. Să nu mai cârtim. Tu prinzi la televizor posturi românești?

— Cel puțin zece.

— Dă-l pe TVR1! Se cântă Vivaldi, Anotimpurile. Acum e Primăvara.

— Exact ce ne trebuie nouă…

— George, vă sărut pe toți și să ne-auzim cu bine! Ascultă concertul.

— Și noi te sărutăm!

Vivaldi… parcă-mi desfundă urechile surde… parcă-mi vântură la aer sufletul uscat. Ajută-mi, Doamne, să mă mai bucur de ceva cât mai sunt pe-aici. Mă așez cu mâinile-n poală, ca țărăncile când se odihnesc, și mai vreau să sorb din frumusețile lumii, cât mai sunt pe-aici.

Ajută-mă, Doamne!

14 februarie, 2017

Note

{1}↑ Personaj din romanul Ghepardul de Giuseppe Tomasi di Lampedusa.

{2}↑ Desiș, hățiș, mărăciniș (în regiunile mediteraneene). (Fig.) Mișcarea de rezistență în Franța, în cel de-al doilea război mondial.

{3}↑ Pentru toată lumea, colega noastră… (franceză).

{4}↑ Plângi, copile, plângi, plângi, asta ușurează sufletul (franceză).

{5}↑ Du-te să faci nani (franceză).

{6}↑ Doudoune (s.t.), pufoaică (franceză).

{7}↑ Această posomorâtă nepăsare (franceză).

{8}↑ Brocante (s. f), talcioc, târg unde se vând sau se revând obiecte deja folosite, dar și obiecte noi (franceză).

{9}↑ Mă-nnebunești. Te visez cu ochii deschiși. Visez ceea ce vede toată lumea din tine. Visez ceea ce ascunzi. (franceză)

{10}↑ În Franța epocii (oricum, între 1960–1980), taximetrele particulare, având tarif ridicat, răspundeau imediat la solicitările telefonice.

{11}↑ Serviciu de Informații (al statului) (franceză).

{12}↑ Jos pălăria! (franceză).

{13}↑ De rasă albă. (americanism).

{14}↑ Dacă bătrânețea ar putea (franceză).